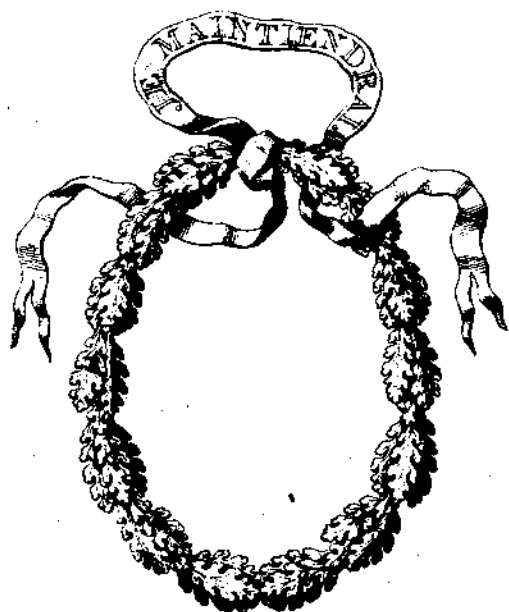

APOLOGIE
VAN
PR. WILLEM I.
VAN 1580.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

DEN BRIEF BIJ MIJN HEERE DE
PRINCE VAN ORANGIEN, GHESON-
DEN AEN DE CONINGHEN ENDE
ANDERE POTENTATEN VAN
DER CHRISTENHEIT.

DOERLUCHTICHSTE, GROOT-MOGENDE, GHE-
NADIGHSTE CONINGH ENDE HEERE.

ICK en twijfele niet ofte uwe Coningh-
licke M^t. en is al over langhe veradverteert
van sekeren Ban oft Proscriptie by den Co-
ningh van Spaegnien teghen my gepubliceert,
ghemerckt dat hy den selven heeft in alle spra-
ken laeten wtgaen, ende in vele plaetsen en-
de steden van der Christenheit ghesonden ende
wtghespreydt. D'welck aenghesien, so heeft
my metgaders alle mijn goede vrienden ghe-
docht, dat ick doer gheen ander middel noch
wegh mijn eere en soude kunnen voorstaen
noch voldoen (de welcke men nochtans my
gheensins en heeft willen raden in dangier
A of

of gevaerlickheyt te stellen) dan ter contra-
 rien teghen de voorfz. Proscriptie my na-
 den recheen verwoerende, ende verontschul-
 dighende van t'ghene dat my in de felve
 t'onrechten wert opgeleit. Om t'welcke te
 volbrengnen, foo is 't dat ick Mijnen Heeren
 den Statren van dese landen hebbe mijn Ver-
 antwoordinghe geprefenteert: ende om insghe-
 lijcks by allen Coningen ende Potentaten van
 der Christenheit (de welcke wt redene van
 haere groote preeminentien ende digniteiten,
 den toevlucht ende bystandt sijn van de ar-
 me verdruckte Vorsten ende Heeren) mijn
 eere te verdedigen, ende mijnen goeden nae-
 me ende reputatie te behouden: So hebbe
 ick my verftoutt aen de voorf. Coninghen
 ende Potentaten dese mijn Verantwoordinghe
 over te senden, metgaders oock aen V. Con.
 Mr. ootmoedlick daer beneven biddende en-
 de verfoeckende, de selve gesien, dat het
 V. Con. Mr. believe een gelijkformigh
 oordeel daer van te geven, als mijne Hee-
 ren de Staten (de welcke de beste ende ge-
 loofweerdighste genryghen sijn van alle mijne
 daeden ende handelingen) ghedaen hebben, also
 V. Con. Mr. wt haerlieder advijs, by mijne
 voorfz. Verantwoordinghe gevoeght, t'felve
 breeder sal kunnen vernemen. Maer om
 dies willen, dat V. C. Mr. mogelick
 vremdt

vremde sal vinden, hoe wel dat de Coningh van Spaegnen langhe hier te vooren my van alle mijn goeden berooft heeft, selfs na dat ick alle mijn Gouvernemenen in handen van de Hertoginne van Parma, in dien tijdt Gouvernante van dese Nederlanden, overgestelt hebbende, na Duytschlant was vertrocken ter plaetse van mijner geboorte, aldaer ick my geruft ende vredelick, by mijne broeders ende andere bloedtverwanten ende vrienden was houdende, van sinne ende meyninge sijnde sulcks te continueren: ende hoe wel dat hy te dier tijdt mijnen sone den Grave van Bueren hadde laten wt de Vniversiteit van Lovē, daer hy ter schole lagh, opnemen, ende den selven tegen s'landts privilegien, metgaders teghen sijnen eedt, gevangen na Spaegnen weghvoeren, alwaer hy noch in stricte ende wreede hechtenisse gehouden wert: hebbende my noch daerenboven door zijnen dienaer den Hertoghe van Alva doen ter doot verwijzen: Dat ick nochtans om alle de voorsz. redenen, die in der waerheit seer groot ende gewichtigh genoegh waren, gheen verantwoordinghe en hebbe laten wtgaen, adresserende haer aen den voorsz. Coningh, also ick tegenwoordelick doe, hem verthonnende dat de crijmen daer mede by my soeckt te belasten ende te beswaren, hem selve

selve eyghentlick toe behooren: Soo ist dat
 ick V. Con. Mr. in aller onderdanicheyt bid-
 de ende verfoecke, de ghestaltenisse van de
 criften ende lasteringhen, daer ick by dese
 Proscriptie mede beswaert werde, metgaders
 de qualiteit van mijnen persoon te willen
 van te vooren overweghen ende insien, eer
 dat V. Con. Mr. van dit mijn geschrifte
 sal oordeelen. Want hadde de Coningh van
 Spaengnien te vreden geweest met dien dat
 hy mijnen sone ende mijn goeden my is ont-
 houdende, metgaders dat hy vijfentwintigh
 duysent croonen op mijn lijf gesett (also hij nu
 in desen Ban doet) belovende edel te maecken
 alle die hen souden laten ghebruycken om
 my dat leven te benemen, ende hen noch
 daer toe quijt te schelden ende te verghe-
 ven alle crijmen ende misdaden hoe groot
 dat die oock wesen mochten: so hadde
 ick gheduldiglick verwacht, tot dat het
 Gode soude belieft hebben hier in anders te
 voorsien, ofte emmers ick hadde doer eeni-
 ghe ander middelen (gelijckerwijs ick hier
 te vooren gedaen hebbe) my selven ende de
 mijne ghepoght te behoeden, metgaders
 wederom in de possessie te commen van t'ge-
 ne dat my met rechten is toebehoorende:
 ende waere also ghebleven by de selve man-
 niere van doer, die ick tot noch toe ghe-
 volgh

volght hebbe. Maer nademael dat de Coningh van Spaegnen hem vervoordert heeft, de gheheele weerelt doer, te doen publiceren, dat ick ben de *alghemeyne peste van de Christenheit, vyant der gantschen weerelt, een valsck hypocrijt, ondanckbaer, onghetrouwa, een Schelm ende Verrader*: het sijn voorwaer sodanighe lasteringhen ende so smadelicke woorden ende injurien, die gheen edelman, sels van de gheringste onder s'Coninghs van Spaegnen naturelicke onderdanen, gheenssins en kan ofte behoort te verdraghen: In der voeghen al ware ick sijn slecht ende absoluyt vassal, soo ist nochtans dat ick doer sodanighe ende allesins so onrechtveerdighe een sententie, metgaders doer hem berooft zynde van mijne landen ende heerlichheden (wt saecken van de welcke ick daer te voor hem met eede verplicht was) my soude moghen met goede redene van alle mijne obligatien, daer mede ick hem noch schijne verbonden te wesen, voor ontslaghen houden, proevende daer beneven (t'ghene dat de nature eenen jgelicken leert) door alle ghevoeghelicke ende bequaeme middelen, mijn eere, die my (als oock allen oprechten van adel) behoort veel liever te sijn dan mijn eyghen lijf ofre goet, te hanthaven ende voor te staen. Midts welcken, nadien het nu

Gode heeft belieft, my die ghenade te doen dat ick een vry Heere gheboren ben, van niemandt anders dan alleen van den Rijke houdende, ghelijckerwijs dat de Vorsten ende andere Heeren van Duytschlandt ende Italien doen, daerenboven dat ick magh voeren den tittel van Prince absoluyt, hoe wel dat mijn Vorstendom niet seer groot en is: niet te min t'sy hoe dat wil, en zijnde zijn naturelick onderdaen niet, noch van hem jet ghehouden hebbende dan wt saecken van mijne heerlickheden, van de welcke ic van hem ben heel ende al onterft ende wtgesloten: So heeft my gedocht, dat ick mijn eere soude te kort doen, ja niet en soude connen velen Vorsten, den welcken het Gode belieft heeft dat ick so naer soude bestaen ende toebehooren, metgaders allen mijnen bloedt-verwandten ende nacomelinghen behoortlick contentement gheven: ten ware dat ick met een openbaer gheschifte my verantwoorde op dese valsche beschuldighen die in 't aenschouwen van de gantsche Christenheit sijn wt ghegheven ende voorghestelt. Ende hoe wel dat t'selve niet en heeft konnen geschieden, sonder eenighsins aen sijn eere te raecken, so hope ick nochtans dat V. C. M. t'selve veel meer den noot, tot den welcken my gebrocht ende bedwonghen heeft

heeft de ghestatenisse van dese Proscriptie, dan mijn angeboren aert ende nature, oft oock mijnen wille sal toeschrijven. Want aengaende dat sommighe soudē vrenden vinden, dat ick mij op sodanige wijze ben verweerende, aenghestien dat ick t'anderen tijden veel landen ende heerlicheden van hem ghehouden hebbe: soo sal V. Con. M^r. believen te aenmercken het onwtsprekelick groot onghelick dat my gheschiedt is, ende dat noyt eenigh oprecht edelman sulcks heeft conuen verdraghen: te meer, so ick hem in gheener manieren meer verbonden, noch in hem gehouden ben, nade-mael dat hy my selve al langhe van te vooren alle mijne goeden, meegaders mijne leenen, heeft afghenomen, my vrywilligh-lick doer sodanigh middel ontslaende van den eedt, dien ick hem van der selven weghe ghedaen hadde: sonder te spreken van dat hy selve is wtghevende, dat ick een vremdelingh ben, ende niet zijn naturelick onderdaen. Derhalven al waert so, dat ick noch eenighe landen van hem te leene hielde: so en kan my nochtans t'selve recht dat hy wel gebruyckt, ende daer hy hem selven, wanneer het hem te passe komt, tegen andere Potentaten ende Heeren mede is behelpende, met rechte niet ghe-
 A 4 weygart

weygart werden. Hy houdt (*) van den Coningh van Vranckrijcke te leene, als een vassal van sijnen Heere, de Graeffchap van Charolois, maer daerom en heeft hy niet ghelaten oorloghe te voeren teghen de Croone van Vranckrijcke, ende en houdt noch niet op daghelicks teghen de selve allerhande practijcken voor te nemen. Hy behelpt hem daer en tusschen met sodanigh een fundament, namelijk: Om dat hy in anderen landen een souvereyn ende absoluyt Heere is, dat hem daerom gheoorloeft sij te wreken alsodanigh onghelijck, als hy seyde van wijlen den Coningh Heyndrick van hooghlovelicker gedachtenis hem aenghedaen te sijn. Ten anderen, doe hy teghen den Paus Caraffe, genaemt *Paulus III.* den krijgh was voerende: om dat hy de Coninghrijcken van Sicilien ende van Napels van den Paus als een vassal te leene hielt, so liet hy syn ontschuldighen publiceren, doer de welke hy hem mainteneerde vry ende ontslaghen van sijnen eedt te zijn, wt redenen, dat de Paus hem niet en hadde gehouden als een leen-heere teghen sijnen vassal schuldich is te doen, volghende de leen-rechten, die over beyden zijden behooren ghelijck te wesen.

(*) In den brief een den Coningh van Vranckrijcke ghelonden, staet also: *Hy houdt van P. Con. Ma. te leen, &c.*

wesen. Nu en isser ter weerd niet dat
 soo met de natuere over een comt, als dat
 een yegelijk van zijnen 't wege aen de selve
 regel behoort verbonden te zijn, die hy van
 anderen begheert onderhouden te hebben.
 Derhalven so en hoeft hy hem gheensins
 te verwonderen, ofte seltsaem te achten, dat
 ick op so menigerhande wijze van hem ge-
 lastert ende verongelijet, daer toe zijn on-
 derdaen niet zijnde, my behelpe met sooda-
 nighc middelen als my van Godt gegeven
 zijn, ende met de welcke hy selve hem wel
 heeft willen behelpen teghen zijne Heeren,
 die hem in geen dinghen ter weerd hadden
 overlast ghedaen ofte beschadicht, te gelijc-
 ken by het groot onrecht dat ick hebbe van
 hem moeten verdraghen, ende by dese lee-
 licke schantvlecke daer hy my ende mijn
 gantsch gheslachte mede soeckt te besmetten.
 Ende aengemerkt dat mijn Heeren de Staten,
 den welcken naerder bekennt is de waerheyt
 van 't inhoudt deser mijner Verantwoordinge,
 hebben de selve voor oprecht ende wacrach-
 tich verclaert, my een genoegsaem ghetuy-
 ghenis ghevende mijnes voorgaenden levens:
 soo is dit mijn onderdanich verfoeck aen V.
 Con. Ma^t. dat de selve insghelijcx, dese mijne
 antwoorde voor goet aensende, believe daer
 beneven te ghelooven, dat ick gheen Schel-

me noch Verrader en ben , maer (Gode lof) een Edelman van goeden ende feer ouden huysē, metgaders een man met eeren, waerschtich in alle 't ghene dat ick belove, niet ondancckaer, noch ongetrouwe, oock niet gedaen hebbende, waerom dat een Heere ende Ridder van mijner qualiteyt met rechten soude mogen gelastert ofte gestraft werden, my voorts dienstelick aen V. Con. Mat. gebiedende, ende ootmoedelick biddende, my alijt te willen houden als eenen van zijne onderdanichste ende ghewillichste dienaers, Hier mede

Doerluchtighste, groot-moghende, ghenadighste Coningh ende Heere, bidde ick den Al-machtighen Godt, V. Con. Mat. te verleenen in langhdurighe ghesontheyt sen gheluck-saligh langh leven. Tot Delft, den III, dach February, M. D. LXXXI.

V. Con. Mt.

*Onderdanighste ende gantsch
ghehoorsaem dienaer.*

Guillaume de Nassau. (*)

(*) Hoe de Prins die GUILLAUME DE NASSAU schreef is nauwketrig genoeg in het *Vereenigd Nederland* van den Heere MARTINET, over bl. 421, door eene kunstige hand verroond. Hy teekende zich altemet ook *Wilhelm Prinz zu Vranien*, (want Hy kon geen Néerduitsch spellen) en deze tekening geschiedde dan met vry klynere, styve, hakkelende letteren: ten bewyze dat hem het GILL, DE NASSAU meer eigen was.

VERTHOONINGHE VAN MIJN HEERE
DE PRINCE VAN ORANGIEN, AEN
MIJNE HEEREN DE GENERABLE
STAETEN.

MYNE Heeren, Ghy hebt sonder twiisfel wel ghesien seker sententie by forme van Ban ofte Proscriptie, by den Coningh van Spaegniën herwaerts overghesonden, ende naderhandt ghepubliceert by bevele van den Prince van Parma. Ende also onse vyanden daer doer ghepooght hebben onse eere ten hooghsten aen te tasten, ende alle onse voorleden daden ende handelingen quaet te doen vinden: So hebben wy voor goet aenghesien, hier op te nemen advijs van veele ende diverseiche vermaerde personnagien ende van grooter qualiteit, selfs van de voorneemste Raden der landen van herwaerts over. De welcke, acht gehomen hebbende op de gestaltenisse van de voorz. Proscriptie, nietgaders de leelicke ende schandelicke trijmen, die

die ons daer in werden opghelit (hoe welk t'onrechten ende sonder eenighe redene) hebben eendrachtelick gheadviseert ende ons gheraden, dat wy door gheen ander middel en condon onse eere voldoen, noch ghenoechsaem voorstaen, dan de selve doer een openbaer schriftse verdedighende, ende bewijfende hoe ongerechtighlick dat wy van veelen crijmen zijn beschuldight ende beswaert worden, Inghelijcks hoe dat men ons openbaerlick heeft geiniurieert ende gelasterc. Achtervolghende d'welcke advijs. Mijne Heeren nadamael dat wy ulieden alleene in dese weerelt voor onse overheeren bekennen: Soo presenteren wy ulieden dese onse Verantwoordinghe teghen de lasteringhen van onse teghenpartije geschreven, door de welcke wy niet alleene en verhopē haere valsche beschuldighen ende bedrogh ontdeckt, maer boock ons, metgaders alle onse voorgaende handelinghen, wettelick verdedighet te hebben. Dewijle dan dat haere voorneemste intentie ende meyninghe is, alle middelen te soecken om ons t'leven te benemen, ofte emmers wt desen landen te verbannen, ende ten minsten die authoriteit die ulieden belieft heeft ons te gheven, eenichsins te swichten ende te verminderen, even als of hen alsdan alle dingen na haren wille ende wenschen souden

foudert gaen, fo fy konden t'felve te weghe
 brenghen: Ten anderen, ghemerckt datse
 ons valschelick beschuldighen, als dat wy
 daer onbehoorticke middelen de voorfz onse
 authoriteit fouden behouden: Soo bidden
 wy ulieden, mijne Heeren, te willen ghe-
 loover, hoe wel dat wy te vreden zijn
 noch soo langhe alft God believe fal,
 onder ulieden te leven ende te verkeerem
 metgaders onsen ghetrouwen dienft voorder
 te continueren: dat wy t'felve niet teghen-
 ftående, noch ons leven (d'welck wy tot
 uwen dienste heel ende al hebben toege-
 eyghent) noch onse teghenwoordigheit in 't
 midden van ulieden, fo lief ende weerd
 niet en fijn houdende, dat wy niet van
 herten gheerne ons leven en begheeren te
 laten, ofte wt den lande te vertrecken,
 wanneer ghy fult bevinden dat d'een of
 d'ander ulieden mochte eenighfins dienftelick
 wesen om een verfeerde vryheit te mogen
 verwerven. Ende belanghende de authoriteit
 die ulieden belieft heeft ons te gheven,
 ghy weet, Mijne Heeren, hoe menichmael
 dat wy ulieden hebben ghebeden, te willen
 met den dienft dien wy tot nu toe ghe-
 daen hebben, ulieden te vreden houden en-
 de ons te ontlafen, it by al dien dat ghy
 bevindt tot uwe ende der gemeene sake wel-
 vaert

vaert also te behooren: ghelijckerwijs als wy noch tegenwoordelick t'selve met ernst versoecken: Ulieden daer beneven niet te min aanbiedende (alsoo wy alrijt gedaen hebben) dat wy in alle t'gene dat ulieden believen sal ons te bevelen, bereydt zijn ghetrouwelick voor te varen ende te continueren, om ons tot den dienst des vaderlands te laten ghebruycken: by den welcken wy gheen dinck ter weerelt en achten, also wy t'selve ulieden breeder zijn verthoonende in dese onse verantwoordinghe. De welke, soo 't ulieden raetsaem dunckt, wy ulieden versoecken te willen goetvinden ende ghedooghen datse doer de Prince aen 't licht gebrocht werde, ten eynde dat niet ghy, Mijne Heeren, alleen, maer oock de gheheele weerelt van onser saken billichheyt ende onser teghenpartije ongherechtigheyt moghe dies te beter oordeelen.

Ghepresenteert by mijnen Ghenadighen Heere den Prince van Orangien, aen mijne Heeren de Generale Staeten, ende van de Gheunieerde Provincien vergadert binnen der stede van Delft, den xiii. Decembris, M.D.LXX.

Onderstondt ghestreven:
 My present.

J. HOFFLIN,

ANTVVOORDE

ANTVVOORDE VAN MYNE HEEREN
DE GENERAELE STAETEN.

DE Generaete Staeten onlanghs ghesien ende ghelesen hebbende seker Proscriptie by de vyanden ghepubliceert teghen den persoon van V. Vorst. Ghem. waer mede sy de selve willen opdagghen seer leelicke ende onbehoorlicke crijmen, om die selve in den haer te brenghen als offte by onbehoorlicke middelen, ofte sijnne vveghe ende practijcken soude ghesurpaers hebben die stede, graed, digniteyt ende officie daer in sy teghenyvoordelick ghestelt is: mesgaders pooghen haeren persoon als eenen roof ende buyt over te leveren, ende de selve hare eere te beneemen: Ghesien hebbende insghelijcks die verantwoordinge van V. Vorst. Ghem. teghen de voors. Proscriptie: Bevinden by t'ghena dat in dese landere hem in der vvaerheyt heeft toeghedraghen [d'vvalck eenen jehelicken van de voors. Staeten in 't besondere, ende waer soo meele als 't hem aengaet, kenelick

nelick is ende openbaer] dat de voorf. krijmen ende lasteringhen onrechtien V. Vorst. Ghem. zijn opghelcit: Ende belanghende de lasten, so wel van Lieutenants generael, als van de particuliere gouvernementen, dat nae voorgaende wettelicke keuse ende electie, V. Vorst. Ghem. de selve niot en heeft willen aenveerden, dan van ons ernstlick daer toe versocht ende ghebeden zijnde, in de welke sy oock alstijds ghecontinaeert heeft op onse begeerte ende aenhouden, metgaders met volkommene vernoevinghe ende contentement van den lande: Verfoeckende aen de voorf. V. Vorstel. Ghem. noch voordar in den selven te willen volheerden ende continueren, ende daer beneven. belovende alle hulpe ende bystandt, sonder te sparen eenighe van hare middelen, metgaders alle ghewillicheyt ende ghehoorsaemheyt V. Vorst. Ghem. te bewijfen. Ende overmidts dat den voorf. Staten welbekent zijn de ghetrouwte diensten by V. Vorst. Ghem. desen landen ghedaen, ende de ghene diese in toekomenden tijde noch van haer zijn verwachtende: Soo ist datse de selve presenteren tot meerder verskertheyt van haren persoon, te onderhouden een cornette van peerdevolck, voor hare lijfguarde, verfoeckende aen V. Vorst. Ghem. die te willen aennemen
van

van weghen der ghenen die hen bekennen verobligeert ende verbonden te wesen, de selve te bewaren. Ende so vele als de voors. Staten belanght, die hen selven by de voors. Proscriptie oock belast ende beschuldigt vinden, Soo verstaen sy inghelijcx met den eersten hen daer van te justificeren ende veronschuldighen, alsoo sy sullen bevinden te behooren. Aldus besloten in de vergaderinghe van mijn Heeren de Generaele Staeten, binnen der stede van Delft. Den seventhienden dagh in December xv^e. tachtich.

Ten wtduckelicken bevele van de
voors. Staten.

Gheteckent.

L. HOFFLIN.

B

APOLOGIE

APÓLOGIE OFT VERANTVVOORDIN-
 GE DES DOERLVCHTIGHEN ENDE
 HOOGHGHEBORENEN VORSTS ENDE
 HEEREN, HEEREN VVILHELMS VAN
 GODES GHENADE PRINCE VAN O-
 RANGIEN : GRAVE VAN NASSAU,
 CATZENELLENBOGEN, DIETZ, VI-
 ANDEN, &c. ERF-BURCHGRAVE VAN
 ANTWERPEN, ENDE VAN BESAN-
 CON: BAENERHEERE VAN BREDÁ,
 DIEST, GRIMBERGHE, VAN ARLAY,
 NOZEROI, &c. ENDE HEERE VAN
 CHASTEL-BELLIN, &c. STADTHOU-
 DER GENERAEL VAN DEN NEDER-
 LANDEN: GOUVERNEUR OVER BRA-
 BANT, HOLLANT, ZEELANT, VRIES-
 LANT ENDE VTRECHT: ENDE AD-
 MIRAEL, TEGHEN DEN BAN OFTE
 EDICT BY FORME VAN PROSCRIPTIE
 GHEPUBLICCEERT BY DEN CONINCK
 VAN SPAEGNIEN TEGHEN DEN
 VOORS. HEERE : WAER WT SAL
 BLIJCKEN VAN DE LASTERINGHEN
 ENDE VALSCHE BËSCHULDINGHEN
 IN DEN VOORS. BAN BEGREPEN.

(*) **A**LSO wy, van dien tijdt af mijne
 Heeren

(*) PIETER L'OTSELEUR, Raad en Franſch Hofprediker
 van

Heeren, doe wy eerst hebben ons selven
morgaders al het ghene dat in onsen ver-
mogen was, ghewillighlick begheven ende
toegheeyghent tot het wederkrijghen van uwer
vryheit ende der verzekeringhe van uwe per-
foonen, goeden ende consciencien, dit van
Gode

van den Prins, worde, in 't algemeen, voor opsteller van dit
verweerschrift gehouden.--- Het vertoont eenen natuurlyken,
lossen, onverhinderden styl, des schryvers gemak in 't herden-
ken van oude geschiedenissen, en gemeenschap met de oude
Dichters; evenwel zo, dat zyn stuk nergens eene ontydige
schoolsche praal komt voor te stellen. De schryfant is in
den smaak van ST. ALDEGONDE. P. L'OIJSELEUR komt ook
wel met woorden te voorschyn, welke in de tegenswoordige
Eeuw, als al te plat en boersch, verworpen worden; d. v. hy
schryft, dat *die Spaegnen niet ghesten en hebben daerom gheen
beesten en zyn*. Doch wat zal men hier van zeggen! iedere
Eeuw hadt zo wel als ieder volk, haare eigene begrippen om-
rent de beschaafdheid. De Schryvers van dien tyd volgden
veelal de Latynsche taal: daar in gaf dergelyke uitdrukking
geen aanstoot. Het was in oud Rome eene beschaafdheid, al
wat akelig was, (als de dood, of de ergste toevallen) met eene
omschryving, niet met het rechte woord te noemen; doch
men sprak daar van een *emanilla naris homo*: en wat is walge-
lyker? ---- In dit stuk is overal in agt genomen, niet dat de
opsteller, maar dat zyn Meester spreekt. Waar hy oenig zeg-
gen van een' ouden Dichter te pas' brengt, voegt hy daarby:
waar wy dickwils afgeboort hebben vermaen, om het waar-
schynlyk te maeken. Hier voor ook: *Wy en willen hier niet
disputeren, myne Heeren, welke de waerachtighe Religie is.---
latende sulcx doen de zbene, die in desen beter geoeffent zyn, dan
wy.---* Eens nochtans, op het laatste, schynt hy zich hier in
voorby gezien te hebben. *Wy willen met dij nu wat spreken;
Cardinael, die so veel tyds in den schoolen verloorin hebst, tek
wy dat du sulchs maer leeren en hebst, se zyn van joncks op toe
sagen ende bedrieghen onderwesen. Soo vrage ick dy dan, wat
salsst...*

Gode insonderheyt begheert hebben, ende wt gantscher herten altijt ghewenscht, Namelick, Waer 't dat wy t'ghene dat ons eyghentlick is raeckende, grooter gheacht ende meer ghefocht hadden dan uwe alghemeyne welvaert, dat wy als dan met goeden rechte een eeuwighe

B 5

Adfsm.... Hier hoor ik den Prins niet, maar den Hofprediker. Wy moeten eger met BEAUFORT vertrouwen, dat dit stuk, niet zonder bedachtzaam overleg van Z. H. is in 't licht gekomen. Het was van te veel gewigt, dan dat hy de behandeling daar van geheel aan een ander zoude roevertrouwen, ten minsten, toen het ten einde geschreven was, niet nagezien zoude hebben. Daar van komen zelfs de blyken voor, waar hy over 't *Krygtestament* handelt. Men gelieve de woorden *soo ist dat wij nochtant noch wel onthouden hebben* enz. intezien. En van wien is dan kort daarna dit zeggen? *Dis is 's groot voordeel dat wij van 't huys van Spaegnien hebben ontfanghen.* enz. vooral ook komt hier te stude, 't geen de gezegden over het Krygtestament voorgaat, *seker regult, die wy den Keyser behoort hebben soo dickwils verbalen, dat alle advijsen* enz. enz. Ook zal men niet twyffelen, of deze ronde openhartige verklaringe *midts gaders dewijle dat wy soo weynigh middel hadden om in de Religie rechts onderwysen te werden, veel meer aen de wapenen, aen de jacht, ende ander offeninghen van jonghe Heeren gehoosten ende die naerder ter herten trocken, dan 's ghene dat onse salicheydt was belanghende*: is daar in alleen van den Vorst ingelast.----- Doch van den Heer BEAUFORT verschil ik in een ander opzichte. Toen de *Apologie* door MARNIX gelezen was, vindt men by BOR en HOOFT, dat Hy hadt uitgeroepen: *Nu is de Prins een dood man!* Dat was gist BEAUFORT, om dat daar in zo veele bittere uitdrukkingen tegens den koning gevonden worden. Maar neen: aan ST. ALDEGONDE was wel bekend, dat noch zoete woorden, noch eenige pogingen den Koning, van zynen onzaligen wrok tegens den Vader des Vaderlands, verzetten konden. Hy wist ook wel, dat, al meermaalen, op 's Vorsten

wighe schande ende straffe souden lijden, als hebbende door onsen eyghenen wille ende toedoen, die selve op onsen hals ghehaelt: Ende ter contrarien, So alles wat wy hier te vooren ghedaen hebben, ende alle den last van dese sware oorloghen, by ons eens-

's Vorsten leven was toegelegd. Dit syne verschiltschrijven blykt ook, dat, indien deze taak aan zyne pen was toevertrouwd geweest, zy niet zachter zou geschreven hebben. Doch deze woorden hebben geene andere beduidenisse, dan de taal, welke iemand in verbystering, uit eene innigste liefde van zyn harte, uit de tederste bekommering van eenen oprechten dienaar voor zynen meester spreekt. Wy moeten daar in geene bedillingen vinden; en veel minder eene reukeloosheid in de *Apologie* zelve. Het is een antwoord op een aller afschuwlykst geschrift, waar by een willekeurig heerscher in zyne woede, Adeldom, 's Princen goederen, vyfen-twintig duyzend gouden kroonen, en vergiffenisse der grootste misdaden, belooft; om Hem, regens wiens handelingen de boosheid niet bestand was, van kant te helpen; na dat zy, hoe vol van verdoemelyke doeleinden ook, zich daar in altoos te vergeeffch hadt werkzaam getoond. Moest men, tot dit zo geweldig uitersten gebracht, daar op koel, met eene verzaauwde stem spreken? Wat zou dit uitgedaan hebben? Wat zou dan een volk, waar voor deze Verantwoording geschreven, en waar van PHILIPS, gelyk hy verdiende, overluid verfoeid werdt, van 's Vorsten standvastigheid en doeleinden gedacht hebben! Wat zouden anderen daar van gezegd hebben, zelfs de vyanden! Wat zou men er nu van denken!— Ja maar de Staten vonden, eenige maanden na de Uitgave, daar zo veel galle in, dat zy het werk by de Boekverkopers lieten ophalen en in 't vier verbranden. Dit zegt HEBBERA; en AMELOT DE LA HOUSSAÏE gaf zich de moeite om het over te schryven (in de not. *sur les Mem. pour servir à l'Hist. de la Rep. des Prov. U. par AUBRIJ DE MOURIEZ.* p. 160.) maar niemand in ons land, om daar voor naar bewys te zoeken.

eenfdeels dus langhe ghedraghen, ware tot dien eynde alleene gefchiet ende voorghe-
 nomen, om den ftaet onfes vaderlants te
 verfekeren ende in zijn wesen te onderhou-
 den: Dat in fulcken ghevalle, den heyme-
 licken ende verborghenen haet, doer de
 quaetwillighe al over lange tegen defe lan-
 den ende alle eerlicke luyden ghevaett,
 eensganghs ware wtghebroken veel liever
 over onfen perfoon alleene, dan over foo
 veel luyden van eeren, ja over de ghe-
 meynthe van alle defen landen: Doch op
 conditie, dat wy foo wel voor de ge-
 rustheyt onfer eyghen conftientie, als tot be-
 waerniffe onfer eere, metgaders van onfen
 goeden name ende fame by allen volcken
 ende nacomelinghen, hier van eens mochten
 voor alle de weerelt een heerlick ende o-
 penbaer ghetuyghenis verwerven: Soó ist
 dat wy dufdanighe onse begheerte tot onfen
 grooten vernoeghen tegenwoordelick hebben
 vercreghen, door 't middel van defe wreede
 ende barbarifche verbanninghe, ftrijdende te-
 ghen alle goddelicke ende weereltlicke rech-
 ten, ende diergelijcken in defen landen (die
 onder allen anderen natien van wegen harer
 wtmemende vriendelicheyt ende beleeftheyt
 fonderlick vermaert fijn) noyt ghene en is
 gehoort ofte gefien worden. Want hoewel

dat de mensche voor hem, selven niet beters
 en conde wenschen dan eenen voorspoedi-
 ghen, ghelijckformigen ende ghelucksalighen
 loop zijnes gantschen levens, sonder aenftoot
 oft eenighe quade teghencomfte: Nochtans
 haddet ons gestadichlick moghen al na onsen
 wensch gaen, ende en ware den haet der
 Spaensche natie metgaders haren aenhanghe-
 ren ons niet teghenghevallen: So soudent
 wy nu moeten dit voordeel missen van al-
 sulck een ghetuyghenis, als onse vyanden
 selve ons hebben ghegheven: het welcke wy
 achten de schoonste blomme van den crans
 der eeren te wesen, waer mede wy noch
 voor den eynde onses levens wel begheert
 hadden verciert te werden. Jae wat can
 ter weerelt doch aenghenamer wesen, inson-
 derheyt den ghenen die voor hem ghenomen
 heeft een soo groot ende wtnemelick werck
 te volbrengnen, als daer is de wederke-
 ringhe van de vryheit eenes soo goeden
 volcx, zijnde door so snoode luyden ver-
 druckt: dan totter doot toe ghehaet te wer-
 den van zijnen ende des vaderlandts vyanden,
 ende door hares eyghenen monds-belijdenisse
 te ontfanghen een lovelick ghetuyghenis van
 zijner ghetrouwicheyt tot den zijnen, ende
 stantvasticheyt teghen de tyrannen, ende te-
 ghen de ghene die de ghemeyne ruste zijn
 ver-

verftoorende? In der voeghen dat de Spæ-
 gniaerts ende hare aenhanghers daer fy meyn-
 den ons groot leedt ende spijt mede aen te
 doen, als door dese schandelicke verbannin-
 ghe, hebben ons veel eer door dezelve een
 sonderlinghe vrientschap ghedaen, ende oor-
 fake gegeven om ons dies te meer te ver-
 blijden: dewijle dat fy buyten onsen wensch
 en ons dese bane hebben gheopenk om ons
 selven te moghen verantwoorden, ende om
 de geheele weerekt kennelick te maken die
 billicheyt ende gherechticheyt van onse aen-
 slaghen ende voornemen: verlatende onsen na-
 comelinghen midf desen eenen patroon van
 deuchden, om naeghevolcht te werden van
 allen den ghenen die daer gheen schande sul-
 len willen aendoen der edele afcomfte voor
 onse voorouderen: onder den welcken noyt
 niet eenen heeft de tyrannije toeghedaen ghe-
 weest, ofte eenichsins voorghestaen, maer
 hebben alle ghelijck bemint ende nae haren
 staet vervordert de vryheyt der volcken over
 de welcke sy eenighe macht ofte bevel had-
 den. Ende hoe wel dat wy geen sonder-
 linghe oorfake en hebben ons te beclaghen,
 als hadden wy hier te vooren niet stoffe
 ghenoech gehadt om vry te mogen spreken
 van ons selven, ende te straffen de grove
 ende ongheschickte fauten van onse vyanden:

nóchtans eensdeels de eerbaerheyt en liet ons niet toe dat wy selve ons eygen lof soudē verhalen, d'welck al te swaer om doen is, al hadde men noch so groote mate ende manierlickheyt voorghenomen daer in te gebruycken: eenfdeels oock en woude het ons niet wel voeghen noch aenstaen, dat wy dē vyanden souden ende mishandelinghen soudē verbreyden, jae het dochte ons veel beter eenen deel van haer ongheschiedte ende onbehoorlicke aenslaghen met stilswijghen te vergraven, dan de selve (hoe wel met der waerheyt) ruchtbaer maeckende, yemant oorfake gheven om te vermoeden, als soudē wy gheneycht zijn om van ander luyden qualick te spreken. Maer nu, mijne Heeren, naedemael dat door dese verbanninghe niec onse eyghen perfoone alleenlick ghestrafft ende tot eenen roof ende buyt wreedelick ghestelt wert: maer dat elck een chaerlick siet ende bemerct, dat men onder t'decksel van onse quetsuren de gantsche ghemeynthe ende den gheheelen staet van dese landen soekt te verwonden: (alsoo nu t'selve niet meer en gheschiet by cleyne smaetschriften, ofte fameuse libellen, ghemaect by luyden van gheener weerden, ende der welcker schandelick naespreken ons noyt meer beweecht en heeft, dan de tonge van een cleyng slangen,

ken, d'welck men in 't voortschrijden (*) veel eer met den voeten pleecht te vertreden, dan hem veel te bemoeyen om daer teghen te staen vechten: maer ghemerckt dat luyden van so grooten qualiteit haer so verre ende soo leelick vernederen, datse gheen werck en maecken van met quaet te spreken ende andere valschelick te beschuldighen, haren tijt onnuttelick over te brengen:) Soo hebben wy voor noodich aenghesien den mondt eens ten rechten op te doen, ten eynde dat ons vaderlant (voor 't welck wy dat leven inghelijcks bereyt zijn by te setten, also wy die goeden alreede gedaen

(*) Voor schryven is in de *Leysche* uitgave van JAN PAEDTS JACOBZ. van M.D.C.IX. in 4°. ook in de *Middelburgsche*, welke by ROELOF KNUIJST in 1662 in 12°. gedrukt werd: onder den tytel van *Hollants voordeel opgekomen door bare Hoogbeden, door Godis Genade; Prince van Orangien en Nassau*, en deze uitgave, of die van PAEDTS wordt door WILLEM COULON en ABRAHAM FERWERDA in 1746 gevolgt. Zy hebben ondertusfchen meer onverstaanbare drukfeilen: als by voorbeeld, voor 't geen boven bl. 14 door de *Printe* aan het licht ggebracht te lezen staat, door den *Prince a. h. l. g.* waar door de sin geheel veranderd wordt, en van de rechte lezing afgegaan, welke in de geprivilegieerde uitgave van CHARLES SILVIUS, *ghesworen Drucker der Staten 's landts van Hollandt* is uitgedrukt. Ik heb deze uitgave gevolgt, zy is in 4°. en van 't jaar M.D.LXXXI.— Of nu deze uitgave het origineele opstel is van PIERRE L'OYSELEUR, dan de *Fransche*, of de *Latynsche*, welke alle te gelyker tyd het licht zagen, zal na vergelyk van die drie stukken minder bedenken baten, wanneer men de *Nederduitsche* het omstandigste bevinden zal.

gedaen hebben) door ons stilwijghen gheens-
 sins vercort ofte beschadighet werde: ten
 anderen op dat dese hooghe ende machtighe
 titelen van soo veel landen ende Coninck-
 rijcken (de welcke hen oock wel durven
 wistrecken tot over Asten ende Afrijcken)
 (*) menighen de ooghe niet en verblinden,
 die van den saken deser werelt veel meer
 naer

(*) De tytels welke FILIPS in het jaer 1580 voerde, zyn ,
 aan 't begin van den Eas, hier agter te lezen. De tytels,
 waarmede die in 't jaer 1585 vermeerderd werden, kunnen
 uit den volgenden brief en stukken voor zyne Rekenkamer,
 in het Overquartier van Gelderland, geleerd worden.

*Alexandre Prince de Parme Etc. Chevalier de l'Ordre,
 Lieutenant, Gouverneur & Capitaine General.*

*Treschiers et bien amés. Comme par la nouvelle succession du
 Royaume de Portugal et autres, Dont ces années passés Dieu a
 esté seruy d'accroistre les Etats et Royaumes du Roy, Monfrin-
 gneur, Sa M. a trouvé bon de félon ce faire changer son Tit-
 tre en Espagne, et ordonné que le mesme se face aussy en ces pays
 de par deça, suyvnt le formulaire cy joint. Nous vous en avons
 bien voulu faire part, Et jointement en chargé au nom et de la
 part de Sa M. bien a certes que si en vos provisions de ferme et
 autres semblables despaches accoustumé vser du tilre du Roy tout au
 long, vous ayez a y faire faire le mesme changement, que dessus,
 afin que par tout soit en ce regard tenu et observé vng mesme stil
 et ordre, faisant aussy quant et quant adiouster aux sieels et cachets
 de Sa M. les armes de Portugal, suyvnt la forme et impression,
 que pouvez avoir veu au grand contrescel de Sa M. mis aux Plac-
 cars et semblables provisions nouvellement emanées de este Court. A
 tant treschiers et bien amés, n. Sr. vous ayt en garde. De Sta-
 brouck le xxme d'Octobre 1585. paragrappé Pamele V. signé A-
 lexandre. et plus bas Verreycken. La superscription estoit telle: A*

naer den wtwendigen schijn ende kienken
 der selven, dan wt eenighe vaste ende wel-
 gefondeerde redenen plegen te oordeelen.
 Wy bevroeden wel ghenoech, dat de ghene
 die ons verbannen, in veelen dinghen meer-
 der voordeel hebben dan wy, ende infonder-
 heyt

*nos treschiers et bien amés les gens de la Chambre des Comptes du
 Roy Monseigneur en Gueldres.*

*Philippus Dei gratia Rex Castellie, Aragonie, Legionis, vtriusque
 Sicillie, Hierosolime, Portugalie, Navarre, Granati, Tolate,
 Valentie, Gallie, Maioricarum, Sivilie, Sardinie, Cordube, Cor-
 sicie, Marcie, Faben, Algarbie, Algesire, Gibraltar, Insularum
 Canarie Indiarum tam orientalium quam occidentalium, insularum
 et terre firme Maris Ocerani, Archidux Austriae, Dux Burgundie,
 Lotbaringie, Brabantie, Limburgie, Luxemburgi, Geldrie et Mo-
 diolani, Comes Habiburgi, Flandrie, Arthesie, Burgundia, Tho-
 rolls, Palatinus et Hannonie, Hollandie, Zelandie, Namurci et
 Zutphanie, Princeps Zwevie, Marchio Sacri Imperii Romani, Do-
 minus Frisie, Salinarum Mechlinie Civitatum, oppidorum et territoria
 traieſi trans Insulam et Groninge, nec non Dominator in Asia et
 in Africa.*

*Regnum nostrorum scilicet Neapolis et Hierosolime trigesimo secundo
 Castellie Aragonie Sicillie et aliorum trigesimo, Portugalie autem
 sexto.*

*Phillipe par la grace de Dieu, Roy de Castille, d'Arragon, de
 Leon, des deux Sicilles, de Hierusalem, de Portugal, de Navarre,
 de Grenade, de Tolote, de Valence, de Galice, des Maillorcques,
 de Seville, de Sardaigne, de Cordube, de Corsique, de Murcie, de
 Vaen, des Algarbes, de Algèze, de Gibraltar, des Isles de Cana-
 rie et des Indes tant orientales que occidentales des Isles et terre ferme,
 de la mer Occéans, Archiduc d'Austrie, Duc de Bourgoigne, de Lo-
 mbardie, de Brabant, de Limbourg, de Luxembourg, de Gueldres et
 de Milan, Comte de Habsborg, de Flandres, d'Artois, de Bour-
 goigne.*

heyt in twee poincten. D'een is, datse
 conuen grooten thoon ende ghelaet maken
 van haer groote qualiteyten, die onse con-
 ditie seer verre te boven gaen. D'ander
 is,

*goigne, de Tirol, Palatin et de Haynau, de Hollande, de Zelan-
 de, de Namur et de Zutphen, Prince de Swave, Marquis du Saint
 Empire de Rome, Sr. de Friese, de Salines, de Malines, des Cist
 Villes et pays d'Viretts, d'Overysel et de Groeninge, et Dominateur
 en Asie et en Affricque.*

*De nos Regnes assavoir de Napels et Hierusalem le trentedeuxies-
 me, de Castille, Aragon, Sicille et des autres le trentiesme et de
 Portugal le sixiesme.*

*Philips by der gratie Gods Coninck van Castillen, van Aragon,
 van Leon, van beyden Sicillien, van Hierusalem, van Portugal,
 van Navarre, van Grenade, van Toleten, van Valence, van Gal-
 licien, van de Maillorcken, van Sivilien, van Sardinien, van Cor-
 dube, van Corsycke van Murcie, van Faen, van Algarben, van
 Algesire, van Gibraltar, van de Eylanden van Canarien, van den
 Indien zoo orientale als occidentale, van de Eylanden ende vasten
 Lande, der Zee Occane, Eertshertoge van Oostenryck, Hertoge van
 Burgundien, van Lotryck, van Brahan, van Limburgh, van Lu-
 xemburg, van Gelre ende van Mylanen, Grave van Habsburch,
 van Vlaenderen, van Artoys, van Burgundien, van Thirol, Pals-
 grave en van Hennegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van Nas-
 men, en van Zutphen, Prince van Zwave, Margrave der heylig
 Ryck van Romen, Heere van Vrieslandt, van Salyns, van Meche-
 len, van de Stadt, Steden ende Landen van Veytrechts, Overysel
 ende Groningen, ende Dominateur in Asien ende in Affrycken.*

*Van onsen Rycken te weten van Napels ende Hierusalem bet
 twe en dertichste, van Castillien, Aragon, Sicillien ende andere
 het dertichste, ende van Portugal bet sefte.*

Ik heb bewyzen, dat Keizer KAREL schier op dezelve wy-
 ze, omtrent zyn wapen, in 't jaar 1343, handelde; maar ge-
 ne, dat van PHILIPS, toen hy den tytel van Koning van Eng-
 land moest misfen, daar over eenig bevel verzonden werdt.

is, Also de menschen van natuere geneycht zyn, om der achterclap ende valsche beschuldighen hare ooren seer gheerne te openen, Sels dat in een costelicke maeltijdt (na t'seggen van eenen van de voortreffelickste Poeten, daer wy dickwils af ghehoort hebben vermanen) gheen fausse soo lieflick en smaect, ofte der kele soo aenghename als het achterclappen den ooren is: Ende alsoo ter contrarien gheen dinck ter weerelt soo noode gehoort wert, als wanneer de mensche hem selven looft ende beroemt: Dat onse vyandt van dese twee dinghen tot zijnen besten heeft t'ghene dat vreucht ende ghenoechte medebrengh: ende wy krijghen t'onser deel t'ghene dat aen hem selven hart ende swaer, jae der gheheele weerelt onaenghename is ende verdrietelick. Maer wy verhopē, door het toedoen van uwe goetjonticheyt ende gheneychden wille t'onswaert, dat ons noch d'een noch d'ander sal connen eenighe schade toebrenghen: ghemerckt dat ghy van over langhen tijdt wel ervaren hebt, hoe dat de statelicke ende doorluchtighe qualiteyten, alle met tyramije eenichsins beveleckt zijn, gheen cracht noch vermoghen en hebben om de vrye ende manlicke herten tot herwaert te trecken ofte te ghewinnen. Ende ten anderen, naedemaal

dar

dat de gewoonelicke wijze ende maniere onses levens, ulieden ghenoech bekend is, hoe dat wy even soo weynich lust ende ghevalen hebben om ander luyden te schelden ende te straffen, dan wy doen om ons selven te beroemen: Soo wy nu teghen onsen danck genoodtsaecht werden d'een of d'ander te doen (alsoo 't ons qualick sal moghelic zijn t'selve te connen laten, hoe wel dat wy ons hebben voorghenomen alfulcke mate daer in te houden, alst eenichsins sal doenlick wesen) ende alsoo in desen yer bevonden wert, dat yemandt mochte duncken niet seer wel te betamen: dat selve sulen mijne Heeren veel meer moeten toeschrijven den hoochsten noot, tot den welcken onse vyanden ons hebben bedwongen, dan dat ons sulcks van natueren soude aenghebornen zijn: ende ons daer van ontlastende, sullense de onbeschaemtheyt metgaders het onghetijdich porren van onse vyanden sulcks alleenelick aentijgen. Want aenghesien dat de selve ons valschelick hebben beschuldicht van ondanckbaerheyt ende onghetrouwicheyt teghen onsen Heere: noemende ons *een ketter, boosen hypocrijs, Iudas ende Cain ghelijckende, t'hoofst ende principaelste perturbateur van den lande, rebel, vreemdelinck, vyandt des menschelicken gheslaches,*

gheſchacktes, die ghemeyn peſte van de Chriſtenheit, ſchelm, ende verrader: hebbende ons daerenboven als een beeſte in handen van alle moorders ende vergifters overgelevert, om ons dat leven te benemen, mildſtellende eenen ſekeren ſalaris, indien yemant t'ſelve conde executeren: Soo laten wy ulieden oordeelen, mijne Heeren, of wy ons oock wel van ſodanighe beſchuldighen alſoo 't behoort ſullen connen purgeeren ende ſuyveren ſonder de ghewoonelicke maniere onſes levens, van niet gheern noch van ons ſelven noch van ander luyden te ſpreken, erghens in te buyten te gaen. Daerentuſſchen zijn wy dier maten verſekert, ſoo wel van de gherechticheyt onſer ſake, metgaders hoe ghetrouwelick ende oprechtelick dat wy met ulieden ghehandelt hebben, als van uwer redelickheyt ende oprecht ghemoet, inſghe-lijcken dat ulieden ten beſten bekend is, hoe dat alle deſe dinghen geſchiedt zijn: So dat wy van ulieden niet anders en ſijn begeerende, dan dat ghy de kenniſſe ende oordeel van deſe ſake wilt aennemen, ende tot uwer meerder verſekeringhe, tuſte ende welvaertſulcke ordre daer in ſtellen, als ulieden by de rechten, vryheden ende privilegien des landts belaſt ende bevolen is, achtervolghende de hope ende t'goes betrouwen dat de ghemeyne

C

meyne

meyne man heeft op uwe wijsheyt ende oprechtigheyt. D'welck wy van ulieden seet ernstelick ende hertelick zija verfoeckende, ende tot den selven vermanende by dert eedt ende plicht daer ghy Gode ende dert vaderlande mede verbonden zija: wel verkehert zijde, alsoo wy in veelen anderen dinghen minder ende gheringer zija dan onse vjanden, dat wy se in dit poinct soo verroesallen te boven gaen, als sy hen beneersfighet hebben door allerhande konsten ende middelen om uwe rechten, privilegien, ende vryheden gheweldelick te schenden, breken ende te onderdrucken: om de welke voor te staen, te onderhouden ende te bewaren, wy van goeder herten ende met aller ghetrouwicheyt alrijdt ons wterste beste ghedaen hebben. Ende hoe wel dat wy onsen goeden name ende fame so leedt niet en hebben, dat wy niet wel in dancke en soudennemen (alsoo wy hopen onse daden ende handelinghen wel weerdich te zija) van allen Vorsten, Potentaten ende Gemeynen deser weerelt, wel gheestimeert ende gheacht te werden, behalven van den Spaegniaerden ende haeren aenhangheren, van denwelcken soo langhe alffe in haer tyrannisch voornemen zija volherdende, wy gheonen danck noch jouste, noch eenighe vrientschap

en begheeren: Nochtans dewijle dat ghy-
 lieden in deser weerelt alleene de ghene zijt,
 den welcken wy met eede verplicht zijn,
 ende aen de welcke alleene wy ons houden
 verbonden te wesen: jae die alleene ver-
 meucht onse daden te loven ofte te schel-
 den: Soo willen wy als dan ons oock te
 vreden ende voor voldaan houden, als wy
 fullen van uwent weghe een ghetuyghenis
 ontfanghen hebben, over een stemmende met
 onse intentien ende voornemen, de welcke
 noyt en zijn verscheyden gheweest van uwē
 welvaert, dienst ende nutticheyt: ja wy wil-
 len als dan gheerne ende gheduldichlick lij-
 den, dat andere volcken ende natien van den
 selven oordeelen elcke naer hare passien ende
 eyghen sinnelickheyt, ofte ymmers (t'ghene dat
 wy veel liever saghen) nae de redelickheyt
 ende gherechticheyt, achter dat sy alle voor
 oordeel fullen hebben afgheleyt ende haer
 verstant bevrijdt van alle duyfter wolcken
 deser grootheden, die hen mochten hiër te
 vooren t'ghesichte verblint ofte verdonckert
 hebben.

Soo nu onse vyanden stracks waren ghe-
 kommen tot aen t'rechte point van dese
 verbanninghe, ende hadden voortghebracht de
 redenen op de welcke ghesondeert is dese
 wreede ende barbarische sententie (die ghe-
 noech

noech wtwijft de blootheyt hares herten d'welck na de deuchtsaemheyt harer voorouderen gheenſins en is aerdende:) Wy en fouden oock ſoo veel woorden ende ſoo wijtloopende redenen alhier niet ghebruyckt hebben, maer hadden onſe onſchult rechte voort in den beginſel verclaëft, ende bewezen hoe ſwack ende bawvelligh dat de grondtlegginghe ende ſondeerſel derſelven is. Maer aenghemerckt dat ſy lieden, om ons by alle menſchen verhaet te maecten, liever hebben ghehadt eenen hoop laſteringhen ende ſindelicken naefprekens in den eerſten aencomen de gantsche weerelt voor oogten te ſtellen, ende in t'vervolch harer redenen hier ende daer (ſelvs daer 't niet met allen te paſſe en comt) de ſelve oock mede doer te reghen ende onder tuſſchen te ſteken, ſonder ſchaemte, ende ſeer ſchandelick van ons ſprekende: Soo hebben wy voor noodich, jae voor ſeer redelick aengheſten ſo danige valſche beſchuldigen te verantwoorden: ten eynde dat niet lichtelick yemandt door ſulcke onwaerachtghe redenen beweecht ofte valſchelick bericht zijnde, deſe onſe verweeringe met vervremden herte van ons aenneme, anders dan t'ghemeene recht van alle volcken ende die gherechticheyt is vereyſchende. Soo veele dan belangt deſen
hoop

hoop van lasteren, daer doer wy so smadelick besaemt ende gheschendt werden, (de welcke wt desen Ban wrghedaen zijnde, anders niet dan eenen roock ofte damp en sal overblijven;) Wilt doch acht nemen, mijne Heeren, hoe slecht, hoe eenvoudich, ende sonder eenighen ghesochten schijn ofte verwe dat onse verweeringhe is, die wy daer teghen ghedencken te ghebruycken: Soo ghy ons oyt voor sulcks hebt aenghesien ofte ghekent, als onse vyanden nu opentlick zijn wtgevende, ofte soo wy sodanige verwen draghen tzy aen onsen lichame ofte siele, met den welcken de ghene die dit gheschifte ghesmeedt heeft, hem darf beroemen ons ten rechten afghecontrefeyt te hebben, (d'welck ghy, mijne Heeren, alderbest behoort te weten, dewijle dat wy van joncks op onderulieden verkeert, ende nergens elders den tijt onses levens dan by ulieden overghebracht hebben;) Soo zijn wy wel te vreden, dat ghy ons weyghert ghehoor te geven, ja dat ghy slechts niet een eenich woort wt onsen monde comende, en luyftert ofte verstaet. Maer soo wy daerentegen in onsen gantschen leven beter eeren weerd, veel oprechtigher, ons meer onthoudende, min tot giericheyt gheneghen zijn gheweest, dan de ghene die ken ghemoeyt hebben met dit

eerloos ende schandelick gheschrift te stellen, ja dan de ghene die desen Bân heeft doen wtroepen, te weten de Prince van Parme, soons sone van Signor Pietro Aloysio Farnese, wiens vrome seyten metgaders zijn merckelick eynde de historien ghenoech zijn wtwijsende: Ende soo ghylieden voot sulcks ons bekent hebt, namelick dat wy ende onse voorouders souden beter luyden van eeren, dan die voorseyde, ofte hare ouders sijn, (want wy van den Coninck noch niet spreken en willen.) Soo hout dat voor vaste ende verskert, also se recht van vooren sē ons valschelick beginnen te lasteren ende te schelden, datse insghelijcks niet en sullen te ghelooven zijn in alle de reſte van hare onbeschaemde ende valsche beschuldighen. Want waertoe dienen anders alle dese lasterwoorden verhaelt, dan om de geheele weerelt te bewijſen, dat onse vyanden seer wel van yemant connen missegghen ende lasterlick spreken: ja datse den ghenen, diense door Godes ghenade noch met vergift (*) noch met den sweerde en hebben connen ombringen, noch met beloften bedrieghen ende

(*) Agter in deze Verantwoordinge heeft men: *Want eenen vergifter nyt te sijden, alsoo ons de Hertoginne van Parma eenen gesonden heeft.*— Het is dus vreemd, dat de Historie hier voor zo weinig aan de hand geeft.

ende met ydel waenhope ophouden, ten minsten met hare vergiftighe tonghen, die van joncks op tot soo oneerlick ende schanddelick een ambacht ghewennet zijn, proeven te verwonden?

Daer wert rechts inden beginne een groot verhael ghedaen, van *diversche weldaden, die wy van de K. M^t. souden ontfanghen hebben, nopende de successie van wijlen mijn Heere de Prince van Orangien, onsen neve: ende dat ons de Coninck soude Ridder van zijner orden ghemaects hebben: ende zijnen Lieutenant generaet in t'gouvernement van Hollandt, Zeelands, Vtrechts ende Bourgoignen: oock van zijnen Rade van Staten.* Maer waer toe alle dese dinghen? Om te bewijzen dat wy aen t'huys van Spaegnien grootelick ghehouden zijn, ende dat wy niet en connen ontgaen, of wy moesten van *ondanckbaerheys* overtuycht werden: ende ten anderen, nademaet dat wy *wt saken van eeden van manschap ende trouwicheyt hem ghedaen in t'verheffen van de leenen, steden, Jantschappen ende heerlickheden, die wy in diversche zijne landen ende provincien van hem waren houdende, grootelicks verbonden ende verplicht waren ons te begheven tot zijner ghehoorsamheys ende dienst, metgaders die welvaert zijner saken te vervoerden,*

daren, om ons insgelijcken *van onghesron-*
wicheyt te beschuldighen. Wy en willen
 niet ontkennen, ende in desen ghevalle stem-
 men wy met den Coninck ende t'huys van
 Spaegniën wel over een, dat ter werelt niet
 strafwoerdigher en is, dan de mensche, die
 met dese twee vlekken besmet is, nameliëk
 met ondancckaerheyt ende met ontrouwe-
 ende dat de ghene die yemant met dese
 twee dinghen beswaert ofte ghelastert heeft,
 hem wel alsoo veele heeft gheseyt, als of
 hy t'samen in eenen hoop vergadert hadde
 de reste van alle de lasteringhen, die soo
 wel de wijse als d'onwijse, de bescheydene
 als d'onbescheydene souden weten by een te
 rapen. Maer insonderheyt hoe dat een Hee-
 re van meerderen ende edeleren huysse is,
 dies te meerder schande ende oneere sal hy
 oock behalen, soo hy van sulcke fauten can
 overtuycht werden. Ende wy selve en wey-
 gheren ons gheensins, van alle menschen ver-
 haet, ja van der aerden wtgheroeyt te wer-
 den, ende dat onse ghedachtenisse ten eeuw-
 ghen daghen verwelcke, soo verre als wy
 bevonden werden sulcks te wesen. Maer t'sel-
 ve sal zijn op sulcke conditie, dat soo wy
 connen bewijfen, dat gheen Prince ter werelt
 ondancckaerer en is teghen eenen armen Hee-
 re, dan even de selfste die ons van ondanc-
 kaerheyt

baerheyt wil beschuldighen, teghens ons ende teghen de onse is: oock dat de onghetrouwicheyt die hy t'onswaert ghebruickt heeft (sonder noch te spreken van dat hy openbaerlick heeft den gantschen lande trouwe ende gheloove ghebroken) meerder is dan men wel soude ghelooven: dat hem als dan oock al t'selve insgelijcks wedervare, ende dat hy soo wel by alle die nu leven als by den nacomelinghen voor sulcks als hy is ghehouden werde. De welcke straffe wy aen hem veel meerder sullen achten, dan de ghene die hy ons meynt aen te doen, ende daer hy ons mede dreycht door dese barbarische ende tyrannische verbanninge: van de welcke met Godes hulpe wy ons niet meer en onstellen, dan oft eenen droom ware. Ende aengaende dat sy ons den Keyzer Karel zijn voorhoudende, willen wy alhier in den eersten ende voor al protesteren, dat wy de ghedachtenisse des selven altyt in hoochster eere ende weerden ghesint zijn te houden, eensdeels om dat zijnen name so groote alomme is doer zijne feyten, eensdeels oock om dat hem belieft heeft ons die eere te bewijzen, dat hy ons heeft in zijn camer oghetrocken den tijdt van neghen jaren, ende wy hem daerentghen altyt seer ghetrouwen dienst ende seer

C 5

geerne

geerne gedaen hebben. Maer so nu de gene, die onder allen menschen meest verbonden is zijnen goeden name ende fame billichlick voor te staen, comt ons van ondanckbaerheyt beschuldighen, als dat wy niet en souden erkent hebben de weldaden die hy seght dat wy van den Keyser ontfanghen hebben: Soo bidden ende verfoecken wy, dat ghy ons wilt te goede houden, soo wy tot onser ontschuldighen moeten verclaren, belangende de voorsz. weldaden dat wy niet en weten eenige van hem ontfangen te hebben: maer wel ter contrarien, dat wy hem dienft doende groote merckelicke schade ende verlies daer by hebben gehad, alsoo ghy t'selve claerlick sul vernemen, soo ulieden belieft ons met ghedult te hooren.

Soo wilt hy dan segghen: *dat de Keyser ons jonstlichlick heeft ghehandelt ende gheiracteert, om ons te doen commen tot de successie van wijlen mijn Heere de Prince René onsen neve.* Maer waer in doch? Want eerstelick en was noyt eenich Heere so quallick bedacht, die om de selve soude hebben willen tegen ons twisten, oft hem daer teghen partije maecken. Daerom als de Keyser ons de voorsz. successie heeft laten volgen, sonder ons eenich letsel ofte hinderenisse

nisse daer in te doen, wat heeft hy doch voor ons soo veele ghedaen, dat oock den partijdichsten richter die ons hadden mogen ghebeuren, niet onghelijcks ghedaen en hadde? Ende oft soo ware, dat wy hadden eenighe teghenpartyen ghehadt, nadamael dat ons recht soo claer ende wel ghefondeert was, dat men niet ter werelt en conde daer teghen voortbrengnen, om t'selve te verduyfteren ofte eenichsins te beweghen, ende dat de Keyser t'onfen profijte vonnis hadde hier op ghegheven: wat soude hy doch voor ons ghedaen hebben, dan dat hy ons hadde recht geadministrereert ende dat hy ons niet en hadde willen ontnemen t'ghene dat ons by alle recht ende redene, jae by de natuere selve gegeven was? Maer so ulieden belieft, mijne Heeren, naerder in te sien de natuere ende aerdt van dese successie, ghy sult bevinden, dat wy so goet recht daer in hadden, dat de Keyser niet en vermochte ons die selve te benemen, sonder ons dat merckelickste ende meeste onghelijck van der werelt te doen.

Daer waren in de voorsz. successie twee voorneemste stukken ofte deelen. D'een was t'ghene dat van onsen huyze van Nassau is comende, d'welck onse voorfaten, namelick onse grootvader ende oude grootvaders, oom
ende

ende oude oom van de vaderlicke zijde, ende leflick onse rechtsweer oock van s'vaders weghe ghenoren hebben; te weten de goeden die ons huydensdaechs zijn toebehoorende in Brabant, Vlaenderen, Hollandt ende Luxemborgh. D'ander was de successie van 't huys van Chaalon, Soo veele als die successie van Nassau is belanghende, diemen pleecht te heeten die van Breda, om dat het die voorneemste plaetse is van onse heerlickheden, ende daer wy als oock onse voorouders altijd onse rekencamer, Raedt ende principaelste bewijsingen, chartres ende instrumenten hebben ghehouden: wie was de ghene die ons in de selve hadde connen verstooren, t'en hadde gheweest onse Heer vader, de welcke oom was, also wy waren rechtsweer, van mijn Heere de Prince René zijnde een eenich sone van mijn Heere de Grave Heyndrick van Nassau onsen oom ende onses Heer vaders broeder? Maer soo verre is het van daer, dat wy in de voorsz. successie souden hebben belet ofte ghehindert gheweest by onsen Heer vader, dat hy selve heeft de moeyte ghenomen van te comen solliciteren, dat wy in de possessie soude ghestelt werden: ende hy en vandt noyt mensche soo onbeschaemt die hem eens hadde willen daer teghen setten, dan den President

dent Schoore, die in den raedt dese selfste woorden voortbrachte, *Filius haeretici non debet succedere*: Dat is, Eens kettters sone en mach gheen erfghenaem wezen: om dies willen dat onse Heer vader, achtervolgende de exempelen van de vromē Coningen, als daer waren, David, Josias ende andere, de kercken van zijne landen die hy in Duytschland was besittende, gereformeert hadde, ende nae den woordē Godes van den abuyfen ghereynicht, selfs by toelaten van den Keyser. Ende daerom en liet nochtans den raedt niet advys te gheven nae redene en billicheyte, alsoo hy oock niet andets en vermochte te doen, aenghesien dat mijn Heere de Grave van Kungstain onsen oom oock hadde in zijn successie van de Graeffchap van Rochefort bevesticht ende behouden gheweest, niet teghenstaende dat hy selve een protestant was. Derhalven nademael dat alle t'gheschil (so men geschil moet noemen t'ghene dat wy in onsen huise mochten onder malcanderen hebben) hier in was ghelegghen, of de voorz. successie behoorde den vader ofte den sone toeghewesen te werden: nochtans nae rechten en conde niemandt anders, dan wy alleene, eenich recht daar in voorwenden.

Aengaende van t'huis van Chaalon, voor eerste en can men niet segghen, dat wy fouden

souden in den Keyzer eenichsins ghehouden zijn van weghen der Baroenijen ende heerlickheden die wij in 't Hertochdom van Bourgondien ende in den Delphinaet van Vienné houden ende vredelick besitten: want hy over de selve niet meer macht en hadde dan wy, dewijle dat het altemael stont in de macht ende gewelt van den Coninck van Vranckrijcke, die t'elke reyse alser oorloghe tusschen de voorz. Keyser ende Coninck begonste te rijzen, dede te ghelijcke aenlaet ende aenveerden soo wel de Graeffchap van Charollois, die den Keyser selve was toecomende, als oock onse Baeroenijen: in der voeghen dat wy dies aengaende in hem geensins en connen ghehouden zijn, ten ware om dat wy mede zijn begrepen worden in 't verdrach van den paeys van Soissons, d'welck wel het minste was dat hy behoorde gedaen te hebben ter goeder ghedachtenisse van onsen Heer neve, de welcke na soo veel cloecke feyten van wapenen t'zijnen dienste ghedaen, onlangs daer te voren in den selven krijchs-tocht in de belegheringhe van S. Desir, het leven voor des selven Keyfers voeten ghelaten hadde.

Veel min isser in zijner macht gheweest ons eenighe jonste te bewijzen, om ons Vorstendom van Orangien te vercrighen, daer hy

hy niet in te sien en hadde, noch eenich ander Prince ter werelt: ghemerckt dat wy t'felve van geener hooger handt syn houdende, maer vry ende abfolutelick daer in zijn ghebiedende: d'welcke niet veel andere Heeren en sullen connen segghen. Ja daer en is geen Prince wiens goetjonfficheyt om onses voorsz. Vorstendoms wille, wy van doen hebben, dan alleene des Conincks van Franckrijcke: de welcke (so wy verhoppen) aen t'gene dat eenen armen Vorst toecomt, die tot zijnen onderdanichsten dienste is altijd ghewillich ende bereydt, niet en soude willen de handt aen slaen: want sulcx ware buyten recht ende redene, de welcke hy niet en sal willen overschrijden noch voor by gaen: selfs in aenschouw van de ghetrouwe dienster die onse voorouders de Croone van Franckrijcke, ende t'Hertogdom van Bretaigner (van t'welcke de voorsz. Coninck heeft zijn afcomste, ende was des selven toekomende erfgenaem) met groot dangier van haer eyghen leven, met groote oncosten ende onwtsprekelicke moeyte ende arbeydt ghedaen hebben.

Soe reffeert dan alleenelick t'ghene dat ons toebehoort in de Graeffchap van Bourgongnen, ende van t'welcke wy soo onge-rechtelik ende tyrannischer wijze dus langhertijck zijn berooft ende ontfijt worden: daer
van

van de schade by ons geleden, op dees tijt schier tot de somme van twee milioenen is beloopende. Maer voor alle dinghen wou- den wy, dat men wel bedochte de redene, waerom dat de Graeffchap van Bourgoigneu, *Franche Conté* wert ghenoeemt: *namelick* (onder meer ander redenen) om dat de Heeren ende de gegoede in den selven lan- de die franchise ende vryheyt hebben, datse moghen haer testament maecken ende dispo- neren van haren goeden alsoo ende aen wien dat het hun goet bedunet: sonder datse ter eause van hare huysvrouwen, kinderen, oft ander naeste hoirs, wie dat de selve oock zijn mochten, bedwonghen connen wer- den om van haren goeden anders te moeten disponeren, dan alsoo 't hun belieft. Derhal- ven nademael dat mijn Heere de Prince René, door zijnen eyghenen wille daer toe beweecht zijnde sonder eenich voorder aen- schouw op onsen persoon te nemen, wesende doe ter tijdt noch een jonch kindt, ende woonende in Duytschlant, onder de macht ende discipline van onse meesters ende gou- verneurs. Maer aensiende alleenelic dat wy zijn rechtsweer waren, ons heeft verclaert erfghenaem van alle zijne landen ende goe- den: (t'welcke hy was machtich te doen ach- tervolghende de rechten ende costuymen van
den

den lande:) Soo wy dan van dies weggen yemanden behooren danck te weten, dat zijn wy alleene den voorz. Heere Prince lovelicker ghedachtenisse schuldich te doen: de welke d'eerstgeborene zijnde van onsen huys, heeft ghewilt, alsoo wy in den orden (*) van d'eerste geboorte de naeste na hem waren, dat wy oock insghelijks de naeste nae hem fouden int besit van alle zijne goeden comen. Daerom wy en connen tot noch toe niet sien noch bemercken dat wy van wegen deser successie fouden aen t'huys van Spaegniën eenichsins ghehouden zijn: ja daer en is oock gheen mensche ter werelt die sulcks met der waerheyt soude connen segghen.

Men sal ons moghelijk voorwerpen, dat de Keyser den voorz. Heer Prince octroy ofte consent haddé ghegheven, eenen erfgename, die hem goet soude duncken, by testamente te noemen, ende dat de voorz. Heer Prince wt crachte van 't voorz. octroy (†) ons tot zijnen erfghenamen vercoren heeft.

(*) In alle laetere uitgaven raad. Het moest dan noch geweest zyn in 't Franckisch rang d'athese.

(†) *Secunda Maii anno 1544 Renardus obtinuit octroy pour lester du Conseil de Brabant, et le 24 jour de May au mesme an*

heeft. T'gene dat hier wert bygetrocht, mijne Heeren, dient grootelicks tot onsen voordeele, ende en comt onsen vyandt geensins te passe. Want doe de Keyser 't voorz. oetroy was accorderende, hy en wiste selve niet, wien dat de voorz. Prince tot zijnen erfghename noemen woude: jae dat en heeft van niemant connen gheweten werden, tot op dien dach, dat het voorz. testament werdt open ghedaen: d'welck eerst nae t'overlijden van den voorz. Heere Prince, in bywesen van de Coninginne Marie hoochlovelicker ghedachtenisse gheschiet is. In der voeghen dat wy ons in den ghevalle oock niet en bekennen in den Keyser ghehouden te wesen, nademael dat ter selven tijdt als hy 't voorz. oetroy accordeerde, zijn intentie ende meyninghe niet en was onsen persoon eenighe vervoorderinghe te doen: ja dewijle dat dese aen den voorz. Prince bewesene jonste, ofte faveur (soo men faveur moet hooten t'gene dat selfs de aldergheringste personen by ordinairse brieven van de Cancellrije lichtelick weten (te vercrijghen) gheensins

du Conseil privé. Fiftieme Juill. anée 1544. De Renardus instituit sibi heredem universalem, Dominum Guillelmum a Nassau suum patrualem. Dus in de Species Falsi. Het testament werdt het eerst door den Heer J. H. HERKING in 't Aendangf. van de Vad. Hist. L. I. by 't leven van RENIER uitgegeven.

sins t'onser aenschouwinghe ofte contemplatie is gheschiet. Want die wt t'ghene dat daer naer eerst gevolcht is soude van 't voorz. oftroy willen oordeelen, die soude hem vergrijpen teghen seker reghele, die wy den Keyser ghehoort hebben soo dickwils herhalen, dat alle advijsen ende raedtghavinghen nae de redenen ofte causen, ende niet na t'ghene dat wt den selven ghevolcht ofte ghesproten is, behoorden gheexamineert, ende voor goet ghehouden ofte verstootten te werden. Ende ghenomen dat daer gheen oftroy en hadde gheweest: nochtans (soo boven verhaelt is) en heeft mijn Heere de Prince René in 't voorschreven testament niet verordonneert, dan t'ghene dat de rechten zijn wtwijfende.

Maer wat souden sy antwoorden, of wy hen boven alle de voorschreven redenen noch voorhielden, dat onses Heer nevens testament, daer de questie van is, een krijchs-testament, ofte in den krijch is ghemaect, (d'welck sy gheensins en connen in twijffel stellen ofte verduyfteren,) ja soo rijpelic ende met sulcker solemniteyt ghemaect, ende met wtduckelicke woorden gefondeert op t'ghene, dat de voorz Heer Prince, die al langhe van te vooren in soo veel voorgaende krijchs-tochten, den Keyser ten dienste

D a

ghedaen,

ghedaen, ghenoech was gheware worden de perijckelen die den krijch is mede brenghende, hem doe ter tijdt op de reyse begheven hadde nae een soo ghevaerlicke oorloghe, ende teghen soo machrich eenen Prince als de Coninck Francoys was. Ende hoe wel dat wy in den rechten niet sonderlinghe ervaren en zijn: soo ist dat wy nochtans noch wel onthouden hebben t'ghene dat diverse gheleerde mannen in onses Heer vaders ende onse teghenwoordicheyt hier van comende te argueren ende te spreken, vastelic hielden staende, dat niet alleene de testamenten maer oock de Codicillen die in den krijch werden ghemaect, na de Keyserlicke rechten van sulcker weerden zijn, dat soo een krijchsmā hadde voor zijnen eynde de gheringste aenwijsinghe ofte beduydinghe van zijnen wille ghedaen, jae een dat minste teecken ghegheven dat men soude connen bedencken, als dat hy hadde op zijnen schildt met zijnen bloede ghetockent, ofte met de spitse van zijn hallebarde ofte rapier in d'eerde geschreven den name van den genen dien hy tot zijnen erfgename woude maecten: dat sulck een ordonnantie van den lesten wille onverbrekelick is, ende nae de oude privilegien den krijgsluyden ghejondt, behoort voor alle andere insettinghen van erf-

erfghenamen voorghetrocken te werden. Hoe veel te meer behoorde een so strijgbaer Vorst, ende soo cloeck een heldt soodanige privilegie te genieten? Maer nu en valt hier geen questie van eenich slecht teecken dat by hem soude ghegheven zijn. Want daer is voorhanden een testament, dat niet met der haesten, maer wel ende rijpelijk ghemaect is: niet van eenen slechten ofte ghequetsten soldaet, die daer was op zijn sterven liggende, maer van eenen deuchtsamen, vromen ende eeuwich lofwaardighen Vorst, gheaffsteert zijnde van zijnen rade, ende alreede op wegen om in den crijch te trecken: niet eenen vremden ofte buyten den gheslachte ghemaect, maer zijnen naesten bloedtverwanten ende rechtsweer: niet ter infantie van eenen lastighen ende moeyelicken vleyer, maer aen een kindt in Duytschlant wefende verre van s'Keyfers legher, doe hy St. Desir ginck belegghen, met een vast voornemen van daer voordor met den selven legher tot voor Parijs te trecken: jae daer is een testament, niet buyten s'Keyfers weten, maer by zijn octroy gemaeckt ende volghende de rechten ende costuymen van de plaetsen. Daerom nade mael dat dese ordonnance oft testament soo vaste is bestaende: soo en is het in niemands

mandts vermoghen gheweest de selve te krencken ofte twijfelachtich te maecken, ende noch veel min ons die heel ende al te benemen, ende daer van te frustreren, dan door een seker middel, d'welck al te wreedt ende tyrannisch hadde gheweest, ende mogelick meer ten grooten achterdeele, dan tot voordele van des Keyfers goeden name ende fame, soo hy anders dan nae recht ende redene met ons hadde willen handelen. Maer gelijckerwijs dat onder onse voorouders eenighe zijn gheweest, die wel middelen wisten te vinden om die ongerechtigheyt ende ondanckbare Vorsten die hen waren haer goet onthoudende, tot recht ende redene te brengen: alsoo verhoppen wy oock met de hulpe Godes, eyndelick eenen gheluckighen wtganck te vercrijghen teghen den ghenen die ons van onsen goeden soo onrechrveedelick berooft heeft, (*) ende noch soeckt wreedelick ende op

(*) Die ziet op het vonnis van den Raad der Beroversen van den 29 May 1568, waar by de Prins gebannen, en zyne goederen verbeurd verklaart werden; terwyl reeds eenige dagen te voren (op den 11 May,) by 's Konings Financien, over de-
ne goederen de volgende bestelling gemaakt was. Et est son intention (van ALVA) que tous les comptes des d. biens confisqués, estans fonds le resort de vostre chambre vous soient presentés, et par vous veyez et examinés, et on après les difficultés voydes estre ahen, comme il appartiendra, excepté les comptes pour les biens des Se. Princes d'Orange, et de Gours, et Marquis de Bergues les quels

op een tyrannifche wijze oock dat leven te benemen.

Nu dewijle dat wy nootfakelick noch moeten fpreken van defe fuccelfie: Soo begheren wy wel te weten, als de Keyfer ons de voorfchreven fuccelfie liet ghenieten, of hy ons oock yet gaf van zijn eyghen goet ofte niet? Want genomen, dat wy anders niet ontfangen en hebben dan t'gene dat mijn Heere de Prince René heeft toebehoort: wy en connen niet zien op wat voet ons

D. 4

de

quels foit Ex. a restrod, en remis es chambres des amptes respellit nement dicteux jusques a ce que les estatz des d. maisons seynt vont, es que autrement en sera ordonné. De Sententia zelve is ook original in 't Fransch, gelyk alle die Vonnisfen van den Bloed-Raad in deze taal gesteld werden, zalfs die van de geringste lieden: als b. v. van de schamelste ingezetenen uit ds Steden, Thiel en Bommel, van JEHAN HENRYX, alias JEHAN TAUW, AELBRACHT CORNELIS, GUILLAUME LUBBERDS en andere boeren uit het amt van Barneveld, in Gelderland op de F. d. w. gelegan, welke ik in deze taal voor my heb. Dat zy egter by de gezigten, aan welke zy verzonden waren, in het Nederduitsch werden overgezet, en daar in uitgesproken, kan geen twyfel baaren. ALVA, nogthans, gebruikte omtrent onze taal grotere infoklikykheid, dan REQUERENS, die, des anderen daags, na dat Hy te Bransch was ingehaald, op den 16 Novemb. 1573, brieven af deed gaan, waar by hy geboode, dat 'al wat Hem voortaan zou worden toegezonden, bevoers in 't Fransch moest worden overgezet, (*premierement transfere en la Langue françoise.*)— Het Spaansch was hem egter noch aangenaamer, gelyk my uit enkele Requesten, die hem aangeboden zyn, gebleken is. Ondertuschen is het wonder, dat men in deze taal zo weinige geschriften van dien tyd in de Archiven vinden mag.

de Cominck. can. verwijten, dat hy ofte zijn Vader de Keyser ons souden yet ghegheven hebben: ter sy. dat hy voor liberaelheyt wil rekenen, mildt van ander luyden goet te wesen. Maer wel ter contrarien, sonder hier te spreken van 't groot onghelyck dat ons in de voorsz. Graeffschap van Bourgoignen geschiet, daer in wy nochtans soo groot recht ende preeminentien hebben, ende van de welcke wy teghenwoordelijck zijn berooft worden, wistellende t'vervolch des selven tot der tijdt toe, dat de wapenen, die wy in handen hebben, ons meer rechts sullen hebben ghedaen, dan de ongherechtigheyt des ghenen diet ons altemaele is onthoudende: soo ist, dat wy niet soo haeste de voorsz. successie gheavenveert hadden, oft ons en wordt alsoo saene ontrocken de heerlickheyt van Chastel-bellin, de welcke van soo gheringher weerden is, dat de somme van de achterstellen die men ons van wegen der selven op dit pas schuldich is, beloopt tot drie mael hondert ende vijftich duysent guldens. Noch boven dien soo is ons oock dit onghelyck gheschiet, om de mate van ongherechtigheyt t'eenemaal te vervullen. De Keyser Karel versocht zijnde van onsen Heere vader dat wy ten minsten alvooren mochten nae rechten redintegreert werden in
de

de possessie, in de welke onsen voorfaet hadde gheweest: ende woude 't selve gheen-
sins ghedooogen, maer hy liet ons alleenlijk
toe (doch onterft blijvende) het selve by
weghe van rechte te vervolgen: waer mede
hy ons noch eemighen wech ten minsten
open liet, dewijle dat hy ons niet en be-
lettede ons recht teghen hem voor te staen:
ende t'proces werdt by hem overgeset voor
den Raedt van Méchelen. (*) Maer de So-
ne, (die ons darf niet te min zijne weldaden
verwijten) siende t'proces ghereet om te
wijfen, den selven dach als dat soude ghe-
schieden, de advijsen van den President ende
Raden alreede gheregisteert zijnde, ende wy
vermaent dat wy souden nae Rapport-gelt
laten sien. Neemt doch acht, mijne Hee-
ren, hoe dat hy die ons ende den Baener-
heeren des landts gesworen hadde recht ende
justitie te doen, t'selve in desen ghevalle ons

D 5 heeft

(*) De Advysen hier over van ervaren rechtsgeleerden ten voordeele van den Vorst afgegeven, een van CAROLUS MOLINZUS van Maert 1563 noch een van denzelven van January 1565; een ander getekend door VULMARDUS BERNAERT, ELBERTUS LEONINUS & JOANNES WAMESIUS spreiden over dit geding een helder licht, en zyn, schoon schaars, in druk te vinden. Deze advyzen zyn in 't Latyn en staan alle op eene omstandige *Species facti*, reets boven te pas gebracht, welke ook ten dien einde in druk uitkwam. Noch heeft men een Fransch gedrukt Advys van eenige *Advocats au grand Conseil des Archiducqs* getekent te Mechelen 1610.

heeft laten wedervaren. Hy verbiedt den Raedt daer mede voort te gaen, ende laet dat proces een eenen naghel ophangen, daen het noch op deser uren blijft. Dit is t'groot voordeel dat wy van t'huys van Spaegnien hebben ontfanghen. Jae dit is den voet ende t'fondament daer op dit schandelick verwijt ende t'gheheel timmeragie van desen eerloosen Ban is steunende.

Soo wy nu daerenteghen wouden ordentlijck verhalen, hoe grootelicks dat dit huys van Spaegnien in onse Voor-ouders is ghehouden (want van ons selven en willen wy noch niet segghen) wy besorgen van in een wijde Zee te commen, die wy in veelt Maenden niet en souden connen overschepen. Daerom willen wy alleenlijck de voorneemste poincten aenroeren, ende ulieden, mijne Heeren, metgaders den Leser de voorsz. obligatie in desen Historien ende oude Registers van den lande, laten eyghentlicker onderfoecken.

D'eerste van den huys van Oostenrijcke die in Nederlandt is ghecommen, langhen tijdt nae dat onse Voorlaten begonnen hadden Graeffschappen ende heerlichheden in den selven lande te besitten, is de Keyser Maximiliaen gheweest, die ter selver tijdt noch maer Ertz-Hertoghe van Oostenrijc was. Nu
wien

wien is het onbekent, dat de Grave Engelbert onse groote oom, de gene was die zijn wterste beste dede, om den voorz. Keyser in zijnen staet te behouden, ja goet ende bloet metgaders zijne sinnen ende verstant daer toe niet ghespaert en heeft: En was niet de Grave Engelbert met mijn Heere van Romont de ghene die de slach van Gupegaste wan, hebbende door zyn onversaechtheyt t'voetvolk by een behouden, doe de Ruyterie alreede inde vlucht gheslagghen was, door welck middel worden opgehouden de groote victorien van den Coninck Louys den elfften, ende door t'selve middel werdt den staet van den Ertz-Hertoch Maximiliaen daer naer dies te meer versekert. En was hy niet de ghene die tot zijner wedercomste wt Vranckrijcke, nae dat hy by Bethunen hadde ghevanghen gheweest, vandt Maximiliaen belemnert met oorloghe in Vlaenderen teghen mijn Heere van Ravensteyn ende die van Brugghe, ende bracht de saken soo verre, soo wel met wapenen als door zijnen raedt, datse verdraghen worden, d'welcke een oorfake was dat de voorz. Ertz-Hertogha wederom werdt gehandhaeft: jae die insghelijcks dede d'accord onderhouden by de inghesetene van Brugghe, soo dat noch buydensdaechs seer heerlicke ende merckelicke teecke-

reekenen, soo wel van zijner ghetrouwicheyt, als van de danckbaerheyt van die van Brugghe tot hemwaert voorhanden zijn? Het was de selfde Enghelbert die bedwang de ghené die aen de palen des Rhijns gherebelleert waren, ende heeft den voorz. Keyser in vredelick besit van de landen van Overmase ghestelt. Sonder te spreken van de ghevaerlicke reysen voor den voorz. Keyser by hem voorghenomen, als die van Bre-taignen, om dat houwelick van den voorz. Ertz-Hertoch Maximiliaen met Vrouwe Anna (die erfghename van 't Hertochdom van Bre-taignen was, ende naderhandt tweewerf Coninginne van Vranckrijcke is gheweest) te weghe te brengen, ende hadde soo verre daer in ghehandelt, dat het al verwillighet was; ende zijnen voortganck hadde ghehad, ten ware dat mijn Heere Jan Prince van Orangien Vader van mijn Heere Philibert t'selve verhindert hadde, die t'honwelijk van de selve Vrouwe, wesende zijn Nichte ende Rechtsweerinne, met den Coninck Karel van Vranckrijcke maecte. Ja de verdiensten ende weerdicheyt des voorz. Heeren waren in soo grooter achinghe in desen landen, dat hy over alle de selve werdt Lieutenant generael gheset.

De Erfghenamen van alle de goeden, die
de

de voorz. Grave Enghelbert herwaerts over hadde, was mijn Heere de Grave Jan van Nassau zijn broeder ende onse grootvader. Ende na des selven overlijden, quam mijn Heere de Grave Heyndrick onse oom, des voorz. Heeren Grave Jans oudste sone, int besit ende successie van alle de goeden van herwaerts over, namelick die ghelegghen zijn in Brabandt, Luxemborch, Vlaenderen ende Hollant: ende mijn Heere de Grave Wilhelm onse vader in de goeden die in Duytslandt ligghen. Niemandt soude connen loochenen, dat tot zijnen tijde in dese landen gheen Heere en is gheweest, die meer arbeydt ende moeyte heeft ghedaen, ende hem meer beneersticht om den Keyser Karel te dienen dan de voorz. Grave Heyndrick. Ende om niet wijdt wt te varen int verhalen vant ghene dat so wel bekend is, so willen wy slechts met eenen worde seggen, dat hy is de ghene die den Keyser heeft de Keyserlicke croone op 't hoofd doen setten, hebbende in dier voegghen dese saken vervolcht (doe de Keyser zijnde in Spaegnien, soo wel door zijn afwesen als door zijne jonckheyt van jaren de ghelegghentheynt niet en hadde om selve sulcx te vervolghen) dat hy de Keurvorsten daer toe bracht, datse den voorz. Keyser prefereerden voor den Coninck

nitick van Vranckrijcke, die oock nae de selve croone was staende. Maer also elk eenen is kennelic dat dese Keyserlicke croone is de brugghe geweest, die namaels den Keyser heeft den wech ghemaect om soo veel ende soo machtige landen ende heerlickheden te vercrijghen: Soo en can men oock niet ontkennen dat men om der selven weldaet wille, den voorsz. Heere Grave alle danckbaerheyt schuldich was te bewijsen.

Maer soude men ooc wel een teecken slechts, ofte een weldaet alleene ons connen bechoonen, die ons huys heeft van 't huys Spaegnien ontfanghen? Men siet op veel plaetsen hier te lande de stucken geschut met de wapenen van Hongherijen, die de Coninck van Hongherijen onsen voorouderen ghegheven heeft tot een ghetuyghenisse ende memorie van hare vrome feyten die sy aen den dienst der voorschreven Coningen teghen de Turcken bewesen hadden: van den welken stucken sommighe wt onsen huysse van Breda ons zijn ghewedelick ontvoert worden by den Hertoch van Alve, doe hy in desen landen was tyranniserende: ende sommighe zijn daer noch ghebleven. D'welck wy tot dien eynde hier voortbrengghen, om daer by te seggen, dat alsoo lange als dese stucken sullen in wesen zija, so lange sullen
oock

Soek d'eren da teekenen van de vrome
 feyten onser voor-ouderen, ende dat heerlick
 ghetuyghenis dat hen van den Coninck van
 Hongherijen ghegheven is. Maer alsoo onse
 voorfaten soo edel zijn gheweest, ende door
 de ghenade Godes, metgaders haerlieder goet
 regiment ende huys-houden, ooc daer beneven
 niet arm en waren, soo en hebben sy van
 dese Landvorsten noyt niet gheeycht, oock
 en hebben sy van den selven noyt gheer
 gratuiteyt ontfangen, na dat sy wel verdient
 hadden: daer nochtans de Keyserlicke croone
 ten minsten wel eenighe recompense was
 vereysehende. Wel is waer, dat de succes-
 sie van Chalon ende des Vorstendoms van
 Orangien is een groot aenwas ende ver-
 meerderinghe van onsen huys gheweest.
 Maer so wy dieshalven in yemandt ghehou-
 den zijn, dat is voorwaer den Coninck
 Francoys den eersten des naems, die aen
 mijn Heere den Grave Heyndrick onsen oomf
 ten houwelic gaf: de suster van mijn Heere
 de Prince Philibert, dochter van mijn Heere
 de Prince Jan, de welke opghetrocken had-
 de geweest by de Coninginne Anne, des
 voorschreven Conincks schoonmoeder, ende
 van de welke de voorschreven Princeffe de
 nichte was. Aenmerckt nu hier, mijne Hee-
 ren, den grooten onderscheyt die in desen
 ghevalle

ghevalle hem verthoont. De Keyfer heeft zijn croone ontfanghen door den arbeyt ende moeyte van onsen oom, ende en heeft hem gheen danckbaerheyt bewesen: ende ter contrarien, den Coninck Francoys, die wel wiste wat de voorschreven Heete gedaen hadde voor den ghenen die om t'selve was doende daer hy naestondt, en laet daerom niet herten houwelicke te gheven deze Princeesse toecomende erfghename van baren broeder mijnr Heer de Prince Philibert: daer mede te kennen ghevende de voorsz. Coninck, dat hy den selven gheenen ondanck en wiste, die hem soo standvastelick over die zijde hielt; en de welcke hy hem eens ghevoecht hadde, soo dat wy t'selfde wel moghen van hem seggen dat de historischrijvers van zinnen tijden gheseyt hebben dat hy een edel ende milde Vorst van herten was.

Ende of schoon de Keyfer ter ghedachtenisse van den Prince René, achtervolghende zijnen wtersten wille ofte testament, eenighe buyten ordinairse weldaet, ofte yet bysonderlinghe privilegie verwilliget ofte toeghelaten hadde: soude dat nochtans wel een gheuoechsame recompense wesen voor soo ghetrouwe ende voornemelicke diensten van soo vroom ende cloeck een Vorst, die met macht ende geweld van wapenen niet alleene

leene de schade van een slag aen s'Keyfers zijde verlooren, heeft weder opghericht, maer noch daer en boven hem heeft dat Hertochdom van Geldren wederom vercreghen, ende die daer naer voor den dienst des voorschreven Keyfers noch quam voor sijn voeten te sterven? (*)

Wat willen wy segghen van den Prince Philibert, de welcke alleene heeft vercreghen t'Hertochdom van Melanen, het Coninckrijcke van Napels, ende t'samen met mijn Heere van Bourbon hem verskert heeft van de staet van Roome: die t'zijnen dienste den Paus aldaer ghevangen, ende hem tot op t'hoochste van foodanigē grootheyt ende voorspoet eyndelick gebracht heeft? Ende nu sal de sone sulcken Princen van hooch-

E

love-

(*) Het zelve lezen wy, meermalen, in deze *Apologie*; het zelve vindt men ook in de gedrukte *Verantwoording* des Princen van 1568: doch eigentlyk werdt RENÉ, in 't gezicht van den Keizer, gewond, en overleedt, binnen weinige dagen, oud zes en twintig jaren. De naukeurige Schryvers van het *leven van Willem I.* en der *Vaderl. Hist.* brengen zynen leeftyd tot twee en dertig jaren. Den eerstgenoemde geeft zelfs als een misdag op, dat hem in 't *Supplement* van MORRI maar die kortere leeftyd wordt toegelegd. Ondertusschen heeft sich de Heer J. H. HEERING ook tot zes en twintig jaren bepaald, en deze uittrekening een volle bewezen. Zie 't *Aanhangs. tot de Vaderl. Hist.* I. I. 369. not. In de *Species facti*, hier boven aangehaald, staat *Renatus p. factus 1000 equisibus & 20 signis peditum in obsidione. Jan. 1568. ex illa Bonardae mortuo in anno etatis 25.*

lovelicker gedachtenisse, comen verwijten, dat de Keyser heeft haren erfghenaem ende neve recht ende justitie gheadministeert? Jae en hadden die van Nassau hier te vooren niet gheleest, ende en hadden die van Orangien niet soo dapper in de wapenen geweest, al eer dat desen Coninck geboren ward: hy en soude niet soo veel titelen geset hebben in den beginne van desen Ban, door den welcken hy ons valschelick ende lasterlick voor eenen Schelm ende Ver-rader meynt te verclaren: d'welck noyt en werdt bevonden, ende also wy hopen noyt en sal aen yemants van onsen geslachte bevonden werden. Maer datmen ons daer op antwoorde wie de ghene was door wiens bevel dat de Cardinael van Gran-velle heeft wijlen den Keyser Maximiliaen den anderen, doe hy noch maer Beemsche Coninc was, onderstaen te vergeven? Wy weten wel wat de voorschreven Keyser ons gheseyt heeft: ende hoe dat hy nae dien tijdt den Coninck ende de Spaeg-naerts soo seer ontsien heeft, inder voeghen dat hy noyt meer daer naer en heeft durven openbare professie doen van de Religie, die hy nochtans bekende de beste te wesen.

Voorts segghen sy, dat by i'selve nader-
hande

hants altijd naghevolcht ende t'onswaerts ghecontinueert heeft, ons hebbende eerstmael ghecreert Ridder ende medebroeder van zijner orden van den gulden Vliese, ende daer naer ghecommitteert zijnen Stadthouder generael over t'gouvernement van Hollandt, Zeelandt, Vsrecht ende Bourgoignen, ende oock vanden Raide van Staten, ons doende voorts veel ende verscheyden oeren ende weldaden. Soo veele de weldaden belangt, (*) wy en connen dat gheensins bekennen, ten ware datmen weldaden woude noemen de groote oncosten die wy soo wel aen s'Keyfers als aen s'Conincks dienst ghedreghen hebben. Want die tot dien tijt gheleeft hebben, ende sonderlick ten tijden des Conincks, connen noch wel indachtich zijn, hoe machtighen edeldom van veele ende diversche natien t'hof altoos ghevolcht heeft, ende den meestendeel alle wt Duytschlandt. Daer en boven soo weet een yeghlick wel hoe dat ons huys t'allen tijden open stondt, ende dat wy gewonlick moesten hebben alle t'gene daer s'Conincks hof gheer-

E s

ne

(*) Op het verbreiden der weldaden, den Prinse bewezen, wordt ook kragtig gekloft in den *Indaagtsbrief*. Men kan dat suk in veele opzichten voor een kort begrip houden van den *Bep*, of eerder den *Bep* voor een woerklink van die heischaldigingen, weiken reeds in den *Indaagtsbrief* waren opgezegd, om dat wel met dezelfde woorden.

ne af hadde onclaff ende ontlaghen gheweest: in der voeghen dat wy veele van des hofs costen hebben moeten draghen, om dat van s'Conincks wegghen soo quade ordre daer in ghestelt wardt. Voorts soo is oock eenen yegelicken kennelick hoe groote ende excessive costen dat wy moesten doen op de reyse, op de welke wy teghen onsen wille ende nae veelen protestation aen den Keyser ende aen de Coninginne van Hongherijen ghedaen, bedwonghen worden de Keyserlicke croone nae den Keyser Ferdinand te draghen: dewijle dat het ons niet redelick en dochte, dat wy de croone van onses meesters hoeft, die onse voorouders hadden daer op geholpen setten, elders souden gaen wech draghen. Daernaer deden wy die reyse in Vrancrijcke, alwaer wy als een van de ghijfels ghesonden worden tot dat de pays van Casteau en Cambresis souden in 't werck gestek werden: de welke ons oock een groote somme geldts heeft ghestaen. In der voeghen dat wy met der waerheyt connen segghen, dat dese drie artijckelen metgaders de costen ghedaen in de laeste tochten, ende insonderheyt dien van Philippeville ende van Charlemont, daer wy generael van den leger waren, beloopen tot de somme van meer dan vijftien mael hondert

dert dryfens guldens : daer t'nochtans wel
 blijcken sal by de Rekenamer, dat wy
 voor alle dese diensten noyt van eenen pen-
 ninck recompenfe en hebben ghehad. Ja
 dat wy Lieutenant generael van den legher
 zijnde, voor onse gagien niet meer ontvingen
 dan dry hondert guldens ter maent, waer
 mede wy niet en konden toecomen om
 slechts de dienaers die onse tenten stelden,
 te betaelen. Daerenteghen, ware de Conin-
 ginne van Hongherijen noch by leven, soo
 soude sy wel indachtich wesen van t'ghene
 dat sy tot ons seyde, doe de Keyfer hem
 wiadende in de wterste benaetheyt, daer in
 hy noyt en was gheweest. (zijnde van soo
 machtighe Vorsten, als van Hertoch Mauritz
 Keurvorst van Sassen ende Landtgrave Wil-
 helm van Hessen over d'een zijde, ende van
 den Coninck Heyndrick van Vranckrijcke over
 d'ander zijde overvallen) den pays van Passau
 maecte met soo merckelicke schade ende in-
 terest van onsen huysse, het welcke t'onfen
 grooten costte ende verliese hem was dienen-
 de, om t'selve Rijcke te bewaren, dat hem
 die van onsen huysse daer te vobren verwor-
 ven hadden. Want niet tegenstaende dat de
 Keyfer in volle versamelinghe der Staten des
 Rijcks, verheven in zijnen Keyserlicken stoel,
 ons hadde by aduise van de Keurvorsten en

de by vtmisse toegewesen eenen grooten deel van de Graeffchap van Catzenellenbogen, metgaders bet dan twee milioenen guldens voor onse achter stedicheyt, soo maeckte hy nochtans zijnen paeijs t'onfen coste, stellende by t'accord van Passau onse partijen wederom in de possessie, sonder ons eenige recompense daer van te doen. D'welcke wy alhier niet en verhalen, om dit proces wederom op te werpen dat eens is ghewitter worden door 't appointement met den doortuchtighen huysse der Landgraven van Hessen (van de welcke wy dienaars ende bloedverwanten zijn) by die van onsen huysse ghemaect: maer het dient alleenlijk om de gantsche werelt beter te doen verstaen de weldaden die wy van 't huys van Spaegnen ontfangen hebben: ende op dat een yeghelijk mercke wie de gene is die met rechten behoort van ondanckbaerheyt ghestraff te werden. Daer toe soo en is dit niet de eerste reyse dat ons sulcx is gebeurt. Want doe mijn Heere de Prince René, d'ouste zijnde in onsen gheslachte, de oorlooghe van Cleven so cloeckelick vervolchde, de Keyser beloofde hem niet te appointeren met den Hertoghe van Cleven, dan met conditie, dat hy ons soude laten vredelick ghenieten den derde deel van 't Hertochdom van Guylic, die ons toebe-

roebehoorde by successie van mijn Heere de Grave Jan van Nassau onsen ouden grootvader, ende vrouwe Margriet Gravinne van Guylick ende van der Marck: dies niettemin de Keyser hebbende de victorie vercreghen, appointeerde met den voorschreven Hertoge wae zijn goetduncken: soo haeste vergheten hebbende dat de voorschreven victorie doot den arbeyt ende dapperheyt van onsen voorschreven Heer neve hem was verworven. (*)

Belanghende de eere die ons soude aengedaen zijn, wy en willen gheenins ontkennen, soo wy oock hier te vooren geerne bekent hebben dat ons de Keyser grootelicks geeert heeft, ons hebbende aenghenomen ende opghetrocken in zijn camier den tijdt van negen jaren, ende naderhant in onse eerste krijchs tochten, ons terstont groot bevel ghevende, infonderheyt doe hy ons stelde

E. 4

over

(*) Zyn hoogste loon was het *Stadboederschap generaal* over den *Furstendom van Gelre ende Zuphen*, waar van in een ander werk, uit de noch voor handen zynde articulen, waar op, met kleine veranderingen, het *Tractaat van voor Venlo* gesloten wierdt, door my breedvoerig zal gehandelt worden, ook met opgave van zyne *Commissie* als Stadhouder, en van den door hem gedaen ced, enz. Het is nodig, dat dit deel der Geldersche geschiedenis en regeering, zo aeer, als schier alle andere vakken daar van, in een helderer licht gesteld worde. De kundige WAGENAR kan niet eens volkomen toestaan, dat PHILIPS VAN MONTMORENCIJ, Grave van Hoorn in Gelderland Stadhouder was. --- AREND VAN SLICHTENHORST wist den naam van GABEL VAN BRIMEU niet te spellen...

over alle de ordonnantien van dese landen. Ende doe de Hertoge van Savoyen hadde een sekere reyse voor de handt, ende in zijn absentie eenen Generael van den legher soude gecoren werden: hoe wel dat wy de selve tijt noch maer ontrent de eenentwintich jaren oudt en waren, selfs afwesende van hove, te weten tot Buzen: t'selve nochtans onaengesien, oock niet tegenstaende dat de Heeren van den Rade ende de Coninginne selve veel andere presenteerden die van grooter ervarenheyt ende daer toe seer bequame waren, als mijne Heeren de Graven van Bossu ende van Lalaing, Merten van Rossun out Ridder, ende den Grave van Egmond (de welcke twaelf jaren ouder was dan wy) metgader de Graven van Moghen ende van Aremerch: ende dat wy van niemands waren ghenoecht wt oorfake van onse groote jonckheyt (soo sy 't daer naer voor de Keyf. Ma. hebben verantwoordt) So heeft het nochtans zijne voorschreven Ma. belieft ons voor allen anderen te verkiesen wt oorfake die hy doe ter tijt verclaerde, ende de welcke de Coninginne daer naer ons gaf te kennen, doese ons bedwanck desen last te aanveerden: die wy voor dese reyse liever willen verswijghen, dan de selve vertellende, te schijnen als wouden

wonden wy ons selven te hooghe loven ende prijzen. Wy sullen noch meer segghen, namelick dat het den Keyser belieft heeft ons doe der tijt wt den leger te ontbieden, als hy voor ulieden; mijne Heeren, woude verclaren, dat hy begheerde alle zijne Coninckrijcken in de handen van den Coninc zijnen sone over te setten, ende dede ons so groote eere aen, dat hy so een heerlicke ende solemnelicke acte niet en woude begaen in onsen afwesen, ja dat meer is, hy heeft hem selven willen verthoonen in uwe vergaedinghe, leenende op ons, van wegghen zijner swackheyt: d'welck veele doe ter tijdt daer voor hielden, als dat ons groote eere daer door soude gheschiedt zijn.

Maer oft nu soo ware, dat de Coninck na dien tijdt ons soude eenige eere bewesen hebben, nochtans wy en sien niet hoe dat hy daerom eenich voordeel over ons can hebben, dewijle dat hy teghen alle recht ende redene, ja teghen zijnen eyghenen eedt ons heeft onghetrouwelick de selve willen benemen. Want so veele als de ordre aengaet, dewijle dat de Keyser metgaders de collegie van de Rid-ders ons hare stemmen hebben ghege-

van, (*) sod en zijn wy in hem niet meer ghehouden, dan in yemandt van de ander Ridders: ghemerekt dat hy nootfakelick moeste goervinden t'ghene dat de Collegie voot goet aensach: also hy wel weet, dat wy in 't leste Capittel van der ordre in desen landen tot Ghendt ghehouden, veel Ridders by de meeste stemmen teghen zijn advijs ende wille vercoren hebben, ende de selve doen ontfanghen. Maer al waert soo, dat wy om dies willen in hem gehouden waren, nochtans soo verre is het van daer, dat hy ons de ordre soude met sechten cottren verwijten, dat ter contrarien hy selve daer van is vervallen. Want onder anderen artijckelen van de voorschreven ordre heeft hy ghesworen, dat de Ridders niet en behooren te rechte te staen dan alleenlic voor hare medebroeders. (†) Wt crachte van
welcken

(*) In 1558 wardt de Pils, met achten andere Heeren, by de twee en twintigste verkiezing, Ridder van 't Gulde Vlies. Hy is de eerste niet op de Lyst, welke daar van noch voorhanden is (GUICCIARD. Belg. Deser. p. 154.), maar de dertiende. WAGENAAR heeft daar in geene orde gehouden.

(†) Zo sprak ook *Sabina*, Palgravinne, Hertoginne in Beieren, Vrouwe van *Lamorath*, Graaf van *Egmond*, by zyne vervoering uit de gevangenis van *Brussel* naar het Kasteel van *Gend*, en beriep zich op eene reeks van voorbeelden; in de Heeren van *Nieuwafleis*, *Montaga*, *Descampes*, *de la Roche*, *Nolen*,

welken atijkel en was noyt in de macht van den goeden Hertoch Philips, te bedwinghen Mher Jan van Luxemborch, dat hy zynen eedt soude afgaen dien hy aen den Coninck van Enghelands hadde ghedaen, om dat de voorschreven Heere van Luxemborch de decisie van zyn gheschil aen de collegie der Ridderen oversteede. Maer de broeders die de Coninck in de sake van mijne Heeren de Graven van Egmond ende van Hoorne, den Marquis van Berghen, ende den Heere van Montigny heeft gecommitteert ende ghegheven, en zyn maer huerlinghen, pleyt-vogels, (*) ende luyden van gheener weerden: door de welcke hy ons oock teghen alle forme van rechte heeft doen daghen ende verwijfen, alsoo wy over sommige jaren daer tegen gheprocesteert hebben, metgaders de nulliteyt des voorschreven daghemens

Nelen, van Roman, van Gruybuysen, van Ravesteyn, Desquardres, van Rysborch, van Haültbordyn, Dreder te vinden by BOR. Voorts mag men oock tot opheldering hier van raadplegen met ELB. LE LIOM (meer onder dien naam van DE LRAUW en LEONINUS bekend) Conf. LXXX. Aurei velleris privilegium Proceribus Belgii competens amplissime explicitans pro defensione defuncti comitis Egmondani.

(*) *Rabula.* Het betreft J. VARGAS, die zyne redenen altoos met eene taal, welke van G. A. BREDERO *getappte*, of *gehduarde woorden* genoemd wordt, opstikkende, cietiyk of geleerd meende te spreken, als hy het *fraxerunt templa en vestris privilegios* uitbromde.

ghements de geheele werelt te kennen ghescheven. In der voeghen dat hy selve teghen de artijckelen van de collegie, ende teghen zijnen eedt ghedaen hebbende, gheensins ontfanghelick en is in foodanich verwijt in t'welck de teekenen zijnes eedtbreken al te claerlick inghedrukt staen. Ende aengaende de ordre, metgaders de gouvernementen ende andere staten ofte digniteyten, wy en zijn gheen en anderen schuldich van der selven wegghen eenighen danck te weten, dan alleene den Keyser, die voor zijn vertreck wt dese landen t'selve alsoo ghe-wilt ende verordonneert heeft, ghenoechsaem bekent hebbende onse noerfticheyt ende trouwe in 't gene dat ons van hem belast was, ende namelick om de goede diensten hem bewesen in 't aenvoeren ende beleyden van zijn armeye, hebbende teghen ons over d'ander zijde mijn Heere van Nevers, ende wijlen mijn Heere van Chastillon Admirael van Vranckrijcke, die naderhandt ghenoech bethoont heeft, dat hy een seer harde ende straffe teghenpartije was: de welke nochtans (Gode lof) ons gheen afbreucke ghedaen noch yet tegen ons behouden hebben: ja wy en lieten niet voor haren ooghen Philippeville ende Charlemont te bouwen ende te stercken, niet teghenstaende

laende dat de peste soo groot in onsen
legher was.

Soo veele als t'gouvernement van Bourgoignen belangt, wy connen voor seker ende met der waerheyt segghen, dat wy van t'selve noyt niet ontfanghen en hebben. Wy laten staen, dat onse voorfaten altijd hebben ghemainteneert t'selve hen ervelick toe te behooren. D'welck blijkt by dien, dat Mevrouw Philiberte van Luxemborch Princesse van Orangien, te wijle dat mijn Heere de Prince Philibert haer sone in Italiën was, dede de Staten van Bourgoignen in onse stad van Nozeroy vergaderen: ende alsoo het selve van sommighen niet goet ghevonden en werd: wt redene dat de voorschreven onse stad op eene van de frontieren vande Graefschap van Bourgoignen is legghende, soo antwoorde sy, dat sy 't dede om de possessie daer de Heeren van Chaalon in waren, van ervelicke gouverneurs in de voorschreven Graefschap van Bourgoignen te sijn, door soodanighe acte te onderhouden. Maer hoer daer mede is ofte niet, als men t' rechten wil in sien hoe dat de Coninc met ons gheleest ende ghehandelt heeft, soo is hy ghenoech wtwijfende, dat hy gheen redene en heeft om ons de voorschreven eeren voor te werpen de welcke hy selve teghen
alle

also regelen die in cas van eere pleghen onderhouden te werden, metgaders lijf ende goet ons heeft willen benemen, hebbende daer en boven onsen lieven sone, tegen alle goddelicke ende wereltlicke rechten; selfs tegen s'landts privilegien by hem ghesworen tot zijner blijde incomste, ons ontweldicht ende wech ghevoert.

Aengaende dat hy ons soude ghegundt hebben te wesen Raedt van Staten: wy hebben ghenoech berhoont in onse voorgaende verantwoordinge in 't jaer 1567: wtghegaen, (*) dat sulcks de Cardinael ende andere gepractiseert hadden dat wy daer toe soudon beroepen werden, niet anders daer mede meynende, dan om slechts alle hare handelingen onder onsen name ende aensien by den volcke te bedecken. Derhalven oock en zijn wy gheenfins in hen lieden ghehouden, dewijle dat sy niet ons voordeel, maer alleen hun eyghen nut ende profijt in desen waren soeckende. Sòo hen dan t'selve nu niet en heeft willen ghelucken, dat moeten sy een van beyden toeschrijven, ofte haerlieder cleyn verstant ende begriip, datse haer voornemen niet voorsichtlick genoeg hebben connen beleiden, ofte (dat beter te gelooven is naedemael dat

(*) By BOR IV. 161. enz.

dat het genoeg blijkt datse geen gebreek van verstant ofte finnen en hadden,) om dat haerlieder boosheyt soo over groot, ja so oogenschijnelick ende tastelick was, dat niemandt heeft connen de selve verdragen, maer hebben moeten als een fenijn ende een algheimeyne infectie van peste wt den lande gheworpen werden.

Nu dewijle datse hen daer mede niet en hebben laten vernoege, datse souden onsen persoon alleenelick hebben aenghevallen, om ons van ondanckbaerheyt ende onghetrouwicheyt te beschuldighen: maer alsoo de toornicheyt ende rasernije niemandt sparende, alle menschen te gelijcke lastert ende aensnauwt, soo wel de onschuldighe als die men voor schuldich wil houden: soo is oock hare der telheyt soo wt der maten groot geweest, datse insghelijcks de eere van onse gheselenede hebben willen raecken, door dien datse van ons leste houwelick so lasterlick zijn sprekende: waer in wy niet en sien wat meer te straffen is, ofte hare onbeschaemtheyt ofte haer onverstandt, dewijle dat dese geleerde luyden die hen baroemen soo goet de schilders te wesen, niet en hebben gheweten dese lesse te practiseren, die de kinders in der schole daghelicks zijn opsegghende, *dat de ghene die bereydt is van anderen*

deren qualick te spreken, selve behoort van alle misdaet vry te zijn. Want het is een groote onbeschaemtheit ende onbedachtheit, indiens hare eygen fouten die soo merckelick zijn, wel kennen, datse niet te min over hare distelen ende doornen so sachte gaen al tredende, als oft enckel roosen waren: ofte soo sy de selve niet en kennen, wat een groote beestachticheit ende botticheit is het, niet te sien het ghene dat hen t'elcker uren voor haren oogen is verthoonende? Sy sien daghelicks eenen Coninck met bloedschande bevelekt, dien maer een half ledt naerder en ghebreeckt om eenen Jupiter te wesen, die zijner eyghen suster man was: ende noch durvens ons comen verwijten een houwelick dat heylich, eerlick, wettelick ende goddelick is, ja volghende de ordonnantien der kercken Godes ghedaen. Ende hier zijn wy ten anderen mael benoedicht, mijne Heeren, ulieden te bidden dat ghy van ons sulcks niet en wilt ghedencken, als ghy noyt aen ons ghesien hebt, dat wy door lust van te missegghen souden beweecht werden dese leelicke ende stincende sweeren te ontdecken, ofte alle de werelt voor oogen te stellen het brandtteecken van soodanighe conscientien, maer ulieden sal believen t'selve niemant anders dan

dan alleenelick dese moedeloofse toornicheyt ende rasernije der vyanden Godes, jae der gantscher Christenheyt, ende ulieder insonderheyt, te wijten, die teghen ons wt gheener anderen oorfake soo toornichlick ontfenken ende verhit zijn, dan om datse wel weten met wat grooter sorghe ende ghetrouwicheyt dat wy ons altijd hebben beneersicht, om uwe welvaert te vervorderen. Hy selve dan, die zijn eyghen nichte ghetrouwte heeft, darf ons teghenwoordich houwelick, d'welck een wettelick houwelick is, ende na Godes woort, ons hier gaen verwijten. Ja de gene, die om tot sulc een nieuw houwelic te geraecken, zijn eyghen wijf dat hy hadde, zijnde een dochter ende suster van de Coninghen van Vranckrijcke, soo wreedelick vermoort heeft, (*) alsoo wy verstaen

F dar

(*) Van der Koninginne **IZABELLES** dood vindt men dit by **EV. V. REYD** *Ned. Hist.* bl. 4. *deselve kort daarna ook sterft met eene ongewoenlijcke, ende verdachtighe manier, want bij haer wert bevonden een soontjen, dat vijf maanden ghedragen was, ende die Doctoren hadden haer Ader gbelaten ende stercke purgation ingegeven.* **METEREN** spreekt ook van eenen soone, dien zy by miskraam geburd hadt; doch beiden hadden van gene dochter moeten spreken. **ALVA** althans maakte, d. 17 Nov. 1568, uit hoger last, aan den Stadhouder van Gelderland bekend, dat zij voer beuren tijt van een dochter gelegen was, en daar aan gestorven. Deze brief is noch voorhanden. Het is opmerkelyk, dat daarin wel gemeld wordt, dat deze dochter, vóór hare dood, het laatste olyfel ontfangen hadt, maar niet

dat men soude in Vranckrijcke goede in-
 formatien daer van hebben: ja zijn echtelicke
 huysvrouwe, die de moeder was van twee
 dochters de gherechte erfghenamen van Spaeg-
 niën. Soo dat wy niet en twijfelen, of
 de croone van Vranckrijcke, de welke voor
 dees tijdt heeft de Croone van Castilien aen
 eenen bastaert ghegheven, van den welcken
 Philips is afgheworden, ontvende een tyran
 die nochtans echtelick was gheboren: en sal
 niet van gheringeren vermogen zijn, om die
 voorschreven croone voor de gherechte erf-
 ghenamen der selven te behouden: soo anders
 Godt

niet de moeder. Dan hoe het ook zy, vast is het, dat PHILIPS
 nimmer beter tyd oarmoeten konde, om zich van deze vrou-
 we; zonder wantourwen, te ontdoen, dan dezen, waar in zy
 de hulp eens arts volstrekt van noode hadt, en zich in om-
 standigheden bevondt, uit welke zy door 't nemen, niet al van
 vergiftige, (vergeelyk egter d'aangehaalde Schryvers in de DOM
 CARLOS van d'Abbe DE SAINT REAL) doch even naeelige,
 schoon eenvoudige middelen, heel licht ter dood konde ge-
 bragt worden; gelyk ook geschiedde. Dit althans komt my
 waarschynelyker voor, dan op geweldadigheden te denken,
 welke EM. VAN MEETEREN meldt, dat aan 't Hof van Frank-
 ryk gewantrouwd werden. *Is zy gestorven niet zonder achterden-
 ken van den broeder, Coniuck, en de moeder van Vranckrijck,
 van enige violentie, III. 56.* oene uitdrukking, waar toe hem
 mogelyk een misverstand van de woorden, hier boven in de
Verantwoordinge, aanleiding gegeven heeft, dewyl PHILIPS
 aldaar gezegd wordt *syn wijf soo wreedelic vermoort* te hebben:
 't welk nochtans zeer wel is uitgedrukt, om dat al was de
 Koninginne op de zachtste wyze, van kant gebragt, deze daad
nimmer wreed heeten moest, doch niet wreed.

Godt (die een rechtveerdich richter is, ende sodanige booftheyt niet en pleecht onghestraft te laten) de wraecke daer over niet en doet binnen zynen levenden lijve, hem van zynen state affertende, also hy seer wel verdient heeft, al waert soo dat hy geen ander faute dan dese bloetschande, metgaders soo een leelicke moort ghedaen hadde. Maer hy was (sullense segghen) ghesdispenseert sulcks te doen. Van wien doch? Van den Paus van Roome, die een Godt op eerden is. Die heeft het voorwaer moeten doen: want de Godt des Hemels en hadde hem noyt sulcks verwillighet. Nu op wat voet moeste dese eerdsch-hemelsche dispensatie gheschieden? Om dat men soo schoon een Coninckrijcke niet en behoorde sonder erfghename te laten. Dit was de oorfake waerom dat boven dese vervaerlicke fauten, die alreede verhaelt zijn, noch heeft desen schrickelicken nederflach moeten geschieden, dat de vader zynen eygenen sone ende erfghename soo onmenschelicker wijze ende onghenadelic vermoort heeft, (*) ten eynde

F 2

dat

(*) Wansom de Erfprins KAREL werdt ter dood gebracht, is van ieder, byna op eene verschillende manier, gegist geworden, doch nergens voldoende betoogd. Dan het is zeker, dat PHILIPS zyne onrechtvaardigheid, reeds van den eerste dag,

dat de Paus door sodanich middel soude een inganck ende aenleydinge vercrijghen, om van soo grouwelick een bloetschande, die afgrijfelick is so wel voor Godt als voor de menschen, te moghen dispenserē. Daerom wie can ons met rechten beschuldigen,

stap, welken hy tot deze handelwyze deedt, volkomelyk bezeft heeft: want toen hy zynen zoon gevangen zette *en son logement avec garde et service particulier, afin quil nen sortist*, voorzag hy (gelyk ik uit zynen brief aan ALVA, lees) dat, *etans cecy chose de telle qualid et importance, que facilement se feroiens et pourroient sur jcelluy fere divers jugemens et discours*, het dienstig ware, hem (ALVA) daar van te onderuchten, om verder aan zynen Raad van Straaten in de Nederlanden, en andere Raden, Steden enz. kennisse te geven, dat zulks voor het eigen voordeel van DON CARLOS, *pour son propre bien et proffit* noodzakelyk ware. Wy zien uit dien brief, dat de Koning, by zich gevoelende iets gedaan te hebben, 't geen van de volke wereld eenpariglyk veragt moest worden, zynen bevelhebber last goeft, om deze daad voor hem goed te maken; een proef van eene inwendige bewustheid van rechtschennis, gesproten uit onbewezene opvattingen, 't zy dan dat CARLOS Nederland te veel was toegedaan, 't zy.... 't zy.....

----- Op welke wyze DON CARLOS daarna werdt ter dood gebragt, is even onzeker. THUANUS, SYRADA en na hun WATSON spreeken van een binnen weinige uren werkend vergif. BOR (III. 94.) meldt, dat hem de Inquisitie door de opening van aderen zou omgebragt hebben; veelen zelfs gewagen van een dood-bad: dan daar op zou ik niet durven denken. Ook by BOR wordt naderhand (160) eene gising te berde gebragt, als of hy zou geworgd zyn met een handdwaal. DU PLESSIS-MORNAÏ, aangehaald in de *Histoire de la Maison de Bourbon* par M. DESORMEAUX (T. V.), verzele dit omstandiger, dat CARLOS, zich tegens dat worgen heftig te weer stellende, de Scherplichter tot hem zeide: *Pais donc, Monseigneur, pais!*

c'est

digen, als wy seggen, dat wy niet en willen geregiert zijn van eenen soo bloetschandigen Coninck, die zijnen eyghenen sone ende wijf vermoort heeft? Hoe veel Coninghen zijn wt haren Coninckrijcken gebannen ende verdreven worden, die noch soo grove crimen ende misdaden niet bedreven en hadden? Want aengaende van Don Karel, en was hy niet onse toecomende Heere, ende dien men mochte vermoeden, dat hy eens soude onse meester werden? Ende soo de vader hadde eenige bequame redenen by te brenghen, waerom dat zijn sone moeste ter doot verwesen werden, en

F 3 behoorde

c'est pour votre bien. Wy zagen boven uit des koninga brief het *pour son propre bien et prouffit*, en daar uit mogen de Franschen dit koddig vertelzel verhaspeld hebben. Wat my betreft, liefst wilde ik, met een gedeelte der aangehaalde Schryvers door den Abr van SAINT-REAL, op een ongevoelig vraag-werkend gif denken: dok op dat men niet te verre van zenen, toe noch toe ook onbekenden, en alleen maar met één woord vermelden brief van ALVA in P. WINAEMII, *Rerum sub Philippo II. per Frisiam gestarum* L. II. p. 239. afwykt, welke strekt tot bekendmaking, dat 's Konings *meer lieven ende sranstlijken zone*, den drie en twintigsten van Hoopmaand, overleden was, *hebbende drie dagen daer te voeren met grooter devotie zijne heylige sacramenten ontfangen*: gewis een dood, welke, by alken men de voorafgaande omstandigheden, en PHILIPS niet kende, alle waarschyndykheid van natuurlyk scharven vertonen moest, maar nu op iets ergers denken doet, schoon gezins op een binnen weidige uren werkend vergif. Men zie dus, of de vermelding der *heylige sacramenten* hier niet in dezen brief met groot opzet zy te pas gebracht. Wy is van den naeflesten Aug. 1568.

behoorde niet ons lieden veel meer toe dat selve te richten, die so grootelicx daer in geïnteresseert waren, dan dry ofte vier monicken ofte Inquisiteurs van Spaegnen? Maen wie weet, oft by daer mogelicke consciencie af maecte, dat hy soude sulck eenen tot erfghename laten, dien hy hielt als in onechten houwelicke gheboren: nademael dat hy wel wiste, doe ter tijdt als hy hem geliet de Infante van Portugal, des voorschreven Don Karels moeder, te trouwen, hoe dat hy ghehouwt was met Donna Isabella Oforio, by de welcke hy ooc twee ofte dry kinders heeft ghehad, daer van dat d'eerste heet Don Petro, ende d'ander Don Bernardino: van d'welcke houwelick Rigomes Prince van Yvoli, so hy noch by leven ware, goede gheruyghenisse soude connen gheven: want hy selve dat houwelick ghemaect hadde, waer door hy oock in Spaegnen in soo groot vermogen ende aensien, ende aen soo groot een goet is gheraect: d'welck men met grooter ondanckbaerheit van zijner weduwen allenskens als met een sponcie nu is opdrooghende ende weder wt wringhende. Soo hy dan hem soo wel ghedraghen heeft in dit ghewaent houwelick, t'ghene dat hy na der handt met de dochter van den Coninck van Vranckrijcke heeft ghecontracteert,

en

en was niet veel ghesluckigher: want boven dien dat hy eyndelick de Coninginne zijn gheselvede vermoort heeft, To is hy by haren leven oock berucht worden van wegen eenes merckliken ende wel ghequalificeerden overspels, te weten dat hy ghewoonelick huys ghehouden heeft met Donna Eufrazia: de welcke van hem bevrucht zijnde, soo bedwanck hy den Prince van Ascoli de selve te trouwen, ende binnen corten tijdt daer naer (alsoo de dienaers van de tyrannie selve segghen) quam dien armen Prince van onghenoechte te sterven, siende dat hy niet en conde beletten (als die veel te sterck een partije tegen hem hadde) dat eens anderen bastaert-kindt niet en soude zijn erfghenaem werden. Maer die van den saecken veel ghewisselikeit spreken, de selve willen vastelick segghen dat hy een brocke creech veel liefter om nederwaert te swelgen, danse was om te verteren. Ende nu de gene die met een croone van drye foodanige houwelicken verciert is, jae tot drie reyfen toe in zijne houwelicke staten hem alsoo ghedraghen hebende, darf ons noch daer toe ons wettighe houwelick verwijten.

Maer al waert dat hy soo niet bevleekt en ware, ende datmen hem mochte voor onschuldich houden: Soo en besorghen wy

nochtans niet; dat hy ons soude conuen eenighe faute voorwerpen: ende wy en hebben (Gode lof) niet gedaen dan seer rijpelicke ende met voorgaenden rade van diversche groote, eerlicke, wijse ende voorsienighe personnagien. Ende wat noot was het, dat hy hem soo seer dat hoeft soude breken met een sake die hem niet aen en gaet, ende van de welcke wy hem oock geen rekeninghe schuldich en zijn te gheven? Want soo veele als wijlen onse gheselnede belangt, sy was seer hooghe ende moghende, oock verstandige ende lovelicke Vorsten na bestaende, de welcke wy niet en twijffelen of sy en houden hen des halven voor wel te vreden ende vernoecht. Ende soo 't van noode ware breeder hier van te handelen, wy souden hem weten te bewijfen, dat oock de geleertste onder zijne eygene Docteurs hem souden onghelijck gheven. Nopende t'houwelick daar wy teghenwoordelick mede bevonden zijn, hoe grooten yver datse hen vermeten hebben tot de leeringhe van de Roomsche Kercke, soo en sullense nochtans niemant wijs maken datse meer yveraers zijn van de voorschreven kercke, dan mijn Heere van Montpensier onse schoonvader is, de welcke wel geen professie en doet van zija religie, als de Cardinael van Granvelle ende

zijns

zijns ghelijcke zijn doende : maer volghende t'ghene dat hy meynt dat hem zijn conſcientie belaft, ende nochtans wel overweghen hebbende t'ghene dat daer gheſchiedt is, ja daer op ghehadt t'advijſ van de voorneemſte Raden van den Parlemeute van Parijs, doe ter tijdt binnen Poictiers vergadert weſende, om de ghewoonelicke gherichts-daghen aldaer te houden, oock ghehoort hebbende t'advijſ van de Biſſchoppen ende Docteurs : heeft bevonden (alſoo t' oock is in der waerheyt) niet alleene ſoo daer eenighe belofte van weggen onſer gheſelenede gheweest hadde, dat de ſelve van rechts weghe nul ende van gheener weertien behoorde te weſen, om datſe in hare kindtſche jaren ghedaen was teghen t'gheestelick recht, teghen de ordonnantien van Vranckrijcke, ende de arreſten vrn de hoochſter raden, ſelf teghen de Canons ende artijckelen van de Concille van Trenten, daer de Coninck ſoo veele van houdt: maer oock dat daer ſelfs noyt gheen belofte en is gheſchiedt, jae veel ende verſcheyden proteſtation daerenteghen, alſo t'ſelve by goede informationen heeft ghebleken, na t'vertreck ende int afweſen van ons gheſelenede ghenomen. Boven dien allen, ſoo en zijn wy in de oprechte Chriſtelicke leeringhe ſoo on-

vervaren niet, dat wy niet en fouden weten
 hoe dat alle dese banden der consciencies
 van den menschen gedraeyt, gheensins en
 deughen om yemandt daer mede voor Gode
 te verbinden ofte te verstricken. Ons en
 can oock niet hinderen dat men mochte
 segghen, al waer t'sake dat sulcx, eenen
 Heere van onser qualiteyt, soude eenichsins
 mogen toe gelaten werden, dat de Paus be-
 hoorde ten minsten daer over gedispenseert
 te hebben. Want wy weten, Gode lof, al
 over langhen tijt wel, hoe veel dat dese
 ware van Roomsche dispensatien wel gelden
 mach. Ende soo verre is het van daer, dat
 wy fouden onse toevlucht willen nemen tot
 den ghenen die ons tot op deser ure alle
 t'quaet heeft berockt dat hy heeft eenichsins
 connen doen, dat wy noch vastelick hopen,
 alsoo defen goeden herder ons ende allen vro-
 men eerlicker luyden sulcks is aendoende, dat
 ons Godt oock sal de ghenade verleenen om
 dit soo wonderlick ende verholen Rijcke van
 hem in zijn speloncke van Roome opgherecht
 (met den welcken hy hier voortijds over de
 gantsche aertrijcke was heerschende, den Co-
 ninghen ende Vorsten ghevende zijn pantoffel
 te kussen, jae eenen Keyser onder de voeten
 tredende) te helpen nae onsen vermoghen in
 den grondt verderyen ende vernielen.

Ons

Ons wert oock verweten, als dat wy fouden een vreemdelinck ende wiheemfche ofta een wlander zijn. (*) Even als of de Prince van Parma een treffelick groot patriot ware, die in desen landen niet en is geboren, ja: niet eenen stuyver weert goets, noch eenighen tittel in den selven heeft, de welcke niet te min over sommighe onvoorsichtighe luyden na zijnen wille ende goerduncken is gebiedende, die als arme slaven

(*) De Schryver der *Vaderlandsche Historie* brengt, op de jaren 1559 en 1564, voorbeelden van misnoegdheid by, wegens het begeven van Ampten aan vreemdelingen. Niemand egter sprak daar over ooit zoo treffende, als de Staten der Nederlanden in een onuitgegeven Verzoog aan REQUEBENS van het jaar 1574. — *Néstant a doubter que sa M. se trouvera mieulx servye van 's Lands inbootlingen, que de beaucoup d'estrangers dont le but principal est a leur particulier, Et de spolier les pays comme les effectz le demonstrent, vivans continuellement a ladvantage Et finalement se retirans avecq leurs plains gages, que encoires excedent deux ou trois fois ceulx des naturels, enz. con-* biddende dat zyne Majesteit 's Lands natuurlyke ingezetenen geliefde te gedenken, zo als zyne vootouders deden, *dont ilz se sont si bien trouvez, tant au fait de la police, que de la guerre, pour estre naturellement plus Inclins Et affectionnez au service de leur prince, et a la tuition Et desfance de leur patrie, femme et enfans, amys et biens, ayans aussy plus parfaite cognoissance des situations, costres, yffces, Et devoirs que autres des pays estrangiers.* — En deze Koning PHILIPS was het, van wien een Prins van NASSAU voor vreemdeling werdt opgegeven!! — Wy hebben dit niet te wederleggen, daar het van de Schryvers der *Vaderlandsche Historie*, en van het *Nut der Stadhouderlyke Regering*, maar ook 't uirbundigst van Hem zelve in zyne *Apologie* beantwoord werdt.

hien selven onder zijne ghehoorsaemheyt be-
 gheven. Maer wat heetense doch eenen
 vreemdelinck? namelick den ghenen die buy-
 ten s'lands is geboren. Soo volcht dan,
 dat hy even soo wel een vreemdelinck is
 als wy: want hy is in Spaegniën geboren,
 in een landt dat met dese landen een nauwer-
 licke vyantschap heeft: ende wy zyn ghe-
 boren in Duytschlandt, met de welke dese
 landen nauwerlicke vriendschap ende eenie-
 heyt onderhouden. Men sal ons hier op
 antwoorden, dat hy Coninc is, ende wy
 segghen ter Contrarien, dat soodanighen na-
 me van Coninck ons hier onbekent is. Hy
 mach het wesen in Castilien, in Arragon,
 tot Napels, in Indien, ende alomme daer
 hy nae zijnen wille ende begeerte heeft te
 gebieden, Hy mach het oock zijn (wilt hy)
 tot Jerusaleem, vredelick heerschende in Afsien
 ende Afrijcken: Nochtans so veel isser af,
 dat wy in dese landen niet hoogers dan
 eenen Hertoghe ende eenen Grave en ken-
 nen, wiens macht met seker palen is afghe-
 Icheyden, achtervolghende onse privilegien die
 hy tot zijner blijde incomste ghesworen heeft.
 Maar soo veele als ons is raeckende, het
 is kennelick, dat wy ende onse voorfaten,
 van den welcken wy in rechter manlicker
 linie zijn afcommende, al over twee hondert
 jaren

jaren begonnen hebben Graeffchappen ende vrye heerlicheden in de landen van Brandt, Luxemborch, Vlaendren ende Hollandt te besitten. Want ontrent den jare ons Heeren M. CCC. XL. mijn Heere de Grave Ogo (van den welcken wy zijn af comende in 't sevenste ledt, ende zijn eerstghebooren erfghenaem) trouwde de Gravinne van Vyanden: ende nae dien tijdt en is de Graeffchap van Vyanden wt onsen huysse niet geweken, maer wy hebben alijdt vredelijck de selve genoten tot der tijdt toe datse ons de Coninck soo onrechtveerdelijck afgenomen heeft. Daer naer mijn Heere de Grave Engelbert dies namens de eerste, soons, sone van den voorschreven Grave Otto, nam ten houwelicke de Vrouwe van der Lecke ende van Breda, van den welcken wy in ghelijcken af comen in rechter mannelicker linie ende in den vijftten graedt. Hoe connen wy dan met goeden rechte een vresndelick ghenoeemt werden? Wy en willen alhier niet spreken van onse goeden die in Bourgoignen zijn liggende, alwaer wy Gode lof oock eenen goeden deel in hebben. Maer wy willen ulieden daer van laten oordeelen, mijne Heeren, die beter wetenschap hebt van onse rechten, dan eenighe andere luyden ter weerd, wat by onse voorouderen desen
aengaende

aengaende van ouden immemorialen tijde is ghebruyckelick gheweest, ende of den Heere van Ravensteyn, van Luxemborch, van S. Paul, van Nevers, van Estampes, ende andere Heeren, Graeffchappen ende Baroenijen in desen landen hebbende, voor vreemdelingen zijn gehouden worden, ende of ghy noch huydensdaechs niet en houdt voor ingheborene des landts alle de ghene die soodanige heerlickheden besitten, also verre als sy 't over de zijde van dese landen willen houden? Ja en hebben wy niet hier van een wdruckelick recht onder ons, soo wel in Brabandt als elders? Want belanghende den tittel van Hertoghe van Brabandt, Grave van Vlaendren, ende andere die hy noch voert, hoe wel dat wy bekennen dat dese digniteyten de hoochste zijn: nochtans ist dat hy ende de Spaegnaerts dit niet en weten, soo moeten sy leeren, dat de Banerheeren metgaders de goede steden des landts van Brabandt hebben haren Hertoghen, wanneer sy hen selven dus verre vergaten, dat sy buyten rechte ende redene yet handelden, genoegsaem bewesen, hoe groot dat was de macht van de Banerheeren van Brabandt, metgaders van de Staten des landts in 't ghemeene. Ende het is kennelick, dat wy zijn afcomende van sulcke Heeren, die som-
 mighe

mighe hondert jaren lanck de voornemste
 Baroenijen ende heerlickheden van Brabandt,
 Vlaenderen, Hollandt ende Luxemborch be-
 seten hebben. Inghelijcks hopen wy oock
 dat mijne Heeren de Staten soo wel begon-
 nen hebben, hem te bewijfen, hoe groote-
 licks dat hy teghen zija schult ende plicht
 hem misgrepen heeft: jae dat hem de voor-
 schreven Staten noch so wel zijn lesse sul-
 len leeren, dat de arme Sicilianen, Cala-
 broisen, Milanoisen, metgaders die van Ar-
 ragonien ende Castilien sullen aen ons een
 exempel nemen, dat men desen tyran niet
 langher en behoort op aerden te lijden.
 Sels de arme inwoonders van Granaten sul-
 len weten, hoese met soodanich eenen tyran
 behooren te handelen, die ten tijde van de
 oorloghe teghen de Mooren, ontrent hon-
 dert rijke Cooplieden van Granaten, ende
 alle ghelijck Christenen, van den welcke de
 slechtste mochte wel vijftich duysent Ducaten
 weerd aen goeden hebben, liet vanghen en-
 de spannen, daer naer door eenen oloope
 van volcke dede vermoorden, om zijn cof-
 fers met alle t'goet van dese arme luyden
 te vullen. Alle dese dan sullen met Gods
 hulpe by dit exempel gheleert werden, hoe
 dat men met den selven behoort om te
 gaen, die haren eedt vervalschen, dien sy so
 goet

goet een volck tot harer blijder incomste ghesworen hebben.

Soo wy nu willen verder gaen, mijne Heeren, ende breeder verhael doen, over hoe langhen tijd dat onse voorfaten niet alleene haren oorspronck in desen landen ghenomen hebben, maer oock Heeren zijn gheweest, ende groote tittelen, digniteyten, ende goeden daer in hebben beseten: voor al sullen wy segghen, hoe dat ten tijden doe zijne voorouders waren maer Graven van Habsburch, woonende in Switserlandt, de onse langhe daer te vooren Heeren des landts van Geldren waren: waer van oock tot op deser uren de wapenen onses huyses van Nassau zijn ghebleven ende behouden worden voor de wapenen van de Hertogen van Geldren. (*) D'welck landt wy niet voor een cleyn wijlken slechts besetten hebben: maer al van dien tijt af, doe mijn Heere de Grave Otto ghetrouwt hadde de dochter ende erfghename van den Voocht ofte Regent van Geldren (want alsoo worden de Heeren des selven landts in dien tijdt ghenoeemt) het welcke gheschiet is in t'jaer duyfent neghentendertich,

(*) Het oudste wapen van NASSAU, 't geen van my in *originali* gevonden is, zal, denkelyk, in de III. Afd. van 't L. D. van 't *Gelderfch Charterboek* door den Heer F. BONDAM in plaatz gegeven worden.

endertich, (*) tot in t'jaer derthien hondert vijftich, te weten, eenen tijdt van drie hondert elf jaren; hebben onse voorfaten altijd gheweest Heeren, Graven ende Hertoghen des Landts van Geldren, also van dien noch gedenck-teecken en ghenoech voorhanden zijn. Daerenteghen zijn wy wel verfekert, dat de ghene die ons eenen vreemdelinck heet, niet alleene en sal foodanighe teecken ende mercken connen by brenghen, om te bewijfen dat hy zijnen oorspronck wt desen landen heeft, maer dat ter contrarien ten selven tijden zijn gheslachte in desen landen noch onbekendt, ofte ten minsten niet vermaert en was.

Ende om dies wille dat hy hem soo heeft beneesticht een valsch narratijf te maken, niet weert om eens daer van te spreken, maer veel meer om te verspotten, inhoudende (alsoo hy seght) den voortganck

G

ende

(*) De woorden *te weten, eenen tijdt van drie hondert ende elf jaren* worden in de *Fransche Apologie* by J. DU MONT in *Wyn Corps Diplom.* (IV. II. 391), welke hy uit het *Tableau van DE LA PACE* gaf, niet gevonden. — In het *Magnam Chron. Belgii*, eerst van PISTORIUS, daarna van STRUVIUS uitgegeven, staat op A. 1039. *Floruit hoc tempore Otto huius nominis primus Comes Gebie & Zuphania, magnus inter Principes Germanie*; het wordt niet verder te berde gebragt, dan om te doen opmerken, dat de opsteller en uitbreider van deze *Apologie*, offchoon daar in verbysterd zynde, evenwel voor dusdanig misstelling eenig gezag inroepen konden,

ende progres van onse aenflaghen: Aenghesien dat daer veele zijn onder ulieden, die wt redene dat sy in dien tijden, als dese saken eerst begonsten, noch niet van bequaamen onderdom en waren om de selve te connen verstaen, ofte ymmers om datse doe ter tijdt in de ghemeyne saecken noch gheen onderwint en hadden, niet wel en condensien hoe dat alle saken zijn beleydt worden door de schalckheyt der Cardinalisten, ende nae het stieren van den raedt die wt Spae-gnien quam, (den welcken raedt altoos in dese Landen heeft willen alle dinghen nae zijn handt hebben, alsoo hy oock heeft in anderen landen ghedaen, hebbende dese opinie van hem selven, dat hy was t'hoof van de heerlicheden deser Landen, ende dat wy slechts hare slaven ende onderdanen waren:) Soo willen wy ulieden nu gaen vertellen, hoe dat alle dinghen door dese verstandighe meesters (die daer meynen dat alle andere menschen by hen vergheleken, niet dan beesten en zyn) gheregiert zijn worden, tot dat sy ons bynae ghebrocht hebben tot opt wterste ende tot aent boort van onse grondelicke bederffenisse ende van een allendighe slavernije, soo Godt door zijne voorsienicheyt voor ons niet ghewaect, ende ons van hare wreede raedslaghen ende bloedighe handen verlost hadde,

hadde, Verfoeckende aen ulieden, mijne Heeren, alsoo wy in desen verhale uwe lijdtfaemheyt noch voorder van doen hebben, dat ghy niet en wilt aflaten ons soo goet ghehoor te geven, als ghy tot noch toe ghedaen hebt, Niet t'wijffelende (alsoo daer veel zijn onder ulieden die onse actien ende handelingen, ofte ymmers eenen deel van de selve ghesien hebben, ofte verstaen, soo van haren vaderen als van andere eerlicke luyden, die hier af connen ghetuyghenis gheven) oft ghy en sult ons gehoort hebbende, lichtelick mercken ende oordeelen, dat onse woorden soo veel waerachtigher zijn ende gheloofweerdigher, als die van onse teghenpartije valsch ende onbeschaemt zijn. Wy en sullen hier niet aenroeren t'ghene dat wy tot s'Keyfers tijden hebben ghesien: niet dat wy diversche dingen van de Spaegniaerts doe ter tijdt alreede voorgheftelt ende ghepractiseert niet en souden zijn gheware worden, de welcke wy niet goet en vonden: ofte dat wy niet en souden ghenoech verstaen ende ghemerckt hebben, dat de sieckte metter tijdt mochte gheraken soo seer toe te nemen, dat het soude van noode werden eyndelick een sterck ende crachtighe medecijne te ghebruycken, om t'landt van dese schadelicke Spaensche

humeuren te purgeeren: maer wy en condon ons niet wel laten duncken, (dewijle dat wy van wegghen onser jonghe Jaren ende cleyne ervarentheyt doe ter tijdt soo grondelicke de boosheyt der Spaegniaerden ende harer aenhangheren, die noch soo diepe verborghen lach, niet en condon ontdekken) dat wy eyndelck soudon bedwonghen werden dat brandt-ijser ofte cauterije teghen desen kancker van Spaegnien te ghebruycken, ofte ymmers tot aen 't scheermes te comen. Maer nae dien dat met onsen Jaren oock ons verstant heeft toeghenomen ende versterckt is worden, Soo zijn wy van een ander ende seer verscheyden meyninghe gheworden, dan vele waren, die niet en condon ghedencken dat de wreedtheyt ende rasernije van de Spaegniaerden haer soo verre hadde connen wistrecken. Want daer en is niet ghebeurt, dat wy al over langhen tijdt van te vooren niet sekerlick en hadden verwacht, ghemerckt dat wy van hare wreede, gierige, ende hoochmoedige manieren van doen seer eygentlicke kennisse droegen. Daerom willen wy den voorsz. tijdt van den Keyfer Karel voorby gaen, de welcke oock gheenens en is te verghelijcken in manieren van excessen ende tyrannije, by den tijdt die naderhant onder zijns soons regeringhe gheleden

leden is: niet dat de Spaegniaerts doen een
 hayr beter waren dan se nu zijn (want sy
 in Indien ende elders daer se volcomelick had-
 den te ghebieden, haer boose aerdt ende
 natuere; metgaders haren tyrannischen wille
 ghenoechsaem bewesen hebben:) maer hare
 eergiericheyt ende hooghmoedicheyt werdt ee-
 nichsins achterwaerts ghehouden, door de
 goede affectie die de Keyser den armen on-
 derdanen van herwaerts over was draghende,
 ende om dat dese Landen vol waren van
 voortreffelicke Heeren, oock van cloecke en-
 de verstandighe Mannen, aerdende nae haren
 ouden Edeldom (dien wy oock van herten
 souden wenschen datse kinderen hadden die
 hen gheleken) de welcke dienstelick ende
 bequame waren om der Spaegniaerden der-
 telheyt in den toom te houden, ende tot
 een teghengewichte teghen hare groote hoo-
 veerdije ende vermetenheyt. Soo willen wy
 dan comen tot den navolghenden tijdt, on-
 der deses Conincks regeringhe: wt deser re-
 dene mede, om dat hy (die s'Keyfers goe-
 den alleene, ende niet zijne deuchden ghe-
 erft heeft) de ghene is die ons op soo
 Barbarische ende tyrannische wijze nu comt
 bespringhen.

Als de Keyser Karel van hooghloffelicker
 gedachtenisse, ende de Coninginne Maria sa-

ghen, dat hare saken langs soo ergher worden, ende gheschapien waren qualick af te loopen, door dien dat de oorlooghe van Duytschlandt veel eenen anderen wtganck hadde ghenomen, dan de Paus ende de Spaegniaerden hen selven waren belovende: aenghesien dat de Coninck van Vranckrijcke hem met sommige van de voorneemste Duytsche Vorsten teghen den voorsz. Keyser ghevoeght ende verbonden hadde: Soo werdt de Keyf. Majesteyt bedwonghen met zijnen vyanden te appointeren, zijnde in sulcken state zijne saken, dat hy den moet verloren ghevende, van dese Landen te moghen langher houden, voor hem nam nae Spaegnien te vertrecken, om daer een stille ende eenfaem leven te gaen leyden, na dat hy alle zijne Coninckrijcken ende heerlickheden in de handen van zijnen sone hadde overgestelt. Ende hoe wel dat den Coninck hoogelick hadde van noode gheweest, nae dat den staet zijner heerlickheden, ende namelic van de Nederlanden doe gestelt was, jae van de Keyf. Majesteyt dies seer wtduckelic bevel hebbende, dat hy soude zijner onderdanen goeden wille ende affectie tot hemwaerts met allen vlijte onderhouden, (*) ghemerckt dat soo

(*) Dit was het gedrag van Keizer KAREL. Zyne Godsdienst be-

foo wel des Landts welvaren, als het bewa-
ren zijner eere geheel ende al aen de mid-
delen ende dapperheyt der selven zijner ou-
derdanen was hanghende: Nochtans het zy
om dat hy alsoo in Spaegnien hadde opghe-
voedt gheweest, ofte t'zy door den raedt van

G. 4. de

begippen voorby gezien, dan was Hy in de Nederlanden een
Nederlander. Hy was dat zelfs in *Spanje*. Men denke op den
Meer van *Chievres*, en hoe door hem een onmondig Fransch-
man tot *Aartsbisshop van Toledo*, en een Waminger tot *Can-
cellier van Castilie* verheven werden; maar byzonder op den
wyzen, den deugdryken, heren *XIMENES*, en op de laatste
veege ogenblikken van zyn uitgediend leven. Doch ook, om
deze en dergelyke voorbeelden, moest *KARL* zynen stuggen
Zoon etne Spaansche opvoeding onder trotsche hovelingen ver-
zorgen: Hem aan eenen *Inquisitie-raed* overgeven, welk wel
spesag dat deszelfs imborst door geene nuttige werenschapen
verzagt werdt, welke (volgens *HOOFD*) voor Hem zelfs alle
zalen verborgen hielt; maar welke daer en tegen den aan-
staanden Ryksbezieter, Hertog, Graaf, door eene vreeze voor
zyne bloed-beyelen, zo erg wist te benarren; dat hy deze angst-
valligheid nimmer by vervolg verzetten konde. Hier van daan
zync kommerlyke gehechtheid, zelfs aan de nietigste deelen
van den Godsdienst, voor welken hy het wraakzwaard voerde;
aan reliquien, by-voorbeeld, aan de overblyfsels van *Sancten*
en *Sanctinnen*, die Hy uit alle werelddelen by den opbouw
van het *Escorial*, en daar onder, vooral de overblyfselen
van den *H. LAURENTIUS*, deedt opsporen. Men heeft daar
voor bewyzen; ik (die hier van afschap) voeg er een ander
by.— *Aan Nicolaas Baert Raedt ende Ontfanger generael van
der financien om heeren des Conincs die somma van thien hondert
ponden munte deser Reekeninghe. In penn. getelt aen Heere God-
dert van Boebolt heere thoe Grenenbroeck, ende wyne vrouwe Alex-
andrina van Wytenhorst zyn buysrouwe voor gelycke somme, die
de Excellentie van den Groten Commandoir van Castille Dan*

de ghene die hem hadde alreede doe ter tijdt ende hebben altoos naderhandt inghenomen: soo heeft hy ghestadichlick desen wille in zijn herte behouden, dat hy woude ulieden door een puere ende volmaeckte slavernije hem onderwerpen (diese met den name van een *volcomen ghehoorsaemheyt* hebben becleydet) ulieden gantschelick benemende uwe oude privilegien ende vryheden, om met ulieden ende met uwe wijs ende kinderen alsoo te leven, ghelijck zijne Dienaers met de arme Indianen, ofte ten minsten met die van Calabrien, Sicilien ende Napels pleghen om te gaen: niet ghedenckende dat dese Landen niet en zijn met den zweerde ghewonnen, maer meestendeel al gheerft ende van patrimonie wegghen ghecomen, ofte die hen selven ghewillichlick met goede condicien ende voorwaerden zijnen voorfaten hebben

Zoys de Requesten & de Coninga Lieutenant Gouverneur ende Capitayn Generael van dese Nederlanden, ende mynen beeren van de finantie hem toetaxceert hebben eens, voor alle vacatien ende onkosten by hem gedaen, omme te haelen het hoift van St. Laurens, dat men seyde te zyne in zeecker Abbye onder dye Jurisdiccie van den Aertbischoep van Colen: dat zyne M. begeerde getransporteert te worden in Spaingnie in de Abbye van Ste. Laurens die zyne M. aldaer gesundeert heeft, &c. blyckende by weckere descharge in dese den xxvij dach Martii xv. lxxiiii. voor Paesschen getaxceert ende geteckent by de voorff. beeren van de financien als bevoert, hier envergetuert. Daeromme hier de voorff. somme van . . . . . x. L.

hebben overghegeven: (*) Jae dat meer is, die zynen vader den Keyser, ende den Coninck zynen Grootvader tot een fundament gedient hebben, om daer op de timmeragië van foodanighe Coninckrijcken ende heerlickheden op te rechten, tot de welke men fiet dat huys van Oostenrijcke ghecome te zijn, het welke sonder teghensegghen huydensdaeghs wel dat meeste ende machtichste van de ganische Christenheyt is. Defen zynen wille ende affectie en heeft hy maer al te seer betoont ende openbaerlick te kennen ghegheven corts na des Keyfers vertreck: ghelijckerwijs de Heeren die doe ter tijdt leefden, soose nu noch voor handen waren, ghenoechsaem t'selve souden beuyghen. Want soo saen als hy werdt bedwonghen den krijch teghen den Coninck van Vranckrijcke te vernieuwen, hadde hy slechts een voncsken van oprechte ende goede affectie tot defen landen ghehad, soo behoorde hy zyn onderdanen ten minsten in goeder devotie ende gheneghenheyt tot hemwaerts te onderhouden, ghemerckt de groote macht zijnes vyandts: Maer ter contrarien, zijnde int midden ende int diepste van zijne swaerwichtighe affairen (soo groot ende on-

G 5 matich

(*) Zie vooral de *Algem. Biblioth.* III, IV. 441-479.

matich was zijn begheerte om te tyranniseren) hy heeft al te clare ende ghewisse bewijsinghe ghedaen van zynen quaden wille ende ghenegentheyt die hy desen Landen was draghende. Niet teghenstaende dat de Keyser (dien de opgheblasene ende hoveerdighe aerdt ende natuere van de Spaegniaerden beter bekend was, dan eenighen Vorst of Mensch te weereit, ende moghelick oock de voorsz. genegentheden aen den Corninck zynen Sone ghemerckt hadde:*) oock wel wetende den staet van dese Landen, waer door dat de selve te bewaren ofte

(*) *Het is verstellend (zeide de boer te Athenen) altyd te horen dat Aristides rechtvaardig was. Het zou gewiselyk ook quite zo lastig zyn, alhier met eene volledige ontleding van het karakter van Koning PHILIPS opgehouden te worden. Voor zyne hovaardye, hier doven bedagt, geven de Geschiedschryvers, onder andere staalen, één op, dat hy altyd geknield moest angesproken worden, en wel, om dat de Koning, die niet lang van gestalte was, echter in gezag de grootste zynen onderdanen, of van die hem genaakten, dus ook in alles boven zyne onderdanen, uitstekende wilde. Indien wy met dit verhaal het groot Zegel van dezen Vorst vergelyken, hoe daarop een ryzig uitgerekt koning met lange benen te pryk zit, dan hebben wy bewys genoeg, dat hy met deze toegepaste lengte verheugd werdt.--- Il semble que ces hommes eussent voulu s'agrandir eux memes, en proportion de l'univers auquel ils commandoient; mais malgré leurs efforts, condamnés a n'être que des hommes, ils agrandissent leurs images, Et tout ce qui sembloit faire partie d'eux memes. Dus spreekt de Heer THOMAS in zyn *Essai sur les Eloges* over de *Colosus*-beelden, en den tyd van DIOCLETIAAN.--- Een zeker PROCULUS werdt, om dat hy langer dan KALIGULA was, op 's keizers last vermoord.---*

te verliezen zijn) soo ernstlick den Conlnck waerschoude, soo verre als hy desen Spaenschen hooghmoet niet in den toom hielde, dat hy wel sach commen dat de selve soude de oorfake zijn van de wterste bederffenisse van den heelen staet deser Landen, die metter tijt dese moetwillige regieringe, die de Spaegniaerts waer sy connen ofte moghen plegen aen te rechten, niet en soude connen verdragen. Ende dese vermaninghe dede hem de Keyser in onse tegenwoordicheyt, metgaders in bywesen van wijlen mijn Heere den Grave van Bossu, Vader van den leest overledenen, ende van veel ander Heeren van zijner camer, van den welcken noch eenighe by leven zijn. Maer noch het aensien van zijns vaders gebot, noch zijner eygener saken welvaert, noch de gherechticheyt, selsa niet (t'ghene dat oock de vreemste naden, hoe barbarisch datse zijn, pleecht te bedwingen ende achterwaert te doen houden) zinnen eedt dien hy ghedaen hadde, en hebben noyt connen dese aengheboren aert ende wille temmen ofte matighen: Jae darenteghen niet anders dan of hy de overhandt boven alle rechten, privilegien ende vryheden des landts, selsa over de redelickheyt ende gherechticheyt hadde ghehad: alsoo heeft hy alle banden ontwee gebroken, om in eenen onver-

verfoenlicken haet te vallen, ende tot allers hande soorte van wreedtheyt hem selven moerwillichlick te beghoven.

Op den selven tijdt, mijne Heeren, hebt ghy hem verwillighet seker bede, die daer wert ghenoomt die Novennale ofte Neghenjarighe bede, doort middel van de welcke oock de cloeckheyte en de wijse aenleydinghe van de Heeren ende Edelen van herwaerts over, metgaders van diversche manlicke ende dappere Duytsche Heeren ende krijchsluyden, zijne saken soo wel ende met sulcker voorspoet zijn beleydet worden, dat hy nae twee slachten door hem ghewonnen, veel steden veroveret, ende veel ghevangenen van grooter qualiteyt ende in grooten ghetale by hem vercreghen, zijnen vyandt eyndelick bedwanck eenen vrede te aenveerden, tot soo groote schade ende nadeele van den Coninck van Vranckrijcke, als hy heerlick ende profitelick was voor den Coninc van Spaegnien. Ende (so ons yet veroorloft ware van ons selven te segghen) hadde hy noch een droppel van danckbaerheyt by hem resterende, hy en soude niet connen loochenen dat wy zijn een van de voorneemste instrumenten ende middelen gheweest, om hem tot soodanighen vrede, daer hy soo groot voordeel by hadde, te doen gherascen,

ken, hebbende den selven mer mijne Heeren den Connestebel van Montmorency ende Marschal van S. Andre alleene ende besonderlick gèhandelt, ter grooter instantie van den Coninck, die ons voor seker verclaerde, dat den meesten dienst dien wy hem ter weerelt souden connen doen, was den paeyns te maecken, ende dat hy dien in alle manieren begheerde, hoe diere dat hy hem oock soude moeten costen, om dies willen dat hy ghesint was nae Spaegniën te verreyfen. Maer dat en conde al niet helpen, om te maken dat hy selve ofte zijnen Raedt soo wel van Spaegniaerden als van veelen wt desen landen ghecomposeert (die teghen ulieden ende uwe vryheyt metgaders teghen t'gantche landt altijd eenen gheduerighen haet hebben gedraghen) souden ulieden eenighen danck weten van een soo merckelicke hulpe als de voorschreven bede was, ofte van soo gheluckighe executie als daer naer is gevolcht: Ja ter contrarien, sy hielden dese subventie voor een crime ende misdæet teghen de Majesteit, om de welke ghylieden (ende voornemelic wijlen mijn Heere van Lalaing) sententie van lijfstraffe met rechten scheent verdient te hebben; insonderheyt wt dese oorsaken, Om dat men hen de selve niet eer en heeft willen verwillighen,

willighen, sonder de Generale Staten eerst daer over te beroepen: ende om dat ghy, mijne Heeren, in foodanige vergaderinge dese harpijen van Barlamont ende haers ghelijcke grijp-voghels de clauwen wat corten, ende voor af snijden woudt, doe ghy ordonneerdt dat de penninghen, volghende de voorgedraghen conditien, souden by uwe commisen wtgereyckt werden. Dix waren (om de waerheyt te segghen) twee wtmemelicke groote crimen. D'eerste, te weten, de vergaderinghe van de Staten te verfoecken: dewijle dat sulcks een recht middel is om de tyrannije daer door in den toom te houden ende te verschrencken: soo wert het gherekent voor een misdact wel soo seer ghehaet van den tyrannen, die haer eyghen volck op eten, ende vyanden van haer eyghen croone ende onderdanen zijn, als ter contrarien dese edel vergaderinghe van de oprechte Coninghen ende Princen ende goede vaderen des volcks, bemint, gheert ende gherespecteert wert, als zijnde het rechtfinnich fondament ende verzekeringhe van alle Staten ende policijen, jae het eenich steunsel daer de Vorsten vry ende vaste op moghen beruften. D'ander crime en wert in eeuwicheyt niet vergheven. Want dese luyden die t'volck soo opknaghen ende van t'bloet

bloet der arme luyden leven, hebben van over langhen tijdt den staet van hare dieverijen ende schattinghen alsoo ghemaect, datse achten dese hare diefte van de ghemeene goeden hen alsoo goet ende seker incommen te wesen, selfs veel vruchtbarer ende nutter als t'ghene datse van haren vaderlicken ofte gheeriden goede zijn ontfanghende: daer beneven verwiijghende haren Vorsten de oorfake alles quaedts, ende met lo ghenachtich voorgheven vleyende ende smeekende, sy soecken eenighen schijn ofte deksel, d'welcke sy voorwenden om der voorsz. Vorsten herten tegen hare onderdanen te ontfeken ende te verbitteren. Wy hebben selve, mijne Heeren, hare daden ende handelinghen ghesien: wy hebben hare propoosten ghehoort: wy zijn de ghetuyghen van 't ghene dat sy geadviseert hebben, doe sy ulieden alle ter doot waren verwijsende, ende niet meer wercks van ulieden en maecten dan van beesten, haddense maer slechts de macht ghehad om ulieder insghelijcks te vermoorden, alsoofse in Indien ghedaen hebben, ende noch daghelicks doen, daerse meer dan twintich milioenen, ofte twee hondertmael hondert duysent personen hebben jammerlick om den hals gebracht, ende dertichmael meer landts verdorven ende wtgheroeyt, dan dese Nederlanden

den groot zijn, met soo vreeselicke groufaem-
 heyt, dat alle de barbarifche, wreede ende
 tyrannifche feyten hier te vooren oyt bedre-
 ven, niet en zijn dan spel te achten by
 t'ghene dat den armen Indianen is ghebeurt,
 alfoo de Spaensche Biffchoppen ende Docteurs
 felve dat hebben by gefchifte naghelaten, en-
 de om den Coninck voor Godt ende voor de
 menfchen alle middelen te benemen van hem
 te moghen verontfchuldighen, soo is de hifto-
 rie hem felve toegeschreven ende gedediceert
 worden door eenen van zijne onderdanen,
 dien noch eenighe gherechticheyt in 't herte
 was overghebleven. Van dien tijdt af dan,
 wy ende de andere Heeren, oock veele van
 de beste luyden van eeren ende verftandich-
 fte, fo wel onder den edeldom als onder
 het ghemeyne volck, hebben goet ghevonden
 de Spaegniaerden wt den lande te doen ver-
 trecken: onfe rekeninghe alfoo maeckende,
 hoe wel datter noch al veel quaer bloets
 onder ons lieden was (foo men van dien
 noch op dese ftonde meer fiet refterende
 dan 't wel oorboorlick ware, voortspruytende
 wt de gheinfecteerde befmettinghe van hare
 vaderen, die der Spaegniaerden eergiericheyt,
 ende bedrieghelicke handelinghen van de Car-
 dinael van Granvelle doe ter tijt waren die-
 nende, dat t'felve niet teghenftaende het
 meefte

meeste ghetal oock van de Heeren van
 hoochster qualiteyt souden vyanden van dese
 Spaensche tyrannije wesen: Maer eensdeels
 om eenighe ander becommernissen ende af-
 fairen die daer voorvielen, eensdeels oock
 om dat wy metgaders sommige andere Hee-
 ren na Vranckrijcke moesten verreyfen, daer
 wy werden als gijfels henen gefonden, ende
 om by t'houwelic van de dochter van Vranc-
 rijcke tegenwoordich te zijn; soo werdt de
 selve sake voor eenen tijt lanck verachtert,
 ende de executie van dien verhindert. Nu
 so verre is het van daer, mijne Heeren,
 dat wy eenen goeden deel van t'ghene dat
 tegen ons is voortghebracht, souden eenich-
 sins begheeren te loochenen, dat wy ter
 contrarien het selve voor groote eere zijn
 houdende: ende sullen ulieden moghslick
 noch meer segghen dan onse vyanden wsten,
 namelick, hoese meer teghen ons sullen crijs-
 schen, ende hare verwoedtheyt metgaders haer
 verbittert herte teghen dese landen betuyghen,
 dat wy soo veel te meer ons sullen verblij-
 den, dat het Gode belieft heeft ons die ge-
 nade te doen, dat wy souden helpen den
 loop van dese onmatighe tyrannije schutten
 ende ophouden, metgaders door t'selve middel
 oock eenen inganck ende open bane voor de
 waerachughe Religie helpen maken.

H

6y

Sy segghen, *Soo gheringhe als de Coninck wt den Nederlanden vertrocken is gheweest, dat wy met alle listighe ende boose aenflaghen ende practijcken ons vervoordert ende ghepoocht hebben om te winnen ende vercrijghen den wille ende ghemoet van den ghenen die wy wisten qualick ghesint te zijn, belast met schulden, vyanden van der Justitie, liefhebbers van nieuwicheden, ende boven al de ghene die ter saecken van de Religie bedraghen ofte ghesuspecteert waren. Soo veele als de ghene belangt die de kennisse van de Religie hadden, wy belijden gheerne dat wy de selve noyt ghehaect en hebben. Want aengheien dat wy van joncks op in de voorz. Religie waren opgetrocken; ende dat onse Heer vader daer by heeft willen leven ende sterven, hebbende die abuysen der Kercke wt zijnen heerlichheden wtgeroeyt: wien can het so vremdt beduncken, dat dese leeringhe soude in ons herte van doen in sulcker voeghen inghegraveert ende soo diepe ingewortelt zijn geweest, datse t'haren rechten tijde heeft begonnen hare vruchten voort te brenghen? Want hoe wel dat wy doe ter tijdt, wt redenen dat wy soo langhe jaren in s'Keyfers camer hadden opghetrocken gheweest, ende dat wy tot onsen jaren ghecomen zijnde*

zijnde om de wapenen te moghen draghen, ons oock alsoo saen met grooten last ende bevel in den armeyen belemmert vonden, metgaders dewijle dat wy soo weynich middel hadden om in de Religie recht onderwesen te werden, veel meer aen de wapenen, aen de jacht, ende ander oeffeninghen van jonghe Heeren ghedochten ende die naerder ter herten trocken, dan t'ghene dat onse salicheyt was belanghende: Nochtans wy hebben groote oorfake om Godt te danken, dat hy dit heylighe saet, d'welcke hy selve in ons ghesaeyt hadde, niet en heeft laten versticken. Jae dat meer is, wy segghen dat ons noyt en hebben te sinne ghesaen alle de wreede execution, soo wel met den vyere ende met den sweerde, als in 't warer te verfinoooren, (*) oft te del-

H 2

ven,

(*) Wie verbrand, wie met het zwaard gestraft werden, worde in het volgende stuk aangeweten. *Wy Jan Grauwels Prensant des Marefchaux Generael van zyner M. Nederlanden, gesien hebbende die ordonn. van zynder Ex. ende de advysen van den heeren van den criminslen Raede van zynder Ex., ende op al geboort die deffense van dese voorn. patienten, te wistene van den persoon van Pieter Mom ende Gansber van Onstel, ende Geerit de Wetters, alle drie gehangenen binnen der stadt van Bommel, ende dezelve patienten hebben geweest als rebellen ende gedaen crimen lese Majestatis, al blykende by de advysen van den Heeren van den Raede van zynder Ex., siet eest, dat ick Grauwels ex officio condemnere by desen dese drie voorgen. patienten, dat dit zelve zullen geexecuteert worden mitten woords; ingevalle dat de zelve patienten beurlieden stellen*

ven, ende ander dierghelijcke, (*) die men
 tē selven tijdt al te ghemeynelick plach te
 ghebriycken teghen de ghene die van de
 Religie waren, alsoose de schrijver, ofte
 (gelijck hy liever heeten wil) de schilder
 van dese eerloose verbanninghe, selve noemt.
 De welcke hoe wel dat hy in allen ande-
 ren dinghen niet en doe dan vlaebacken,
 lieghen ende misssegghen, nochtans dit aen-
 gaēde heeft hy seer wel ghesproken als hy
 segt, dat de ghene die hy soo onghenade-
 lick

*stellen in staat van gracen, ende haerlieden biechten voor den priester
 al nae w'inhouden van onse oude religie ende Roomsche Kercke, ende
 ingekalle nyet, dat de zelue patienten becluyden nyet en willen
 biechten, ende sterven als andere 't zy Caluiniſten ofte Martinistē,
 oft in andren setten, soe eest dat de zelue sullen worden verbrande
 wotten vliere, ende al toe datter die doot nae volcht, ende beurlieden
 goeden geconfisqueers tot proffyte van onsen genadigen heere den Co-
 ninick. Gebaēn ende gepronuncieerts binnen der Stadt van Sertogen-
 biffche den vj dach van Augusto xv^e acht ende sestiēch. (ondertee-
 kent) Grauwels. Men vergelyke dit met het Placaat van 1650.*

(*) Overvloedig uit het werk van J. MARCUS (zo men lust
 heeft) na te gaan. Hier toe behoort ook met eenen gloeyende
 yzer te doen branden id'voireinde der tongen van de [zo genoemde]
 Ketter, eer zy naar de gerigtsplaats gebracht werden, gelyk hier
 van een voorbeeld door den Geleerden Uitgever van de *Handven-
 ten van Nymegen* (den Heer J. IN DE BETOUW) by bl. 366. is
 opgegeven. Dat stuk vindt men ook, als een brief van den
 Stadhouder KAREL VAN RRIMBU, in de *Boeken van Landzaken*,
 van de Secretarie van Arnhem berustende, en werdt daar uit,
 sloot der zelvet Verzamelaar, Burgemeester DIEBETS, aan PON-
 TANUS medegedeeld, welke daarvan eene Latynsche overzet-
 ting in zyne *Hist. Gebr.* bl. 909. te lezen gaf.

lick tot der doot verwesen ende veroordeelt wil hebben, van de Religie zijn, alsoo oock inder waerheyt even dese Religie alleene weerdich is dien name te draghen, als die boven alle d'andere, die oock met den selven name (doch t'onrechten) ghemeynelick pleghen genoemt te werden, verre is wtneemde: d'welck hen de waerheyt selve (soo groot is haer cracht ende sterckte) wt den mondt getrocken ende also heeft doen belijden. Maer infonderheyt, nae dat wy in Vranckrijcke zijnde, wt des Coninck Heyndricks eyghenen mondt verstaen hadden, hoe dat den Hertoghe van Alve was handelende van de middelen, om alle de ghene die ghesuspecteert waren van de Religie te zijn, soo wel in Vranckrijcke (*) als in dese landen,

H 3

den,

(*) In 1559. Het is bekend, wat hier van, rwaalf jaren daarna, te *Paris* de gevolgen waren. De vreugdeblyken, welke nit het leger van ALVA, wegens dat bloedbad, alomt gehoord en gezien werden, (J. J. PONTAN. *Hist. Geln.* 913.) maken alle gissingen aangaande zyne opstokingen daar toe waarschynlyker. De Hertog ontving (zo ik my niet bedrieg) tyding van die onmenschykheden, in het volgende geschrift:

En Août xvie lxxii de Paris.

Le xxii de ce mois L'admiral estant a Paris, sortit de la court de Louvre vers sa maison enuiron les dix heures du matin & li soit une Lre. a l'endroit de la maison d'ung Chançoisne quy auoit greffois fut precepteur de Monsr. de Guyse: d'une fenestre de la maison luy fut tiré vng coup d'arquebousse, lequel demora au
doigt

den, ende over al door de gantche Christen-
 heyt wt te roeyen: ende na dat de voorschre-
 ven Coninck (de welcke meynde, alsoo wy
 een van de gecommiteerde waren tot de
 Vrede-handelinghe, ende dewijle dar ons so
 groote faken vertrouwt ende ghecommuni-
 ceert waren, dat wy insghelijcks oock van
 desen aenslacht souden wetenschap draghen)
 ons verclaert hadde de hoof-somme van den
 raedt ende voornemen des Conincks van
 Spaec-

*doigt droit de la main droite, au droit de pouce, le lay em-
 portant, passa la balle a la main gauche en endroit par la pal-
 me de la main luy passa au travers du bras, sortant deux doigts
 au dessus la coude, luy froissant tous les os, la porte de sa dite
 maison estoit serrée de ce costel, mais a l'autre il y avoit un
 cheval espaign prest, sur le quel il se sauva vers la porte saint
 Anthoine, Et la hors la porte veeue un cheval Turq, quil print,
 voyant avoir asses de loyer. L'admiral se voyant bleché en ceste
 sorte, en soubsonne incontinent Monfr. de Guise Et quelque peu la
 Roynne mere, quy sus cause quil despecha en divers pars, afin que
 tant soudain ses adliez Et adherans se retirassent a Paris. Monfr.
 de Guise fit le mesme. De quoy L'admiral oyt le bruyt, si se
 determina d'execuer premier. Et de fait se sentant fort de cinq
 ou six cens gentilshommes determina d'occuper le Louvre, le pal-
 lais de St. Germain: le dimanche jour de St. Bartholomé, Et
 faire mourir le Roy, Messieurs ses freres Et les Roynes. Il ne
 peust traicter cecy si quil ne vint aux oreilles de la Roynne mere,
 le sambmedy xxiii du d. moys a six heures du soir se seissent ven-
 sorcer les gardes, Et seignant vouloir assourés L'admiral par cause
 des Parisiens, luy mett vers les buyt heures une compaignie
 d'arquebouxiers tout allentour de sa maison, renforchant la place
 du guet d'une autre compaignie le Roy seignant se retirer enirant
 les buyt heures, fait mettre dans la cour par les couzines, le
 nombre de deux cens gentilshommes outre cent de sa garde que
 Monfr.*

Spaegnen, metgaders des Hertoghen van Alve: ende wy hier en teghen, om by zijner Majesteit niet in vercleyninghe te comen, als of men ons hadde yet willen verhelten ofte voor ons verborghen houden, op sulcken wijze gheandtwoort hadden, dat de voorsz. Coninck sodanige opinie van ons niet en liet vallen: waer door hy veroorsaecht werdt te continueren ons een lanck ende breet verhael te doen, wt t'welcke wy

H 4

tonden

*Monfr. de Causert meist aussy par ce mesme endroit, Et la pre-
drent sur le pied conseil d'executer premier que Ladmiral. Et aussy
environ une heure apres mynuylt qui estoit le commencement du
xxiii sortit Monfr. le Frere du Roy avecq cent gentilshommes Et
la compagnie de Renfort que icy dist a ferré de plus pres les
Maisons de Monfr. Ladmiral Et du Conte de la Rochefocault,
Monfr. de Guyse daultre costel avecq autres cens gentilshommes,
ayans pistoletz aux mains sortit d'ung aultre costel, Et ayans cu-
verte d'ung coup une fenestre de lanant chambre de Ladmiral la-
quelle respondit sur le dezeste du Cartier, fait entrer avecq qua-
rante gentilshommes le Capitaine Cousfy Lieutenant de Philippe
Strosse dans la maison, Et ayans massacre toutz quilz rencontrerent
des premiers, entrarent en la chambre de Ladmiral, le quil seindit
estre mort, Et le soulevant du lit, le meirent a une fenestre pour
le jeter par icelle, au milieu de la court. Alors sapperceut lon
quil nestoit mort. Car estrimant d'ung pied contre la muraille pre-
vant lestanciq de la fenestre de son bras droit, dit Tuez moy duna
aultre facon. Lors Cousfy dit Vieux Regnard nous pensais tu trom-
per, va, va, va, voir Monfr. de Guyse quy attend la bas :
Et dit a Monfr. de Guyse Monfr. tenez voila le meschant qui a
tus votre pere. Et ce disant le jeterent par la fenestre Monfr.
de Guyse [le regardant] dit malheureux Et mechant traistre a ton
Dieu Et a son Roy, ne pense pas que je te tisme digne pour souib-
ler mes mains en ton sang, quy as espandu Et pensois espouir en
pandre*

conden ghenoech afnemen ende bemercken wat den grondt van 't gantsche bewerp ende aenflaghen van de Inquisiteurs was: Wy willen gheerne bekennen, dat wy doe ter tijdt wt der maten seer zijn beweecht worden tot compassie ende medelijden over soo veel luyden van eeren, die tot ter doot gheschickt ende overghegheven waren, metgaders in 't gemeyne over alle dese landen, den welcken wy ons hielden soo grootelicx

pandre le sang des meilleurs prince de ce Royaume, mesme celluy de ses Roys va va a tous les diables, Et luy donna vng coup du pied fulllement contre la teste. Vng aultre gentilhomme seruiteur lay passa vng plomb au trauers de la teste Et aussy fina les jours. Monfr. frere du Roy faisoit mesme execution en la maison du conte de Rochefocault ou le d. conte fut tuz, son filz ainsé Et environ quarante persones avecq luy Telligny beau filz de L'admiral Et environ dix aultres gentilshomes [voyans se massacrer pensans se sauuer] auoyent perché vng grenier d'une aultre maison mais pens sans sortir par dessus le toid furent tirez par ceulx de la compagnie d'arquebusiers. Environ cecy le Roy commande de sonner alarme par toute la ville. Et crioient les gentilshomes que lon mette a mort tous les hugenots par la ville sans les prendre a mercy, puyqu'ilz ont voulu touer le Roy Et ses freres ce matin, lors ensie ven pitieux spectacle, Et se donnerent telle haste que auans le disner ils tuarent passe iijm. liij. Instantment encoires massacre les deux jours en sayuans. Deserte que wardy dernier quy fut hier partant de Paris le nombre des tuez montoit a viijm. ij. Le semble fut fait a Rouan Orleans Et Meaulx. Comme ja a mon parlement ilz en auoyent nouvelles. Le Conte de Montghomery Et le vidame Et Chartres se sauuarent a bien courrier. Monfr. de Guyse Et sa compagnie fut apres, mais ilz se desquarrent eux deux seulement, Et vng gentilhomme de leur fuite en one forest a deux lieues de Paris Et avoit donné ordre pour les suivre. Toutes fois
Monfr.

telix verbonden te wesen, ende in den welcken men ghedochte een seker maniere van Inquisitie in te voeren, die erger ende wreeder hadde gheweest dan de Inquisitie van Spaegnen, (*) jae die een gespannen
I garen

Monfr. de Goyse & sa compagnie en tirarent bien sixante de leur troupe. Le Roy le dimanche au soir manda guerre Monfr. le Marechal de Montmorency lequel estoit en sa maison d'Escouan, mais au lieu d'aller a Paris il sest retiré a Chantilly, les huguenots de Senlis furent par devers le dit Marechal mais il leur dit quil ne les vouloit point recevoir, Et quilz se pourueussent de remede, Et se retire. chacun ou il pourroit, Le Roy fait crier par la ville de Paris que [sur paine de la vie] personne de quelque qualite quil fut, eust a courir ou recevoir aucuns de la religion. Et voila comment sest resolué la guerre, La quelle sembloit estre ja preparé contre nous, par la main de Dieu seul Et non autre. Le jour de St. Loys xxvme. de ce mois Et le lendemain de se massacre jay veu une aspine seiche florir devant l'image de nostre dame, comme par miracle; ou le Roy, Messigneurs ses freres furent en grande devotion avecq les Roynes.

Les principaulx Gentilzhommes tuez en ce massacre.

Monfr. L'admiral. Monfr. le Conte de Rochefoucault. Son filz ainsé. Monfr. de Tulligny beau filz de L'admiral. Monfr. de Bricquemort Lieuten. Gnal. de L'admiral. Son filz ainsé. Le Marquis de Rendy frere de Monfr. de St. George. Le Capitaine Pille Gouverneur de St. Jan d'Angely. Le Bailly de Blazer. Les deux Parzillans fort vaillantz hommes. Monfr. de Baunois Gouverneur du Prince de Navarre. Son grand escuyer, Et finalement tous les freres, ne lay estant demouré quoy valet de chambre. Item quoyrés quarante deux gentilzhommes du nom Et de grande experience les quelz jay veu jecter en une fosse au pres aux clerqs par le commandement du Roy, en laquelle les larvoignes des senaultz sont accoustumés estre jectiz.

(*) Breda in 's Vorsten brief aan de Gouvernante by ROE I. 24.

garen was om alfo wel de Heeren des lants
 felve als dat volc daer in te vangen: In
 der voegen dat de gene die de Spaegniaerts
 ende hare aenhanghers door andere weggen
 niet en hadden connen onder de voeten
 brenggen, soudon door foodanich middel in
 hare handen lichtelick zijn ghevallen, wt den
 welcken hen hadde onmoghelick gheweest te
 ontcommen: ghemerckt datmen maer behoest
 hadde een beelct eens zijdelincks ofte dweers
 aen te sien, om tot den vyere verwesen te
 werden. Ende wy bekennen noch voorder,
 dat wy (sulcks siende als hier te vooren
 verhaelt is) met rechten ernst ter selven tijdt
 voor ons namen, ons wterste best te doen,
 om dit Spaensche gespais wt den lande te
 helpen verjaggen, het welcke ons noch tot
 deser uren niet en is berouwen: Jae ter
 contrarien wy zijn dies wel verskert, dat
 wy ende mijne Heeren onse medeghenooten,
 metgaders alle de ghene die soo lovelick
 een voornemen jonstich toeghedaen zijn ghe-
 weest, hebben foodanich een daet volbracht,
 die in eeuwicheyt niet ghenoech en sal con-
 nen ghelooft werden, aen de welcke maer
 een dinck alleene en ghebrack om allesins
 volcomen te wesen, ende waer door wy die
 meeste eere van der weerelt hadden moghen
 behalen, dat wy behoorden de dore achter
 hare

hare hielen oock soo wel ghesloten te hebben, op datse niet wederom in t'landt en souden comen, als wy doe de middelen hadden ghevonden om t'landt daer van te suyveren. Oock willen wy ulieden noch meer segghen, ende zijn wel te vreden dat den gantschen Raedt van Spaegniën, jae al de werelt, dit hoore ende verstaë, Waert sake dat onse medebroeders van de ordre ende onse medeghenooten van den Rade van State, in haren raedtflaghen liever hadden willen met ons stemmen, dan haer eygen leven soo goede coop wech gheven: soo hadden wy oock mede lijf ende goet by gheset, om den Hertoghe van Alve ende de Spaegniaerts buyten s'landts te houden. Ende wy willen wel datse dit noch daer toe weten, Alsoo nu alreede eenen goeden deel deser landen van de voorschreven vuylicheyt in dier maten ghesuyvert is, soo datter in den selven gheen ander memorie dan alleene van hare gebeenten en is overghebleven, dat wy insgelijcks met Godes hulpe, metgaders door toe doen van uwe goerjonsticheyt (de welke soo wy hopen ons niet en sal begheven ofte ontbreken) noch teghenwoordelick niet eer en ghedencken op te houden noch af te laten, dan wy wt alle onse cracht ende vermoghen sullen alle neersticheyt ghedaen hebben,

I 2

hebben, om t'gheheele landt in t'ghemeyne van dit ghewormte te reynighen, ende met allen zijnen aenhangeren wederom over t'geberchte te doen passeren, om aldaer hare eygene landen in roere te stellen, ende ons te laten leven in ruste ende vrede van lijf, goet ende conscientien. Derhalven zijse seere verdoolt, wanende dat wy soodanich werck eerst hebben begonnen nae haerhieder vertreck wt dese landen: want wy hadden selcks al van doe voorgenomen als wy in Vranckrijcke met den Coninne op de jacht, ende sy lieden noch hier in t'lant waren. Ja wy en hadden gheen ruste, eer dat wy doort middel van wijlen Mevrouw van Savoye oorlof vercreghen, om wederom in dese landen te moghen keeren, op onse trouwe, ende met belofte tot Reyms wederom te verschijnen, teghen dat men aldaer den Coninck Franchoys dies namens den anderen soude croonen. Ende herwaerts over ghecomen zijnde, wy sochten aen, niet die met schulden belast waren of banckerotiers, maer luyden van eeren ende rijk van goede, ja de eerste ende notabelste van den lande, om wt de name van de Stadt te versoecken, dat den Spaegniaerden soude bevolen werden te moeten vertrecken. D'welc ooc eyndelick ward int werck ghestelt: ende

de

de vyanden connen noch wel indachtich zijn, wie dat dese vrome ende eerlicke persona-gien waren, die henlieden dese so onaen-ghe-name bootschap brachten: ende hen de selve voor ooghen stellende, sullense daer by ooc hare onbeschaemde lasteringen leeren bekennen.

Aengaende datse segghen, *dat wy principael auteur ende oproerder zijn gheweest van de eerste overghegheven Requeste*, wy en willen hen niet verswijghen noch helen wat daer van is. Ende namelick, doe wy gheware worden dat het quaet in sulcker voeghen hadde toegenomen, dat het nu niet meer te doen en was om sommighe arme luyden alleenelick te verbranden, die hen selven ghewillichlick lieten in 't vyer werpen, maer dat veel van den besten edeldom ende van de voornaemste onder den volcke daer over alomme murmureerden: vreesende dat dese sake een ghevaerlick eynde ende wtganck mochte gheraken te nemen: ende alsoo wy voor onsen ooghen saghen dat Vranckrijcke om gelijcker oorsaken wille, eens alreede eenen harden aenval van inlantchen krijch gheleden ende overcomen hadde, besorghende dat wy insghelijcks de selfde sieckte oock niet en souden op den hals krijghen, die ghemeynelick veel ghe-

vaerlicke ende haestighe toevallen mét haer
 brengh, de welcké somtijds veel swarer
 om te genesen zijn dan de sieckte selve,
 alsoo wy 't (eylaes) maer al te veele da-
 ghelicks moeten ervaren: Sulcks (segghen
 wy) siende ende bemerckende, soo ist dat
 wy, van wegghen onses eedts ende plichts
 daer mede wy den lande verbonden waren,
 verfocht hebben aen mijn Heeren onse me-
 debroeders, Ridders van der ordre, ende aen
 de voorneemste van den Raedt van State,
 datse souden willen te Hoochstrate by een
 vergaderen, om aldaer henlieden te kennen
 te geven den sorghelicken staet deser landen,
 zijnde apparent in een inlandtsche oorloghe
 te vallen: ende dat het oprechte ende ee-
 nighe middel was om t'selve te beletten, dat
 wylieden, die van wegghen onser Staten ende
 officien groote macht ende auctoriteyt binnen
 den lande hadden, souden de sake voor de
 handen nemen, om daer in alfulcke ordre
 ende remedie te stellen als wy tot ruste ende
 welvaren van den lande souden bevinden te
 behooren, metgaders voor alle dinghen, ende
 infonderheyt te verhoeden dat s'Cardinaels
 creatueren, die niet en sochten dan bloet-
 verstorren, banninghe, confiscatie van goeden,
 ende in somma niet dan moordt ende won-
 den, de handt daer souden eenichsins aen
 legghen,

legghen, tot een verſekerde ende ontwijfel-
 licke verderffeniſſe van alle de landen van
 herwaerts over: ofte andersins het mochte
 ſoo comen, dat de ghene die niet goet en
 vonden, dat men alſoo nae de ghewoone-
 licke maniere meer ſoude branden ende blaec-
 ken, gheen gebreck en ſouden hebben van
 een hoofd ofte voorſtaender die ſulcks ſoude
 willen beletten. Ende hoe wel dat wy met
 veel redenen hen verthoonden, datſe hen
 ſouden willen voeghen nae ons advijs ende
 meyninghe, jae dat wy boven de goede
 vriendſchap die wy onder malcanderen had-
 den, hen daer toe noch voorhielden t'advijs
 van mijn Heere den Grave van Swartzburgh
 enſen ſchoonbroeder, ende van den Heere
 Joris van Holt, de welcke doe ter tijdt
 by den Heeren van herwaerts-over in groot-
 ter achtinghe ende wel gheſien waren, om
 de groote dienſten by hen deſen landen be-
 weſen: Nochtans het en was doe niet in
 ons vermoghen t'ſelve te verwerven: ende
 deſe onſe t'ſamencomminghe en diende ner-
 ghens anders toe, dan tot een ghetuyghenik
 voor alle de weerelt, dat wy ſiende van
 verre aencommen t'gene dat wy nu daghe-
 licks zijn ervarende, alle goede middelen ghe-
 ſocht hebben om t'ſelve te voorcomen ende
 af te keeren. Maer de ghene daer wy te

vooren van gheseyt hebben, datse bevonden dese vervolginghen seer hardt ende onverdraghelick te wesen, ende datse, alsoo lange als de selve souden blijven duerende, gheen vaste gerustheyt in den lande en condon bemercken (soo 't ghewoonelick in dien ende in dierghelijcken saken pleeght te gheschieden) begonnen nieuwe aenslaghen voor te stellen, de welcke wy wt redene onses laste ende officien die wy waren bedienende, middel vonden om te ontdekken. Soo veele isser af, besorghende dat dese dinghen mochten gheraken seer ghevaerlick af te loopen ende een quaedt eynde te nemen: daer beneven achtende dat desen wech den sachtsten ende in den rechten wel ghesondeert was: dat wy niet quaet en hebben ghevonden dat de voorz. Requeste soude ghepresenteert werden. D'welck wy gheensins en willen ontkennen: ende soo verre van daer is het, dat wy 't souden soecken te bewimpelen, (*) dat wy ter contrarien t'selve tot grooten voordeele voor onse eere ende reputatie, oock tot sonderlinghen diensten des Conincks

(*) Men weet dat de Prins, in zyne eerste Verantwoordinge van den jare 1567, staande hielt, dat dit Verbonds-werk buiten zyne kennisse hadt plaats gehad, en ronduit verklaarde, dat het hem niet aanstond; doch men weet zeyens, dat uit die gezegdens, en de geenen, welken wy hier lezen, niets nadeeligs voor

Conincks ende des landts zijn houdende. Want hadden s'Conincks wijse Raden soo wel beraden gheweest, datse sulcks in den eersten verwillighet hadden, daer en soude soo veel jammers ende ellendicheyt niet wt zija ontsproten ende naghevolghet, door de welck t'ghebeele landt bynae verdorven ende vernielt is worden. Maer so hen lust te weten de rechte ende eyghentlicke oorfsake soo wel van t'overgheven van de voorschreven Requeste, als van t'gene dat daer op ghevolcht is: datse t'selve wijten ende toeschrijven hare onversadelicke wreedtheyt, de welcke haer niet en heeft laten vernoegen met de onverdraghelicke strengicheyt der placaten, maer volghende d'exempel van den onvroeden Coninck Roboam, ja meer ghehoor ende ghelove ghevende den raedt van een qualick-beraden Vrouwe, van eenen Cardinael die des Paus creatuere is, ende van andere diergheelijcke: sy gaven den volcke dese antwoorde. De vader heeft ulieden gecastijdt met sweepen, ende de sone sal ulieden castijden met scorpioenen. Korts daer

I 5

op

voor de goede trouwe van Hem te trekken is, daar wy deze twee schynverschillen in de *Historie van 't Verbond der Nederlandsche Edelen* van den Heer J. W. TE WATER (B. IV.) vereffend vinden, en nog nader uitgelegd door eenen bekwaamen Schryver in de *Alg. Bibliotheek*, III. III. 357-363.

op werdt met grooter instantien ende vervolch gedreven, dat de nieuwe Bisschoppen, die weynich tijds daer te vooren gecoren waren ende opghericht, souden ghaenveert ende ontfangen werden: d'welck alsoo veel was te seggen, als soo menigen hangman ofte beul, om de arme Christenen te verbranden. Oock worden de privilegien onder de voeten ghetreden. Door wien doch? door een ghepassioneerde vrouwe, ende daer en tusschen ghewapent met een momaensichte van Coninecklicker macht, van verraderijen, meyneedicheyt ende Cardinaelsche listen. Op foodanich aenboeldt, mijne Heeren, was ghesmeedt alle t'groot quaedt dat hier nae gevolcht is: namelick, om dat op de voorschreven Requeste by den edelen gepresenteert in sulcker voeghen niet en werdt voersien als de redene ende den nootd was vereyffchende. Waer in wy wel weten, ende connen dat selve voor Godt ende voor u-lieden, mijne Heeren, vry protesteren, dat wy onse eere, metgaders onsen eedt nergens en hebben te buyten ghegaen: maer daer en teghen wy waerschouden de Hertoginne ende alle de Heeren van den Rade, van dese groote inconvenienten die naderhandt ghevolcht zijn: soo dat alle t'quaethenlieden moet gheweten werden. Want soo verre

verre waft van daer, datse ons wouden ghe-
 hoor gheven, datse ter contrarien ghedoch-
 ten een sonderlinghe ende bequame occasie
 ghevonden te hebben, om ter executie te
 stellen t'ghene dat fy langhen tijdt daer te
 vooren overleyt ende beworpen hadden: te
 weten, Na datse fouden vernielt hebben
 alle de gene die ghesufpecteert waren van
 der Religie te wesen, datse daer naer dies
 te lichtelicker de reste van des landts in-
 ghesetenen onder een jammerlicke ende on-
 tijdelicke dienstbaerheyt hadden connen bren-
 ghen. Ende niet allene van onsent weghe,
 maer oock van veelen anderen worden hen
 diverse vertoonighen ghedaen soo wel in
 t'openbare als in t'bysondere, oock van vee-
 len eerlicken luyden, liefhebberen des vader-
 landts, jae des Conincks selve, meer dan
 hy wel verdient hadde: te rechter tijdt ende
 stede die selve waerschouwende van het toe-
 comende dangier, ende te kennen ghevende
 wat de Coninck in sulcken ghevalle te doen
 schuldich ende verplicht was van zijnes eeds
 weghen, metgaders van weghen der verbin-
 tenissen ende conditien, met den welcken hy
 ende zijne voorfaten voor hem, tot Heeren
 deser landen aenghenomen zijn geweest. De
 Grave van Egmond selve werdt in Spaeg-
 nien ghesonden, om den Coninck in ey-
 ghener

ghener perfoone t'voorschreven vertooch te doen. D'welck niet te min soo weinich heeft gheholpen, dat daer en teghen den voorschreven Heer Grave onder den schijn van s'Conincks woort seer deerlick bedroghen zijnde (d'welcke hem naederhandt diere ghenoech ghecoft heeft,) brieven van daer brochte, heel ende al van contrarien inhoude, dan t'ghene was dat hem, de Coninck mondelinghe hadde bevolen te segghen: alsoo dat hy doe bedwonghen werdt te bekennen, dat wy, al eer dan hy de reyse aenveerde, seer wel voorsien hadden wat daer af comen soude. Ende noch soudon ons de discipulen van Macchiavel hier gheerne de ooghen willen verblenden met dese schoone momaensichten van vaderlicke liefde, ghetrouwicheyt, aengheboorene goedertierenheyt, ende dieghelijcke schijnbare ende cierlicke woorden: ende en maken daer en tusschen ter weereit gheen swaricheyt soo schandelick te bespotten met den eedt diese doen, ofte met hare beloften aen perfoonen van soodanigher qualiteyt ghedaen. Dese zijn dan de rechte autheurs, voorderers ende oproeders gheweest van alle de troublen die ter causen van de eerste Requeste zijngheresen: ende ghy hebt oock daer beneven ghehoort, mijne Heeren, wat raedt om

Om de selve te presenteren dat wy ghe-
gheven hebben.

Alse dan oock comen te spreken van
wijlen mijn Heere *den Grave Lodewijck
onsen broeder*, sy hadden wel beter soo
vroom eenen Ridder met vreden ghelaten:
ghemerckt dat hy onghelijck beter eeren
weerd is gheweest, jae een vromer ende
oprechter Christen, dan sy en zijn. Ende
wy en maken niet te meer werck van dat-
te hem eenen ketter schelden, dan onse Hee-
re Jesus Christus en dede, als hy van even
so eerlicke luyden als dese zijn, werdt voor
eenen Samaritaen ghescholden.

Belanghende *de predicatien ende openbare
vergaderinghen*, diese op hare wijze *valsck
ende heretijck* noemen, Vlieden is kenne-
lick ghenoech, mijne Heeren, door wien
ende hoe datse worden inghevoert. Soo veel
isser af, dat wy doe ter tijdt soo veel niet
gheloof en waren, dat men ons advijs eens
daer op gevraecht hadde: oock en hebben
wy noyt daer toe gheraden. Niet te min-
siende dat de saken soo verte gecomen wa-
ren, wy bekennen dat onse meyninghe ende
advijs gheweest is, dat de Hertoginne van
Parma de selve soude verwillighen. Waer
in of wy qualick gheraden hebben, ten min-
sten v'ghene dat daer naer heeft ghevolcht,
is

is ghenoech wtwijfende, (*) hoe dat de ghenen die onsen raedt niet goet en hebben ghevonden, haers meesters saken soo wel beleyt, ende hem soo goet huys ghehouden hebben. Daer beneven heeft ons Godt oock willen betoonen, hoe wel dat hy de zijne voor eenen tijdt lanck castijdt ende ter neder slaet, dat hy nochtans een soo merckelicke ende ghequalificeerde meynedicheyt, als dese is, van den Coninck ende Hertoginne van Parma, niet soo en liet henen gaen sonder de selve swaerlick te straffen: ten eynde dat alle weerelt soude weten, dat God niet sonder groote redene en heeft gheseyt, dat hy niet en sal voor onschuldich houden noch onghestraft laten den ghenen die zijnen name in ydelheyt sal ghebruycken.

Datse seggen *van t'breken der beelden, autaren, kercken*, ende andere ongheregheligheden, Wy houden dat niemant en is onder ulieden, mijn Heeren, die niet ghenoech bekent en sy, dat wy aen fulcke wijze ende maniere van doen noyt gheen behaghen en hebben ghehad: (**) oock dat veele

(*) Zie des Princen deſtige *Memorie* by BOR, III. 92. enz.

(**) Vergelyk de *Befch. van Brida* van den Heer T. E. VAN GOOR, bl. 141 en 94.

le van den genen die ons behoorden te helpen ende voor te staen, ons over d'ander zijde t'onrechten ghelaffert ende ghescholden hebben, om dat wy noyt en hebben willen daer toe verwillighen, dat sulcke dinghen sonder voorgaende ordonnantie van de Magistraten ende overheeren souden gheschieden.

Sy en zijn oock niet veel beter ghesondeert in t'ghene datse segghen, *dat de saken door de voorsichticheyt van de Hertoginne van Parma sulcks gehandelt ende gheremedieert zijn gheweest, dat wy benoodicht zijn gheweest ons te vertrecken wt desen landen.* Haddense alsoo gheseyt, door de valscheyt, bedroch ende meyneedicheyt van de voorz. Hertoginne, soo soudense noch al wat geseyt hebben: ofte haddense alsoo ghesproken, Om dat sommighe die eyndelick den beul op haren hals waren verwachtende, soo lancksfaem waren om hen selven te connen resolveren, daer toe soo licht om gheloove te gheven: insghelijcks door onse metgaders van sommighe ander Heeren veel te groote affectie tot den Coninck, die mijne Heeren van Berghen ende van Montigny daer toe brachten datse nae Spaegnen souden reysen, achtense dat de Coninck van weghen der groote diensten by den

den felven bewefen, daer toe in aenfieninghe van haer edel afcomen, soude veel liever wt haren monde, dan van de Spaegniaerts willen vernemen t'ghene dat tot de bewaringhe van dese landen nootfakelick te doen was: ende fiende hoe dat de selve aldaer soo wel ontfanghen worden, als eenen yeghelick nootoyr is, dat wy ghedochten goede oorfake vercregen te hebben, om wat naerder op ons felven te letten, ende onsen perfoon beter waer te nemen: Haddense (segghen wy) op foodanighe wijze ghesproken, soo soudense eenen deel van de rechte waerheyt gefeyt hebben. Want wel een jaer daer te vooren hadden wy gantschelick voor ons ghenomen te vertrecken ende alle onse staten te verlaten, soo 't blijkt by den brief met s'Coninx eyghen handt aen ons gheschreven, hier achter aen gedrukt. Waer wt men can ghenoech bemercken, hoe onwaerachtich dat het ghene is dat hier verhaelt wert. Ende soo yemandt begheert te weten, wt wat oorfaken dat wy nae Duytschlandt een jaer daer naer zijn, verrocken, die mach lesen onse verantwoordinghe int jaer 1567 wtgegaen, de welcke ghenoech te kennen gheeft de redenen van ons verreck, ende voornemelick dese, om dat wy niet en wonden ghedooghen dat de Spaensche

fche Inquifitie in onfen gouvernementen fouden aenghenomen werden: wt welcker oorfa- ke wy voor onfen vertrecke de voorfchreven gouvernementen in de handen van de voorfchreven Hertoginne overghestelt hadden, met vaffen voornemen ende meyninghe by onfe vrienden te gaen in ruste ende in vrede leven, tot der tijt toe dat het Godt soude believe den Coninck beteren raedt in te gheven: ofte foo 't met hem langhs foo erger worde, tot dat Godt de Heere selve de dore soude eens openen, om dit arm landt te verlossen, d'welck wy verfmacht faghen liggen, ende verfoncken in eenen diepen afgrondt van alle ellenden ende carij- vicheyt. Want wie soude sonder hert-fweer ende treuren connen verhalen alle dat ver- bannen, ontweldigen van goede, (*) vanghen

K ende

(*) Men kan zich het aantal der verbeurd-verklaringen voor- stellen, als ik uit myne ongedrukte stukken zeg, dat, toen in 't jaar 1574, de bestiering daar van zeer veragterd was, en daar toe door *REQUESENS par maniere de provision* eene byzondere kamer werdt opgericht met een groot bevelschrift van 93 Ar- ticulen, de gemelde kamer niet minder dan uit agt *Audi- reurs* bestondt.--- 't Geen nochtans by *VAN METELEN* (B. IV.) mopens tachtig tonnen gouds, uit die *Confiscation*, aan jaarlyks inkomen voor den Koning, geschreven staat, is een Courante- tydihg, waar aan ik geen geloof kan slaan. Ook werden de geldmiddelen des Konings te slecht bestuurd, dan dat daar uit zo veele tonnen gouds by een gehoopt konden worden: „ van „ het Hof af, tot het geringste Comptois van betalinge, zegt „ een

ende spannen, alle die gheleden pijn ende smerten, soo menigerhande soorte van afgrijfelicke ende jammerlicke dooden, (*) daer dese bloetgierighe luyden (de welcke in wreechtheyt alle de wreefste tyrannen van der werelt, als Phalaris, Busyris, Nero, Domitianus, ende andere, verre te boven gaen) de arme ondersaten der landen van herwaerts over soo langhe mede gequeit hebben? De welcke dinghen niet teghenstaende, alsoo wy gheen

„ een ieder zich te verriken, ten koste zyner minderen, om „ dat hy van 's Konings wege geen ander middel van bestaan „ hadt:” Dus schreef de tegenswoordige Heer Raad *Personaris* in zynen *Bundel van Onsig. St. D. I. bl. 18. 19.*

(*) Deze moorden waren ook, byzonder daar door, afgryfelyk, om dat zy met eene zo verre gaande overyling en sordigheid volvoerd werden, dat men soms zelfs anderen, dan die, op welken het gemust was, ter dood gebragt heeft, en dit niet by oproer, maar, na uitgesproken vonnis, op 't schavot. P. BOR, die boven WATSON gelden moet, en ook WATSON hebben dit beide betoogd: dus dat zich evenwel deze *grootte Heer PHILIPS* (vergel. SLIGHTEN. 505.) in het uitdrukken en beschryven der *namen des onderdons, der gelegenheid, en 's aankichts der Nederlandsche Kesters* mistasten konde. Ik heb bewyzen van deze sordigheid in geschreevene lysten voormy liggen. Eene, waar op VAN HECKEBEN zonder eene meerdere byvoeging gevonden wordt, en dat noch kwalijk geschreeven *Eecheren*, doch 't geen, met eene andere hand, op de vrouw verbeterd was met *debes diere Heecheren*.— In een ander geschrift zie ik twee VAN HAESTEN *gentilhommes, qui ont porté vngne medaille signé de goeulx, Et les banap Et flaconnets des goeulx*, zonder te zeggen, dat een DIEDERICK VAN HAESTEN tot *Gameren* was, en dat een ander FRANS (FRANCHOYS) genoemd werd.

gheen middel en saghē om de selve van sodanighe ellendicheyt te verlichten, wy hielden ons vredelick ende stille.

Ende om datse in desen Ban willen segghen, dat gheduyrende de laetste vrede-handelinghe tot Coelen *ons van t'selve soude presentatie ghedaen zijn gheweest, dat wy ons souden willen vertrecken ter plaetse van onser gheboorte*: Soo moeten se wel weten, datse hen doe wel hadden moghen te vreden houden met ons ghewilligh ballinckschap, sonder ons voorder te vervolghen: selfs gemerckt dat wy hen hadden doen weren by sekeren persoon van qualiteyt die noch by leven is, waer't datse bestonden ons aen onse eere ofte goeden aen te tasten, datse ons daer door souden bedwinghen nae ons vermoghen sulck ordre in onse saken te stellen, als de noodt soude vereyffchen. Maer als verwoede ende rasende luyden, nae datse ons niet en hebben connen aenlocken met soeten ende smeekachtigen woorden (alsoo de Coninck selve ons meynde te trecken door sekeren brief met eyghener handt aen ons gheschreven, die veel te courtoys was ende te vriendelick, ende dien wy claerlick ghenoech bemerckten vol bedrochs te wesen) soo gaen se hen alvooren adresseren aen onsen sone, een kindt dat noch ter scholen

K 2

lach,

lach, ende trecken 't geweldichlick wt de Vniversiteyt van Loven, (*) tegen de privilegiën der selver Vniversiteyt: (**) ja dat meer is, opt vertooch te dier causen by die van der Vniversiteyt aen hen ghedaen, dien barba-

(*) Wanneer PHILIPS WILLEM van Narsen, Graaf van Buren en in Leerdam; Heer van Tisfelstein, Lannoy, Cronendonck, enz. door zynen eersten leermeester, EVERHARDUS HARIUS, (een man in de geleerde wereld onbekend, doch by HADR. JUNIUS, in zynen brief voor den Nomenclator, als een Jongeling van bysondere geleerdheid opgegeven) in zo verre voor de nuttige wetenschappen was roebereid, dat hy tot ruimere beoeffeningen daar van de Leuvenfche leeraars horen konde, werdt hy van zynen Vader derwaards gezonden; maar, in 't begin van 't jaar 1568, op bevel van ALVA uit die Hooge Schoole geligt, en te schepe naar Spanje vervoerd. De Prins beklaagt zich geswegens drie en meermalen in deze Verantwoording: hy doedt dat ook by zyn antwoord op de Indaging van den Procureur Generaal DU BOIS op d. 3 Maert 1568, en by eenen gelyktydigen brief aan ALVA, uit Dillenburg gescheven: by zyne Verantwoording op de beschuldigingen van voornoemden JOHAN DU BOIS: in 't jaar 1579 by zyn destig wederzeggen over 't al of niet aannemen van den vrede: en by noch meerdere stukken: allen in de verzameling van BOR te vinden; en voornamelyk van die genen na te slaan, welke hier omtrent, door onbewezene gissingen, in een erg vermoeden gebragt werden.--- De levensloop van dezen PHILIPS WILLEM is zeer bekend, en uit echte bewysdommen na te gaan. Een geschrift van 't jaar 1747, wilde daaromtrent onwaarheden vermelden; maar ook daarom, als mede om meevuldige andere onwaarheden, werdt het door den Heer VAN IDSINGA voor een pralschrift uitgemaakt. Zie zyn Staatst. der Verren. Nederl. I. bl. 133.

(**) Dat dit op 't getuigenis van Doctor EBB. LEONINUS alhier gezer staat, kan men opmaken uit de Memorie van 't gewo
 ony

barbarifchen ende onbeleefden Vergas gaf dese antwoorde in quade Latijnsche tale: *Non curamus vestros privilegios*, willende seggen: Wy en vragen na uwe privilégien niet. Sy voeren voorts onsen sone buyten Brabant, tegen s'lands privilegien ende s'Conincks eede: sy seynden hem in Spaegnen, om van ons, die zijn vader zijn, hem verre wechte doen ende te vervreemden: ende houden alsoe noch den ontschuldighen jonghen Heere in een wreede ende deerlike gevanghenis. In der voeghen, dat soose ons gheen ander onghelijck dan dit alleene gedaen en hadden, wy en waren niet weerdich, noch van sodanighen gheslachts, als wy afgecomen zijn, den name te draghen, noch oock een vader gheheeren te werden, soo verre als wy niet alle onse sinnen, verstant, ende middelen die Gods ots ghegheven heeft, te wercken en stelden om hem te proeven wt dese jammerlicke slavernije te ontledighen, ende een soo groot onghelijck ons te doen weder oplichten ende beteren. Want wy en zijn soo vervreemdt van natueren niet, mijne Heeren, dat wy niet een vaderlick herte ende ghenen-

K. 3.

*Wyn Haeren den Gedeputeerden van de Staeten van Utrecht weder-
varen is, enz. v. d. 24 May 1577. in de Versameling van op-
gegevene Stukken van den Hooggel. BONDAM D. II. bl. 151.
vergel. ook verder EM. VAN METELEN's Ned. Hist. II. 46.*

neghentheyt in ons en fouden ghevoelen: noch foo wijs ende voorsichtich, dat ons niet menichmael een claghelick verlanghen nae onsen sone dus langhe afwesende, in onsen ghemoede en soude te vooren comen. Nochtans sy en houden hen hier mede noch al niet gherufft: maer teghen alle forme van rechte ende van justitie, sy legghen de haat aen onse medebroeders. Ridder van der ordre: sy vervolghen ons by daghementen, opteekeninge ende aenveeringhe van onse goeden, ende drijven ons met ghewelde so verre, dat wy bedwonghen werden veel daghen voor te nemen, daer wy binnen onsen leven noyt aen gedocht en hadden. Sy stellen t'proces van onse medghefellen ende het onse (contrarie de artijckelen van de ordre des gulden vlieses, ende teghen s'Conincks eedt, die t'hoofst van de vóorschreven ordre was) in handen van sommighe ongheachte persoonen, die niet weerdich en waren onser medegenooten ende onse knechts te zijn: sy degraderen ende setten ons af van alle onse staten ende officien: sy benemen ende berouven ons van onse goeden: sy verwijfen ons totter doot. Ende wat is alle t'selve anders, dan datse ons quijtschelden van onsen eedt, ende in onse vryheyt stellen, om te moghen met allerhande midelen

delen ons van Godt verleent onsen vyandt
 gaen bespringen? Daer by can men sien;
 hoe dat als wy niet dan ruste en sochten;
 sy de troublen hebben verweest: ende als
 wy stonden na den vrede, dat sy ons be-
 dwonghen hebben tot den krijch te comen:
 jae tot sulck eenen krijch die voorgenomen
 is om onsen sone te verlossen, om ons le-
 ven te beschermen, om onse goeden weder
 te krijghen, ende t'ghene dat ons t'lieffte
 ende daer ons meest aen ghelegghen is, om
 onse eere te verdedighen: sonder alhier nocht
 yet aen te roeren van t'ghene dat de ghe-
 meyne sake aengaet. Ende dit is t'ghene
 datse soo lichtelick ende met stilswijghen
 voorby gaen, mijne Heeren, d'welck sy al
 willens ende wetens wlaten, als niet son-
 derlinghe tot haer sake dienende. So wy
 dan, niet zijnde s'Conincks ingheboeren on-
 derfaet (alsoo hy selve segt) daer toe zijn-
 de van onsen eede ontslaghen door dese on-
 gherechte sententie ende verbanninge, oock
 hebbende so goet recht ende oorsake om
 onsen sone, metgaders de goeden die ons
 afgheweldicht zijn met crachtiger handt we-
 derom te eysschen, ons niet alleene hadden
 ghepoocht, maer oock met der daet alreede
 hem wt desen Nederlanden, metgaders wt
 allen zijnen anderen landen ende heerlick-
 heden

heden verjaecht, ende ons selven die toe te eyghenen ghesocht hadden (nademael dat hy reghen alle recht ende billicheyt, jae tegen zijnen eyghenen eedt, ons heeft benoodicht ende bedwonghen den krijch tegen onsen danck voor te nemen, doe wy wt allen onsen vermogen den selven waren ontvlieden- de: jae dat meer is, dewijle dat hy ons allen desen overlast ghedaen heeft even op de selvige tijt ofte corts nae dien, dat hy ons by zijne eyghene brieven met zijner eyghener handt gheschreven, soo groot ende heerlick een gheruyghenis van onse ghetrouwicheyt ghegheven hadde, soo datter gheen mensche ter weerelt en was, die meer hadde connen wenschen ofte begeeren, alsoo 't blijkt by de copie van den brief hier achter by gevoecht:) Wie soude ons connen van eenighe ander faute beschuldigen, dan dat wy te veel tijds hebben laten ver- loopen eer dat wy de wapenen in handen hebben ghenomen, ende dat wy niet en be- gheeren te ghenieten van 't ghene dat ons by krijchs-rechte, oock by de rechten die allen volcken ghemeyn zijn, ghejont ende ghegheven is? te meer, aenghemerckt dat wy een vry Heer gheboren zijn, ende noch daer en boven dese eere vercreghen hebben, dat wy den name moghen draghen van Prin-
cen

cen abfoluyt ende fouvereyn, die naeft Godt in onfen Vorftendomme gheen overhoofft en bekennen, hoe wel dat hem t'felve niet feer verre en is wtfreckende.

Nu aenghemerckt dat haren voorneemften grondt ende fondement hier in is ghelegghen, namelick dat wy souden teghen onfen overheere in wapenen zijn ghecomen: foo zijn wy oock wel te vreden de felve fake ende materie aen te roeren ende te overwegen: in de welcke men bevinden fal, datse even foo wel gefondeert zijn als in alle d'andere. Want voor 't eerfte willen wij se vraghen, by wat tittel dat de Coninck Philips (die een erfgenaem is van Heyndrick den bastaert van Castilien) t'Coninckrijcke van Castilien ende van Leon is befittende? Want het is claer ende notoyr, dat Heyndric zijn voorfaet een bastaert was, de welcke rebel-leerde tegen den wettelicken erfghename, die zijn eyghen broeder ende Heer was, dien hy oock met eyghener handt heeft om den hals ghebracht. Wat recht hadde dan dese bastaert, oude grootvader van den Coninck, om na de voorschreven Croone te staen? Daer op antwoorden sy, dat Don Pedro zijn broeder een tyran was: ende sy plegen hem selve ghewoonelicke den name van *El crudete* ofte wreede te gheven. Maer

soo de Coninck Philips by sodanighen titel
 is t'Coninckrijcke van Castilien besittende:
 en siet hy niet dat men hem can even met
 de selve mate meten, daer hy anderen mede
 ghemeten heeft? Ende soo noyt wreeder
 tyran ghevonden en wert, die meer des
 landts privilegien ende met meerder verwaent-
 heyt, ook met minder respect overtreden
 ende gheviolert, jae die met minder schaem-
 te zijnen ghesworenen eedt ende trouwe ghe-
 broken heeft, dan even dese Coninck Phi-
 lips: is hy dan niet veel onweerdigher de
 croone van Castilien te draghen, dan Don
 Pedro? Want Don Pedro en was ymmers
 met gheen bloetschande noch met zijns foons
 ofte wijs moort beveckt. Ende soo
 yemandt woude segghen, dat ons sulcx niet
 aen en gaet, soo zijn wy wel te vreden
 noch naerder te comen: haec wel dat ons
 voornemen niet en is den voet te vestighen
 op t'ghene dat wy jeghenwoordelick willen
 verhalen. Want of wy schoon de wapenen
 teghen hem ghenomen hadden, ende dat hy
 sonder eenich wt nemen onse overheere, en-
 de wy zijn onderfaten gheboren waren,
 (d'welck nochtans soo niet en is volghende
 zijn eyghen belijdenisse:) Wat souden wy
 anders ghedaen hebben, dan dat een onder
 zijn voorfaten teghen den Keyser Adolf van
 Nassau

Nassau zynen overheere gedaen heeft? Een yeghelic die eenige kennisse of wetenschap heeft van t'gene dat hier voorrijds in Duytschlandt ghebeurt is, weet hoe dat Albrecht d'eerste van dien name ende gheslachte Hertoghe van Oostenrijc (want daer te voeren en voerdense maer den titel van Graven van Habsburch) hem in wapenen teghen den voorschreven heere Keyser onsen voersaet ghestelt heeft. Ende hoe wel dat de voorschreven Keyser door Godes ghehenghenisse in den slach quam te sterven, nochtans wy weten wel wat de verstandichste schrijvers daer van gheschreven ende gheoordeelt hebben, hoe wel dat Geeraert doe ter tijt Ertf-bisschop van Mentz, de voorneemste authour ende aenslichter van de conjuratie tegen den voorschreven Keyser voorghenomen, t'selve op diversche manieren heeft gefocht te bewimpelen ende te verduysteren. Doch soo yemant wat naerder wil de Historie insien, hy sal lichtelick bevinden, dat de Paus Bonifacius dese sake aengherockt ende bestelt hadde, van den welcken men pleecht te segghen, *Intravit ut vulpes, regnavit ut leo, moritur ut canis*: Dat is, Hy geraeckte aen den Pauselicken stoel als een Vos, hy regeerde als een Leeuw, ende starf als een

een hondt. Ende dat befchicte hem de voorfz. Paus alleene wt dier oorfaken, omdat de Keyfer hem niet en hadde willen bekennen voor fulcx als hy hem was wtegevende. Derhalven verwefte hy teghen den voorfz. Keyfer desen Hertoch Albrecht, die alreede malcontent genoeg was, om dat de Keyfer Adolf in de heure voor hem gheprefereert ende voorghetrocken wert. Ende sommighe Biffchoppen die heel ende al den Paus toegedaen waren, hebben hen felven daer by ghevoecht, ende over zyn zijde beghaven. Maer wie foude doch hebben fooftoodt eenen menfche connen te voete vallen ofte eenighe eere bewijfen, die in fynen Jubileo corts daer naer gevolcht, bevalt dat men twee fweerden triumfantelick ende ftatichlick voor hem foude dragen, doende luyde roepen by den ghene die d'een fweerd droech, O Chriſte, fiet, defe is uwe ftadthouder op eerden: ende by den ghenen die d'ander droech, O Petre, fiet, defe is uwe fucceſſeur ofte nacomelinck: Jae dat meer is, na dat hy defe ſnoode practijcke teghen den Keyfer alfo hadde aengherecht, hebbende nu Albrecht heel ende al nae fijner handt, ghedochte de voorchreven Paus oock eventſelve teghen den Coninck van Vranckrijcke *Philippe le Bel* te doen, hem poegende zyn Coninc-

Conincrijcke te benemen, ende den voorschreven Albrecht daer mede begift hebben-
de, gaf hem last den tittel van Roomsche
ende Fransche Coninck te gebruycken. Maer
hy en vandt de geestelickheyt van Vranck-
rijcke so wel tot hemwaerts niet gesint, daer
toe niet soo rijcke noch soo machtich als
die van Duytschlandt: Daer en boven was
dat gantsche Conincrijcke wacker gemaect,
door dien dat meester Pieter van Cognieres
s'Conincks sake soo wel ende wijfelick be-
leyt ende gedicht hadde: Ja hy vant den
Coninck selve so wel geresolveert, dat hy
tot Anagnia sijne fatuiteit ofte mallicheyt
(alsoo noemde de Coninck in sijnen brief de
Pauselicke heylicheyt(*)) dede aentasten by
eenen van de principaelste Heeren, die t'hoofd
was van den edelen huysse van Columna,
ooc by eenen Edelman wt Languedoc, met
namen

(* *Scias fatuitas vestra* — Den aart van dezen *Bonifacius* heeft MARNIX in den *Byencors* (VI.) met een voorbeeld bewezen. Hy moet ook een mensch van toomeloze oplopendheid geweest zyn. Op Afchdag komen alle Roomschegezinden om hun voorhoofd met gewyde asche te laten tekenen, en daar by de vermaning te ontfangen van *Memento homo, quia cinis es, Et in cinerem reverteris*. De Aartsdiaken *Procerus*, die, een *Gibellin* zynde, de tegenparty van den Paus was toegedaan, boog zich voor deze wyng ook neder; doch werdt van den H. Vader met eene hand vol asch in zyne oogen gewotpen, en daar op met een *Memento, homo! quia Gibellinus es, Et cum Gibellinis in cinerem reverteris*, afgeland.

namen Noguaret, de welcke den Paus van daer naer Roome voerden: ende deden hem aldaer ombrengen, also hy seer wel verdient hadde. Doch also wy hier te vooren geseyt hebben, wy en gedencken op sodanige fondamenten niet te steunen: maer willen vorder tot de obligatien ende verbintenissen comen, die tusschen hem en ons zijn.

Ghenomen dan, (*) of nu alle t'ghene dat alreede verhaelt is niet en ware, en weet hy niet, soo hy Hertoch van Brabandt is, dat wy ter causen van onse Baroenijen ende heerlicheden, een van de voorneemste leden zijn van Brabandt? En weet hy niet waer toe dat hy aen ons, onse medebroeders ende medeghesellen, ende aen de goede steden des lants verbonden is? ende op wat conditien dat hy desen staet is houdende? En gedenckt hy oock niet meer aen sijnen eedt? ofte soo hy dies wel indachtich is, maeckt hy soo cleyne werck van t'ghene dat hy Gode ende den lande belooft heeft, metgaders van de conditien die aen sijnen Vorstelicken ende Hertoghelicken hoet zijn aenghehechter? Het en soude wel niet van noode wesen, mijne Heeren

(*) Voornamelyk verdicat hier benevens vergaelken te worden het *Discours* van J. JUNIUS op den brief van den Hoeg van *Champagny* by BOE. IV. 45. cauz.

Heeren, ulieden voor te houden t'ghene dat hy ons belooft heeft, z'er dat wy hem den eedt ghedaen hebben, dewijle dat sulcx veel en onder ulieden al te wel bekend is: Maer om datter oock veel andere zijn, die dese verantwoordinge sien fullen, daerom hebben wy ulieden willen de memorie ververschen van de voorneemste poincten ende artijckelen die hy den lande tot sijner blijde incomste ghelooft ende gesworen heeft: waer wt genoegh blijcken sal, waer toe dat hy ons lieden verbonden is: soo dat hem niet vry en staet alle dinghen te schicken ende te disponeren nae dat hem goet dunckt, ghelijckerwijs als hy in Indien heeft ghedaen. Want hy niet en vermach slechts eenen van sijnen onderdanen met ghewelde erghens toe te bedwinghen, ten zy dat de costuymen van de gherichts-bancken daer sy haer huysinghe ende woonplaetsen hebben t'selve toelaten: oock en can hy by gheener ordonnantie ofte decreet den staet van den lande in eeniger maniere veranderen: hy moet hem oock te vreden houden met sijn ordinares ende ghewoonelick incomen: hy en can niet doen oplichten noch eyschen eenighe impositien teghen den danck ende sonder wtduckelicke verwilliginghe van den lande, ende achtervolghende de privilegien des selfs:

zelfs: hy en mach gheen volck van oorloghe in 't landt brenghen sonder des landts voorgaende wille ende consent: Ja sonder den voorschreven wille en darf hy niet veranderen aen de valuatie van de munten: hy en can oock gheenen ondersaet doen aentasten sonder voorgaende informatie by de overheyte van der plaetse gedaen: ende hebbende den selven ghevanghen, hy en vermach hem niet buyten den lande te versleynden. Als ghy nu dit gheheel begriyp soo in 't corte hoort verhalen, en bemerckt ghy niet mijne Heeren, wanneer dat de Banerbeeren ende Edelen van den lande den welcken wt redene van hare preminentien den last der wapenen bevolen is, hen daer teghen niet en stellen, niet alleene als dese artijckelen overghetreden ende geviolert zijn, maer dat veel meer is, alffe soo tyrannischer ende hoochmoedigher wijze onder de voeten ghedruckt werden: als daer niet eenen artijckel alleene, maer alle te ghelijck: ende niet eens, maer duysent ende duysentmael: oock niet alleene by den Hertoghe selve, maer by vreemde ende barbarische luyden verbroken ende gheschendt zijn: Jae wanneer dat de Edelen volghende haren eedt ende obligatie den Hertoge niet en bedwingen, om den lande te doen dat recht ende redene

is:

is: dat sy selve als dan met rechte behooren van meyneedicheydt, ontrouwe, ende rebellie, teghen den staet van den lande beschuldicht ende overwefen te werden? Maer so veele als ons belanght, wy hebben daer en boven een eyghen ende besonder oorsake, die ons wat naerder aengaet: te weten, dat wy teghen de voorschreven privilegien zijn van allen onsen goeden berooft worden, sonder eenighe forme van rechte ofte justitie. Boven dien t'ghene dat ons in den persoon van onsen sone den Grave van Bucren is wedervaren, t'selve is soo claer een ghetuyghenis van des vyandts onghetrouwicheyt, ende overtredingen der privilegien, soo dat niemant met rechten meer en behoort te twijffelen van de oorsaken, om de welcke wy de wapenen hebben moeten aennemen.

Ende hoe wel dat wy in den eersten tocht by ons ghedaen, gheenen vasten voet en hebben connen in 't landt setten (*)

L

(gelijck

(*) Deze ongelukkige tocht van onzen Prins, en Graaf **LODREWIJES** nederlaag in Vriesland, worden, met twee brieven van **ALVA**, by **BOB** (176 en 184) bekend gemaakt. **P. BOB** heeft ze in onze taal gegeven; doch ik heb ze, oorspronkelijk, in 't Fransch voor my: ten blyke, dat de Hooghel. **A. RONDAM** in zyne *Orat. Sec. de Fed. Traj.* p. 32. net. de waarheid giste. By deze brieven behoort echter noch een derde
over

(gelijk hy ons t'selve verwijt ende voorhoudt, *dat wy ons aldaer nerghens en hebben connen berghen ofte onderhouden.* Soo en is nochtans niet nieuws, ofte dat niet insghelijcks oock anderen den besten Veldtheeren ende Capiteynen van der werelt en zy wedervaren: ja t'is hem selve menichmael gebeurt, daer hy soo dickwils met soo groote ende machtighe legghers in Hollandt ende Zeelandt is ghecomen, ende niet te min met een handt-vol volcks ende by toedoen van mijne Heeren de Staten der voorschreven landen, hebben wy hem met schanden wt den selven verdreven, metgaders dien grooten ende vermaerden Capiteyn den Hertoghe van Alva ende sijnen nakommer, sonder dat hy huysensdaechs in den selven landen slechts eenen voet landts heeft, die tot sijnen ghebiede ofte beschickinghe staet: alsoo wy oock verhoopen, midts uwe goede hulpe ende toedoen, dat hy binnen corten tijdt insghelijcks niet en sal hebben in alle de reste van dese landen.

In somma, by sijnen eedt is hy te vreden,

over de sghermutzeling van ALVA tegens den Prince, door den Raad van Staten ten dien tyde afgezonden, en welke oock hadt verdiend by BOR gelezen te worden. In Gelderland werdt daarom eene generale processe gehouden, ommedragende id boickweerdichste heilige Sacrament des altoers, ende biddende o almoeften gevande, enz.

doen, niet en fouden meerder vryheyt con-
 nien hebben ofte begheeren. Ende onder
 andere rechten hebben wy oock dese privi-
 legie, dat wy onsen Hertoghen tot ghelijc-
 ken dienste verbonden zijn, als hier voortijts
 die *Ephori* tot Sparte haren Coninghen
 dienden namelick, om t'rijcke te bevestighen
 in de handen eens goeden Vorfts, ende om
 te bedwinghen te doen dat recht ende re-
 dene is, den ghenen die teghen sijnen eedt
 yet soude willen voornemen.

Hier op sal men moghelijk segghen, dat
 by den voorschreven eedt is een seker con-
 ditie gheset: te weten, dat wy van onsen
 eede sullen ontslaghen zijn, tot der tijdt toe
 dat hy de faute sal oppgerecht ende ghere-
 pareert hebben. Maer of hy de selve in
 eeuwicheyt niet en ghedochte op te richten?
 Soo men als de Keyser Maximiliaen, met-
 gaders de Vorsten des Rijcks hem baden en-
 de voor ons ten besten spraken, ten eynde
 dat hem soude believen t'landt wat te ont-
 lasten, hen voor antwoorde gheeft, datse hen
 met hare eyghen saken souden moeyen, ende
 dat de Coninck wel wiste hoe dat hy sijne
 onderdanen behoorde te regeeren: Jae soo
 hy met grooter vermetenheyt ende hoochmoet
 onse Requesten is verstoote, als wy hem
 so menichmael hebben doen verthoonen, en-
 de

de tot dien eynde ooc van de voorneemste ende aensienlickste Heeren die in den landen waren, henen ghesonden om aen hem te verfoecken, dat hy ons recht soude willen doen: Soo hy daer en boven den voorschreven Heeren doet dat leven benemen, ende alle de gene die hy krijgen can door des Beuls handen laet passeren, ende d'andere die hy niet ghecrijghen en can, met alle de wreedste ende onbehorlickste middelen is vervolghende: soo hy eyndelick nieuwe heyr-crachten ons daghelicks op den hals sendt, om ons in den grondt te bederven ende te vernielen: Sullen wy altoos moeten blijven op haerlieder ghenade wachtende, tot de tijdt toe dat de wreedtheyt van de Spaegniaerden ons alle wegghen sal benomen hebben, om slechts den aeffem eens te moghen verhalen? Maer sy segghen, dat hy de fauten ghedenckt te repareren, ende dat hy de middelen van dien ghesonden heeft by den Heere van Selles, ja dat hy den Hertoghe van Alva ontkent heeft hem fulcx belast ende bevolen te hebben, als de voorschreven Hertoghe ghedaen heeft. Alle dese dinghen fullen wy op hare behoorlicke plaetse by ordre overwegghen: ende voor dese reyse zijn wy te vreden verclaert te hebben, dat wy met goeden rechte teghen hem in wapenen

zijn ghecomen, eerstelick met de Staten van Hollandt ende Zeelandt, ende naederhandt oock met ulieden, mijne Heeren, om dat hy van meyneedicheyt teghen t'gantsche lande is overtuycht worden, ende so veele onse perfoon in 't besondere aengaet, om dat hy tegen de artijckelen van 't Capittel van der ordre, daertoe teghen de privilegien van Brabandt heeft gehandelt, doende onsen sone wt der Vniversiteyt van Loven nemen ende in Spaegnien wech voeren, beroovende ons van alle onse goeden, staten, ende officien: waer door hy ons ghenoech van onsen eede, met den welcken wy hem verplicht waren, onslaghen heeft. Maer nu insonderheyt heeft hy sijn al te bloo ende niet te min tyrannisch herte bewesen, door dien dat hy dese wreede ende Barbarische verbanninge heeft laten publiceren, om de mate van sijner ongerechticheyt ende quaden wille te vervullen.

Nu dewijle dat hem voorts belieft, mijne Heeren, tot de navolghende tijden te comen: soo willen wy oock gheerne tot de selve naerder treden, ende dies te liever, aenghesien dat wy van alle t'ghene daer van hy ons hier in sal beschuldigen, niet dan by advijse, wille, ende danck, eerstelick van de Staten van Hollandt ende Zeelant, ende daer

daer naer door ulieder aller verwilliginghe in 't ghemeene, ghedaen en hebben: in der voeghen dat soo daer in eenighe faute gheschiet ware, de selve en behoort ons niet gheweten te werden, maer ter contrarieren wy souden grootelicx te prijfen zijn, dat wy ulieden soo wel ende soo ghetrouwelick gediënt hebben. Soo willen wy dan comen tot de ander beschuldighen: maer t'selve sal wesen op dese conditie, dat wy van t'ghene dat hy uyt archlisticheyt in desen Ban heeft achtergelaten om sijn wreedt ende sel herte te bedecken, doch niet en laet ons t'selve by ander cleyne smaectschriften, ende libellen fameus noch dagelicx voor te houden, alhier oock sullen vermaen doen ende sulcks ten voorschijne brenghen: alsoo wy in 't beantwoorden van sijne voorgaende beschuldighen ghedaen hebben.

Soo bevinden wy nu voorts ende bemercken, mijne Heeren, dat alle t'ghene daer van hy ons hier na wil beschuldighen, ofte om beter te spreken, alle sijn wiffegghen, van hem in twee voornemelicke deelen ofte stukken is verscheyden. D'eerste beroert t'ghene dat hem met de comste des Hertoghen van Alva toeghedraghen heeft, ende wat wt deselve gevolcht is: maer insonderheyt t'ghene dat nae onse aencomste in Hol-

landt ende Zeelandt, door de Staten van de voorschreven landen ende onse regeeringhe is aengherecht ende wtgevoert worden. D'ander is van t'ghene dat daer ghebeurt is nae dien tijdt dat Godt ulieden de ooghen heeft open ghedaen door 't middel van de onverdraghelicke moetwellicheyt der Spaegniaerden, ende nae dat ghy (om dit arme landt van dit vervloecht ghespuys eyndelick te verlossen) de selve metgaders hare aenhangers voor rebellen ende des lants vyanden hebt verclaert. Derhalven soo willen wy oock de selve ordeninghe volghen. Ende in den eersten wy dancken Godt dat selve door onses vyants stilswijgen ghylieden ghenoech moecht bekenen, mijne Heeren, hopende dat het inghelijcks noch de gantsche werelt sal kennelick werden, hoe dat men selfs gheen achterdencken van ons en heeft, als dat wy souden eene de gheringhste mijte wt de gemeene penninghen tot onsen profijte toegheeyghent hebben. Want naedemael dat sy in anderen dinghen (alsoo ghy eensdeels alreede ghesien hebt) gheen swaricheydt en hebben ghemaect van ons valschelick te beschuldighen ende soo openbaerlick met der onwaerheyt te lasteren, ghemerckt nu datse ons oock met de minste suspitie van giericheyt niet betijcht en hebben: So bewijsense daer mede

mede nitdruckelick, dat wy niet alleene vry ende reyn zijn van foodanige misdaet, maer oock hoe wel datse onbeschaemt ghenoech zijn, daer toe onse doot-vyanden, datse nochtans gheen ghenoechfame noch bequame redene ghevonden en hebben om ons de faute voor te werpen, van de welke ghewoone-lick alle Gouverneurs van Provincien t'zy te rechte oft t'onrechte pleghen beschuldicht ende ghelastert te werden. Maer wy hebben, Gode lof, al van over langhen tijdt dese lesse gheleert, dat de ghene die eenich bevel heeft, voor alle dingen behoort suyver handen te hebben, jae waert moghelick oock vry van alle quaet vermoeden. D'welck is d'oorfake geweest, waarom dat wy noch zijnde in onser jonckheyt, de handen afstrocken van de superindentie van de finantien: (*) de welcken van anderen seer gheerne wert opgehaet ende gheaenveert. Ende hoe wel, mijne Heeren, dat het gheensins van noode

L 5

en

(*) Hem was de eerste post in de *Financien* aangeboden. Ik zal in 't kort zeggen, dat PHILIPS vier Rekenkamers hadt, eene te *Rysel*, eene te *Brussel*, eene in *Holland* (in 's *Hage* of elders) en eene te *Arnhem*. Over deze was gesteld, een verre verheven de *Kamer van Financien*, welke uit *Hoofd*, of *Hoofden*, *Treasurier Generael* en *Gecommitteerden van de Financien* bestondt. Het ampt van *Hoofd* werdt van de *Hoofden* uit het land, of de aanzienlyksten bekleed, by voorbeeld, door den Grave VAN HOOGESTRATEN, ARMBERG en dergelyken.

Hoofd

en was, dat wy met ulieden alhier sprekende, souden hier af vermanen, dewijle dat ulieden genoech, bekend is, dat wy noyt eenighe mijte van de ghemeene penninghen gehandelt en hebben: selfs belanghende t'gene dat ulieden belieft heeft ons toe te voegen soo wel voor onse gagien, als om de buyten-ordinarise oncosten van de oorloghe, aenghesien dat ghylieden alderbest weer hoe weynich dat wy daer van ontfanghen hebben, ende in wat manieren dat wy van de middelen die ons noch zijn herwaerts-over resterende, ons tot noch toe hebben onderhouden ende diversche oncosten ghedaen, selfs na dat wy in uwen dienst zijn ghetreden: (niet dat wy souden willen ghedencken dat sulcks come by gebreke van uwen goeden wille t'onswaert, maer wy wijten 't alleene de gheleghentheydt deses teghenwoordighen tijds:) Nochtans naedemaal dat onse vyanden bedecktelick schijnen t'selve oock te belijden, ende dat wy haerlieder stilswijghen moghen tot onsen voordeele nemen:

Soo

Hoofd was in dien tyd eene zeer gewone benaming, gelyk door den Schryver van de *Hist. van de Satyf. van Goet*, bl. 62. reeds bewezen is. KASPER KINSCHOT nochtans, niet wetende wat hy van dezen tytel maken zoude, vereenigd het woord *Hoofd* en *Treasurier*, en doedt het als een eenig ampt voorkomen. (In de *Bisib. van Oudew.* bl. 413 en 520.)

Soo en hebben wy fulcks niet willen also voorby gaen sonder daer aen te vermanen, om eenighe cleyne vergifte serpente, die onder ons gheweest zijn, daer door te beschamen, die hen niet en hebben gheschuwt, 't zy teghen haer eyghen consciencie, ofte door een wtremelicke dwaesheyt ende ergheyt, onder den gemeenen man te stroyen, 't ghene dat des vaderlands ende onse ghesworen vyanden selve, hen geschaemt hebben ons te verwijten: wel bevroedende, so sy 't selve deden, dat den schijn ende luyster der waerheyt haere leelicke ende schandelicke loghenen haest soude ontdecken.

Dewijle dan datse ons soo sehoone ende wijdoopende materie hebben voorgheleyt, om te vertellen niet 't gene dat wy selve, maer dat de Staten van Hollandt ende Zeelandt met onse hulpe ende dienst ghedaen hebben: Soo en weygheren wy niet, noch voor u-
lieden, mijn Heeren, noch voor alle menschen van der weereit tot haer lieder instantie daer van reken-schap te gheven. Maer nade-mael oock, dat ghylieden de opperste ende fouereyne richters zijt van 't ghene dat in dese landen gheschiet is: het is meer dan redene, dat ghy insghelicx aenschouwt ende acht neemt op 't ghene dat by hen lieden in
allen

allen anderen provincien soo ongherechteleick gehandelt is worden, middeler tijdt dat mijne Heeren van Hollandt ende Zeekant, ende wy, dienden als tot eenen handtboom ende affchutfel, om den voortganck van hare aenflaghen ende voornemen in 't midden van haren loop op te houden ende te beletten.

Eerftelick seggen fy, dat wy ghepractifeert hebben om in Hollands ende Zeelands te moghen weder keeren. Ende of dat alfoo ware, wat hadden wy anders gedaen dan wy schuldich waren te doen? Ja soo wy daer te vooren met soo goeden ende oprechten grondt als boven verhaelt is, in 't landt met een armeye waren ghecomen: waerom fouden wy nu swaricheyt ghemaect hebben in ons Gouvernement weder te keeren, aen 't welcke wy met eede verbonden waren, ende daer wy onder den Eedeldom d'eerfte plaetse waren besittende? Maer so verre is het van daer, dat wy oyt fouden hebben sulcks aenghefocht, dat wy ter contrarien bereydt zijn, brieven te choonen van de ghene die de voorneemste van den lande, selfs van de principaelste steden waren, by de welcke wy eendrachtelick beroepen worden, om t'lant reghen de tyrannije der Spaegniaerden, ende. namelick

lick des Hertoghen van Alve te comen bevrijden.

Ende aengaende de beloften by ons ghesdaen, doe wy in Hollant quamen, t'ghene datse segghen, dat wy den Staten gheswoeren hebben hen alleenelick by te staen ende ze beschermen, soo verre de Hertoghe van Alva de selve soude willen forsieren ende bedwingen tot den thienden ende twintichsten penninghen van den impositien: dat en sal met waerheyt alsoo niet bevonden werden: maer wel is waer, dat wy daerom expresselick ten anderen male binnen s'landts met ghewapender handt zijn ghecomen, om t'landt te verlossen van de tyrannije daer 't alreede meede verdruckt was, niet alleene met de impositie van den thienden penninck, maer met duysent anders soorten van barbarische wreetheyt, selfs om de groote moorderije ende bloetsborringhe die den Hertoghe van Alva tegen de arme ingesetene van de voorschreven landen was ghebruyekende.

Datse voorts willen segghen, *Dat de Gheestelicke personen door ons zijn vervolcht worden, ende verjaecht van haren goederen, ende da Religie ingebrocht: Wy en behoeven daer toe gheen ander antwoorde, mijne Heeren, dan t'ghene dat ulieden dies aengaende beter bekent is: te weten, dat alle*
de

de veranderinghe die ter causen van de Religie is ghecomen, veel meer een werck Godes, dan der menschen is geweest. Ghy weet hoe dat men ons soo menichmael beschuldicht heeft, dat wy ons veel te slap bethoonden teghen onse teghenpartije, dat wyse veel verdroeghen, dat wy noch souden oorfake wesen van s'landts verderffnisse, om dat wy so lancksaem daer toe verstaen wouden, dat mense soude verjaghen ende wtroeyen: ende als het soo verre quam, dat men hem moeste van sommighen quijte maken, wat neersticheyt dat wy als dan ghedaen hebben, op dat de een by den anderen in vrede mochte blijven leven. Maer soo de Staten, die in den beginne tot s'landts behoudt goet ende nuttelick ghevonden hadden, dat d'een ende d'ander Religie onderhouden soude werden, ende naderhandt door de dertelheyt, slimme practijcken, ende verraderijen van de vyanden, die onder ons ghemenght waren, zijn gheleert ende ghewaerschouwt worden, dat haren staet in ghevaer stontt van tot een wterste verderffnisse te comen, ten ware datse d'exercitie van de Roomsche Religie schorften ende verboden, om dat de ghene die professie van de selve deden, emmers ten minsten de Papen (ghelijckse alomme oock elders doen) eenen anderen

deren eedt van den Paus hadden, den welken sy hoogher achteden dan den genen dien sy aen haer vaderlandt hadden: In der voeghen dat in de vergaderinghe van de Staten binnen Leyden gheschiet, ende daer naer in de vereeninghe ende verbintenisse der landen van Hollandt ende Zeelandt te samen, desen artijckel eendrachtich is verwillighet worden: (D'welck den vyanden selve niet en can soo onbekent zijn, ghemerckt dat ten tijde van de Vrede-handlinghe tot Breda, als belanghende t'poinct van de Religie, de vyanden der selven by brachten, dat dese veranderinghe door het toedoen ende aenvoeren van sommige particuliere perfoonen soude byghecomen zijn, hen wert daer en tegen t'accoordt ende verwillinge van alle de steden met den segel der selven gewesen :) Hoe connen wy dan noch aen yemandt eenichsins verbonden blijven, als de ghene den welcken wy een belofte ghedaen hebben, niet alleene ons van de selve quijtschelden, maer sy selve die oncrachtich maken, wechnemen ende te niete doen? Dies niet te min willen wy gheerne verstandighe luyden van dese sake laten oordelen, namelick of wy wel ofte qualick daer aen hebben ghedaen. Soo veel isser af, doe sulcks eerst voorghehouden ende verthoont ward,

wy

wy hadden wel begheert dat ment ghelaten hadde: ende noch meer was het teghen onsen sin, doe 't ward ter executie ghestelt. Waer van dat mijne Heeren van Hollandt ende Zeelandt ons sullen soo goet ghetuygenis geven, selds sommige corsele ende moeyelicke quellers onder ons, die tegen alle redene in vreemden landen ons alomme zijn qualick nasprekende: in der voeghen dat wy verhoppen, dat ons niet seer van noode en sal wesen op foodanighe beschuldighen te antwoorden: de welcke nae dat wijze als valsche ende onwaerachtich sullen geloochen hebben, wy en hebben voorts geen forge dat sy eenichsins de selve sullen connen bewijfen: latende ulieden hier van oordeelen, mijn Heeren, hoe spottelick dat sulck een beschuldighen moet wesen, die men met soo slecht een antwoorde can verstoeten: ende niet te min alle de schoone verwen ofte coleuren daer dese schilder hem beroemt ons mede aghemaelt ende ghecontrefeyt te hebben, zijn meestendeel van sulcker stoffe, datse met een slecht Neenwoordt connen wt ghevaecht werden. Maer soo men woude by brengen, dat dies niet tegenstaende, de ghene die verjaecht zijn groot recht hebben van te clagen, gemerckt dat hen de belofte niet en is gehouden worden, hoe wel dat ons t'selve niet aen en gaet,

gaet, nochtans willen wy tot verantwoordinge van de Staten van Hollandt ende Zee-landt, so veel seggen, dat dese clachte seer qualick soude gefondeert zijn: dewijle dat het geen reden en is, dat sulcke luyden soudon genieten een privilegie ofte sonderlike vryheyt, door 't middel van de welke sy t'landt hebben in des vyandts handen willen overleveren, jae der onderdanen lijf ende goet verraden, metgaders niet een, twee ofte drye van haere privilegien alleenlick, maer alle de franchisen ende vryheden die van ouden tijde buyten aller menschen gedachtenisse ende van geslachte tot geslachte by onsen voorfaten ende voorouderen zijn bewaert ende onderhouden worden. Sy voeghen hier tusschen mede in, *dat wy hebben begonnen in te brenghen liberteyt van de consciencie*, So sy daer by willen verstaen, dat wy soudent de dore gheopent hebben tot soodanighe Godtloose feyten, als daghelicks bedreven worden in des Princen van Parma Hof, Daer men een Atheist te wesen, ofte in Godt niet te ghelooven, metgaders andere Roomsche deuchden, slechts voor spel houdt: Soo antwoorden wy hen, dat men soodanighe vryheyt ofte veel eer, roeckeloose ende onghebonden moerwillicheydt, by de erfghenamen van Signor Pietro

M

Aloyfio

Alayfio wel mach gaen soecken. Maer een
 dinc willen wy geiten bekennen, dat het
 blincken ende glinsteren van de yeren, in
 de welcke soo veel arme Christenen zija
 ghepijnicht ende ghequelt worden, onsen oo-
 ghen noyt soo aenghename en is gheweest,
 als het den Hertoghe van Alva ende de
 Spaegnaerts wel verblijt heeft: ende dat wy
 altijd gheraden hebben, dat de vervolgingen
 in Nederlandt soude ophouden. Wy willen
 oock noch meer bekennen, ten eynde dat
 onse vyanden connen mercken, datse met
 sulck een teghenpartije hebben te doen, die
 recht wt spreekt, sonder bedroch ende yet
 te willen binnen houden: namelick, dat de
 Coninck als hy soude van Zeelandt afvaren,
 (dwelck de laetste plaetse was, die hy, nae
 Spaegnien treckende in dese landen verliet)
 ons wdrukkelick belaste ende beval, veel
 luyden van eeren, daer men vermoeden op
 hadde datse van de Religie waren, te doen
 sterven: ende dat wy 't niet en hebben wil-
 len doen, maer daer en teghen hebben die
 luyden selve laten waerschouwen: wel we-
 tende dat wy sulcks met goeder consciencie
 niet en vermochten te doen, ende dat men
 veel meer Gode behoort ghehoorsaem te
 wesen dan den menschen. So laten wy dan
 de Spaegniarden segghen al war hen goet
 dunckt:

dunckt: wel zijnde verzekert, dat veel volcken ende natien, die wel soo weerdich zijn als de Spaensche natie, ende die overlangh zijn gheware worden dat men door 't middel van den vyere ende zweerde, de saken niet veele en vervoordert, ons hier om loven fullen, ende voor goet houden t'ghene dat by ons gedaen is. Maer nademael dat ghy, mijne Heeren, met een alghemeyne verwillinghe des volcks dat selve hebt daer naer gheapprobeert, straffende die strengicheyt van de placcaten, ende schorffende dese wreede executien, so en laten wy ons niet aenvechten, t'ghene dat de Spaegniaerts ende hare aenhanghers veel daer teghen willen morren.

Wy en connen ons oock niet ghenoech verwonderen van hare dwaesheyt, datse hen niet gheschaemt en hebben ons voor te houden, *Dat wy hare Religieusen jammerlick hebben doen vermoorden: (*)* ghemerckt dat

M 2

niet

(*) ALVA schreef, in eenen brief van den 26 July 1572, aan HIERONS, 's Konings Scadhouder in Gelderland, over de stroperye en brandschattingen van 's Triacen Volk, 't welk by daarin *Larvans publicques & communs de Dieu, de la religion & de leur Prince* noemt, en waarin tevens van een groot aantal vermoorde Goestelyken op de grenzen van Gelderland gesproken wordt. Dergelyke gevallen gebeurden wetealyk; en, reeds vroeger, komt my eene baldadigheid voor van *diversche* ender.

niet alleene sy wel weten, hoe dat wy van foodanich ghewelt eenen natuerelicken aftreck hebben, maer oock dat ulieden, jae der gantsche werelt, kennelick ende notoyr is, dat wy bevolen ende verordonneert hebben sommighe te doen executeren ende aen den leven straffen, die sodanighen excessen, als men ons wil optijgen, bedreven hadden: ende andere van de voorneemste: ja van seer grooten

*onderdanen van Driel, welke den Capellaen, die aen 't altaer quam om de misse aen te beffen; met grooter viltencie zyn kercken wegjaecht, ende met sijnshaven, haetsbalger ende andere gemew geslagen hadden. Zo werdt oock in 1572, om dergelyke moedwilligheden, in de Abdye van Marienweert begaan, ANANIAS VAN CREUNIGEN te Arnhem op de markt met het zwaard gestraft, en zyn hoofd op eenen staak gezet, met een houten galg daar boven. Meerdere voorbeelden kan het Catholyk Marslaars-boek van PETRUS OPMEER aanbieden. Maar, om van die ongeregeltheden Vader WILLEM de schuld te geven, gelyk het ALVA in dezen ongedrukten brief, en PHILLIPS in zynen Ban behaagde, daar voor zal het aan bewyzen mangelen. De Prins, die, volgens BENTIVOGLIO, *canto, sagace e popolare ne costumi e nelle maniere was*, zou zich gantsch duvoornchtig gedragen hebben, indien hy eenige geneidghed voer zulke wederwraak hadt goedgekeurd; veel erger, indien die van hem was aangevuurd geworden. Hy moest door zachtheid die genen winnen, welke de Spaansche wreedheid niet behouden konde. En daarom is het niet mooslyk, hier omtrent geheel tegenstrydige voorbeelden aan te brengen. Men zie 's Princen Commissie voor WILLEM, Grave VAN DER MARCK, als Oversten in Holland, en zynen Eed by BOR, I. VI. 284, 285; 's Princen Placaat van 1571, waar by Hy alle *insolentien, overdaad, roveryen, en plonderingen van Kerken, Kloosteren, Kapellen*.*

grooten huysē, door onse principaelste hof-
 dienaers laten vaste houden: de welcke nae
 datse langen tijdt in hechtenisse ghebleven
 hadden, zijn alleenelick los ghelaten worden
 in aenschouwe van den huysē daer sy af
 gecomen waren; zijnde het lanckdurich aen-
 houden van hare persoonē het gherekent
 in stede van de straffe dieſe hadden verdient.
 Maer t'ghene dat door ons bevel is ghe-
 schiedt, is sulcker maten alle werelt bekennt,
 dat sy 'e selve niet en connen bewimpelen
 noch verduyſteren: alleene also se seer wel
 hebben gheleert de waerheyt segghen, no-
 pende t'ghene dat van ons wel ende loof-
 selick ghedaen is, so gevenſe wt, *dat wy*
ons ghelieten een mishagen daer van te
 M 3 *hebben.*

*zellen, en die der privaten luyden huysen en goederen ondergingen
 tegens syne wille ende intentie verklaarde,--- gemerckt wy, willen
 een zegelyck, wie by zy der Roomsche of der Evangelische Religie
 roegbedaten, so verre by hem vredelyck draechti, achtervolgende
 den Eed, die de onderdanen der Co. M. ende ons ghedaen hebben,
 in syn gheheel blyven nal onbeschadigt.--- Naderhandt werdt Hop-
 man MICHEL CROCK onthoofd, om dat hy eenen Paap ver-
 moord hadt. (BOR I. VI. 311.) En zelfs in 1578 hoorde men
 eonen PETRUS D'AMBRUS, van den prydikstoel, tegens des-
 zelfs verdraagzaamheid uitvaren, en Hem, uit dien hoode,
 van ongodistery beschuldigen. Dit geschiedde te Gent; maar
 het beleite den Prins niet, om, in het volgende jaar, een
 onzinnig Answerpen met alle, schoon vruchteloze gebeden en
 smekingen, in zyne woede tegens de Roomsche Geestelykheid
 tegen te gaen, zelsa met bedreiging van zyn Lieutenant- Gene-
 raal- en Gouvernourschap van Brabant neder te leggen.---*

hebben. Maer wie heeft hem dat selve gheseyt, dat wy ons maer en gelieten ofte gebaerden? Wie heeft hen so vele van onse secreten gheopenbaert? Sy sien wel wat wy ghedaen hebben: maer van t'herste en connen sy niet oordeelen. Jae daer en is ter weerelt gheen mensche soo arch noch soo snoodt (ten waere de ghene die dit gheschifte ons gesneedt heeft, ofte ergkens een Spaegniaert) die niet en behoort veel meer wt t'ghene dat hy siet, dan wt het ghene dat hy door archlisticheyt slechts is vermoedende, van yemandts zijn oordeel ofte meyninghe te segghen.

Sy spreken ontallicke veel lasteringhen van onse Religie, ende noemen ons *een heresijck*. Maer het is alreede soo langhe ghelieden, datse voorghenomen hebben te bewijzen dat wy sulcx zijn: ende en hebbene tot noch toe noyt connen volbrengnen. In der voegen, dat dese lasteringhen die slechts te gelijcken zijn by de woorden van een vrouwe door gramfchap verhit wesende, niet weerdich en zijn dat men daer op antwoorde. Ende veel min is te passen op haer bot ende beestachtich seggen, *dat wy ons op gheenen papa noch monick en betrouden, s'en ware dat hy hem hadde ten houwelicke begheven, ende dat wy se qualick trac-*
reerden

teerden ende verdreven, soo verre sy 'selve niet en wilden doen. Want wie is de ghe-
ne die niet genoeg bemercken can, datse
sonder keure ende sonder eenighen onder-
scheyt, ons alles na 't hooft werpen, datse
in haren wech vinden? soo groot is hare
rasernije, ende soo betoovert zijse in hare
passien, datse in den selven geen mate en
weten te houden. Doch niet te min, al
waer 't so ghelijckse segghen, ende dat hen
dese dinghen in der waerheyt alsoo hadden
toeghedraghen (d'welck doch niet en sal be-
vonden werden, jae ten hadde oock niet re-
delick noch billick gheweest, ghemerckt dat
onse Religie ons leert, dat den houwelicken
staet behoort vry te zijn, dat is, noch ge-
dwonghen noch verboden) soo ist nochtans
dat dese faute gheensins en ware te ver-
ghelijcken by de tyrannije ende bedwanck
der consciencien, teghen de welke niet
alleene de Kercken van Orient ende van
Griekenlandt, maer oock de Duytsche
ende de Fransche Kercken hen ghestelt heb-
ben.

Maer 'tghene dat meest te prijsen is in
dese so warachtighe ende wel ghesondeerde
Proscriptie, is namelick dit point: *dat de
Coninck noyt en hadde den Hertoghe van
Alva bevolen de impositien van den thien*

den ende rwintichsten penninghen op te stellen, (*) noch oock verstaen en soude hebben sulcks ghedaen te werden, dan met goeden danck ende wille van de ondersa-
sen. Soo dat waer is, dat de Hertoge van Alva in een sake daer so vele aen ghele-
ghen was, ende die d'oorsake is geweest
van

(*) De tiende penning was, volgens opgave van VIGLIUS, VAN ZUICHEN voornamelyk bestemd, om daar van nieuwe strekten op te rechten. De stadhouder van Gelderland sprak, op den 2 Maart 1570, daar ruimer over.— Nu dan over E. L. ende gunsten zyn koninck de groote ende vrynemende costen ende lasten die wylen booschloffelycke gedachten de Keyser Kaerle de vyfste des naems (wiens ziele God genadich zy) misgaders zyne Co. Ma. ten tyde van de voirdeden oorlogen hebben moeten dragen tot beschermnisse van de voirff. landen van herwärts onere tegens de ghenē die deselve wilden, ende ben verwoirderen te overvallen, innemen, ende onder huere heerscappe ende geweld brengen. Twelck de oir-
sacche is geweest dat de demeynen zoe nae verpant, beleent, verfet, ende belast zyn, datter weynich resteert, daermede men hem soude wogen behelpen, wofonds sich alle leden ende suboentien geexpireert, daermede de benden van ordinaucie ende garnisoenen soudon mogen betaelt, ende de strekten, 'z gescht, munition ende andere nood-
lichheden, versien ende onderhouden, ende gefurniseert worden. Benindende daer en bouen de achterstellen van den schulden van de cryechsluyden, coopluyden, ende andere zoe groot, dat deselve tot vrynemende sommen beloopende zyn, zonder daerinne te begrypen 'e gene dat zyne Co. Ma. duer de sunderlinge affe die die zy dragende is tot hulpe ende bystant van zyns goede ondersaen medert syn laste vertreck nae Spaengnyen, liberalycken vrygereyckts heeft, om de lasten van herwaertsover te helpen dragen, misgaders zoe vele andere milionen, die zyne Excellentie alreeds besochts heeft in zyn reyse ende voyaige, ende int onderhouden van den oorlochs-
wolcke om de aenslagen van de Rebelle ende SeBarysen voir te comen, ende beleven, enz. enz.

van de doodt ende verderffeniſſe van ſoo menich duyſent perſoonen zijn commiſſie heeft te buyten gegaen: (*) waer is de ſtraffe die op 't ſelve ghevolcht is? Den Hertoch van Alva, om dat hy Don Frederick zynen ſone gheholpen ende ghevoordert hadde ten houwelick met eene van zyn nichten, ende om te verlaten de ghene die hy verleydt ende bedroghen hadde onder t'deckſel van een volbrocht houwelick (t'ſelve dat Rigomes daer te voren ghedaen hadde, om den Coninck te believen, als boven breeder verhaelt is) wert in gevangheniſſe gheſtelt, ende comt heel ende al wt de gratie: ja en ware oock noyt los worden, hadde men in geheel Spaegniën eenen bequameren tyran connen vinden dan hem, om de Portugiſſen te tyranniſeren. Soo is hy dan ghecaſtijdt worden om een minder faute; ende om een ander die ſoo groot is, wert hy gheeert, ghecareſſeert, ende hem wert een overvloedich goet toegehevoecht. Ja die by den Coninck woude wat ſtijver aenhouden over de doodt van mijne Heeren van Egmont ende van Hoorne, hy ſoude ſonder twijffel t'ſelve oock ſegghen, ende ſoude anderwerf den

M 5

Her-

(*) Vergelyk, over de *Commiſſie* voor ALVA, de aangehaalde werken in het *Staatsrecht* van den Raadsheer S. H. VAN INSINGA, I. bl. 182.

Hertoghe van Alva ontkennen dat hy hem sulcke last hadde ghegheven. Ware nu dat niet een goet middel om hem insghelijcx van allerhande fauten te ontladen ende van zijn bals af te schudden? Ende haddense ymmers ten minsten tot nae de doods van desen vyant der gantscher werelt vertoest. Maer wy gheven hen vry de keure, datse d'een of d'ander nemen welcke sy lisst sou den willen houden staende. Of de Coniack heeft den Hertoghe van Alva sulcks bevolen ghehad: ende alsoo en can de Coniack den name van eenen tyran niet ontgaen. Ofto hy en heeft het hem niet bevolen: ende den selfden name van tyran blijft hem, om dat hy dien niet gestraft en heeft, die wt eyghener macht ende auctoriteyt foodanich een tyrannie over een vry ende vranck volck heeft derven t'onrechten ende met ghewelde ghebruycken. Waer wt dan ghenoech blijkt, dat hy in alle manieren selve mede daer en schuldich is. Maer hoe wel dat wy den Hertoghe van Alva altoos ghehouden hebben voor s'lands openbaer vyandt, ende die hem altyds gheerne in onsen ende ander Christenen bloede ghebaedt hadde, eens Mahometisten herte heymelick ende in den boesem draghende: soo is hy ons nochtans al te wel bekennt, door dien dat wy hier voort
 tijt

tijts hebben met hem moeten omgaen ende
 handelen, in der voeghen dat wy niet lich-
 telick en connen ghelooven, dat hy sop so
 ofte so vermeten hadden geweest, dat hy
 hem hadde derven vervoorderen om sooda-
 nich een infettinghe die van soo grooter
 consequentie was op te legghen, daer toe
 soo langhen tijdt ende soo stranghe, met-
 gaders door so buyten ordinarijse, jae den-
 lande heel ende al onverdraghelicke midde-
 len die selve te vervolghen sonder seer goet
 ende wdrukelick bevel daer van te heb-
 ben, niet voor een reyse alleene, maer ont-
 tselve veelmael te continueren. Wy laten
 ufteden dat bedencken, mijne Heeren, of
 de ghene die den Borgemeester van Amstel-
 redamme heeft derven op de boete van vijf-
 enwintich duysent guldens wijzen, ofte ym-
 mers ghedooghen, ende jonste dragen den
 ghenen die sulcks ghewesen hebben, ende
 dat in den propren ende eyghenen name
 van den voorschreven Borgemeester, alleene
 om dat hy hem teghen den thierenden pen-
 ninck ghestelt hadde: of by niet ghenoech-
 saem verskert en was ende ontlast van zij-
 nen overheere? Ende ons en ghebrack an-
 ders niet, mijne Heeren, dan alleuelick die
 point dat nu verhaelt is, om daer wt te
 connen bemercken alle t'bedroch, de ge-
 veynst.

veynstheyt, oock de constelicke vonden ende
 listen, daer ons de Coninck dus langhe me-
 de opgehouden ende bedroghen heeft, ende
 noch op dese ure ghesint is alleen in 't
 selve voort te varen, soo wy ons slechts
 wouden laten quetsen door den anghel zij-
 ner tonghe, ofte ontfellen van de dreyghen-
 menten van zijn seyten van wapenen. Maer
 aenghesien dat hy daer van soo veel ghe-
 veerts maects, door dien dat hy alomme-
 de mare laet gaen ende hem soo hooghe is
 beroemende, *dat hy nae alle de steden van
 Hollandt ende Zeelandt, d'eer nae d'ander
 souden belegert ende inghenomen zijn ghe-
 weest, soo met stormender handt als by
 compositie: namelick in vier jaren twee of
 drie, ende met meer volcks ende macht,*
 dan hy noyt en heeft ghehadt om teghen
 den Turck te strijden: soo ist dat wy hem
 daer op antwoorden, dat hy altooren be-
 hoorde te bemercken, hoe groote schande
 dat hem t'selve is, nademael dat hy so groot
 voordeel in den selven lande hadde, als hy
 hem alhier beroemt, dat hy niet te min
 daer wt is heel ende al verjaecht ende ver-
 dreven worden. Ende hier en baet niet
*de defordre ende onghereghalttheyt van 't
 Spaonsche krijghsvolck te allegeren. Want*
 een hoeft, ende infondertheyt een die so
 groote

groote middelen heeft als hy, geeft ghe-
 noech te kennen dat hy noch bequame noch
 weerdich en is om te ghebieden, als hy
 met soo groot een voordeel niet en can zijn
 soldaten in bedwaack ende ghehoorsaemheyt
 behouden. Ja ter contrarien, daer hy so
 blauwe ontschuldigen is voortbrenghende, hy
 wert bedwonghen, t'sy hem lief of leedt,
 te kennen, dat wy ende mijne Heere van
 Hollandt ende Zeelandt, met seer cleyne
 middelen, ja met vier ofte vijf duysent man-
 nen hem hebben meer dan t'festich duysent
 verslegen ende allenskens doen te niere gaan.
 Ende te wijle dat hy in dier voeghen zij-
 nen tijdt, metgaders zijn krijchs-volck ende
 zijn ghelt was verquistende, soo verloos hy
 binnen twee maanden tijts t'Coninckrijcke
 van Tunis ende la Goletta, met veel meer-
 der schande ende confusie dan oyt eenich
 machtich Prince, die wt zijnen landen is
 verjaecht worden: hoe wel nochtans dat men
 de schuldt gheerne hadde op Don Jans
 jonckheyt ende des Cardinaels hoerejaghen
 willen legghen: Want te wijle dat hy al-
 hier soo qualick alle zijn cracht aenleyde,
 soo benam hem Sinam Basscha dit Coninc-
 rijcke metgaders de voorschreven gheweldi-
 ghe sterckte (die geacht was onoverwinne-
 lick te wesen,) in t'aensien van heel Spaeg-
 nien

gnien ende Sicilien, sonder dat hem oyt yemandt van s'Conincks wegghen dorste laeren sien ofte den cop bieden, om tegen den Turck te strijden, ofte ymmers den selven van daer te doen vertrecken ende af te keeren. Doch niet te min, so hem niet meet en was gheleghen aen het alghemeyne welvaren der Christenheyt (daer op hy noyt niet ghepast en heeft, alsb t'selve ghenoecht is blijkende by zijn gheveynsde ligue ofte verbintenisse, de welcke den Venetianen so diere ghesaen heeft) oft soo verre als hy gheen acht op zijn eyghen eere en woude nemen: soo behoorde ten minste de ghedachtenisse aen den Keyser Karel zijnen vader, die alle de machtige tochten ende feyten van wapenen, door hem binnen zijnen leven ghedaen, by dese eenighe victorie niet en was achtende, hem te beweghen ende te verwecken tot een cloecke ende manlicke begheerte, om wijfelic voor te willen staen ende te behouden t'gene dat de voorschreven Keyser voor hem metgaders voor de gantsche Christenheyt soo dapperlick ende coenlick verworven hadde. Maer dese rasernije ende hardneckich voornemen om ons in den gront te bederven, vernam hem t'gesichte, om dit quaet niet te sien, metgaders sijn verstant, om t'selve niet te con-

nen

nen onderscheyden, indermaat dat hy veel liever hadde sijn machtekoosheyt teghen sijne eyghene onderdanen, dan sijn cracht ende ghewelt teghen den alghemeynen vyandt van de gantsche Christenheyt te bewijzen.

Dit is nu, mijn Heeren, t'ghene datse ons voorhouden, dat soude gebeurt zijn, voor uwe generale vereeninghe ende Pacificatie tot Ghendt ghemaect van alle de Staten deser landen in 't ghemeyne: waer op het moghelijk niet en hadde soo seer noodich gheweest te antwoorden, ten ware dat ons devoyt niet alleene en vereyschte ulieden te voldoen, maer oock den vyanden den mondt te stoppen, ende hare onbeschaemde lasteringen alle de weerelt te doen tasten ende gevoelen. Want soo daer alleenelick questie ware van t'gene dat ulieden is rakende, ende de ghene die 't in den eersten met ons hielden, maer naederhandt tot soo onbequamen tijdt, ende wt soo onghefondeerde redenen hen ven ons hebben ontrocken ende afstandt ghedaen: soo hebt ghy, ja sy selvé met ulieden, aldaer te vooren ghenoechsaem bewesen, dat ghy van ons al veel beter opinie ende ghevoelen hadt. Want eerstelick t'accoort selve dat ghy tot Gendt met ons ende met mijn Heeren van Hollandt ende Zeelandt gemaeckt hebt, heeft onse ontschuld

schuldte ghenoech te kennen ghegheven: ghemerckt dat ghy lieden tot sulcke een handelinghe ende accoort noyt en soudt hebben willen noch behooren te comen, waert dat ghy ons voor sulcks ghehouden hadt, als ons dese eerloose verbanninghe is beschrijvende. Ende naderhant heeft t'selve ghenoech ghebleken by soo veel eerlicke ende statelicke Ambassaden aen ons gesonden binnen Geertruydenberghe, oock na dat wy alreede tot Antwerpen aenghecomen waren, soo wel op dat wy ons na Brabant souden willen begheven, als om te verfoecken dat wy souden naerder by ulieden tot Brussel toecomen, om aldaer in den Raedt mede te assisteren: ende wt dien dat ghy noch boven dien ons hebt willen vereeren met den tittel van Lieutenant generael. Wt welcken dinghen allen men heeft ghenoech connen sien ende afnemen, wat uwen sin ende gevoelen doe ter tijdt geweest zy van alle dese valsche ende ydele beschuldighen: het welcke alleene wy achten ghenoechsaem te wesen om de selve te wederlegghen.

Maer laet ons nu daer en teghen sien, hoe dat sy hen voor den selven tijdt over haer lider zijde hebben ghedraghen, met wat grooter opgeblasenheyt ende stoutheyt, oock met wat dertelheyt ende verachtinghe van
 onse

onſe gantſche natie. Wy en willen in deſen niet wederhalen, noch der Hertoginne van Parma, noch des Coninx meyneedicheyt ende bedroch aen Mijne Heeren de Graven van Egmont ende van Hoorne ghebleken, noch hoe dat ſe ons meynden te koeſteren ende aen te locken, om in 't net te brengen, oock niet alle t'ghene dat daer voor de aencomſte van den Hertoghe van Alva gheſchiet is: maer alleenlick t'ghene dat na de ſelve is ghedaen tot der tijdt toe van uwe generale conjunctie ende vereeninghen: ten eynde ghelijckerwijs als de ghedachteniſſe van de voorleden ſmerte ende onghemack ulieden eenighe ghenoechte ſal mede brengen, ende oorſake gheven, om ons die ulieden hebben in den ſelven by geſtaen, daer van danck te weten, dat ghy oock inghelijcx lanx ſo meer eenen moet grijpt ende ulieden vercloect, om in ſoo heylige ende loffelieke een reſolutie, van den Spaegniaerden ende haren aenhangheren te wederſtaen, ſtantvaſtelick te volheerden. Nu ſoo en heeft niet alleene den Hertoge van Alve, maer oock alle de gene die onder hem ende na ſijn vertreck eenich beveel hebben gehadt, ons genoech te kennen ghegeven, wat in den raet van Spaegnien al over menighen tijt is geſloten geweest, **namelick van ons**

wt te roeyen, ende tot flaven ende lijf-eygene te maken. Want gelijckerwijs als Hannibal van den neghenften jare sijnes ouderdoms af, op den autær sijner Goden swoer, dat hy al sijn leven lanck soude een vyant van den Romeynen zijn: also is desen Hertoghe van Alva oock van joncx op in eenen onverfoenelicken haet ende vyantschap teghen dese landen opgheqoeect ende gevoedt worden, die noyt en heeft connen versadiget werden door al dat bloet dat hy gesopen heeft: d'welck hy in soo grooter overvloedicheyt heeft vergoten, dat men in allen steden van dese landen t'selve met gheele beken heeft ghesien lanck de straten lopen: ja: gelijck hy hem selven heeft der-ven beroemen, hy heeft meer dan achtthien duysent arme onschuldige personen door s'beuls handen laten ombrenghen. In der voegen dat soo yemant begheert te weten wat den secreten raerslach van Spaegnen is, hoedanich dat s'Conincx wille is, ende hoe lief dat hy ons heeft: die sal t'selve alsmale in de bloergierighe feyten des voorschreven Hertoghe van Alva soo claerlick bevinden, even als of hy 't voor sijnen ooggen gerepresenteer ofte op een tafereel geschildert sage. Want daer en is ter weerekt gheen soorte van gheveynghen, verraderije ende

ende meyneedicheyt, die hy niet te wercke
gefelt en heeft, om alle de voorneemste
Heeren van den lande nae sijn hant te heb-
ben, met schoone presentatiën ende belof-
ten, metgaders hen ghevende nieuwe titelen
van eere ende meerder weerdicheyt: ende
als hy eenige luyden met eeren conde aen-
locken die dede hy, sonder aenschou te
nemen noch op haer onschult, noch op
des lants privilegien, jammerlick ende wree-
delick ombrenghen: niet te min daer en is
van alle t'ghene dat voorschreven is, niet
dan by bevele van den Coninck ghedaen.
Op ghelijcker wijze heeft hy met de goede
borgheren ende coopliden gheleest, onse
oude privilegien ende vryheden, metgaders
al wat by ons noch overgebleven was van
de heerlickheyt ende grootheyt onser voor-
ouderen, soo vermetelick ende hooverdich-
lick onder de voeten tredende, soo dat het
scheen als of ghy niet en hadt weerdich
gheweest voor menschen ghehouden te wor-
den. Ende hoe soude men een gewisser
ende clarer bewijninghe daer van connen heb-
ben die meer in den thoon is gheweest,
ende als een schouspel voor de gantsche
Christenheyt, met een onverdraghelicke ver-
achtinghe van alle dese landen, dan dese
opgeblasene, eergierighe, goddeloose, hey-
densche,

densche, metgaders oock dwase oprechtinghe van sijn beeldnis (*) ofte statue in 't midden van 't Casteel van Antwerpen was sonder schaemte op 't lijf tredende van de Heeren Staten ende van t'gantsche volck van dese landen, als een gedenckteecken sijner tyrannie ende ghetuyghenis sijnes hoochmoets? Wy verwiijghen van sijn dienaers ende alle dit gespuys dat wt Spaegnen mede is ghecomen, die nu van ons niet meer als van *Vellacos*, maer als van beesten, en waren sprekende. Ghy hebt, mijne Heeren, de ooren noch vol daer van, jae ghy cont na het leven representeren al haer wesen ende ghelaet, haren ganck, haer woorden vol stoutheyt, hoveerdije ende verachtinge, haer onverdragelicke maniere van doen, ende als ghy se in de steden binnen hadt, met wat moet-

(*) Veel omstandiger laet zich de Prins over ALVA's standbeeld uit, in de *Supplicatie van Hem en de Staten van Holland van den Koning* by BOR, I. VI. 347. — Het zou kunnen zyn, dat van dit beeld (het werk van eenen JUNGELING) noch overblyfsels bezeten werden. Hier toe geeft CONSTANT. HUYGENS aanleiding in *Mom. Defult. Poem.* L. IV. p. 154.

*In antro pollicem Statuae Ducis
ALBANI ad P. HOOFDIUM possessorum.*

*Da veniam, tua si parce cimelia laudo,
Quaeis, Hoofdi, ratio detrahitis ipsa fides.
Videtur Albani pollex nequae esse Tyranni.
Debitis ex illa ferrens esse manus.*

moerwillicheyt datse over ulieden den meester maecten. So dan dat waerachtich is, dat men om eens Heeren aert ende natuere wel te leeren kennen, neerstich onderfoecken moet de conditiën ende ghesintheit van sijne vrienden, ende van de ghene die daghelicks met hem zijn verkerende: oock dat men den meester wert kennende by sijn dienaers soe sult ghy mijne Heeren, by de deuchdelicke feyten des Hertoge van Alva (die sijns meesters voorneemste dienaer is, ende sijns Heeren raedtslagen ter executie stelt) seer wel kunnen oordeelen, hoe goede jonste ende affectie dat de Cominck ulieden is draghende, die u sulck eenen mensch in t handt heeft ghesonden recht om ulieden te quellen: daer toe wat ghy hier namaels noch van hem te verwachten hebt, ten zy dat ghy by behoorlicke middelen daer in voorfiet also ghy schuldich zijt te doen, ende alsoe al dit goede volck ulieden wel is toe betrouwende ende hem gantschelick daer op verlatende: Wy en willen niet segghen van vercrachten, rantsdeneren ende brandtschatten dat de Spaegniaerden ghebruyckt hebben: maer willen alleene het voorneemste voor de handt nemen ende overwegghen, te weten dat ghy noyt en hebt connen een vrye vergaderinghe van de Ge-

nerale Staten verkrijghen, (*) dewijle dat de vyant wel verftont dat sulcks het eenighe middel was om den boom van uwe privilegien by den voet af te houwen, ende de fonteyn-ader van uwe vryheyt te doen widrooghren, namelick, te beletten dat de voorschreven Staten niet en fouden befchreven werden. Want wat is den volcke daer mede gheholpen datte fchoone privilegien hebben in reyn perckenent gefchreven in een toffer liggende, soo fe door 't middel ende toedoen van de Staten niet onderhouden ende ter executie gheftelt en werden, op dat men de cracht ende werckinge der feiven moghe bevinden? Ja dat meer is, de Coninck hadde al langhen tijt van te vooret hem by den Paps laten difpenferen van den eedt dien hy ulieden ghedaen hadde aengaende d'onderhoudinghe van uwe privilegien; waer door hy niet alleenelick fijn ghegheven trouwe fchende ende violeerde, maer hy ghelooft oock al te lichtveerdelick ende fchadelick fommighe dwafe raedghebers, daer mede maer al te veel bewijfende hoe voorsichtich dat hy was. Want en conda hy niet bevroeden, door dien dat hy hem felven voor ontfaghen hielt van den eedt dien

(*) Vergelyk het *Discours* van J. JUNIUS by BOR, 49.

dien hy wlieden ghedaen hadde, dat ghy-
 infghelijcken oock quijte ende ontlagheit
 waert van den eedt dien ghy hem daer te-
 ghen hadt ghedaen: In der voeghen dat
 ghy hem ghehoorsaemheyt noch onderdanic-
 heyt meer schuldich en waert? Ende aen-
 gaende de voorschreven dispensatie, wy wil-
 len andere die in sulcken questie beter
 gheoeffent zijn dan wij, daer van laten
 disputeren, of de Paus hem met goe-
 den rechte beroemen mach sodanighe macht
 ende autoriteyt te hebben: ende of daer
 oock yet ter weerelt meer sal moghen
 voor vaste ende versckert gehouden wer-
 den, wanneer dat den eedt, met sulc-
 ke solenniteyt gedaen, onder sodanigen
 schijn ofte decksel mach gheviolert ende
 ghebroken werden? Ter selver tijdt wor-
 den de houwelicken buyten s'lands te
 doen, heel ende al verboden. Ende t'ghe-
 ne dat noyt meer ghehoort noch ghe-
 sien en was, werdt oock verboden, na-
 melick dat de kinders buyten sijne erf-
 landen nergkens en mochten ter scholen
 gaen, ofte in eenighe Univerfiteyten ver-
 keeren, wtghesleken alleenlick te Roome:
 verwerpende, ende condemnrende door soo-
 danich middel alle, ander scholen van der
 weerelt, d'welck een al te over groot

te vermerenheyt is. Ja sy waren wel soo onvoorsichtich, dat se sonder eenich achterdencken oock die van de Jesuijten die in sijn landen niet en sijn, ende van de Spaegniaerden nochtans voor so heylige luyden ende goede Catholijcken ghehouden werden, mede daer onder begrepen ende condemneden: maer dat t'erchste is, haer voornemen was, daer door eenen wech te banen tot een rechte onwetenheyt ende Barbarische verduysterin- ghe van alle vrije consten ende weten- schap. Want ghelijckerwijs het hanteren ende ommegeaen met allerhande gheleerde luyden ons heeft in desen landen veel subtile geesten ende van grooten verstande voortgebracht, die dese landen grootelicks vermaert ende beroemt hebben ghemaect: also en conde wt foodanich verbodt anders niet met der tijdt ghevolgen, dan een Turcksche ende grove Barbarische on- wetenheyt. Sonder hier by te voeghen, datse door t'selve middel het landt veele swaren ende noyt meer ghehoorden con- dition hadden onderworpen. Even op de- selve tijt wert oock t'Concilie van Tren- ten ghepubliceert, d'welck Concilie den Francoysen selve soo onredelick heeft ghe- docht, dat het noch tot op deser uren in gantsch

gantſch Vranckrijcke nergens en heeft con-
 nen gepubliceert werden. Daer te vooren
 wert eenen tijt lanck vervolcht ende oock
 verworven het inleyden (*) van de nieuwe
 Biſſchoppen, waer in feer groote ſwaricheyt
 is ghemaect geweest, van wegheſen der in-
 convenienten, die alle verſtandighe luyden,
 liefhebbers des landts, ende vyanden van de
 perſinghe ende bedwanck der conſcientien,
 ooghenſchijnelick ſaghen wt dier oorſake co-
 men te riſen (alſoo wy daer van aen den
 Coninck ſelven ſchreven ſonder te ſpreken
 van 't vertooch dat wy aen de Hertoginne
 van Parma in den raedt ende elders feer
 dicwils gedaen hebben) zijnde 't ſelve tot
 geenen anderen eynde aengherecht, dan om
 de wreede Inquiſitie van Spaegnien te be-
 veſtigen, ende op dat de voorchreven Biſ-
 ſchoppen in ſtede van Inquiſiteurs dienen
 fouden, om niet alleerle de lichamen te ver-
 branden, maer oock om de conſcientien te
 pijnigen ende te tyranniferen. Het is wel
 waer, datſe huydenſdaechs gerne wouden
 loochenen, datſe deſe vervloecte Inquiſitie
 hebben willen invoeren. Maer ſo wy hem
 conden voortbrengen eenen geloofweerdigen
 perſoon die ter ſelve tijt Pensionaris vant

N 5

Vrye

(*) Dit wordt eigenlyk *Introniferen* genoemd.

Vrye in Vlaendaren was, de welke wert tot twee verscheyden reysen ter banc geleyt om gepijnicht te werden, ten eynde dat hy soude bekennen, wie dat de Heeren in 't voorschreven Vrye waren die van sodanigen advijse hadden geweest, dat men de Inquisitie behoorde goet rondt af te slaen ende te weygeren: sullen sy seggen dat de selve een getuyge is wt den hoecke gesocht, die nochtans sodanich is datse op hem niet en weten te segghen? Ende soo 't noot ware, men soude noch andere wel soo clare ende blijckelicke bewijsiaghen ghenoech connen voortbrengen. Daer naer volchden de placaten die noch rigoreuser waren dan van te voren, met expres bevel, dat men van de oude strafheyt ende rigeur in gheener maniere, en soude afgaen noch de selve verlichten. Jae de Bulle selve by den Paus ghesonden om de voorschreven Bisschoppen in te setten, is wtduckelick inhoudende, dat een yeghelick Bisschop soude macht hebben negen prebenden in zijnen Domme wech te gheven, ende dat eick van de Canonicen soude ghehouden zijn hem by te slaen in 't feyt van de Inquisitie, ende dat twee namelick onder den selven souden met der daet, des Inquisiteurs ampt ende officie bedienen. Ende ghelijckerwijs als de Princen of Tyrannen

Tyrannen die eenighe nieuwe Coninckrijcken ofte heerlicheden ghewonnen ofte met ghewelde veroverd hebben, den selven eenighe schattinghe of tribuyt plegen op te legghen tot een teeken ende ghetuyghenis van hare vijstorie: alsoo heeft oock de Hertoghe van Alva in desen landen ghedaen, in teeken dat hy de selve soude ghewonnen ofte gheconquesteert hebben (want sulcx was zijn ghewoonnelicke maniere van spreken, dat dese landen den Coninc toebehoorden niet als zijn vaderlic ende geerft goet, maer als mer den wapenen geconquesteert zijnde) heeft hy den selven by zijns meesters bevel opgheluyt den zhienden ende den twintichsten peninck eeuwelick duyrende, ende dat sonder toelatinge van de steden ende provinrien; ja dat meer is, hy was geresolveert met den zinnen, c'selve met ghewelde te doen executeren, als hem ter ooren comt, dat sommighe dappere ende manlicke herten hem begonsten te roeten: in der voeghen dat even op de selfste ure (waer aen ghy, mijne Heeren, de voorsienicheyt Godes oogenfchijnelic cont bemercken) doe hy de tijdinghe creech dat den Briel was inghenomen, hy hadde alreede by hem selven besloten ende geresolveert de voortemste ende beste borghers van Brussel wel wt ghesocht,

in

in der nacht om den hals te doen brengen, daerom datse hen teghen dese impositie gheselt hadden, die hy niet geweld teghen hare privilegien hadde laten publiceren. Want meester Karel den Beul hadde last seventhien coorden gereet te houden ende leederen van thien ofte twelf voeten lanck: de soldaten stonden alle in wapenen ende Don Frederico was ghecomen ten huysse van den President Viglius, om het dictum van haer vonnis te besluyten ende arresteren, als dese ghelukkighe tijdinghen voor de goede borgbers van Brussel quamen. De Lieutenant van den Amman was een daer onder, om dat hy gheweygert hadde te doen executeren de ghene die hen teghen de voorschreven impositie stelden: den welken de Hertoghe van Alva ghesint was sijn ghelofte te houden, alsoo hy corts daer te vooren teghen hem gheseyt hadde *Por estas*; grijpende by der hande sijnen baert, *Si vos no lo hazeis, yo os hazé a horcar*; metgaders op de replicke van den voorschreven Lieutenant, segghende: *Los Iueses son vellacos: basta que yo os lo mando.* Dat is soo veel te segghen: Ick sweere u by desen baert, soo ghy 't niet en doet, dat ick u sal doen hanghen. Item de Wetbouders zijn alle rabauwen, ist niet ghe-
noech

noech dat ick 't ghebiede? Ende soo veel als onsen persoon is belanghende, wy bekennen dat wy even ter selven tijdt, zijnde anderwerf aenghesocht ende ghesolliciteert soo wel by diversche luyden van eeren, als wt cracht van onsen eyghenen eedt ende schuldt daer wy den lande mede verplicht waren, in 't lant zijn voor de tweede reyse met ghewapender hant gecomen: van welcken krijchs-tocht wy alhier gheen breeder vermaen en willen doen, aenghesien dat niemanden onder ulieden onbekent, is wat een vruchtbaer eynde dat den selven ghenomen heeft, ende wat bate hy ons noch teghenwoordelick is medebrenghende.

Soo ulieden dan belieft, mijne Heeren, over d'een zijde te bemercken ende acht te nemen wat de Herroghe van Alva voor den beginne deser oorloghe ghedaen heeft, hoe gerechte oorfaken ende groote occasien dat hy ons ende den Staten van Hollandt ende Zeelandt ghegeven heeft, de roevlucht tot de wapenen te nemen, d'welck hy ende den grooten Commendador doorgaens vervolcht hebben te doen, tot op dien dach dat de Spaegniaerden gherevolteert, ende gherebelleert zijn, oock hoe dat wy ons ter selven tijdt daer en teghen ghedraghen ende de faken beleyt hebben: wy en weygheren niet
de

de kennisse van dien ulieden over te stellen, om daer van te oordeelen ende te sluyten, alsoo ghy sult bevinden te behooren: Maer t'selve hebt ghy nu alreede ghedaen ende uwe meyninge ghenoech verclaert soo wel door de Pacificatie van Gent, als door 't verdrijven van Don Jan, ende veel ander daden ende getuygenissen meer, sels door dien dat ghy ons van den last dien wy draghen noyt en hebt willen ontslaen, hoe wel nochtans dat wy t'selve tot diversche reysen aen ulieden versocht hebben: soo dat het niet van noode en schijnt voorder bewijs des selven te begheeren. Derhalven soo willan wy nu comen tot t'ghene dat se in den tweeden deele van dese hare wreedde Proscriptie zijn verhalende, ende namelick tot t'ghene dat daer is ghevolcht na dien tijdt dat de Spaegniaerts zijn voor rebellen ende vyanden des landts verclaert worden.

Eerstelic, mijne Heeren, op de selve tijt wert de Pacificatie van Gent gehandelt ende besloten met soo grooter blijfchap ende vernoeginghe des volcx van alle de provincien in 't ghemeyne ende van elcke in 't besondere, dat by mans gedencken dies gheleijcke niet en is ghehoort worden. Een yegelic can noch wel indachtich zijn, hoe vast

vaste beloften van vrientschap ende goeße
 correspondentie onverbrekelyck tusschen mal-
 canderen te onderhouden, ende van malcan-
 deren met raedt ende daet by te staen,
 in de selve begrepen zijn. Dit alles noch-
 tans onaengesien, even de selve die nader-
 handt wel bethoont hebben de verouderde
 ende al te diepe inghewortelde snoodtheyt
 hares herten, hoe wel dat sy mede in 't
 gheselschap waren van de ghene die om de
 voorschreven pacificatie te maken met onse
 deputeerde, ende van die van Hollandt ende
 Zeelant, waren onderhandelende, dewijle dat
 sy noch daer mede besich waren, worpen
 niet te min dwers ende ter zijde allerhande
 beletsels ende veranderinghen in den wech,
 diese slechts condon ghedencken, om de sel-
 ve te onderdrukken, eer datse ten eynde of-
 te ten effecte quame te gheraken: d'welck
 hen oock sonder eenighen wederstandt seet
 wel hadde geluckt, ten ware datse beforcht
 hadden in eenich gevaer ofte dangier van
 hare perfoonen om dies willen te vallen;
 ende ten ware dat het gemeyne volck ende
 alle de Provintien (de welke ghevoelden
 ende langhe daer te vooren voorsien had-
 den, dat dese Pacificatie t'fondement harer
 vryheyt, ende wederkeeringhe van hare oude
 privilegien was) met eendrachtighe stemmen
 tot

tot het befluyten der felven fy benoodicht ende bedwonghen hadden.

Maer dewijle datse ons in desen afgrijfelicken Ban metgaders in hare cleyne ende ongheschickte smaetschriften, fameuse boeckkens ende secrete brieven die se malcanderen overfenden, soo menichmael voorhouden ende verwijten, *dat wy de voorschreven pacificatie belet, ghebroken, gheviolert ende ons daer teghen gheoppoert hebben.* Soo laet ons sien, hoe datse over haer zijde de selve hebben onderhouden. Also faene als de selve ghesworen was, de Heere van Hauffy volghende ulieden bevel, dede verscheyden reyfen tot ons, in Zeelant zijnde, om bystant ende secours soo wel van krijchsvolcke als van munitie van oorloghe te verwerven, om t'casteel van Ghent te belegghen, als een van de nesten der Spaensche tyrannije wesende: d'welck hy oock vercreech. Maer eenen quidam, niet weerdich den name te draghen van den huysen daer hy af ghecomen is, en conde hem selven niet langher onthouden, maer begonste even te dier tijdt zijn vergift wt te spouwen, latterende om 't selve grootelick den voorschreven Heere, in stede van recompense van so goet eenen dienst, door den welcken de dore is geopent worden tot de vryheyt des landts ende

Graef-

Graeffchap van Vlaenderen, ende insonderheyt der stede van Gent, de welcke soo langhe daer te vooren hadde gheyranniseert gheweest. Ende 't en heeft aen den voorschreven Zweveghem, Grave van Reux; Mouscroen ende andere niet ghehouden, dat de Spaegniaerts de handen noch bebloet hebbende van de versche moorderije in de vermaerde coopstadt van Antwerpen bedreven, ende vol roofs ende buyts dien se den goeden borgheren hadden afghenomen, niet een gelijke executie in de stede van Ghendt als binnen Antwerpen ghedaen hebben: de welck sy oock niet en souden ghelaten hebben (nae t'uytwijfen van de brieven Rhodas ende andere) en ware dat voorschreven secours niet in tijts aengecomen. Hier wt can men sien, hoe dat dese eerlicke luyden, te wijle dat men het trompet noch blies om de Pacificatie te publiceren, hebben de selve alreede begonnen te breken. Daer op quam Don Jan in 't lant. Ende hoe wel dat onse vyant hier ghaerne woude de saken vervalschen ende met een momaentliches bedecken: soo connen wy nochtans t'selve doen blijcken by de brieven die wy hebben met s'Conincks eyghen hant gheteeckent ende de by eenen van de Secretarisen van zijnen Staten ghecontresigneert, ende met s'Conincks wapen

wapen ende signet gheseghelt, die ghenoech betuygen wat hy Don Jan belast ende bevolen hadde: de welcke brieven men heeft laten printen ende publiceren, om van alle man gesien ende ghelesen te wêrden: ende daer en is tot noch toe geen Spaegniaert soo onbeschaemt geweest, die de selven heeft derven twiffelâchtich maken. Door de voorschreven brieven zijn wy gheleert worden, dat alle den onderscheydt die daer was tusschen Don Jan, ende tusschen den Hertoge van Alve ende Loys van Requesens was dese, namelick dat Don Jan veel jongher ende onvoorsichtigher (*) was dan de andere, ende dat hy niet en conde zijt vergift soo langen tijdt bergen, noch zijnen last secreet houden ofte veynsen, daer toe zijne handen glinsterende ende brandende van begeerte om de selve in onsen bloede te baden, niet en wiste te badwingen noch t'onthouden. Van dese brieven, mijne Heeren, en willen wy ulieden geen breeder verhael doen: want het inhoudt der selven oock den aleynden kinderen bekend is, ende alle de weereit weet daer af te spreken. Dies niet teghenstaende, ende hoe wel dat sulcx dese vriedemakers selve oock ghenoech

(*) Vergel. P. BONDAM *Oratio Sticularis de Fœdere Trajectano*, p. 52, 53. not.

kennelick was: niet te min haren haet ende ouden grol teghen dit arm ghemeyne volck ghevaet was so groot, ende soo diepe ingewortelt, daer toe sy waren soo gewoone den ghenen bystant te doen, die uwe privilegien onderdruckten, jae de dienstbaerheyt diese der tyrannijs waren bewijfende, hadde by hen sulcke plaetse gegrepen, als haddense hem van naturen aengheboren gheweest, in der voegen datse als wilde swijnen schuymende van quaetheyt, selve quamen in den spriet van Don Jans bloetgerich herte geloopt: ende maeckten een accoort met hem, contrarie onse advijse, oock van die van Hollandt ende Zeelandt, ja teghen haren eedt dien sy in de Pacificatie ghedaen hadden. Ende dit zijn de gene die ons de Pacificatie ende onsen eedt derven voorhouden, recht al of dese banden nerghens anders toe en hadden bereyt gheweest, dan om ons metgaders mijne Heeren van Hollandt ende Zeelandt daer in verstrickt ende geboeyt te houden, middeler tijt dat dese goede ende getrouwe vredehandelaers, die alle verbintenisse van rechten ende van ghetrouwicheyt ghebroken hadden, veroorloft ware te doen ende te bedrijven alle t'ghene dat hen haer trouweloos herte was inghevende.

Sy sullen moghelijk by brenghen, datse Don Jan hebben doen beloven, dat hy de Spaegniaerts soude doen vertrecken: recht of ons gantsche verbondt ende vereeninge op dit poinct alleene stonde. Maer en behoordense niét eer dan se t'accoort met Don Jan besloten, ons wederom ghestelt te hebben in onse gouvernementen, ende in 't besit van onse goeden, metgaders ons doen wederom hebben onsen sone, die onder t'getal van de ghevangene was? Oste hebbense oock slechts eens aen hem gbedocht, hoe wel dat veele onder henlieden van zijn maegschap waren? Niet met allen. Want haer intentie ende voornemen was wel anders: d'welck sy claerlick berhoont hebben door dien datse soo menigen raedtslach ghehouden hebben, hoe datse mochten eenich middel vinden om ons te onderdrucken, metgaders om Hollandt ende Zeelandt onder hare subiectie te brenghen, dewijle datse bemercken, dat wy ter selver tijdt, metgaders de Staten der voorschreven landen noch alleene de ghene waren, die haren schadelicken aenslach, streckende tot onse grondelicke verderffnisse, met opentlicke macht ende ghewelt te rugge hielden ende verhinderden: de welke was, datse henlieden selven in de plaetse van de Spaegniaerts ghe-

ghedochten te stellen, ende even de selve tyrannijs te bedrijven die de Spaegniaerts gebruyckt hadden, doch (alfoo sy hen selven laten duncken) met meerder macht ende aensien, oock met minder sorghe datse om der selven wille souden ghestraft werden, nademaet datse in haren eyghenen lande waren. D'welck genoeg sal blijcken indien 't noot is, by de instructien die mede ghegheven worden den ghenen die tot Geertruydenberghe met ons quamen handelen. Ter selven tijt souden sy aen de Coninginne van Enghelandt, om allerhande valsche dinghen haer te verstaen te gheven, ende de selve te induceren om teghen ons metgaders teghen mijne Heeren de Staten van Hollandt ende Zeelandt de wapenen te doen nemen: maer de kennisse die sy hadden van de waerheyt, ende haer sonderlinghe verstant ende groote voorsichticheyt daer sy mede begaest is, deden haer op veel eenen anderen voet resölveren, dan sy wel ghehoopt hadden. Corts, sy deden hen wterste beste om van nieuws alle de selve practijcken in 't werck te stellen ende aen te rechten, die de Spaegniaerts daer te voeren ghedaen hadden. Daer by can men sien, mijne Heeren, hoe dat sy lieden selfs in den eersten beginne, hebben de Pacificatie

carie van Ghendt onderhouden. Ende be-
 langende de Spaegniaerts, de welke Don
 Jan hen wijfmaecte dat hy fe te rugghe
 ghesonden hadde: Sy faghen ymmers wel,
 soo hen t'gefichte niet gheheel benomen en
 was (want fy worden dagelick daer van ge-
 waerfchout) dat eenen deel noch bleef in 't
 landt van Luxemborch ligghende, d'andere
 in Bourgoignen, ende noch andere in Vranck-
 rijcke, onder t'deckfel van de inlandfche
 oorloghe, die aldaer wederom opgeresen was,
 verwachtende slechts de lofe om op eenen
 ooghenblick wederom in 't landt te keeren:
 d'welck fy oock deden. Dies niet te min,
 fy wiften wel hoe dat Don Jan noch vier-
 thien duysent Duytsche knechten van de ou-
 de benden in de voorneemfte steden van
 den lande in garnifoen behieldt, ende met
 de voorschreven Duytschen tot Mechelen
 handelde: fy hoorden dat hy tot den felven
 eenerley, ende tot ulieden, mijne Heeren,
 anderley was sprekende, ende fagen hoe dat
 hy t'Cafteel van Antwerpen fochte te trec-
 ken wt de handen van den Hertogen van
 Arfchor ende van den Prince van Chimay
 zijnen fone, om t'felve in handen van Tres-
 lon over te laten. Dese dinghen fagen fy
 alle wel, ende niet te min fy bewefen
 hem daer toe alle jonfte ende byftant. En-
 de

de noch foudense wel derven segghen, datse de Pacificatie van Ghendt vaste onderhielden. Want dat de vyant ons wil voorhouden, dat Don Jan de selve hadde ghesworen; wy bekennen noch veel meer, datse de Coninck selve beloofte hadde, d'welc dient om hem dies te beter ende meer te overtuyghen: want even ter selven tijdt doe hy beloofde die Pacificatie te onderhouden, beval hy Don Jan over d'ander zijde dat hy se breken soude, soo 't blijkt by zijn eyghen brieven. Ende aengaende van Don Jan, t'is also dat hy se heeft beloofte ende ghesworen: maer t'selve is gheschiedt midts een seker conditie, van de welke hy van te vooren geseyt hadde (selfs in de teghenwoordicheyt van sommighe van uwe gedeputeerde) datse behoorde daer by ghevoecht te werden, namelick, tot ter tijdt toe dat hem t'selve soude berouwen: de welke conditie seer corts daer naer gheviel ende vervult wert. Want dit jonck quantken meynende alle dingen gewonnen te hebben, ende tot zijnen voornemen alreede gecomen te zijn, oock zijn rekeninghe makende, dat hy (ter causen van de Duytsche garnisoenen ende van so veel verraders hares vaderlants die over sijn zijde waren) de beste steden in zijn handen ende tot zijnen wille hadde:

O 4

begint

begint by t'innemen van 't casteel van Na-
 men, (niet sonder de Coninginne van Navar-
 re, die even ter selven tijt aldaer voorby
 passerde, een merckelick groot onghelick
 ende schande aen te doen) want die plaetse
 dochte hem bequame ende oock noodich te
 wesen om de Spaegniaerden aldaer in 't
 landt weder over te brenghen. Maer alsoo
 sane als t'Casteel van Antwerpen ulieden
 wert overghegheven, soo bevandt hy, hoe
 dat hy noch tamelicken verre van zijn re-
 keninghe was: d'welck hem voor eenen tijt
 lanck veel vrienden dede verliezen, de wel-
 ke ooc terstont begonnen haer rocxkens om
 te keeren. Dies hy hem soo verbaest ende
 perplex vandt, dat hy gheene anderen toe-
 vlucht en wiste, dan tijdt te winnen, na
 dat hy met giften ende gaven eenighe van
 uwe eyghene gedeputeerde omgheset hadde,
 metgaders ulieden met een gheveynsde ende
 ydel hope van peys op te houden. Ende
 het ware wel te wenschen geweest, haddet
 Gode soo gelieft, dat ghy al van doe ter
 tijdt, door dese goede onderhouders van de
 Pacificatie van Ghendt niet en hadt belet
 noch verhindert gheweest onsen raedt te
 ghelooven ende te volghen: want wy had-
 den met een cleyne macht van volcke, ons
 van Don Jan, metgaders van zijn Spaeg-
 niaerts

naerts ende hare aenhangers, ende van alle
 allendigheyt die daer op ghevolcht is, con-
 neri quijte maken ende ontlasten. Daerom
 soo wouden wy hier noch gheerne weten,
 mijne Heeren, of Don Jan doe ter tijdt
 dese Pacificatie, jae selfs zijn Vnie met so
 grooter solemniteyt ghesworen (alsoo se ple-
 gen te spreken) onderhieldt, die hy met de-
 se ghespaegnoliseerde luyden gemaect had-
 de. Ten anderen, ter wat causen comt hy
 ons de Pacificatie van Ghendt verwijten, de
 ghene die door den Heere van Selles ons
 heeft doen verclaren, dat hy se niet en
 was gesint te onderhouden? Of sal hy
 t'onzen achterdeele ende schade een privile-
 gie ghenieten, t'welcke hy selve heeft op
 gheseyt, ende daer van hy aftant heeft ghe-
 daen? Ende als 't al geseyt is, ten is met
 hem niet, maer t'is met ulieden, mijne Hee-
 ren, dat wy ende de Staten van Hollant
 ende Zeelandt ghecontracteert hebben. Soo
 dan, nae dat se soo menichmael ende in
 soo verscheyden manieren de voorschreven
 Pacificatie ghebroken, metgaders de beste
 borgers, (tegen de welcke sy veel snoode
 ende valsche dinghen wisten voort te bren-
 ghen) wtgeseyt ende wtgeroeyt hadden wt
 den steden, over de welcke sy machtich wa-
 ren ende op tyrannische wijze heerschende:

ghy lieden hebt tot uwe meerder verfekerheyt noodich bevonden, sommige van den artijkelen der voorschreven Pacificatie te vermeerderen ofte oock te veranderen, Jae dat meer is, of ghy de selve artijkelen hadt willen gantschelic breken, te niete doen ofte wederroepen: Wie is de ghene die ulieden eenichsins hadde connen beschuldighen van dies wegen, dat ghy in 't gene dat uwe eygen sake was, alsoo gedisponeert hadt als ghy tot uwen profijte ende welvaren hadt bevonden te behooren, dan hy alleene die hem meynde met zijnen eedt als met een garen te behelpen, om ulieden daer in te vanghen ende te verstricken.

Aengaende datse willen segghen, *dat de veranderinghe comt van onsent weghe*, oft het schoon in der waerheyt also ware, so ist nochtans dat wy aen de voorschreven Pacificatie niet meer en waren verbonden, in aenschouwe van de ghene die met ons ghetracteert ende ghehandelt hadden, nademael dat sy se selve op so menigerhande wijze geviolert ende ghebroken hadden: ooc nademael dat van uwent wege bevonde was also te behooren, dat sodanighe een veranderinghe soude gheschieden, so hadt ghy even soo groote auctoriteyt ende macht van de selve te disponeren, als een Heere recht heeft

heeft in zijnen erf-goeden te doen. Want de Pacificatie was uwe: van de welke ghy vermochtet te doen na uwe beliefte. Maer nu het is soo menichmael verthoont worden, so wel mondelinghe als by geschrifte, dat aen de voorschreven Pacificatie niet en is geviolert noch ghebroken gheweest, soo dat het niet noodich en is den tijdt meer daermede over te brenghen, om ulieden t'selve te verclaren. Dat willen wy alleenlick wel toegeven, dat het dien van Hollandt ende Zeelandt verboden was, datse in den anderen Provincien geen veranderinge en souden aenrechten: Maer sodanige obligatie en sal men niet connen bevinden, dat het den Staten selve van de voorschreven andere provincien niet en soude veroorloft zijn geweest, in hare eyghen provincien te voorsien, ofte ordre te stellen door eenigherhande middel ofte conditie, tot hare meerder versekerheyt: d'welck clærlick is te sien ende te bemerken, soo wie den elfften ende twaelfften artijckelen van de voorschreven Pacificatie slechts wil overlesen. Jae daer en boven, ten tijde dat men besich was met de selve te maken ende te sluyten, alsoo een van de gene die van onsentweghe gedeputeert waren, aen eenen anderen van de voorneemste over d'ander zijde eens was verthoonende,

thoonende, dat sulcx seer lichtelick mochte comen te geschieden, namelick, dat men om vry exercitie van de Religie te hebben, in haren provincien soude aenhouden, ende dat het derhalven veel beter ende raetsamer hadde gheweest, dat se met eenen voor de onderdanen der provincien, wt der welcker name sy waren contracterende, oock eenighe vryheyt hadden verwillighet: soo wert hem daer op gheantwoordt, dat men voor sodanighe dinghen niet en behoorde besoreht te wesen, ende dat die van Brabandt, Vlaenderen ende andere landen, gheen veranderinghe in den saken van de Religie en souden begeeren. Soo se dan nu hen bedroghen vinden, ofte dat se hare rekeninghe qualick ghemaect hadden, waerom comense hen soo onsinlichlick aen onsen persoon adresseren?

De selfde antwoorde sal hen dienen nopen de veranderinghe in eenighen steden van onsen gouvernemente gheschiedt. Want wy connen dat voor Godt met der waerheyt wel segghen, dat wy geen advijs noch verwilliginghe daer toe en hebben ghegheven, oock dat daer veel dincx is ghebeurt daer wy gheen behaghen aen en hadden. Ende in Vlaenderen desghelijcken. Maer dat willen wy hen wel houden staende, soo in den selven is eenighe dertelheyt ofte insolentie

solentie van den, krijschvolcke geschiet, dat t'selve al maer roofen en waren, te verghe-
 licken by de onverdraghelicke excessen ende
 den overlast by hen lieden ghedaen. Ende
 daer en is ymmers ten minsten gheen on-
 ghetrouwicheyt, geen verraderije, noch ver-
 standt met den Spaegniaert over onse zijde
 gheweest, als men over de vyanden zijde
 genoeg ghesien heeft, want en hebbense niet
 met ghewapender handt een openbare oor-
 loghe begonnen teghen hare eyghen trouwe
 ende belofte, ende hare bondtghenooten co-
 men bespringhen, doe wy op twee dachrey-
 sen nae by waren, om onse vyanden te
 gaen de slacht leveren? En hebbense niet
 de executie ende het volbrenghen van haer
 compact dat se t'samen ghemaectt ende ghe-
 sworen hadden om van haren bondts-ghenoo-
 ten tot den vyandt af te vallen, ter selven
 tijdt aldermeest vervolcht, tewijle dat de goe-
 de stadt van Maastricht beleghert was? Sou-
 de men oock ter weereit een leelicker acte
 connen ghedencken dan dese is, namelick,
 als ghy ulieden ganschelick betroudet op 't
 krijschvolck van uwe bondt-ghenooten, ho-
 pende daer mede die vrome stadt te ont-
 setten, met de welcke sy selve een verbondt
 ghemaectt ende dat met den eede bevesticht
 hadden, ja van de welcke sy in gheener
 manie-

manieren, noch met rechten noch met on-
 rechten, hen wisten te beclaghen: dat sy
 even ter selven tijdt niet alleene u gaen ver-
 laten, maer dat meer is, sy beginnen oock
 tegen ulieden openbaer oorloge te voeren?
 Men vertelt in den historien, dat Suffecius
 met vier peerden van een ghetrocken wert,
 om dat hy ste-vaste op zijn plaetse was
 staende ghebleven, sonder hem eens te be-
 wegen, ende om dat hy slechts bleef toe-
 siende, te wijle dat Tullus Hostilius zijn
 bondtgenoodt teghen de vyanden streedt.
 Waer sal men dan galghen ghenoech con-
 nen vinden, ofte wat lijf straffen sullen swaet
 ghenoech wesen, om de gene, die soo groo-
 te ontrouwe ende wederspannicheyt teghen
 hare eyghene vrienden ghebruyckt hebben,
 nae hare verdiensten te straffen? De selve
 namelick, die onlancks daer te vooren den
 Grave van Mansfelt, Viglius, Fonck, As-
 sonville Berty ende andere van de Rade
 van Staten aenghegrepen hadden, doe wy
 noch met hen soo naer niet en waren ver-
 bonden, als wy naderhandt hebben ghe-
 weest, ende doe wy noch niet Brabandt
 over ghetrocken en ware: Jae de selve,
 die door sodanighe aentaffinghe, de gantsche
 werelt hadden te kennen ghegeven; wat sy
 van des Coninghs ende sijns Raedts hande-
 linghen

linghen liefden ende ghevoelden. Soo laten wy ulieden nu oordeelen, mijne Heeren, hoe wijselick dat sodanige luyden hare saken overleyt ende bedacht hebben, die niet en conden bevroeden, datse door 't middel van de oorloghe die se teghen ons zijn voerende, de swerden scherpen van de ghene die zy selve hadden ghevanghen ghenomen, om hen daer mede tot sijner tijt dat hoeft voor den voeten te doen legghen.

Hier op sullen se segghen, dat wy ons niet en hebben als vyanden ghestelt tegen de ghene die over onse zijde buyten de mate gheschreden hadden: Voorwaer wy en hebben de fouten ende mishandelinghen van sommighe niet voor goet ghehouden. Maer achten zy ons oock wel soo onvoorsichtich, dat wy om hen een welghevallen te doen, souden de dore gaen openen tot de gheheele verderffenisse des lants, ende Escovedo tot eenen Prophete maken? Of hebben sy oyd meer ghehoort, dat een wijsse Vader om sijnen vyandt te vrede te stellen, de verdervinghe ende vernielinge van sijn eyghen kinders soude gefocht hebben: ende niet veel meer tot contracten, dat hy hare fouten behoort te straffen, ende die verbeterende, niet te min sijn thuyfghesin voor te staen ende te bewaren? Maer Bours, Mortigny,

tigny, ende andere, en weten sy niet wel hoe groote neersticheyt dat wy ghedaen hebben, om alle dinghen in een goede ordre wederom te brenghen? Hebbense vergheten hoe dat hen alsodanighe artijckelen zijn verwilliget worden, als sy selve begheert hadden: de welcke sy daer naer teghen haren eedt overtreden hebben? Soo was het dan enckel rasernije, fotticheyt, eergiericheyt, ende haet tegen de Religie, metgaders begeerte van te heerschen, die hare herten soo wtfinnich ende rasende dul ghemaect hebben: van de welcke sy eerstelick verweckt ende gheport zijnde, hebben de selve namaels ghesocht met den deckmantel van de Pacificatie van Gendt te becleiden. Want ons is ghenoch bekend, mijne Heeren, hoe benaut ende beladen datse gheweest hebben, om haer voornemen eenighe verwe te gheven, ende hoe dat hen een slecht Capitein ter plaetse daer sy waren raet houdende, desen wech opende: die oock strax is ghesvolcht worden.

Wy weten wel, dat veel menschen seer nieuwe ende vreemt sullen vinden, hoe dat kinders van so goeden huysen, ende van soodanigen vaderen af ghecomen, hen selven soo leelick hebben comen vergheten, ende haer eyghen gheslachte ende afcomste soocleyn

cleyn zijn achtende datse de selve met een
 eeuwich verwijt van soo veel lasteren ende
 schanden hebben willen bevlecken. Jae vele
 fullen ghedencken, dat het niet ghelooffelick
 en is, dat in hen lieden soo groote onghe-
 stadicheyt oyt hadde connen bevonden wer-
 den. Daer toe wt redenen van de sonder-
 linghe vriendschap die wy met hare vaderen
 hebben ghehadt, ende om der eeren ende
 respects wille, die wy den selven altijs heb-
 ben gedragen, metgaders dat wyse geerne
 hadden ghesien vervoordert (*) tot allerhande
 deuchden, eere ende reputatie, (d'welck wel
 hadde doenlick gheweest, haddense slechts
 eenen corten tijdt connen mede verdragen
 een deel van de benautheyt ende ellendic-
 heyt daer in haer vaderlant is ghevallen)
 soo ist dat wy, soo veele als ons is be-
 langhende, daer over grootelick zijn be-
 droeft, dat sy dus verre ghecomen zijn:
 Ende souden hen noch op dese ure wel
 wenschen datse soo wijs ende voorsichtich
 waren, datse t'ghene dat alreede gheschiet
 is, met een oprecht leetwesen sochten te
 verbeteren. Maer om hier niet in 't breede
 te verhalen vele van hare particuliere daden
 ende wercken, die soo met den eersten in
 de ooghe ende ghesichte van alle de werelt

P

met

(*) EV. V. REYDT. bl. 21.

niet en vallen, ende nochtans vol zijn van alle onghestadicheyt ende lichtveerdicheyt: soo men wil alleenelick bemercken t'ghene dat eenen yegelick notoyr ende kennelick is, ja dat de gheheele werelt sien ende tasten can: wie sal hem connen ghenoech verwonderen van de onsekerheyt, onstantvasticheyt ende ydelheyt van hare resolutie ende voornemen? Sy dienen eerstelick den Hertoge van Alva ende den grooten Commendador als oft sy hare ghehuyrde knechten waren. Sy voeren den krijch teghen ons met aller strengicheyt: ende een weynich tijts daer naer sy comen met ons van den vrede te handelen. Soo versoenen sy hen dan met ons: ende fiet, nu zijse vyanden van de Spaegniaerts gheworden. Don Jan comt daer naer in 't landt: ende sy volghen hem, se dienen hem, se ghedencken aen alle middelen om ons in den grondt te bederven. Don Jans aenslach en gheluckt hem niet, dien hy voor hadde van 't Casteel van Antwerpen in te nemen: soo verlaten se hem oock, ende fenden om ons te beroepen dat wy souden met den eersten overcomen. Wy en hebben noch soo sone den voet in 't landt niet, soo gaen sy teghen haren eet, sonder yet met ulieden, mijne Heeren, ofte met ons daer van te communiceren,
 mijn

mijn Heere den Erts-hertoch Matthias ontbieden. Is nu de selve oock hier, sy sien, datse door dien wech tot haer intentie ende voornemen niet en connen gheraken: soo laten se hem daer sitten, ende sonder hem eens daer van te veradverteren oft de wete te doen, sy gaen mijn Heere den Hertoghe van Anjou halen. Sy brenghen hem mede, ende beloven hem groot wonder. Daer naer sien se dat se hem daer toe niet en connen brenghen, dat hy hem selven tot een hoofd soude opwerpen tegen ulieden, mijne Heeren, ende teghen die van der Religie: soo verlaten se hem oock, ende gaen hen voeghen by den Prince van Parma. Zijn daer oock eenighe baren der zee soo onghestadich, of wederbanen op eenen tooren soo wanckelbaer, als de raetslaghen van sodanighe luyden, die daer meynen soo hooghe gheseten te zijn, ja soo verheven ende versekert, dat hen daerom soude toeghelaten wesen met soo groote ende machtighe Princen alsoo te ghecken? Nademael dan, datse dusdanighe dinghen bedreven hebben, als 't selve alle de werelt bekennt is: soo mocht ghy voortoen wel vastelick ghelooven, mijne Heeren, dat hen gheen lichtveerdelick ofte ydel voornemen sal te groot wesen, datse niet inghelijcx en durven bestaen. Ja wat

P 2

souden

souden sy doch leelicker ofte schandelicker hebben connen doen, dan datse tot dese moedeloose ende bloohtertighe verbanninghe haren wille hebben overghegheven, door de welcke den selven na sijn lijf ende leven wert ghestelt, die hen lieden haer leven heeft behouden, ende den voorneemsten onder hen haer goet heeft doen weder gheven? Ende weest verskert, mijne Heeren, dat het daer mede noch niet al ghedaen en is: want soo sy (als wy hen wel souden wenschen) hare faute niet en comen te bekennen ende hen die niet en laten leedt zijn, ghy sult se noch meer dan thien reysen van fadel en peerdt sien veranderen, eer dat dese saken een eynde krijghen.

Belanghende t'ghene datse ons voorhouden, *dat wy ons souden met ghewelt ende oproer van de ghemeynste, teghen den wille van den Staten, hebben doen verclaren voor Ruwaert ende schermheer van Brabandt.* Ghy sult noch wel indachtich zijn, mijne Heeren, dat wy ulieden noyt gheen woordt daer van ghesproken, noch eenichsins t'selve by ulieden versocht ofte daerom aenghehouden hebben: maer wel ter contrarien, dat wy grooten wederstandt ende weygheringhen daer teghen deden. Sels aengaende van 't Licutenantschap generael, eer wy dat wou-

den

den aenveerden, wy hebben altooren begeheert t'advijns ende de verwilliginghe van de hoofden die in onse legher waren, de welcke seer onlancx daer naer wert in de vlucht gheslaghen (wy en willen nu niet segghen door wiens faute t'selve is by ghecomen) ende sy sonden ons t'voorschreven advijns over met haer eyghen handt gheteeckent, d'welck noch onder ons is berustende. Soo nu daer en boven sommighe wt den ghemeynen volcke dese verkiefinghe voort stierden ende seet ernstlick aendreven, hoe wel dat wy om t'selve te doen noyt niemands ghebeden noch aenghesocht hadden: nochtans wy moeten wel bekennen, datse in den saken van dese landen doe ter tijdt veel wijser ende voorfienigher waren dan wy selve. Want se wisten wel van te voeren, ende saghen 't voor ooghen, hoe datse latende alle de handelinge ende administratie van de ghemeyne sake in de handen van dese ghespaegnoliseerde luyden, eyndelick souden bevinden, datse op een seer licht ende onvaste sandt soodanich een ghebou souden ghetimmert hebben.

Even soo waerachtich is t'gene datse daer by hangen, *dat wy insghelijcks door oproerende emotie van die van Gendt ons hebben laten kiesē Gouverneur van Vlaenderen:* t'welcke comt wt een enckel onwetenheyt

van onse saken. Want de vier leden s'lants van Vlaenderen hebben de voorschreven verkiefinge gedaen, niet eene, maer diverse reysen: ende hebben t'selve niet geduyrende de beroerte die daer gheweest is, maer na dat alle saken nu vreedtsaem ende welgestilt waren menichmael vervolcht ende aengehouden, so wel aen ulieden, mijnen Heeren, als aen ons: doch tot op dese stonde en hebben wy t'selve niet willen aenveerden.

Wy en connen ons oock niet laten duncen, dat het redene zy, dat wy souden moeten verantwoorden van de middelen, by ulieden, mijne Heeren, opgheleyt, dewelcke achtervolgende ulieder advijs ende onder uwe name ende autoriteyt, hebben door uwe treforiers, commisen ende ontfanghers gheadministreert gheweest, sonder dat noch wy noch yemandt van den onsen oyt daer van eenen penninck ghesen hebben. Van 't welcke soo men met rechte yemandt soude willen beschuldighen, en is het niet den vyant selve veel eer te wijten, die ulieden bedwonghen heeft alle middelen te soecken om ulieden te beschermen? Ende soo hy om quaet te doen, ende tyrannijs te ghebruycken, jae om uwe vryheyt onder te drucken, soo groote ende lastighe costen is doende:

doende: waerom en soude ulieden inſghelijcx niet gheoorloft zijn, om wel te doen, om den tyran te bedwingen ende te wederhouden, om te bewaren uwe privilegien ende vryheyt, (de welcke nergkens by en can gheſchatter ofte ghepreſen werden) oock eenighen coſt aen te wenden? Ja of het van noode ware alle t'ghene dat wy ter weerelt hebben tot de leſte mijte toe, ofte tot de leſte droppeſt onſes bloedts daer aen te hanghen, wat ſouden wy doen daer wy niet toe ghehouden ofte verbonden en zijn, ende daer van wy niet alleene in den ouden ende wtlantſchen Hiftorien, maer oock van onſe cloecke ende vrome voorſaten ende voorvaders, ſoo veel ſchoone exempelen hebben? Maer ſoo verre is het noch van daer dat men behoort eenichſins nae te laten ofte te verſlauwen, dat wy daer en teghen, alſoo wy nu ghenoech ſien wat hem aen heeft ende meeft is deerende, dies te gheherter behooren te weſen, ende ons ſelven meer ende meer te beneerſtighen, om in 't ſelve te volherden.

Op t'ghene datſe voorts ſegghen, *dat ſoo wanneer yemandt op de contributien wilde ſpreken, wy dien hebben doen aentaſten, qualick traſteren ende in ghevangenis werpen, ofte oock doen pillieren, berooven ende*

ter doot brenghen, wy en houden niet dat
 het noodich zy yet te antwoorden voor u-
 lieden, mijne Heeren, die selve wel weet,
 dat sulcks verfiert ende onwaerachtich is. Jae
 ghy weet daer en teghen, dat wy veel
 meer beschuldicht ende ghelastert zijn ghe-
 weest, van wegghen onser over-groote sacht-
 sinnicheyt ende lijdtfaemheyt, om dat wy me-
 nighe snoode gheesten verdreghen hebben, die
 onse saken door hare consten ende practijc-
 ken metgaders hare heymelicke raedslaghen
 waren verachterende, dan dat wy van onsen
 vyant van rouwicheyt ende stuerheyt beschul-
 dicht werden. Ende ware t'ghene datse ons
 hier voor werpen waerachtich, vele zijn daer
 die huysdaechs veel claps hebben ende
 luyde tieren, den welcken men haer shate-
 ren wel soude benomen hebben. Dies niet
 te min, soo en ist ons noch niet berouwen
 dat wy alsoo met hen gheleest hebben:
 ende sullen ons altyts verblijden van dat wy
 liever hebben ghehadt, dat ons soude on-
 ghelijck gheschieden, dan dat wy t'anderen
 souden begheert hebben te doen: gheensins
 daer aen twijfelende, of God die een recht-
 veerdich rechter is, en sal noch eens dese
 verraders ende onghetrouwe luyden, die 't
 broot met ons waren etende metgaders mede
 deelachtich van onse raedslaghen, doch t'sel-
 ve

ve onaenghesien nu teghen ons den krijch voeren, den rechten ende wel verdienden loon harer snoodtheyt gheven, alsoofe alreede Godes wraecke zijn ghevoelende, diese met een gheducrige onruste ende beroerte hares gheests ende ghemoedts is vervolghende.

Nu soo veele als belanght de negotiatie van den Heere van Selles, de welcke is bekent worden als yol bedrochs ende gheveynstheyt wesende, dese beschuldninghe is haer adresserende ende tegen ulieden, mijne Heeren, die soo wijfelick zijne listen ontdeckt hebt, ende hem te verstaen ghegheven, dat de ghene die Spaegnien niet ghesien hebben, daerom gheen beesten en zijn, als hy ende zijns ghelijcke gedencken. Wy bekennen dat wy van den selven advijse oock zijn gheweest ghelijck als ghy lieden, namelick, dat men hem niet meer gheloofs en behoorde te geven dan eenen bedriegher, ende die als een instrument slechts daerom wigefocht was om alle dinghen in verwerringhe teghen malcanderen te stellen. Om t'welcke van hem te ghelooven ons niemant meerder oorsaken en heeft ghegheven, dan hy selve. Want t'ghene dat hy tot ons seyde, dat wy soo wel in de gratie van den Coninck stonden, dat daer ooc herwaerts-over gheen Heere en was, van den

welcken hy beter ghevoelen ende vermoeden
 dan van ons hadde, ende dat hy ons noch
 ghedochte soo veele te gebruycken ende te
 employeren: t'selve dede ons langhs soo meer
 achterdencken erijghen, dat men onsen cop
 wel hadde van doen ghehad, so wy den
 selven soo goede coop hadden willen over-
 laten, als ons dese gespaegnoliseerde mensch
 gedachte wijs te maken. Soo zijn wy dan
 oock even van der selven meyninghe geweest
 als ghy hieden, jae ghy hebt seer wijselick
 gheresolveert, namelick dat men volghende
 t'exempel van dien wijzen Capitein Vlisses,
 voor den soeten sanck van dese Spaensche
 Meerminnen, behoorde d'ooren te stoppen.
 Maer wat willen wy alleene van ons seg-
 ghen, dat wy van dien advijse souden ge-
 weest zijn? Dese onsalighe luyden selve, die
 tot dese vervloecte verbanninghe verwillighet
 hebben, en zijn die niet even soo seere
 daer tegen gheweest als wy? De selve Magi-
 straten, die desen Ban hebben doen wtroe-
 pen ende publiceren, en hebbense niet ooc
 den Heere van Selles, metgaders alle zijn
 versterde beufelen verworpen? D'welcke ghe-
 noecsaem is om te antwoorden op t'ghene
*datse roeren van de veranderinghe ende af-
 stellinghe van de Catholijcke officiers ende
 amptlieden.* Ende of het Gode alsoo bellest
 hadde,

hadde, dat wy hadden de macht ghehad
 fulcx te doen, ofte dat wy door het over-
 haesten van sommighe, niet en hadde belet
 gheweest sodanighe veranderinghe over al aen
 te richten. Want daer en soude soo over-
 vloedich quaet niet wt ghevolcht zijn als
 men heeft gesien ter causen van de scheid-
 dinghe der provincien van den anderen: en-
 de is te besorgen dat het niet daghelix
 meer ende meer toeneme tot des landts al-
 ghemeyne verderffnisse. Wy hopen ymmers
 ten alderminsten, soo verre als de voorschre-
 ven provincien, die ons so schandelick ver-
 laren hebben, hen de selve faute ende mis-
 handelinghe niet en laten berouwen, datse
 eyndelick sullen ghevoelen, dat niemant om
 eenen snooden raedt soo swaerlick ghestraf-
 t en wert, als even de ghene die den selven
 eerst ghegheven hebben. Ende alhier en
 willen wy gheen groote moeyte doen om
 op dese versierde ende valsche beschuldiginghe
 te antwoorden, *dat wy in plaetse van de
 voorschreven officiers anderen extraordinaer-
 lick ghestelt hebben door onse eyghen autho-
 riteyt*: ghemerckt dat over al daer wy by
 gheweest hebben by 't vernieuwen van de
 Wetten, wy alleenelick ghedaen hebben ende
 te wercke ghestelt sulcken last ende bevel
 als ulieden belieft heeft ons te gheven, ende
 als

als een van uwe ghecommitteerde ofte ghe-
 deputeerde, in 't selve niet doende teghen de
 rechten ende privilegien alsoo wy hier be-
 schuldicht werden. Maer dat willen wy
 gheerne bekennen, dat wy ten besten dat
 ons heeft moghalick gheweest, altijd gefocht
 hebben eerlicke ende deuchdelicke luyden,
 van goeder conscientie, ende boven al lief-
 hebbers des vaderlants daer in te brengen.
 Maer wy weten wel waer dat het hen
 lieght, ende waerom datse hen so seere be-
 commeren, namelick, om dat wy niet gheer-
 ne mede hebben voorgetrocken ende ghe-
 favoriseert de ghene die se aen haer snoercken
 hadden hanghende, luyden sonder trouwe,
 ende die gheen barmherticheyt noch mede-
 lijden tot haer eygen vaderlandt en hebben,
 jae bloet-dorstige luyden ende die slaven zijn
 van hare tyrannijs. Ende dit is 't ghene dat-
 se noemen *een tyrannische, Barbarische en-
 de moorddadighe confusie*, namelick, dat wy
 onse ghemeynte hebben willen reguleren nse
 onse rechten, de welcke van haren barbari-
 schen voornemen ende intentien also verschey-
 den zijn, als den dach is van der nacht.
 Ja wat is het van noode, mijne Heeren,
 op soodanich voorhouden hen te antwoorden,
 dewijle dat onse vyandt selve genoeg daer
 op antwoordet? Want wat waren de offi-
 ciers

ciers, diese segghen, dat van ons soudē afghestelt zijn geweest? *Sy waren* (seggen-
se) *wel gheaffectionneert tot den Coninck*,
d'welck even soo veele is te seggen, als
dat se waren oprechte ende geswooren vyan-
den haers eyghenen vaderlants. Waer wt
ghy wel cont mercken, mijne Heeren, hoe
dat het seer wel is ghedaen, dat men se
op veelen plaetsen heeft verandert.

Voorts beroerende datse ons oock ver-
wijten, het goet geloove ende vermogen dat
wy by den gemeyne volcke hebben, d'welck
sy heeten, *onder t'selve te regieren ende
triumpheren*, het is wel soo verre van daer,
dat wy ons soudē schamen so wel geloofst
te zijn, dat ons daer tegen leet is, dat wy
soms tijts niet wat meer geloofs en hebben,
dat is te seggen, dat wy se niet wel con-
nen wijs maken ende brengen tot t'gene
dat wy hen soo menichmael so wel mon-
delinge als by geschrifte hebben voorgehou-
den. Want wy soudē al over lange met
Godes hulpe t'landt van alle dese Spaensche
vuylicheyt gesuyvert hebben. Maer soo sy
nu sulcx zijn als se willen segghen, ende soo
wy daer en teghen oock sulcx zijn als se
ons beschrijven (want om hem te believen,
willen wy hen dat selve poinct laten vol-
ghen ende alsoo passeren) en zijns niet be-
dwonghen

dwonghen nootfakelijk te bekennen, dat hare tyrannifche feyten ende wreedtheyt moeten in alle manieren groot ende onmachtich gheweeft zijn, dewijle datfe om der felven wille eenen alghemeynen haet van alle t'volck hen op den hals gheladen hebben, d'welck van te vooren tot hen lieden foo wel ghesint ende gheaffectioneert was, ende eer datfe alfulcke excessen hadden bedreven, foo groote ghetrouwicheyt aen hare voorfaten metgaders aen hen selve bewefen hadde? Ende ter contrarien, foo t'volck ons heeft gewillichlick vercoren om zijne vryheyt voor te ftaen ende te befchermen, wat can men anders fegghen, oft wat fullen de vreemde natien, jae alle onfe nacomelinghen anders daer van oordeelen, dan dat het yet sonderlinck aen ons ghesien ende bemerckt heeft, dat weerdich was foo liefstallich gehouden te wesen: ende daer en teghen in den anderen wat bevonden heeft, dat eenen wterften haet verdient hadde. So bekennen wy hen dan t'felve, dat wy zijn ende alle ons leven lanck blijven willen ghemeynfaem ofte den volcke toegheedaen, dat is dat wy fullen alle neerfticheyt doen om uwe vryheyt metgaders uwe privilegien te vervolghen, te onderhouden, ende te befchermen. Siet nu hoe dat dese wijfe herflebeckens fo van allen natuerlick

tuerlicken verstande berooft zijn, ende hoe
 dat, als se ons meynen meest te straffen ende
 te schelden, sy ons als dan aldermeest loven
 ende prijfen. Het is waer, dat se onder hen
 vijf of ses onbedachte hoofden, vyanden van
 uwe vryheyt (der welcker raetslaghen, sinnen
 ende heymelicke ghepeynsen alle ghelijck daer
 henen zijn ghericht gheweest, om allerhande
 middelen te soecken, waer mede sy ulieden
 mochten brengen onder hare tyrannijs, die
 veel wreeder, ofte ten minsten veel schan-
 delicker ende verachter soude geweest heb-
 ben, dan die van de Spaegniaerden selve)
 willen aller anderer menschen van der weerelt
 verstandt ende sinnen nae de mate hares ey-
 ghenen verstants meten, ende ghedencken dat
 een yghelick sal terstont voor quaet aensien
 t'ghene dat sy sulcx achten te wesen: maer
 wanneer het al t'samen in een ghemeyne
 waghe wel sal gheweghen werden, soo sul-
 lense bevinden hoe datse hen grootelicks mis-
 rekent hebben. Want den ghenen diense
 achten niet weerdich te zijn dat hy leve,
 om dat hy de welvaert van de ghemeyne
 sake is vervorderende (dewijle dat de ghe-
 meyne welvaert niet anders en is dan des
 volcx oft der ghemeeynten welvaert) den sel-
 ven sullense door hare eygen dwaesheyt noch
 tot meerder eere brengen, door dien dat
 het

het volck altijd meer houden sal van den ghenen die 't beschermt ende voorstaet, dan van dien die 't wil onderdrucken.

Maer boven al connen wy ons niet genoeg verwonderen, hoe datse in desen Ban hebben vergheten t'ghene daer soo veel ghe-ringhe ende quaetwillighe schrijvers in hare ongheschickte smaedtschriften ende libellen famous ons soo menichmael mede belastert ende beloghen hebben, namelick, dat wy den Edeldom souden haten. Maer aen wien souden wy doch desen haet moeten beginnen? En soude het niet wesen aen ons selven, aen onse vrienden ende maghen, die alle (Gode lof) van seer eedele ende hooghe afcomste zijn, jae van soo ouden gheslachte ende so wel met rijckdommen als met allerhande staten ende digniteyten versien: In der voegen dat wy niet seere en zijn besorght, datter onder onse vyanden veele sullen wesen, die met rechten hen selven sullen beter ofte hoogher connen achten dan wy en zijn, ende weynich sal men daer oock vinden die hen souden by ons connen verghelijcken. Boven dien soo can de ervaringhe t'selve ghenoech wtwijzen, of wy niet tot voorderinghe van de Edelen alle t'ghene doen dat ons moghelick is. Maer soo wy van over langhen tijdt voorsien heb-

ben, hoe dat sommige eergierighe hoofden, die naderhandt van ons afgevallen ende geweken zijn, hen selven hebben willen verwoorderen ende poogen de gouvernementen ende meeste officien van den lande aen hen te trecken, om haer vaderlant daer naer te gaen verlaten, ende haren eedt valschelick te breken: ja so wy hare lichtveerdicheyt, ydelheyt ende onghestadicheyt, metgaders hare sinnen ende ghemoet heel ende al na de tyrannije staende, wel van te vooren gekent hebben, ende den selven wt dier oorsaken gheen jonste in 't ghene datse begeerden, hebben willen toedraghen (door welke middel den besten ende meesten deel van den staet ende wesen onser gemeyne regeeringhe tot noch toe gheheel ende ongheschent is ghebleven) wy en hebben daerom den Edel-dom niet ghehaet noch veracht: maer wy hebben met goeden rijpen rade willen te vooren comen des landts wterste verderffnisse, die wt haren aenslaghen gheschepen was te volgen. Waert sake dat hare vaders die veel wijser jae veel cloecker ende vromer waren dan sy en zijn, ende met den welcken wy soo goede vrientschap alijt onderhouden hebben, tot op deser ure noch by leven waren: sy souden ontwijffelick van onghenoechte sterven, siende sodanighe kinde-

Q

ren,

ren, die in den minsten niet en zijn aerdende na de stantvasticheyt ende het deuchdelick gemoet harer voorvaderen, die daer soo eerlick ende onstraffelick altydt gheleest hebben: oock siende dat huysdachs gheen landen en zijn, in den welcken sy niet voor onghestadige huysden ende groote coophuysden ghehouden werden: selfs siende, hoe dat de Spaeghiaerts den welcken sy als slaven zijn dienende, metgaders de Cardinael die de standaert is rontsom den welcken haren molten is draeyende, met hantlieden, gelijk als met eenen top of caetsbal spelen, ende als met kinderen omme gaen, jaer by de neuse om voeren ende leyden gelijk men de beesten doet, ende met schoone woorden so langhe ophouden, tot dat het eens sal pas gheven zijn beelden, instrumenten, tapissieren ende anderen huysraet ende meublen diese hem gestolen hebben wederom te eyschen ende te begeeren: ende tot dat se sullen wel te sijve ende vet ghenoech zijn om op de vleesch-banck gheleghet te werden: alsoo t' blijkt by s'Cardinaels eyghene brieven, die met zijn eyghen handt gheschreven waren, ende die ghy, mijne Heere, selve ghesien ende wel bekent hebt.

Soo nu onse vyandt, even als of hy hem niet ghenoech en betroude op zijn eyghen

aucto-

auctoriteyt ende aensien, maer twijfelde dat het gewicht van zijn groote tittelen niet en soude swaer ghenoech zijn om ons te verdrucken, noch daer en boven der Keyf. Mt. ende sommigher gheestelicker Keurvorsen macht ende auctoriteyt comt daer by te verwoeghen, segghende, datse souden ghesolveert ende ghedecreteert hebben seker punten ende artijckelen die soo billick, grauelick ende redelick waren, dat alle wyden van goede oordeele ende verstande kennen ende belijden de selve suffisant ende ghenoechsaem gheweest zijn: hy en hadde niet eenen woerde niet connen in beter tale reche wt seggen, dat ghy lieden, mijne Heeren, metgaders alle de inwoonders van dese landen, die met eendrachtigen stemmen de voorschreven artijckelen als impertinent, bedriegelick in woorden, ende gantsch onredelic zijnde, verworpen hebt, sonder redene ende verstant, ja van sinnen berooft zijt. Maer wien sullen sy dat wijs maken, dat een volck met soo lange ende gheduerige oorloghen gequelt, die niet en connen wesen sonder hondert duysent inconvenienenten, soude eenen vrede gaen verwerpen, soo de selve eenichs redelick ware? Ofte dat so goede, ja al te goede ende veel te geduldige onderdanen hen weygeren souden met

haren overheere te veraccorderen ende te verdraghen: ten ware datse saghen, dat sulck verdrach anders niet en is dan een aes om de luyden beter daer mede te betrappen, ende dat sodanigen vrede erger is dan de oorloghe selve: jae dat het soet honich eener tonghe meer te beduchten is dan eenighe scherpe ofte gheslaelde sweerden. De Keyserl. M. mach moghelic gedenccken, dewijle dat sodanighen staet ende conditie in zijnen eyghenen erf-landen bequame ende duchtich is, dat hy daerom in desen landen oock wel soude dienen. De selve Keyserl. M. zijnde van den staet ende ghelegentheyt onser saken alvooren gheinformeert ende bericht door onse vyanden, ende door de verraders die onder ons waren, metgaders door de ghene die onder t'deckfel dat se nae Coelen ghesonden ende ghedepareert waren, sochten uwe saken in den grondt te verderven: berichtet de ander Vorsten van ghelijcken, de welcke het soo laten daer by beruften, achtende dat alles wat van sodanighe stede of plaetse coemt, van Godt selve geopenbaert ende ghesproken is. Maer ghy lieden, mijne Heeren, die den rechten grondt van den staet deser landen, metgaders de ghelegentheyt ofte onghelgheentheyt, oock de waerachtighe redenen ende oorsaken

oorfaken van 7 behoudt ofte verderffenisse der felven alderbest bekennt, ghy die daer meest te verliefen hebt, ende die by alle rechten ghehouden ende verbonden zijt de felve te bowaren, hebt al veel anders hier van gheoordeelt. Men heeft alle t'volck van den lande daer op hem laten beraden, ende zijn ghesintheyt van de voorschreven condicien des vredes ghevraecht: en alle t'volck heeft se eendrachtelick verworpen, als zijnde veel te onredelick: d'welck niet in een stad alreene, maer in allen is ghelijckformichlick geschiet. Wel is waer, dat wy lieden de Keyserl. Mk. metgaders den Coninck van Vranckrijcke, de Coninginne van Engelant, ende den Coninck van Portegael eozmoedelick hadden gebeden, te willen van ons lieden ten besten spreken ende middelen, op dat ons eenen goeden vrede verwilliget mochte werden. Maer wy en gedencken niet, dat eenich verstandich mensche t'felve soude op sulcke wijze willen nemen ofte verstaen, als of wy daer door ons lieden onder het goetduncken ende seggen van de voorz. Potentaten souden ghestelt ende onderworpen hebben.

Ende aengaende datse segghen dat men soude verboden hebben de publicatie van dien, ofte *soo veele ghedaen dat de voorschreven*

Q 3.

schreven

schreven artijckelen langhen tijdt achter-
gheshouden ende ghesupprimeert zijn gho-
weest, daer in behoorde men uwe ghedult
ende goedertierenheyt veel meer te loven,
dat ghy niet en hebt terstont laten straffen,
anderen tot een exempel, de gene die so
stout ende vermeten hebben geweest, dat se
die artijckelen sonder uwen voorgaenden wil-
le ofte consent ghepubliceert hebben. Ende
ter contrarien, so verre is het van daer,
dat men gevreesst heeft datse soudē ghe-
communiqueert werden, ofte onder den ge-
meynen man comen, dat men se heeft selve
laten in printe wtgaen met byghevoechder
verclaringhe van de nulliteyt der selven. Ja
de voorschreven artijckelen hebben over al
ghesonden geweest in alle provincien ende
steden, om den selven gheroont ende voor-
gheshouden te werden, ten eynde men moch-
te een ghemeyn advijs ende resolutie van
allen den selven verkrijghen, alsoo oock de
voorschreven advijsen ulieden eendrachtichlick
zijn weder overghedraghen worden. Maer
het schilt veele, wanneer een dinck gecom-
muniqueert wert by ordre, by wege van
rechte, ende met macht ende autoriteyt van
de ghene die sulcx vermoghen te doen:
ofte wanneer seker cleyne bespieders hier
ende daer in 't heymelicke onder den ghe-
meynen

meynen man gaen boeckkens wistroyen, selfs wanneer eenen deel van de ghene die van hier nae Coelen als ghedeputeerde gevonden waren, heymelick onder t'volck laten saeyen t'gene dat se met den vyandt in 't befondere gehandelt hebben, aen den welcken sy ulieden metgaders haer eyghen vaderlandt waren verradende: soo 't claer ghenoech blijkt by hare eygen brieven: Waer van wy hier niet breeder en willen spreken, dewijle dat t'selve alles door den druck claerlick aen den dach, ende in d'ooghen van eenen yghelicken is.

Sy vinden wt der maten quaet *de versamelinghe, ende vergaderinghe van de ghedeputeerde van ettelicke steden ende landen binnen der Stadt Vtrecht, om aldaer een nieuwe confederatie ende verbintenisse te raken ende te sluyten, &c.* Maer wt wat oorsaken? Om datse voor quaet houden alle t'ghene dat ons lieden goet is, ende rekenen tot harer schade ende verderffenis te dienen t'ghene dat ons lieder behoudt ende welvaert is. Sy hadden alle hare hope ghestelt op onse oneenicheyt: sy hadden alreede sommighe provincien ghepractiseert ende over hare zijde ghebracht, die even soo veel verscheyden raetslaghen hebben ghehad als daer maenden in 't jaer zijn: oock haddense

tot harer handt sommige vergiftighe luyden die hen midden onder ons lieden hielden. Nu wat hulpe ende remedie teghen de oneenicheyt hadde men beter connen wtien, dan eenicheyt: ende wat ghewisser oft bequamer preservatijf tegen het fenijn der tweedrachticheyt, dan eendrachticheyt? Door 't middel van de welcke alle haer beworp ende bedrijf, alle hare raedtslaghen by nachte ghehouden, ende haer heymelick verstandt zijn in eenen oogenblick verspreydt ende verstroyt worden: want Godt (die een Godt is des vredes ende der eendrachticheyt) woude daer mede bewijfen, hoe groot een afsien ende grouw dat hy van de bedrieghelicke tongen heeft, ende hoe lichtelick dat hy sulcke valsche ende vervloecte aanslagen can om verre ftooten ende omkeeren. Siet mijne Heeren, wat een open veldt dat wy hen laten, om te moghen tieren ende baren, ende hun ongherust ghenoech te stellen. Wy bekennen hen lieden, dat wy de Vnie eerst gedreven hebben, (*) dat wijse daer naer ghevoordert hebben, jae dat wy
 ons

(*) Uit deze en de volgende woorden, maakt de Hooghel. BONDAM met grond op, dat niet de Koninginne ELISABET, maar aan ORANGE de eer van uitvinding dezer Vnie moet gegeven worden. Zie BONDAM in *Orat. Set. p. 15. not.* in de *Verzam. van Onsig. St. III. 260.* en *d'Algem. Biblioth. III. II. 216, 221.*

ons beneersticht hebben datse mochte onderhouden werden. Ende wy segghen ulieden noch meer, jae segghen het soo luyde, dat wy wel begeerden dat het niet sy alleene, maer oock de geheele werelt hoorde: Onderhoudt uwe Vnie wel. Bewaert uwe Vnie wel. Doch siet neerstich toe, mijne Heeren, dat ghy niet alleene met woorden of by gheschripte, maer oock met der daer ter executie ende int werck stelt t'ghene dat het bundelken pijlen met eenen bandt t'samen gecnoopt ende gebonden, het welcke ghy in uwen seghelt voert, mede brengt ende beduyt. Datse dan nu henen gaen ende ons beschuldighen *dat wy alle saken in 't verwerpen gestelt hebben*, door dien dat wy dese Vnie hebben te wege gebracht: om welcker daer wille wy in eeuwicheyt niet en sullen schaemroot werden. Want de wijle dat sy onder t'deckel van eenen paeys, ons een verdeylinghe ende scheuringhe van malcanderen berocten, ende datse hen so dickwils versamelden nu t'Atrecht, nu te Bergen in Henegouwe, gevende ons altijd goede woorden, ende dat alleene om hen dies te gevoeglicker af te sonderen, ende om andere hares gelijcke lichtveerdige geesten middeler tijt aen haer zijde te trecken: waerom en souden wy lieden over onse zij-

de niet ooc de vryheyt ende macht in-
lijcx hebben gehad om ons selven te ver-
eenigen ende t'samen te verbinden? Ten zy
dat se mogelijk also gedencken, dat hen wel
is veroorloft quaet te doen, ende het lanc
te verlaten, selfs dat meer is, tewijle dat
Maestricht belegert was (d'welc lesende, ghy
arme ende ellendige luyden, en sulc ghy
niet ten minsten eens het brant-ijser gevoelen,
dat uwe consciëntien noch doorbranden sal?),
naer dat ons daer en tegen niet en soude
toegelaten zijn wel te doen, metgaders t'landt
te bawaren ende te beschermen. So laet ons
dan hier wt dit onderwijs vaten, mijne Hee-
ren, om te weten wat ons nut ende noot-
sakelic is, ende laet ons t'selve leeren van
den meesten vyant dien t'lant noyt gehad
en heeft, ja van den meesten tyran van der
weerekt.

Nu gaense ons voorder een seer groote
ende vervaerlicke misdaet voorwerpen, om
de welcke alleene, sonder meer, wy weer-
dich ghenoech waren ghedaen te werden in
dusdanigen Ban (die veel wreeder is, dan
alle de proscriptien by Silla ende Carbo
hier voortijds ghebruyckt:) *namelick, dat
wy bet dan twee jaren ons binnen Ant-
werpen onthouden hadden sonder daer wt
te gaen, ende dat wy gheroghen zijn bin-
nen*

nen *Vtrecht*. Het is goet te sien datse seer wel weten al wat wy doen: even als of wy tot haren grooten leet wesen binnen de voorfchreven twee jaren niet en hadden twee reyfen in Vlaenderen geweest, alwaer wy met hulpe van de vier leden van Vlaenderen, beter ordre tot s'lands saken ghestelt hebben, dan se wel gheerne en sghen. Maer laet het nu soo wesen, dat wy binnen twee jaren niet en souden buyten Antwerpen zijn ghecome: en moet dat niet wel een groote crime ende misdact zijn, dat wy ons altydt by ende ontrent u ghehouden hebben, om ulieden te dienen in alle t'ghene dat u beliest heeft ons te ghebieden? Maer wy zijn na *Vtrecht* ghetoghen. Daer ist dat het hen houdt, mijne Heeren: dit is de aposteumie ende dat eterachtich geswel dat hen so seer doet. Want niet anders, dan alleenelick dese reyfe, heeft se tot aen 't herte toe verwondt: ghemerckt datse daer te vooren alreede haer beworp soo wijfelick ghemaect hadden, sy hadden soo diepen ende vasten grondt harrer saken gheleyt, sy hadden daer soo groote ghenoechte aen, sy schreven soo veele ende soo breedt aen hare goede vrienden, hoe datse soo veel lauden ende gouvernementen vaste ende in haren handen alreede hielden,
 sy

fy hadden soo veel brieven hier ende daer wtghesonden om den eenen ende den anderen te verleyden, ende soo veelderhande practijcken worden dagelicx voorgheslaghen: Ende fiet, alsoo saen als wy ons slechts eens binnen Vtrecht comen verthoonen, met hulpe, bystant ende raet van mijne Heeren de gedepureerde van de provincien, soo sach men allen dien grooten nevel haest versacken, ende soo veel castelen diese noch bewaert hadden, om haer tyrannije daer in te bevestigen, worden afgeworpen, ende soo veel steden verskeret, alsoo dat hem maer een stadt daer wat aen ghelegen is, alleenlick is overgebleven, daer in hem t'hoofte van den voorschreven aenslach was houdende: de welcke hy selve noch al niet en conde nae zijner handt gekeeren, sonder eerst die afgrijselicke moort te doen van den genen dien hy zijnen vader was noemende, die des avonts daer te voren by hem aen zijn tafel hadde geseten, hebbende hem vriendelick ontfanghen ghelijck Judas dede met eenen valschen kus. Dit is, mijne Heeren, t'ghene daerom datse soo luyde crijschen. Dit is die Helena, om de welcke datse zijn strijdende.

Ende van datse ons voorts oplegghen,
dat wy alle gheestelicke personen verjaecht
ende

ende *afgedreven hebben*. Ghy weet feer wel, mijne Heeren, dat t'selve niet warachtich en is. Maer achter dat haer hoofdman, die doe ter tijt binnen Groeninghen lach, hadde binnen der selve stede doen vanghen ende spannen alle die van de Religie, somnighe oock vermoort, jae den Borgemeester selve, ende dit alles teghen zynen eedt, hebbende daer te vooren den Religions vrede aldaer ingheleyt ende gefworen, hebbende oock opentlick ende met solemnelen eede, metgaders met zyn eyghen hand-teeckeninghe de Vnie van Vtrecht bevesticht: wie isser die vrent can vinden, dat die van onse zijde als dan oock ghesocht hebben hen selven te verskeren: insonderheyt als se sagen da vyanden, sonder eenich aenschou te nemen op haren eedt ende den name Godes, dien sy daer toe ghebruyckt hadden, onder de voeten tredende, tot een eeuwich verwijs voor hen selven ende haer gantsch gesachte, sehenden ende verbreken alle t'ghene dat ter tijt de weerd van gherechticheyt ende billicheyt noch was overghebleven? (*) Emmers en sat men ons lieden sulcx niet connen verwijsen, dat gheduerende datsanighe troublen door onse vyanden selve aengherecht, die van onse zijde oyt souden tot dese

(*) Vergelyk F. BONDAM *Orat. Sec. p. 117, 118. not.*

dese alderhoogste snootheyt ende ongherech-
ticheyt zijn ghecomen, dat sy soudē be-
gheert hebben hare handen te baden in 't
bloet van hare bondt-genooten, ende van de
ghene die hen selven op hare trouwe wa-
ren verlatende ende versekerende, d'welck ha-
re voornemste hoofden oock met eyghener
handt wel hebben ghedaen.

Aengaende datse seggen, dat wy sulck
ghehandelt hebben metten Heeren ende prin-
cipalen Adel van dese landen, datse be-
dwongen zijn gheweest sich te verrecken,
ende hen vaderlands te verlaten ende te
abandonneren: wie isser die daer slechts een-
nen heeft verjaecht? Maer so de vrees
ende het verschrieken van haer eyghen con-
scientie ende gevoelen, hen van binnen ver-
volcht hebben, ende als helsche boose gee-
sten so ghequelt, datse zijn bedwongen ge-
weest van selfs van d'een plaets tot d'an-
der te verloopen: wien moet men daer van
anders de schuldt geven, dan eyen hen sel-
ven, die met sulcker ontrouwe hebben de
verderffnisse hares eyghen vaderlands beroki
ende te wege ghebracht? Ende oft Godt
so belieft hadde, datse de dore wat eef
hadden connen vinden, ja dat de gene die
daer noch onder ons blijven, zijnde niet
ghelijcker rasernije ende onsinlicheyt bevan-
gen,

gen, hen fouden cort op den hieken na treden, sy fouden ons van groote angst ende forge ontfaffen, metgaders de gantsche gemeynthe bevrijden ende onledigen van de vrees die se heeft, dat hen noch mochte eens ghelucken hare schadelicke aenflaghen ter executie te stellen.

Het is oock lachens weerd, datse ons noemen *eenen hypocrist*, die nochtans ons selven noyt tegen hen geveynst ofte gedis-simuleert hebben. Want als wy se noch hielden voor vrienden, wy hebben hen te voren geleyt ende ghewaerschout, dat se de coorde omdraeyden van haer eyghen verdersenisse, om datse den wegh van die wreede ende barbarische vervolginge waren nemende. Ende ten ware dat hare wif-nicheyt ende eygen passien, die se in geener maniere en wisten te matigen ofte te be-dwingen, metgaders een verachtinge van ons sieder ghedaen hadde, hen belettende onsen raedt te volgen, sy en fouden so verre niet zijn ghecomen als se hen selven nu bevin-den. Daer naer zijnde om uwer vryheyt wille hare vyanden worden, noch en con-nen wy niet weren noch verstaen wat hy-pocrisie datse aen ons gemerckt hebben: ten zy datse hypocrisie willen heeten, dat wy openbare oorloge tegen hen voeren, dat wy

wy hare steden innemen, dat wy se wt den lande jagen, ende sonder geveynstheyt doen alle t'ghene dat het recht der oorloge is toelatende. Maer beliest u, mijne Heeren, de moeyte te nemen van te herlesen onse verantwoordinge die voor derthien jaren in drucke is wtgegaen, soo sult ghy daer achter byghevoecht vinden eenen brief van eenen Coninck die een recht hypocrijt ende bedriegher is, die ons meynde met de stricken van sijn soete ende bedriegelicke woorden te betrapen, ghelijckerwijs hy ons teghenwoordelick gedenckt door zijn dreygementen ende groote donderslagen van woorden verbaest te maecten. Maer Gode lof wy weten een goet preservatijf soo wel teghen d'een als teghen d'ander sijn.

Boven dien sy maken groot werck, ende hoopen te samen veel ongeschickte woorden van *dat wy souden alle saken sonderende zijn op een eeuwige diffidentie ende wantrouwicheyt, ende dat onse consciencie doorknaecht wert met Cain ende Judas.* Ende of wy ons schoon sondeerden op hare onghetrouwicheyt, souden wy daerom moeten gelijk wesen als Cain ende Judas, so sy seggen? Want daer is eenen grooten onderscheyt tusschen het mistrouwen van de beloften ende genade Godes die niet liegen en

en can, ende tuffchen dit wantrouwen, als men op de woorden eens menschen, die een valsch logenaer ende bedrieger is, ende die geen trouwe noch geloove en houdt, hem niet en wil verskeren ofte betrouwen: insonderheyt voor ooghen hebbende de schoone exempelen van de arme Mooren van Granaden die genoeg van dese beloften souden weten te spreken: ende de doot van de Heeren Graven van Egmond ende Hoorne soude sulox oock genoegsaem bewijfen. Maer hadden dese goede Docteurs in de Theologie (als namelick de Cardinael, die een van de fondamenten ende pilaren is van de Roomsche Kercke) de rechte ende voorneemste oorfake van Judas ende Cains wel onderfocht, sy souden ghevonden hebben dat het was de wanhope: waer toe wy door Gods ghenade niet en zijn gecomen, noch oyt comen werden. Maer ter contrarien, die wat naerder wil insien ende letten op de grouwelicke ende wreede maniere van spreken, daer mede sy in dese barbarische ende argher dan Turcksche verbaeringhe teghen ons blixemen: en sal hy niet lichselick sien hoe dat sy selve de ghene zijn die spreken als wanhopende menschen, ende die tot de wterste desparatie van hare saken zijn gecomen, gelijckerwijs

R. die

die van den Poeten als rasende ende on-
 sinnighe luyden in haren spelen oft Trage-
 dien werden inghevoers? So zijn dan sy
 selve de ghene die hare consciencie met
 een brandt-ijfer gheteekent als Judas, ver-
 baest als Cain, ende van Godt verworpen
 als Saul, hebben. Doch niet te min, mij-
 ne Heeren, wilt alhier de groote voorfich-
 ticheyt van dese wijze hoofden aenschouwen.
 Sy segghen, *dat de diffidentie allen boosen
 menschen ghemeyne is.* Wy willen met dy
 nu wat spreken, Cardinael, die soo veel
 tijts in den Scholen verloren hebst, ten zy
 dat du sulcx maer leeren en heeft, te zijn
 van joncx op tot lieghen ende bedriegen
 onderwesen. Soo vraghe ik dy dan, wat
 salstu antwoorden op 't seggen van desen
 voortreffelicken ende wijzen Orateur, die zijn
 vaderlant so lief hadde (also wy in onser
 joncheyt van gheleerde luyden gehoort heb-
 ben) daer hy sproect, dat de meeste stercke
 die een vry volc can hebben tegen eenen
 tyrans is de diffidentie ofte mistrouwen?
 Ende dit propoost wert aen eenen anderen
 Philips geaddressleert, die niet dan een clym-
 scholier en was in de schole van tyranijs, by
 dat dijnem Don Philips is, die alle tyrannen
 verre te boven gaet, ende om den welken
 te straffen ende te beschuldigen, gheent van
 des

des voorschreven Orateurs wtspraken die hy heeft *Philippicas* gheuoemt, (selfs de ghene die men heeft gheacht onder den anderen insonderheyt wt te nemen) en soude bequame, oft sufficient ghenoech wesen. Hier op dan magstu beter letten: ende daer en tusschen sullen wy altydts verhalen, schrijven ende alomme doen graveren de voorschreven schoone spreucke, die weerdich is dat men in eeuwichheit daer aen gedencke. Ende of het Godt so gave, dat wy beter mochten geloost ende gevolcht werden, dan de voorschreven Orateur van zijn volck en was, het welcke hem te veel betrouwende ende gheseggen latende van luyden die dijns gelijke waren, als ooc van sommige andere cleyne brabbelaers die tot dijner handt staen, de welcke hare tongen metgaders hare pennan veyl ende te coope hebben, is eyndelic overyallen ende in den grond verdorven worden. Maer wy verhoppen, mijne Heeren, ende versien ons soo wel t'nuwaerts, metgaders tot uwe standvasticheit ende yromicheit van herten, dat t'selve ulieden niet lichtelick en sal wedervaren.

Ende ghelijck de goede Orateurs ofte wtspraken plegen te doen die tot in t'eynde alomts plegen achter te houden ende te sparen, enige grochte ende seer scherpe redene,

redene, volghende daer in t'exempel van de goede veldt-oversten die van hare bestertijchloeyden plegen in de leste rijen te stellen? also doen oock dese geleerde ende welgheoefende luyden, ende willen ots in 't eynde met de swaerheyt van een so groot ende leelick verwijt heel ende al ter neder drucken ende overvallen, segghende, dat men ons versocht heeft ende presentatien gedaen tot onsen grooten voordeele, op dat wy ons soudem willen verstrecken ter plaetsen van onsen gheboorte, (al daer een yghelick behoort wt der natueren uidermoest begheoren zijn leven over te brengen) ende dat wy daer toe niet en hebben willen verstaen. Wat hadden se doch meer tot onsen voordeele moghen segghen, dan t'ghene dat nu verhaekt is? Daerom, mijne Heeren, wilt doch hare dwaesheyt meegaders hare onbeschaemtheyt wel bemerken. Want sy moeten een van beyden bekennen, of datse sonder sebaemte spreken al se dit seggen: ofte datse onvoorsichtich zijn, door dien datse ons gaen loven daer sy ons gedenccken te schelden. Het is seer onangemaeme, ende het wert van den yghelicken bogheert, te moghen zijn leven gerustolick in zijn eyghen vaderlant overbrengen. Waerom treckt dan dit vervloecte gheslachte

ghelachte van Spaegniaerden alsoo van d'een lant in d'ander, om de gheheele weereit te plagen ende te quellen? Maer ter contrarien, soo wy volghende onse schuldt, ende plicht, daer mede wy ulieden verbonden zijn, liever hebben ghehadt ulieden te dienen, dan gherust in de plaetse van onser geboorte te woonen, is het oock recht dat wy daerom souden als *een schelm ende verrader, metgaders als een alghemeyne peste der weereit*, ghelastert warden? Hoe wel nochtans dat ulieden genoegh bekenit is, dat wy van onsen ouderdom van elf ofte twaelf jaren af midden onder ulieden, ende niet elders, zijn opgetrocken, in der voeghen dat wy dese landen voor sulcx vry moghen houden, als of wy daer in gheboren waren. So sy dan ons hebben eenige beloften ofte presentatien (also, se segghen) tot onsen grooten voordeele gedaen, ende so wy de selve gheweyghert hebben aen te nemen: wat connen sy daer in anders straffen ende schelden, dan onse standvasticheyr ende trouwe, Gode ende den vaderlande bewesen, de welcke wy voor alle t'goet van der weereit voorgestelt ende hooger dan al t'selve geacht hebben. En wilt niet gedencken, mijne Heeren, dat wy soo grooten lust ende begheerte hebben eeuwelick te sla-

ven ende arbeyden, of so groote moeyte ende last op onsen hals te nemen, daer toe so veel quaets te moeten hooren spreken, ende so valschelick beschuldicht te werden, niet alleene van onse vrienden te wesen, ende die in ons niet weynich ghehouden en zijn: ja soo langhen tijt van onse goeden berooft te zijn, ende te moeten sien onsen lieven sone in wreeder ghevanghenisse so lange gehouden, boven dien ons selven met groote machtige schulden belast te vinden: dat wanneer dat wy de middelen sagen te krijghen om van so groote swaricheden eens een eynde te maken, wy niet en souden alle andere menschen van der weereelt slachten, die alle gelijk liever ruste dan moeyte ende arbeyt, ooc liever voorspoet dan quellinghe ende overlast hebben. Maer als wy nu sodanich gheluck ende so voorspoedighe conditie niet en weten te vercrijghen, sonder ulieden te verraden, ja sonder u te verlaten: ende so vele als in ons ware tot eenen roof ende buyt te stellen, metgaders tusschen de tanden van dese bloedorstighe wolven te werpen. So sal de reste van de geheele weereelt ons dit voor goet houden (want aengaende van ulieden, mijne Heeren, wy zijn wel versékert dat ghy 't ons ghenoech voor goet houdt, ende dat wy

nietende, als van dat men ons benomen heeft) erghens in Duytschlandt toe te voeghen, ende ons van alle onse schulden die in seer grooten gherale zijn te ontlasten, ende noch daer en boven te geven thien maelt hondert duyfent guidens in gereeden gelde ende gantsch goede verskeringhe. Dit zijn sonder twijffel schoone presentatien, mijne Heeren, ende het en heeft so veele niet gecost haer bladt te doen omkeeren de gene die van ons zijn afgheweken ende tot de vyanden vertrocken. Maer so verre is hec van daer, dat men ons sodanige conditien soude gepresenteert hebben, dat ter contrarien men noyt en heeft so veele aen ons connen ghewinnen, noch om brieven die de Keyserlicke Ghesante aen ons schreef noch met heymelicke practijcken, daer mede sy ghedochten sommighe van onse dienaers aen te varen, ende oock sommige van onse namaeschap te wercke te stellen, noch om brieven van de Commissarisen selve, te weten, dat wy souden eenighe besondere artijckelen ende in onsen name overseynden. Maer wy hebben gestadichlick gearwoort, soo verre alse den vreden souden veraccorderen op sulcke conditien, als ghy lieden, mijne Heeren, doe ter tijt aen hen waert verfoeckende, dat wy ons daer mede hielden

voor

voet voldoen, niet begeerende ander conditie
 t'uy goede of quade te genieten dan even
 dofelve die ghy lieden soudt vercrijgen, ende
 dat wy ons felven noch recht noch dweers
 en begeerden van de gemeyne fake af te
 fonderen: aen de welcke alleene wy achteden
 dat alle ons geluc ofte ongeluc was han-
 gende. Is het dan niet een seer, wel wt-
 gefochte lafteringe, dat men yemant gaet
 beschuldigen, dat hy een man met eeren is,
 getrouwe ende stantvastich, boven dien also
 wel verzekert tegen de winden der belof-
 ten, als hy door Godes genade is tegen de
 groote vloet van dreygementen?

Dus verre, mijne Heeren, hebt ghy ver-
 staen de beschuldighen, ofte om beter te
 segghen, het schimpich naspreken, valsche
 aenclachten ende lafteringhen die sy teghen
 onse eere, metgaders teghen onsen goede
 name ende fame by een hebben vergadert.
 Daerom soo willen wy ulieden (in de wel-
 ke alleene wy ons bekennen gehouden te
 zijn, belanghende onse goede, metgaders de
 gestaltenisse der selven, ende insonderheyt on-
 se gedanen eedt) laten nu de richters hier
 van wesen, ende na uwe belieste het von-
 nis spreken: niet weygerende ten rechten
 ghestraft te werden, ist by al dien dat men
 ons sal bevinden aen 't ghene datse voorghe-

brocht hebben, schuldich te wesen. Maer soo ghy ter contrarien (alsoo wy verhopen) oordeelen wert, dat wy van snoode hyden, verraders ende tyrannen beschuldicht zijn: als dan willen wy achten, dat wy onsen tamelicken, ende niet te min seer ghetrouwen dienst, seer wel hebben aengheleydt ende besteedt.

Nu comen sy, mijne Heeren, ende willen voorts op dese crancke ende swacke fundamenten de sententie van dese hare verbanninghe bouwen, ende stellen hier te wercke alle hare conste van wel te sproken. Sy donderen, sy blixemen, ende zijn wonderlick ontstelt. Sy doen als de Goddinnen der rasemijde deden op den schouwplaetsen daer men de spelen eertijts was vertoogende, alle soorte van grouwelicke woorden ende in de dry helcke rivieren geweect als schichten tegen dit arme hooft schietende ende werpende. Maer die alles, Gode lof, en maect ons niet te meer verbaest dan dien grooten blixem dede van den Paus Clement dien hy wt de stadt van Roome schoot tegen mijn Heere de Prince Philibert onsen voorfaet, die daerom niet en liet hem ghevanghen te nemen. Want als wy over ende weder alle dinghen wel ingesien ende bemerckt hebben, soo bevinden

vinden wy dat het slechts winden zijn van woorden, ende een geruysch om cleyne kinderen daer mede vervaert te maken, niet om eenen man te verschrieken, die door Gods genade den moet noyt verloren en gaf om alle haer cartauwen, hoe menich ende hoe groot dat se ooc mochten wesen, noch om tachtentich duysent mannen, die de Hertoghe van Alva te velde voerde, noch om so veel armeyen te water, noch om so menigerhande verraderijen van den voorschreven Hertoghe ofte zijnen navolger, selfs van de Hertoginne van Parma, eer dat de voorschreven in 't landt quamen: daer nochtans al t'gene dat nu verhaelt is onghelyck veel vreeselicker was, dan het ydel rommelen van sulck eenen donderslach terstont wederom vergaende sonder yemandt te quetsen. En ons is genoeg, dat wy hier op slechts met eenen worde voor ulieden, ende voor de gantsche wijde weerelt seggen, dat alle Spaegniaerden ende gespaegnoliseerde van wat qualiteyt ofte conditie dat deselve zijn sonder yemant te respecteren oft wt te nemen, die geseyt hebben ofte sulken willen seggen (gelyck als desen eerlosen Ban wtgeeft) *dat wy een Schelm ofte verrader zijn*, dat sy valschelick ende tegen de waerheyt ghesproken hebben. Daer en tusschen dat

dat se ons vry ende stourellick, ja so dick-
 wils als se willen, in den Ban doen, ver-
 biedende ons t'ghebruyck van water ende
 vyer: wy en sullen daerom niet laten spijs
 haer verbittert herte met onsen goeden vrien-
 den te verkeeren ende te leven, soo langh
 als ons Godt daer toe zijn ghenade sal ver-
 leenen, in wiens macht alleene ons leven
 ende door is, ja die alle de hayren van
 onsen hoofde getelt heeft: van den welckem
 wy tot noch toe so jonstigher hulpe ende
 bystant bevonden hebben, ende hopen dat
 hy ons voorts tot aen den eynde toe sal
 bewaren. Aengaende onsen goeden die wy
 noch besitten, ende de welcke door desen
 Ban werden wech gegeven (want hy wel
 so wijselick weet huys te houden, dat hy
 gheen geschencken wil doen van t'gene dat
 hy ons benomen heeft) wy verhoppen met
 Godes hulpe, dat se hen noch so diere sul-
 len staen, dat se elders wel mochten eenen
 beteren coop gaen soecken. Ende nopende
 de ghene die se ons zijn onthoudende, wy
 hopen insghelijcx dat ons Godt die genade
 sal doen, dat wy se wt het besid van de
 selve noch sullen eens wt setten, even soo
 wel als wy alreede wt eenen goeden deel
 der selven ghedaen hebben: ende datse noyt
 en hebben t'goet van eenen armen Vorst
 gherooft

gherooft (hoe wel dat veele ander meer hen inghelijcx berooft vinden) datse sullen fierder hebben moeten becoopen.

Hij belooft te doen gheven ende furnieren voor den ghenen die ons sal overleveren in zijn wreede handen doot oft levende, oft die ons zelfs van den leven berooven sal, daer toe voor zijne erfghenamen in gronden van erve ofse ghereede penninghen i' sijner keuse ende optie de somme van vijf en twintich duysent gouden Croonen. Maer hoe wel dat hy tot op dese stonde sulcx noyt en heeft doen publiceren, meynt hy dat wy daerom niet en weten hoe menichmael dat hy ende de zijne met den ghenen die ghelt pleghen te nemen om yemande doot te slaen ofse te vergheven, den coep ghemaect heeft, om ons dat leven te benemen? Ende also ons Godt de genade heeft bewesen, dat wy ons daer voor hebben connen verhoeden, noyt van te vooren gewaerschoot zijnde: so hopen wy inghelijcken, dat hy ons teghenwoordelick niet minder jonste en sal behoonen, na dat wy nu de wete hebben: maer ter contrarien dewijle dat wy nu veel meer zijn veroorsaect om nader op ons selven acht te nemen, dat hy sal oock veel luyden van eenen verwoeken,

ken, die sullen voor onse verskertheit de waecke houden.

Maer hoe wel dat ter weerelt noyt meerder onbeschaemtheit en wert bevonden, die te vergelijcken zy by die van de Spaegnuaerts: nochtans wy en connen ons hier af niet genoeg verwonderen, dat se alle schaemte achter gestelt hebbende, derven so voor de gheheele Christenheit openbaerlick laten vercondigen, niet alleene datse op eenen sekeren prijs stellen een sulcken persoon die vry ende vranck is, ja die hem (Gods lof) noyt voor hen lieden en heeft ontset, maer dat se oock daer by voeghen sodanighe recompensen, die so vreemd ende so wijds versheyden zijn van alle eerbaerheit, metgaders van alle vriendelickheit ende beleeftheit: te weten voor 't eerst, *Dat se den genen die sich so vroom ende grootmaedich sal laten bevinden, dat hy by eenighe middel s'selve sal connen exocuterer, beloven in aensieninghe van zijn vroomicheyt, te annobileren ofte Edel te maken, indien hy van gheenen Adel en ware.* Maer oft nu so quame (dat wy nochtans hopen dat God niet en sal laten gheschieden), dat de gene die sulcx gheexecuteert ofte volbracht hadde, ware van Edelen geslachte oft afcomste: *meyt, ghy ooc dat dat eenich Edelman*
 ter

om weerth zy infonderheyt in den selven
 natien die wel weten wat van den Edeldorn
 is, hoe slecht oft veracht dat de selve
 mocht wesen, die soude willen eens eten
 met so snoodt ende schandelick eenen schelm,
 die yemant om gelt de kole hadde afgeset-
 ken? So nu de Spaegniaerts sodanige lies-
 den voor Edel houden, ende can men in
 Castilië door sodanige wege tot grooter
 eere geraken: so en geeft ons nu niet meer
 so wonder, dat alle de weerelt geloof, dat
 den meesten deel van de Spaegniaerden ende
 infonderheyt die hen seggen Edel te wesen,
 souden van den bloede ofte geslachte van
 de Marranen ende van de Joden zijn, die
 dese besondere dencht behouden hebben van
 hare voorouderen, de welcke t'leven onses
 Heeren ende Salichmakers met goeden ge-
 reeden penningen van Judas hebben afge-
 cocht: derhalven wy oock dies te geduldiges
 dit ongelijc gedenaken te verdragen.

Ten anderen, *Soo verre hy eenich delict
 ofte misdaet ghecommiteert hadde (hoe groot
 de selve soude moghen zijn) sy beloven hem
 deselve te vergeven. Maer of hy de Chris-
 telicke Religie hadde wt eenen van zijnen
 Conincrijken verdelght ofte wigeroeyt? of
 hy hem zijn dochter ontschaect hadde? of
 (dat in Spagnien noot de staerste ende
 meeste*

meeste misdact wert gehouden) of hy van d'Inquisitie hadde qualick ghesproken? Soude hem sulcx oock wel quijt ghescholden ende vergeven werden? Doch nademael dat onse vyandt hem selven dus verre heeft willen vergeven, dat hy ons aan lijf, eere ende goet heeft aengestaft, metgaders t'selve laren de geheele werelt over, ende in soo veel spraken publiceren? ten eynde hy dies te meer getuygen van zijner ongerechticheyt ende onvoorsichticheyt soude hebben: soo en hadden wy tot onsen meesten voordeele niet connen wenschen, dat hy zijnen Ban met andere cieraten soude verrijcken ende verschoonen, dan met dese, te weten, dat hy belooft edel te maken niet alleene gantsch ongeachte ende eerloose luyden, maer oock de alderfnoodste schelmen ende booswichten van der weerelt, soo verre als se ons condan om den hals brenghen, metgaders een so wtremelicke ende grootmoedige deucht so eerlic te vergelden ende te beloonen. Want wat hadde hy connen wtfoecken dat beter dienen mochte, om de waerheyt van onse ontschuldte te bevestigen, dan dat hy door sodanige middelen wil wtroeyen, metgaders door tyrannije ende vergiften, door quijtschelden van de allerleelickste feyten, ende schelmen tot Edel-luyden te maken, den ghenen verdrucken

verdrucken ende ombrenghen, die de voorstaender ende beschermer is van de vryheyt eens volcx dat so wreedelijk ende tyrannischer wijze geplaecht ende gequelt wert. Wy houden voor seker ende vaste, mijne Heeren, dat Godt die rechtveerdich is, hem ende den zijnen heeft zijn verstant benomen, ende verhenght, dat hy de gantsche weerelt soude oorfaecke geven, om dies te beter zijn vergiftich herte tegen dese landen, metgaders tegen onse vryheyt te leeren kennen: ghemerckt dat hy alle feyten, hoe leelick ofte afgrijfelick dat se zijn, niet en is achtendé by de doot des genen die ulieden tot op dese ure so getrouwelick ghedient heeft. Daer toe hy en schaemt hem niet tot soosnoode ende schandelicke acten den name Godes te misbruycke, segghende: *als een dienaer Godes* t'selve te moghen doen. So heeft dan de dienaer dese macht, niet alleene dat hy vermach toe te laten t'ghene dat Godt verboden heeft, maer oock sulcx met gelde te beloonen, metgaders met Edel te maken, ende te vergeven allerhande crimen ende misdaden: ende niet eenige slechte ofte geringe crimen, maer hoe groot ofte swaer dat se mogen zijn. Maer wy en twijfelen niet, of Godt door zijn rechtveerdichoordeel en sal op 't hooft van sodanige

S

dienaers

dienaers zijne gerechtige wraecke ende toorn, nóch laten vallen, metgaders door zijne groote goetheyt, onse onschuldt ende eere, so wel binnen onsen leven als by de nacomelingen, hanthaven ende onderhouden. Belangende ons lijf ende goet, wy hebben de selve al over langen tijdt tot zijnen dienste toegheeyghent: met den welcken hem sal believen te doen nae zijn welbehaghen, tot zijns naems eere ende tot onser salicheyt.

Ende gemerckt dat de goten van dese eerloose ende schandelicke verbanninge so aerdich geleyt zijn mijne Heeren, datse ooc over uwe hoofden hen comen wdtorten, so ist dat ghy van dies wegen niet alleene u geensins en hebt te ontstellen, dat ghy ter contrarien veel meer behoorde te gedencen, dat de Spaegniaert ende zijn aephangers volgen hier in de aengeboren maniere van doen ende aert van de vrouwen, de welke na datse wel gehuyt, geberen ende gecrabt hebben, eyndelick ende voor haer leste remedie tot de spijtighe ende quade woorden plēgen te comen. Also doet nu oock uwe vyant, die u coemt voor de leste reysen aenbasser: ende connen wy slechts soo veele gedoen, dat wy hem onse stant vasticheyt, resolutie ende goet herte behoeven, wy fullen hem haeste ten eynde van zijne

ner voorouderen (*)) ghedaen heeft; dat ew
heet niet t'effect van eenen Ban, maer veel
meer een moordt ende straetschenderije vol-
brengchen.

Soo is dit nu al, mijne Heeren, niet dat
wy wel hadden connen tegen dese tyranni-
sche proscriptie segghen, maer dat ons ge-
dacht heeft op dese tijdt te behooren, spre-
kende alleen met ulieden, die de kennisse
van veel ander dinghen hebt, de welcke
wy daerom meest achterlaten, om datse u-
lieden genoegh bekent zijn. Ende ten an-
deren, soo wy hadden voorgenomen alle de
aenslagen des Conincks, ende van zijne voor-
neemste dienaers besonderlic alhier te verha-
len, wy souden voornemen t'ghene dat gheen
mensch ter weerelt, hoe welsprekende dat
hy zy, en soude connen wtspreken of be-
schrijven nae dat de sake is vereyfschende,
jae dat gheen man met eeren soude ghe-
noechsaem connen begrijpen: soo over-groot
is hare wreerheyt, tyrannije, ende allerhande
soorte van ongherechtigheyt. Nochtans wy
verhopen, dat ghy so wel wt t'inhout van
desen Bar (die een sufficient getuygenis
van haer bloot, veracht, ende al te nederich-
berte

(*) Hy werdt, boven in deze Verantwoording des Prinsea
bl. 28. met eene scherpsnydende uitdrücking, *señor sena van*
Signeur Pietro Alessio Farnese genoemd.

herte is) als wt dese onse verantwoordinghen vollen sult bericht werden, wat hare jammerlicke ende schadelicke aenslaghen zijn: ende wt de kennisse ende wetenschap der selven sult ghy leeren, waer op het nootwendich is dat ghy d'ooge meeft hebben, ende neerstelick toe verstaen moet: Namelick, dat sy alle hope verloren hebben van ulieden met geweld te mogen overwinnen, ende soecken daerom oneenicheyt ende tweedracht onder ons te saeyen, in den eersten ende voer al grootelicx roemende de ghene die niet alleene ons tegen haren eedt, maer ooc in den noot ende in den sorgelicksten tijdt verlaten hebben, te wijle dat eene van onse steden belegert was, van de welcke sy geen claechte ter weerelt en souden weten te doen, noch haren ghewoonelicken schijn of deeksel by te brengen: jae dat alle ander onghetrouwicheyt noch te boven gaet, die ter selven tijdt op veel andere plaetsen ende steden ons quamen bespringhen ende overvallen.

De dreyghementen by desen Ban ghevoecht, en dienen nerghens anders toe dan om ulieden verbaest te maken, ende alsoo te bewegen om u van ons af te sonderen, hen allesins ghelatende al of sy dese oorloghe alleenelick teghen onsen persoon, ende niet

oock tegen vlieden en voerden; even ghe-
 lijk als de Wolf woude de schapen wiff-
 maken, dat hy niet dan met de honden te
 vechten en hadde, de welcke omghebracht
 zijnde, hy soude hem wel lichtelic met de
 cudde verdragen, want dese honden waren
 altijd d'oorsake ende beginners van den strijde
 ende t'gevecht. Maer in onsen afwesen,
 mijn Heeren, doe wy nae Duytschlandt wa-
 ren verthrocken, en brande men doe niet
 meer? ofse en wert daer geen bloet meer
 vergoten? of en worden de luyden niet meer
 gehanghen, ende in water verdrooncken? wert
 oock uwe vryheyt van dien vriendelicken en-
 de, soethertighen man den Hertoghe van Alva
 doe ghebandthaest ende onderhouden? Ja ter
 contrarien, en wast niet even in den selven
 tijdt doe men in Spaegniën uwe Ambassa-
 deurs mijne Heeren van Bergen ende van
 Montigny soe jammarlick dede sterven? En
 was dat niet dien tijdt doe men vlieden
 voor oogen stelde ende op spieffen presen-
 teerde de hoofden van uwe voorneemste Ca-
 piteynen ende Gouverneurs? Ende dit is
 nu d'eerste point, daer toe alle hare aen-
 slagen zijn streckende, namelick, om ons
 metgaders uwe vryheyt onder de voeten te
 brengen. Het ander point dat sy voor hen
 ghenomen hebben, is het wtroeyen van de
 Religie.

Religie. Wy en willen hier niet dispute-
ren, mijne Heeren, welcke de warachtige
Religie is, daer in Godt warachtelic ende
na zijnen woorden gedienc ende aengeroepen
wert, latende sulcx doen de gene die in
desen beter geoffent zijn dan wy: insonder-
heyt, nademael dat een yegelic aen de pro-
fessie die wy van de selve doen, genoech
bekennen mach van wat meyninge ofte ge-
btheyt dat wy zijn. Maer wy willen ulie-
den wel vry waerschouwen, dat den staet
ende de gelegentheyte des lants sulcx is, dat
sonder d'exercitie van de selve t'landt gheen
dry daghen en can bestaen. Ghy siet hoe
wonderlick dat het getal is vermeerdert, en-
de dat den haet tegen den Paus in de
herten van de inwoonders des lants al te
diepe ingewortelt is, door dien dat zijn
schadelicke practijcken teghen den staet van
dese landen soo claerlick ontdeckt zijn. Wie
sal hem dan connen beroemen het lant lief
te hebben, ende niet te min foodanigen
raedt geven, dat men soo groot een getal
van volcke wt den selve soude verjaghen,
het welcke daer wt verreckende, sal dat
gantche landt woest, arm ende ellendich la-
ten, jae sal daer en teghen de vreemde lan-
den niet volck ende goet gaen verrijcken?
Ende of sy nu niet en wolden verrecken,

wie sal se bedwingen sulcks te doen? Laes ons de ooghen op onse nabueren slaen, metgaders ons eygen exempël wel overmercken; ende soo wy niet gantsch rasende ende ontfinnich en zijn, wy sullen ons wel wachten van soo schadelicken raedt te volghen, die den gantschen staet deser landen soude dat onder dat boven keeren, ende in den grondt bederven. Maer dat meer is al ist sake dat onder de gene die de Roomsche kercke volgen ende aenhangen, veel luyden van eeren ende liefhebbers des vaderlants zijn, metgaders die hen eerlick ende loffelick in haer devoyr ghequeten hebben. Soo is men nochtans versiekert van de ghene die de Religie zijn toeghe'daen, dat men onder hen niet eenen en sal vinden die met den vyant eenich verstant ofte practijcke heeft; maer alle gelijc zijn hem eendractelick tegen vallende. Ende hoe wel datter sommige zijn gevonden worden, die de broodtroncke ende moetswillige kinders slachtende, hebben ons door hare onvoorsichticheyt oock binnens huys te doen ghemaect: soo en hebben sy daerom nochtans metten vyant gheen verstant ghehad.

Dewijle dan dat ghy nu haer voornemen weet, mijne Heeren, soo en ghebreeckt daer nu niet anders, dan dat met bequame middelen

delen daer in voorzien werde. Waer toe soude van noode wesen mer der daet te volbrengten t'ghene dat ghy alijt in den mont hebt, ende dat ghy hebt willen te verstaen geven by t'merck van een bundelken pijlen (*) in uwen segel gegraveert, namelijk dat geen lidt in desen schoonen lichame en behoort aen te sien t'gene dat zijn eygen is, maest t'gene dat den gantschen lichame toe behoort: ende dat den eenen deel des selven lichaems niet tot hemwaert en trecke de spijs die voor 't gantsche lichaem is toebereydt: maer dat elck lidt te vreden zy, dat de maghe, die den raedt is dien ghy sult ordonneren, de selve eerst verteere, ende also door de aderen aen alle de ander deelen oft leden van desen staet voortseynde, voornemelick daer eenige siecte haer soude willen openbaren, dat de Medecijnen behendichlic daer henen ghesonden werden: Oock dat de crancken ende patienten voor eenen tijt lanck gheduldichlick

§ 5

haer

(*) Zie BONDAM *Orat. Sec. p. 110. not.*, en verklaar daer uit de noot op de *Hist. van d'Unie van Utrecht* by den Heer P. PAULUS I. 52.— Zie over 't getal der pylen d'*Algem. Bibl.* III. II. 218, 219; het *Geschied en Staatkundig Onderzoek over den 17d.*, wanneer *Philips de Tweede* opgehouden heeft Heer der *Verenigde Nederlanden te zyn*, door Mr. *** (den Heer C. G. HOLTMAN *S. Griffier van den Hove van Gelderland*) bl. 23. not.

haer tijden dragen, ende alfoo met meerder
 vreuchden eyndelick befeffen mogen datso
 van de sieckte verloft zijn. En soudet ons
 niet eeuwelic te verwijten staen, waert dat
 wy soo schoon eenen staet in handen heb-
 bende, daer toe soo schonse middelen, door
 een rampfalige giericheyt ende begeerte van
 eenich gemack ofte gerieffelicheyt ten na-
 deele van onse mede-patrioten, oofwaert te
 krijghen ende te genieten, treckende om
 t'seerste d'een over d'een zijde, ende d'ander
 over d'ander zijde, ons in eenen oogenblick
 van onse doot-vyanden: jammetlick ende
 moerwillichlick lieten overvallen ende ver-
 drucken? Gedenckt, mijne Heeren, hoe
 grootelick dat desen staet quam af te nemen
 na de doot van Hertoge Karel: d'welcke wt
 geener ander oorfake en quam, dan om dat
 de Provincien besich zijnde met d'eene tegen
 d'ander om seker gepretendeerde privilegia
 te strijden, de reste gantsch verlaten bleef.
 En laet ulieden niet duncken, mijne Heeren,
 de saken in soodanigen staet zijnde, dat het
 zy in onse macht met soodanighe middelen
 als ghy wel weet dat wy in handen hebben
 gehadt, langer te mogen tegen houden.
 Maer ter contrarien, so wy eenige oeffeninge
 ende ervarentheyt hebben in de saken t'gou-
 vernement ende de oorloge belangende, oft
 so

so ons de gelegentheit des landts vergaders des vyandt middelen genoegh bekent zijn: wilt dat voorfeker houden, al waert dat alle de armyen van Spaegrien en van Italië (die ons alreede dreyghen) ons op den hals quamen, dat sy even so weynich, ja noch veel min soudent wtrecchten dan de Hertoge van Alva in Hollant ende Zeelant gedaen heeft. Aengesien het dan is in uwen vermoghen (als het in der waarheyt is) ordre daer in te stellen, ende ghy nochtans t'selve niet en doet: hoe sal men moeten soodanige faute heeten, insonderheyt, als te wert ghedaen van ulieden, mijne Heeren, die teghenwoordelick alhier vergadert zijt, op de welke al dit goede volck hem is verlatende ende berastende, ulieden houdende voor hare vaders ende beschermers, d'welcke met so grooter blijfchap een goede ordre sal ontfanghen ende aenveerden (so verre als ghy daer toe sult willen verstaen om de selve te stellen ende aen te rechten) als of het een blijde bootschap ware van den Hemel afgefonden? Wilt dan met ulieden selven een medelijden hebben: ende so u niet en can bewegen t'gene dat u selve is raeckende, soo hebt ten minsten mededooghentheit met soo groote een menichte arms volcx dat verdorven is tot in den grondt, ende

ende met fo veel arme weduwen ende wesen. Laet ulieden aengheleghen zijn dat soo veel moorden ende bloetstoringhe in 't binnenste ende in 't herte van den Lande gheschiet zijn, so veel kercken verdestruuert, so veel herders met hare arme schaepken gaen dolende achter lande. Stels ulieden voor oogen die wreede ende barbarische executie tot Nivelle by den Grave van Mansfelt gedaen. Wolcke dinghen alle, ghy lieden seer wel conx ontgaen, ende allen den overlast van dese oorloghen op des vyandes hals werpen, soo ghy alleene de partijschap van ulieden weert, ende alle uwe middelen te samen met eendrachtigher herte eade moet ghebruyckt ende aenleght, sonder te willen sparen niet t'ghene dat in den grondt van uwe beursen steeckt, maer alleene wat daer overschiet.

Ende so veele als ons in 't besondere is raeckende, ghy siet, mijne Heeren, dat het al meest is om dit hoeft te doen, ende dat is t'gene datse voor alle dinghen soecken, hebbende t'selve om soo hooghen prijs ende om soo groot een somme gheldts tot der doot beschickt ende toeghevoecht: ende segghen daer en boven, dat soo lange als wy onder ulieden sullen wesen, dat dese oorloge gheen eynde en sal nemen. Maer oft doch

docht Gods wille ware, mijne Heeren, dat een van beyden, ofte ons eeuwich ballinckſchap, ofte oock onſe doot, ulieden mochte een oprechte verloffinge van ſoo veel quaets ende ellendicheyt mede brengen, als wy ſien, dat de ghene die wy hier te vooren ſo menichmael haer bedencken ende meyninge mede hebben in den raedt gehoort ſeggen, ja beſonderlick ende alleene van den ſaken ſpreken, ende die wy ſo wel van binnen als van buyten kennen, zijn ulieden toe bereydende: hoe aengenamen ſoude ons foodanigen Ban zijn, ende hoe geerne ſouden wy foodanighe doot willen lijden? want wat is de oorſake waerom dat wy alle onſe goeden hebben als tot eenen roof ende buyt geſtelt? Is het om ons daer mederijcke te maken? Waerom hebben wy onſe eygen broeders verloren, die ons liever waren dan ons leven? Is het ghetweeft om andere terfont te vinden? Waerom hebben wy ſoo langen tijdt onſen ſone (na den welcken ſoo wy een vader willen gheheeten zijn, wy met rechte wel behoorden te verbaeghen) in heebzeniffe ghelaten? Is het in uwe macht ons eenen anderen te gheven, ofte den ſelven wederom toe te ſtellen? Waerom hebben wy ons leven ſo dicwils geweecht? Wat prijs ofte loon van onſe lanck-

lastdurende moeyte ende arbeide, tot in
 onsen ouden dom ende met verlies van al-
 le onse goeden, ulieden ten dienste ge-
 daen, connen wy anders verwachten, dan
 dat wy begeeren, selfs met onsen bloe-
 de, soo 't noot is, ulieden een vryheyt
 te gewinnen ende te coopen? So ghy
 dan bevint, mijne Heeren, ofte het u
 lieden soo dunckt, dat ons afwesen, ofte
 oock onse doot, ulieden yet dienen can
 wy zijn bereyt ulieden ghehoorsaem te wa-
 sen: Seynt ons slechts henen, ende ghe-
 biedt ons tot aen 't eynde der we-
 rest te gaen: ende wy sullen 't gewil-
 lichlick doen. Siet daer is oock ons
 hoof, over 'twelcke geen Vorst noch
 Potentaer mach en heft dan ghy alle-
 ne: doet daer mede wat ulieden belieft
 tot uwe welvaert, ende tot onderhoudinge
 van uwen alghemeynen staet. Maer so u
 lieden daer en teghen dunckt dat de us-
 selicke ervarentheyt endevlijcheyt, die wy
 met so langhen ende geduerighen arbeit
 vercreghen hebben, ofte dat dat reste van
 onse goeden metgaders ons leven ulieden
 in toecomenden tijde noch connen dienst-
 selick zijn (also wy alle 'selfve tot uwe
 ende des gantschen lants waerom heel en-
 de al hebben toegheeyghent ende begaven)

so

so onduyt ende resolveert u op de polnaten die wy ulieden tegenwoordelick voorhouden. Ende is 't dat ghy acht dat wy eenighe liefde den Vaderlande zijn draghende, ofte dat wy eenichsins bequame zijn om goeden raedt te gheven: so ghe-looft vastelick dat 'selve is het eenich middel om ons te verlossen ende te bevrijden. D'welck ghedaen zijnde, so laet ons dan t'samen met eendrachtigen herte ende wille de bescherminghe van dit goede volck aengrijpen ende voor de hand nemen: het welcke niet anders en begheert, dan dat hem openinghe gheschiede van goeden rade, om den selven na te comen ende te volghen. Dit doende, so ghy lieden die jonste blijft vorder t'onswaert draghende, die ghy ons tot noch toe bethoont hebr, wy verhoopen door 't middel van de selve, ende voornemelick door Godes ghenade (de welke wy hier te vooren soo menichmael in soo swaerwichtighe ende twiifelachtighe saken beproeft ende bevonden hebben) t'ghene dat ghy tot uwe eyghen welvaert ende onderhoudinghe uws selfs, uwer wijven ende kinderen, metgaders van al wat den dienst Godes aen-

rengier, raetsaem vinden ende besluyten
 sult, t'selve met aller ghetrouwicheyt te
 hanthaven ende voor te staen.

JE MAINTIENDRAI NASSAV.

COPIE

COPIË VAN DEN BRIEUE GHESCHREVEN
 BY DEN CONINCK MET SIJN EY-
 GHEN HANDT, AEN DEN PRINCE
 VAN ORAENGIEN, OVERGESET
 WT EN SPAENSCHÉ (*).

UWEN brief van den XXVIJ. Mey heb ick met goede genegentheyt ontfangen, ende daer na den genen dien ghi my hebt gheschreven den XIIIJ. van Junius: ende hoewel dat ghy sult alrede moghen hebben verstaen door t'ghene ic hebbe gheschreven aen mijn sustere, de clene redene die ghy hebt, om te peysen t' ghene ghy my schrijft in uwen brief van den XXVIJ. Mey, maer eer heel dien contrarie: ende voorwaer het is seker; dat ghy u seer soudet bedrieghen, achterdencken nemende dat ick u niet volcomelijcken soude be-

T
 trouwen:

(*) Omtrent de spelling van dezen brief, verkoos ik den dank te volgen van 1568, welke sub. No. 6. p. 101. in de vroegere *Verantwoordinghe des Princen van Orangien, teghen de valsche legenen, daer mede sijn wederprekers hem soeken t'onrecht te beschuldighen* gevonden wordt. Dit boekje werd Gedruet Anno 1568, dan waar of by wien wordt daar in niet vermeld. Ik heb daar en boven noch eene andere uitgave ook van 1568, (gelyk het my toefchynt) doch waar op men te vergeefs, naar dat of naar een ander jaartal zoeken zal. Eene latere uitgave in 4°., gedrukt t'Amsterdam, voor Michiel Colyn, Boekverkeper op 's Water in 's Hays-Bosch, Anno 1610. is mede schaars te vinden.

trouwen: Ende al hadde yemant neffens my contrarie officie willen doen, so en ben ick soo lichtveerdich niet, dat ick sulcx soude gheleest hebben, hebbende soo grooten experientie van uwer ghetrouwicheyt ende van uwen dienften: Daerom moecht ghy vryelick sulck achterdencken laten varen, ende u rusten op de brieven die ick, dien aengaende, u eertijden heb gheschreven, ende op u wercken: ende niet letten op het gene, dat eenige, die mogelijk vyanden zijn van mijnen dienste ende uwen welvaren, u mogen te verstaen gheuen. Ende aengaende den oorlof dien ghy beghaert om u staten te verlaten, my is leedt dat uwe saken particulier, zijn in sulcken state als ghy seght: maer wesende de saken van dien lande, in der voeghen soo sy zijn ghelegen, en can ick niet ghelaten u te segghen, dat het gheen reden en ware dat sulcke personen als ghy zijt, in den welcken ick my betrouwe ende gerust stelte, die verlaten, bysnder, nae dien ick soo verre van daer ben, maer waer eer behoorlick dat die ghene die in hare huysen waren, toe liepen tot desen noot, ende hen imployeerden int gene daer sy toe verbonden zijn, ghelijck ghy teghenwoordelick ghedaen hebt gaende t'Antwerpen, daer ick groot contentement af ghehadt hebbe: Ende ben wel verskert dat ghy aldaer doem sult al het ghene dat meest sal wesen hequaem voor mijnen dienst, ende voor de ruste ende verskertheyt van sulcker stadt ende van den landen, ende om te versien op de ongheregheligheden die aldaer zijn zullen, ghelijck ick u dat betrouwe, ende wel expresselijck u dat belaste: ende weest

weet wel dat ghy u niet anders thoonen en sult,
 dan ghy u alle u leven lanck ghetoot en hebt:
 Ende op dat ghy moecht sien hoe vrylick ick
 met u handele, en wil ick niet laten u te seg-
 ghen, dat men hier veele heeft ghesproken van
 dat u broeder hem heeft ghevonden in den saken
 die aldaer omgaen: ende want ick niet en can
 ghelaten van des seer te ghevoelen, so belaste ick
 u, dat ghy besiet wat remedie daer in soude mo-
 ghen genomen worden, om niet voorder te gane,
 ende t'selve stilt. Ende duncket u, dat het nut
 sy, hem eenighe daghen van u te doen, doet
 het. Wten Bossche van Segbuia, den zersten
 Augusti, 1566.

Geteckent:

PHILIPPE.

Ende op den rugghe:

Aen den Prince van Oraengien.

BAN ENDE EDICT BY FORME VAN PRO-
 SCRIPTIE, VVTGHEGHAEN ENDE GE-
 DECRETEERT BY ONSEN ALLERGHE-
 NADICHSTEN HEERE DE CONINCK,
 TEGENS VVILHELM VAN NASSAU,
 PRINCE VAN ORANGIEN ALS HOOFT,
 BEROERDER ENDE BEDERVER VAN
 T'GHEHEEL CHRISTENRIJCK, ENDE
 NAMENTLIJCK VAN DESE NEDERLAN-
 DEN: WAER BY EENEN YEGHELIJCK-
 KEN GHEAUCTHORISEERT WORT VAN
 HEM TE BESCHADIGHEN, OFFENDE-
 REN ENDE WTER WEERELT TE HEL-
 PEN, MET LOON ENDE PRIJS VOOR
 DEN GHENEN DIE DES DOEN, OFT
 DAER TOE ASSISTEREN SULLEN.

*PHILIPPES by der Gracie Gods Coninck
 van Castilien, van Leon, van Arragon, van Na-
 verre, van Napels, van Sicilien, van Maillorke,
 van Sardoyne, van den Eylanden, Indien ende
 vasten landen der Zee Occaans, Eerstshertoghe van
 Oiftenrijck: Hertoghe van Bourgoignien, van
 Lothrijck, van Brabant, van Lemborch, van
 Luxemborch, van Gelre, ende van Melanen:
 Grave van Habfborch, van Vlaenderen, van Ar-
 thois, van Bourgoingnien: Palsgrave, ende van
 Henegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van
 Namur, ende van Zutphen: Prince van Zuave:
 Marcgrave*

Maregrave des heylighs Rijcx, Heere van Vries-landt, van Salins, van Mechelen, van der stadt, steden ende landen van Vtrecht, Overijssel, ende Groeninghen, ende Dominateur in Afie ende Africque. Allen den ghenen die dese teghenwoordige sullen sien, Saluyt. Het is allen ende eenen yghelicken kennelick ende openbaer, hoe gunstlichick dat wijlen hoochloffelicker gedachten de Keyser Kaerle die vijfste des naems onse lieve Heere ende Vader (wiens ziele Godt ghenadich sy) ghehandelt ende ghetraecteert heeft Wilhelm van Nassau, om den selven te doen comen tot te successie van wijlen Rhené van Chalon Prince van Oraengien zijnen neve: Ende in welcker voughe zijne Keyf. Majesteyt den selven daer na van zijner jonckheyt af (hoe wel hy vreemdelinc ende wt-heemscher was) gevoordert ende gepromoveert heeft. T'welck hy ons naderhant alijst nagevolcht ende ghecontinueert is geweest, hem eerstmael gecreeert hebbende Ridder ende mede-broeder van onser orden van den gulden Vliese, ende daer na ghecommitteert onsen Stadthouder generael over Hollandt, Zeelandt, Vtrecht ende Bourgoingnien, ende oock van onsen Rade van Staten, hem doende woorts veel ende verscheyden eeren ende weldaden, midts welcken ende wt saken van eeden van manschap ende vrouwicheyt, die hy ons oock ghedaen heeft in 't verheffen van de leenen, steden, lantschappen ende heerlickheden, die hy van ons houdende is in diversche onse landen ende provintien hy grootelicx verbonden, verplicht ende verobligeert was sich te begeven onder onse gehoorsaemheyt, ende tot onsen dienst ende getrouwicheyt,

ende de wedvoert ende militieyt van onse saken ende affairen te voorderen ende promoveren; ende voorts alle ruste ende tranquilliteyt in onse staten en landen te hanthouden ende maintaineren; Is nochtans een yoder kennelick, dat so geringe wy wt onse Nederlanden verrocken zijn geweest; die voorghemelden Wilhelm van Nassau (by de middelen als vooren Prince van Orangien gemaect zijnde) met allen listige ende boose aenstagen ende practijcken sich vervoordert ende ghepoocht heeft: Eerstelijcken om te winnen ende vercrijghen den wille ende ghemoet van den ghenen die hy wiste qualick ghesint te zijn, belast met schulden, vyanden van der justitie, liefhebbers van nieuwigheden, ende boven al de ghente die ter saken van de Religie bedraghen oft gesuspecteert waren, de selve caresserende, aenhaltende, ende tot hemwaerts treckende met schoone woorden, beloften ende valsche persuasien, in sulcker voeghen ende so verre dat hy principael aetheur ende oproerder is geweest van de eerste Requeste oft Supplicatie, overgegeven ende gepresenteert by ettelicken hoop jonger Edelmannen zijn huys ende tafel dagelicx hanterende: hebbende oock de conjuratie ende verbontenisse daer van t'zinnen huys ghemaect gheveest, met hulpe ende bystant van Graef Lodewijck van Nassau zinnen broeder, die een groot ketter ende heretijck was. Ende hoe wel dat hy directeur ende aenrechter was van alle aenstagen ende voorstellen, dies niet te min heeft ter selver tijt dagelicks gecomen ende gefrequiteert in den raet van State, present ende tegenwoordich over alle deliberationen ende

refo-

resolutien die aldaer genomen waren; waer wt een
 yeder bemercken can zijn ghetrouwicheyt ende quij-
 zinge van zijnen eedt. Ende also van de selve
 requeste voortsvarende, heeft hy met zijne aen-
 hanghen tot verscheyden plaetsen ende vleckten van
 onse voorschreven landen innegebracht de valsche
 predicatien ende openbare vergaderingen, geduren-
 de den tijt dat onse seer lieve ende seer beminde
 juster de Hertoginne van Parma, als doen Re-
 gente ende Gouvernante generael in dese onse Erf-
 nederlanden aen ons geschickt ende ghesonden
 hadde, om op t'inhouden der selver Supplicatie
 orden te stellen: Hebben insgelijcx by advijse,
 wete, participatie ende medeplichticheyt des sel-
 ven van Orangien, die kettens ende haretijcken,
 onder t'desfel ende by toedoene van de gene die de
 voorschreven Requeste gepresenteert hadden, ende
 by hem gefavoriseert zijnde: begoft met oproer te
 breken die beelden, autaren ende kercken, ende
 gewijde ende gheconsacreerde saken te profaneren,
 jae oock die heylige Sacramenten van Godt in-
 gestelt ende geordineert. Des niet tegenstaende
 zijn de saken door de Goddelicke gratie, ende die
 voorsichticheyt van de voorschreven Hertoginne van
 Parma sulcx gehandelt ende geremedieert geweest,
 dat hy benoodicht is geweest hem te vertracken wt
 onse landen, ende zijn Gouvernementen te verla-
 ten, niet sonder grooten toorn ende gramschap,
 met dreymementen hem daer van te willen wre-
 ken, dwelc hy in 't naervolgende jaer vermeynde
 te doen ende volbrengen met seyt van wapenen,
 maer te vergeefs: want hy so dapper ende stren-
 gelijc vervolcht wert van onsen legher, hem con-
 tinuelicken

tinuelicken naer treckende, dat hy wt alle onse landen verdreven ende verjascht is geweest, sonder hem aldaer ergens te connen bergen ofte onderhouden. Maer also ettelijcken tijt daer na tot verscheyden plaetsen opgerefen is sekeren afstreck ende mishagen van onsen ondersaten, tegens de regeeringe ende gouvernementen van den Hertoghe van Alva, hebbende in 't voorsz. gouvernement gesuceddeert na de voorsz. Hertoginne, ende onder andere in Hollant ende Zeelant, heeft de voorsz. van Orangien gepractiseert, om in de selve landen te mogen wederkeeren: Waer toe hy nochtans niet gheadmitteert oft ontfanghen en is geweest, sonder eerst ende alvooren den Staten van den voorsz. landen ende dien van den steden aldaer, ten heyligen gesworen te hebben, dat hy die selve landen ende steden, voor ons, ende onder onse gehoorzaamheyt handthouden ende mainteneren soude, sonder yet te veranderen van 't gene des behooren soude tot de oude Catholijcsche ende Roomsche Religie, dan soude hen alleenlick (als Stadthouder ende Gouverneur) bystaen, affsteren ende beschermen tegens den voorsz. Hertoghe van Alva, so verre hy de selve soude willen fortifieren ende bedwingen tot 't gene des hy was pretenderende, te weten, totten thierenden ende twintichsten penningen van den impostien die hy opstellen woude, t'welck wy hem niet bevolen en hadden, wy noch ooc en verstonden sulcx gedaen te worden, dan met goeden danck ende wille van onse voorsz. ondersaten, ende dat noch in plaetse van andere beden ende impostien, daer van men de selve vermeynden te ontlasten: Maer so geringe
die

die voorschreven van Nassau in t'voorsz. Gouvernament getreden ende ontfangen was, heeft hy met zijne Ministers, dienaers ende supposten begonst in te brengen die valsche predicatien alomme daer hy conde ofte vermochte: persecuterende ende vervolgende alle goede Pastoors, Predicanten, Religieusen ende eerlicke luyden ende personen, van den welcken hy een seer groot ghetal verjaecht heeft, ende diversche van hen jammerlijc doen vermoorden, oft ymmers heeft daer inne gediffimuleert met eenige van zijn aenhangeren die selve moorden geperpetreert ende ghedaen hebbende, ter tijt toe dat de voorsz. Staten grootelick geoffendeert ende verpoorn van sulcke wreetheyt, begeerden ende wilden recht daer over gedaen te worden, dat als doen hy hem gheliet een mishagen daer van te hebben. Des niet te min is hy naderhand weder gekeert tot zijnen eersten voornemen, qualijc handelende ende tracterende de gene die hy hielt voor Catholijcke, ende zijn aenslagen contrarierende: hem behelpende metten raedt van de keretijcken Ministers, soo wtheemsche als inlanders, veranderende ooc de Magistraten ende Wet-houders die hy wiste zijne aenslagen ende voornemen niet te favoriseren: Ende voorts heeft begonst inne te brengen de liberteyt van de conscientie, oft (om beter te segghen) confusie van Religie. Waer wt corts daer na gevolcht is dat de Catholijcken openbaerlick gepersecuteert ende verjaecht zijn geweest: de kercken van mans ende vrouwen Cloosters afgeworpen, ende t'eenemael gheruynert: de Religieusen, so mans als vrouwen-personen, qualijc getraecteert, gebannen, ende

de gantschelick verdreven, so verre sy heure Religie ende professie niet en wilden versaken, oft apostasieren, ende oock sich ten houwelijck begevā, alsoo hy hem op de andere niet en betroude: galijck hy ooc selfs noch gehouwet wesende, ende zijn tweede huysvrouwa alsnoch levende, ghenomen oft getrouwt heeft een Nonna ende Abdisse by Bisschops handen solemnelicken geconsacreert ende gewijdt, die hy als noch by hem houdende is: t'welck die alderschandelickste, oneerlickste ende inschampste sake is die men soude moghen doen, niet alleenelijck na wtwijfen der Christelicker Religie, maer oock na de Roomsche rechten ende wetten, ende tegens alle eerbaerheyt: Ende heeft sich eyndelicken so verre vergeten, dat hy de Catholijcksche Religie gantschelijck versaeckt ende verlaten heeft, toelatende alle ketterijen, dwalingen ende boosheden van alderhande secten, herefien ende ketterijen, om (indien 't hem moghelijck ware) t'eenemaal te vernielen ende wtroeyen onse heylighe ende Catholijcksche Religie, van allen tijden onderhouden ende geobserveert by den gantschen ende universelen staet van Kerstenrijck. Hebbende middeler tijt onse arme ondersaten van Hollandt ende van Zeelandt gebrocht tot sulcke hartnockicheyt, ende obstinaetheyt, ende die selve in sulcken staet gereduceert, dat bynae alle die steden d'een na d'andere belegert ende inneghenomen zijn geweest, so met stormender handt ende geweld, als by compositie ende redditie, sulcx dat hy te meer stonden geschapen is gheweest daer wt ghedreven te worden door onse macht ende wapenen, tot dat na d'afflictheyt des groot Commādeurs

deurs van Castilien, den welcken wy ooc gecommitteert hadden successieur in 't selve Gouvernement na den voorsz. Hertoge van Alva (by ons wadergerospen om onse ondersaten dei te meer te contenteren) de saken gevallen zijn in een onregeltheit ende ongehoorsaemheyt van 't krijchsvolck, insa genomen hebbende die stad van Ziericzee: welke ongeregeltheit oft desordre den voorsz. van Nassau beganste esnige gunste ende faveur aen te brengen. Ende corts daer na die generale Staten van dese onse Erfnederlanden, willende sens wt de ellende, miserie ende calamiteyt van der oorlogen comen, daer toe gepersua-deert zijnde van den voorsz. van Nassau, seggende ende simulerende anders niet te begeeren dan die welvaert, ruste ende vrede van den landen, ende die selve quijt te maken ende ontlasten van de wilheemsche krijchsluyden, ende die landen onder onse ghehoorsaemheyt te houden, ende in de selve te bewaren ende conserveren die oude Catholijcsche Religie, sulcx als die van oudts aldaer gdoeffent ende gheexerceert is geweest, metgaders ooc die privilegien ende vryheden desselvs landts v'onderhouden: hebben met hem ghemaect het tractaet van Gent, expresselicken gemaect op twee sonderlinge fundamenten, te weten, van die voorschreven oude Religie, ende onse gehoorzaamheyt te handhouden ende mainteneren. Binnen welcken tijde hebben wy herwaerts-over ghesonden wijlen onsen goeden ende frundtlijcken broeder Don Joan van Oijstrijc, lofsijcker memorien, met intentie ende bevel, dat hy alle die beroerten ende trouwelen van onse voorsheyden landen soude accommo-
 V 2 deren.

deren, nederleggen, vereenighen ende reconcilieren met de alderbeste ende gevoechlichste weggen ende middelen alst mogelick soude wesen: t'welck hy oock gedaen heeft: Gevends ende accorderende onse ondersaten alle t'gene dat men hen es-nichsins mochts toelaten: ratificerende insgelijcx t'voorschreven tractaet van Ghendt, t'welck hy alomme dede wtroepen ende publicoren in ghemoonlicker manieren, waer teghens de voorschreven van Orangien met alle zijne macht hem oppesceerde. Maer also hy 't selve niet en conde beletten, en heeft 't voorschreven tractaet gheensins willen laten publiceren in de vlecken ende plaatsen van zijne gouvernement, wt spijte dat hy de selve publicatie niet en hadde comen beletten, soo voorschreven is: niet teghenstaende dat wy selfs naderhandt d'een ende d'ander accoort ende tractaet geapprobeert, gheemologeert ende geratificeert hadden, ende dat onsen voorschreven goeden Broeder metgaders de ghedeputeerde van den anderen Staten diversche treffelicke personagien aen den voorschreven van Orangien gesonden hadden, om den selven daer toe te perswaderen ende verwilligen, op dat hy van zijnder zijde soude willen effectueren ende volbrengen 't gene daer toe hy gehouden ende verbonden was, by de Capitulationen van 't voorschreven tractaet van Gendt. Ende want hy altijts voorhielt ende bybrocht, dat hy in zijn geheel gouvernement behoorde ghestelt ende getestueert te werden: voorts dat de steden die hem niet en hadden willen bekennen voor Gouverneur, ende ooc de gene die wy naderhandt met macht van wapenen wederomme inghenomen oft andersins

onder

onder onse gehoorsaemheyt gebracht hadden, onder
 zijn voorschreven Gouvernemenst gestelt soude wor-
 den, is hem des halven door die goedertierenheyt
 ende sachtmoedicheyt van onse voorschreven Staten
 satisfactie gegeven gheweest, also die selve zijn
 frauden, bedroch, listicheyt ende meyneedicheyt
 alsnoch niet en konden, midts by hem sweerende
 nochtans, dat hy niet veranderen en soude, in de
 forme ende maniere van de voorsz. oude Catho-
 lijckche ende Roomsche Religie, ende dat hy te
 den eynde geven soude sulcke verskertheden ende
 satisfactie als de Wethouders, Borghers inwoon-
 ders van elcke stad rechtshalven hadden moghen
 eysschen. Ende na dien men langen tijt gedispu-
 teert hadde op de verskertheden die elcke stad
 was begeerende, op dat hen gehouden soude wor-
 den 't gene des de voorschreven van Orangien hen
 beloofst hadde, hebben sich ergheven onder zijn
 Gouvernemenst, na dien hy de selve punten, ende
 andere begrepen in d'acte van de voorschreven sa-
 tisfactie gesworen hadde. Maer in plaetse van
 zijnen eedt ende beloften 't onderhouden, heeft hy
 ter contrarien in de selve steden zijn Ministers
 ende Predicanten der Calvinisten van stonden aen
 mine ghebracht, ende aldaer doen wederkeeren die
 voorvluchtige kettters ende heretijcken, ende oock
 aldaer ghepraetiseert vryheyt ende liberteyt van
 consciencie ende in ettelicke kercken eenighe schan-
 dalen ende onstichticheden gedaen doen: Begin-
 nende aldereerst aen de biddende Ordenen, daer
 na aen de Magistraten ende Wethouders, die hy
 alleynskens heeft doen vervolgen ende persecuteren,
 ende oock die goede Pastooren verjaecht, ende eyn-
 delicken

delsteken de Catholijcksche Religie te niete gebracht, ende verdreven, ende d'exercitie der selver verboden ende gheinterdiceert: 'T welck doende, heeft hy gebruyct ende geobserveert van zijne gewoonlicke hypocrisien, dissimulatiem ende geveynstheden, seggende sulcx hem te mishagen, ende dat hy 't selfde niet en conde remedieren: des niet te min vorveete ende oproerde secretelicken onder de handt, met zijnen Ministers ende aenhangheren, alle oproerighe heretijcken ende sedieuze persoonen, om der ghelijcke boosheden te ghebruycken ende uferen: Ende om 't selve te volbrengnen, heeft alleynskens, met hulpe ende assistentie van de zinnen, binnen de steden garnisoen doen leggen, tegens alle bespreken ende zijne ghesworene beloften. Daer en tusschen en hieldt hy niet op onsen voorschreven broeder Don Joan te accuseren ende beschuldigen, dat hy tegens de Staten machineerde, 't welcke nochtans onse voorschreven broeder ons altijt verskert heeft niet waar te zijne: maer wel, dat hy aenmerckende die obstinaetheyt ende boosheyt van den voorschreven van Orangien, met eenighen heeft maghen gecommuniceert hebben, hoe dat men den selven tot redene soude mogen brengen, ende beletten dat hy niet wederom die gemeyne ruste ende welvaert van den voorschreven landen en soude stopren ende turberen, gelijk hy wederhandt gedaen heeft. Des niet tegenstaende en heeft de voorschreven van Orangien niet opgehouden, tot dat hy met zijn gewoonelicke listen ende practijcken (daer mede hy hem seer wel behelpen can) sulcke dissidentie ende wantrouwicheyt tusschen onsen voorschreven Broeder ende die Staten

ten

ten van onsen voorschreven landen opgetoeyt hadde, dat men daer van anders niet en conde verwachten, dan eenen grooten apparenten moort: in der voegen, dat om alzulck stuck ende desordre ofte ten minsten die gevanckenis van zijnen persoon te verhoeden, die voorgemelde Don Joam heeft t'zijnder verskertheyt hem vertröskten binnen onse stadt, slot ende casteel van Namen: daer toe de selve des te meer gemoveert ende beweecht was, so hy egeene wapenen oft krijschvolck ter handt en hadde, ende dat ter contrarien al claer ende blijckelijck was, dat de voorschreven Orangien by alle zijne toegemaecte ende geapposteerde dienaers niet en cesseerde die factieuse ende seditieuse personen op te roeyen, om tegens zijnen persoon sulcx te doen ende attenteren, als hy in 't selve jaer hadde laten doen op die ghena van onsen Rade van state ghecommitteert totten gouvernemente generael van onse voorschreven landen. Dat als doen meynende die voorschreven van Orangien al ghewonnen te hebben, heeft begonst te openbaren alle zijn macht, wapenen ende listigheden, om onse ondersaten te verwecken ende brengen tot een open oorloge teghens onsen voorschreven Broeder, Lieutenant ende Stadthouder generael: nochtans by tusschen spreken ende interventie van sekere treffelicke personagien neffens zijne persoon wesende, ende van andere goede luyden over de zijde van de Staten, zijn de saken so verre gebrocht geweest, dat alle dingen geaccommodert ende gheslicht waren, ende over deen ende d'andere zijden veraccordeert ende vereenicht: ja soo verre dat onse voorsobreven broeder, om alle oorsaken

oorsaken van diffidentie te weten, te vreden was zijn Gouvernement te verlaten, ende na Italiën te vertrecken, gelijk oock onsen wille was. Ende waren als doen die ghedeputeerde van de Staten by hem, om reproche ende van beyde zijden te onderteecken de presentatiën ende wederpresentatiën: maer ter quader uren. Dese gemeyne vyandt, perturbateur ende verstoorder van de ghemeyne vrede ende ruste, aenfiende dat hy wt Hollandt (aldaer hy was) desen pays ende reconciliatie met alle zijne listen ende practijcken niet en conde beletten, heeft hem ghehaest op den selven tijdt te comen binnen Bruyssel, ende hem ghelatende als oft hy den pays hadde willen hebben, heeft die oorloge gevoordert ende innegebracht, voortstellende nieuwe conditiën als doen noch niet besproken noch voorghehouden, sulcx dat hy wijsder intentie gecomen is, brekende al t'gene datter geaccordeert was, so een yegelijck kennelijck is. Ende naderhandt de sake gecomen zijnde tot een open ende seer wreede oorloge, heeft hem met ghawelt ende oproer van de ghemeynte, teghens den wille van de Staten, doen verclaren voor Ruwaert oft Schermerheer van onsen landen van Brabandt, ende daer na tweede Stadthouder van alle onse Erf-nederlanden: ghelijck hy oock ten lesten door oproer ende emotie van dien van Gent, ende van sekere andere steden ende plaetsen hem heeft laten kiezen voor Gouverneur van Vlaenderen: Hebbende oock doen comen zijn broeder ende schoonbroeder, wtlanders, om andere gouyernementen van onse landen ende provincien te hebben: ende worden middelst tijt by hem ende de zijne onse onderfaters

onderfaten belast ende verdruct met alle foorten
 ende manieren van impositien, schattinghen, ex-
 actien, eysschen, contributien ende quotisatien,
 die ontamelickste, barbarischste, ende tyrannichste
 als oyt gehoort oft gesien zijn geweest, de welke
 hy met geweldiger hant ende feyt van wapenen
 opgebeurt ende geexecuteert heeft, sonder consent
 ofte accoordt van onse onderfaten, noch daer van
 bewijs ofte rekeninge te doene: ende so wanneer
 iemandt daer op wilde spreken, heeft dien doen
 dentasten, qualick tracteren ende in gevanckenis
 werpen, oft voek doen pilleren, berooven, ende ter
 vloot brengen. Ten anderen is claar ende kenlijk
 't gene dat wy continuelicken gedaen hebben, om
 het misverstant tusschen onsen voorschreven Lieu-
 tenant oft Stadthouder generael ende die Staten
 opgherefen (als vooren) te accommoderen ende ra-
 visceeren, naer al 't ghene dat by ons oft onsen
 voorschreven broeder wel ghedaen was, is gesuppri-
 meert ende verborgen geweest: ende ter contrarie
 van dien, soo heeft die voorschreven van Oran-
 gien ende de zijne ontallicke lasteringen ende ca-
 lomnien geinventeert ende yoorts gebracht, om
 onse onderfaten lancx so meer te abuseren ende
 bedriegen: ende insonderheyt, also wy ten tijde
 ende in de conjuncture van de victorie van Gem-
 blours ghesonden hadden den Vryheere van Selles,
 met seer redelicke conditien, om onse voorschreven
 onderfaten in gratie ende genade t'ontfangen, ende
 alle saken te vereenigen ende reconcilieren, en is
 daer van nochtans niet nagevolcht, deur t'belet
 dat hy daer inne gedaen heeft: Hoe wel dat den
 selven tijt geduerende onse voorschreven onderfaten

X

over-

overschrijvende so niet ons als geen den Keyser on-
 ser goeden broeder ende Neve, ende andere Vor-
 sten ende Potentaten, om te justificeren die ge-
 schillen ende differenzen die sy hadden tegens on-
 sen voorschreven Lieutenant ende Stadthouder Ge-
 nerael, opentlick protesteerden, dat sy geenderhande
 saken en wilden veranderen in de oude Catholick-
 sche Roomsche Religie, sulcx als de selve van
 allen tijden binnen onse voorsz. landen geobset-
 veert hadde gheweest, ende t'samenlicken onder
 de selve t'onswaerts dragen ende behoopen die ge-
 hoorsaemheyt die ons geestelicke ende weerelick
 rechten zoekende: Twelcke die twee punten ak-
 kaslic waren die wy van hen altyds begeert had-
 den, ende ter selver tijt al noch begeerden, ende
 daer inwe wy met hen eens waren. Des niet te-
 genstaende beduchtende die voorschreven van Oran-
 gien die reconciliatie van onsen voorschreven onder-
 saten met ons, heeft wederom gevonden nieuwe
 listen ende inventien, om niet alleenlic t'gene des
 voorschreven is te beletten, maar oock om de sake
 te brengen tot een gantsche desperatie ende wan-
 hopen sonder remedie, indient meugelic hadde ge-
 weest, deur middel van al te corrupteren met
 ketterije ende heresije: 't welc hy in diverse
 vlecten ende plaatsen gedaen heeft, eensdeels deur
 de boose, listige ende meynedige trecken (die hem
 ende allen kettters seer gemeyn zijn) als ooc door
 oprecht ende puer geweld, gebruyckende 't selve
 dat hy daer te vooren gedaen hadde, om de lan-
 den ende provincien van Hollands ende Zeelande
 te bederven, stellende alle dingen in roere ende
 moetwillicheyt der gemeynten, so met plunderinge
 van

van de kercken, profanatie van de heylige Sacramenten, moordaden, oft vanckeniffen van Bifchoppen, Pastoren, Jefuïjten, Religiofen, foo vrouwen als mans-perfoonen, ende van verfcheyden andere weerdlicke, deuchdolicke ende eerlicke perfoonen, vernieuwonds alle de witten ende Magts Straten, aftellende teghens alle regel ende orden van rechten, privilegien, ufontien ende oude herdomen ende obfervantien, die Presidenten, Raedts luyden, Gouverneurs van plaatsén, Baillius, Provoften, Droffaten, Scholtaten, Schapenen, ende ander Catholicks Officioren ende Amptlieden t'onze waerts ende totten welvaren, ruste ende vrede van den landen geaffactionneert zijnde, ftellende in plaats van dien extraordinaertlick, ende deur zijn eygen autoriteyt, ende dickmael deur oproer van f'gemeyn volck by hem op geroeyt (onder de welke hy regeert ende triumphceert) alle ketteren, fectarifen, fedttenen ende oproerige menschen, levent de op rooven ende ftelen, ende andere zijns godlijcke: in der vougen dat hy alle saken gebracht heeft tot een confusie dier aller tyrannichste, barbarischste ende moordadichste, als oye ghehoort oft gezien is geweest: T welck mishaghende f'kere Catholicksche landen ende provincien, ende fonderlinge fiende de confciencien der goeder luyden foo grootelick geopprimert, geweldicht ende verdruct, die kercken, cloosters, abdijen, sloten, vafteelen, ende huysen van Edel-luyden ende andere goede personagien afgeworpen, ende hun goederen allen boosen menschen te proye gegeven, ter difcretie ende geliefte van desen vreemdelinc ende wtlander, ende den gantfchen staet van den lande

by hem ghesubvertort ende bedorven, ja so verre dat hy daer toe heeft willen bedwingen ghe-
 heele landen ende provincien tegens heuren soets ende
 wille: hebben sich de selve provincien met ons
 willen reconcilieren, twelc hy aen allen oorden
 ende zijden, ende met aller zijner macht gepoocht
 heeft te beletten, maer de selve hebben vromer
 ende stantsstiger geweest dan hy. Ende dat noch
 ergher is, hoe wel dat de voorschreven Heere die
 Keyser ten ernstiger versoek van de voorschre-
 ven Staten (die hem gebeden hadden om tusschen
 ons ende hen voorspraker ende middelaer te willen
 zijn van aenre pacificatie) te vreden was alle sa-
 ken in handen te nemen, om die te weten ende
 neder te leggen, waer toe wy oock (beghaerend
 onse ondersaten verlost te sien van dese eilende
 ende calamiteyten) ons willich hebben laten be-
 vinden. Volgende welcken heeft zijne Keyf. Ma-
 ten selven eynde Ghesanten ende Commissarissen tot
 Coelen geschickt ende gesonden, soo van Cheur-
 Fursten als andere van de principaalste des heyl-
 igen Rijcx, om te aenhooren ende verstaen die
 puncten daer van geschil ende different was:
 nochtans en heeft t'selfde den voorschreven van
 Orangien gheensins connen divertieren noch af-
 trecken van zijne boese meyninge ende voornemen.
 Welcke Gesanten of Commissarissen hebben alle
 t'selfde aengehoort, ende sekeren langen tijdt,
 soo op den eyfch ende petition van de voorschre-
 ven Staten, als op onse presentation gecommuni-
 ceert ende gehandelt: hebben eyndelick geresolveert
 ende gedecreteert die puncten ende articulen die
 sy hebben laten drucken ende publiceren, om ter

eure

eters ende ter anders zijden aengenomen ende ge-
 accepteert te worden: is nochtans al t'selfde son-
 der effect gebleven, niet tegenstaende dat de voor-
 schreven articulen so billich, gracieuck ende rede-
 lick waren, dat alle huyden van godden oordeet
 ende verstande kennen ende belijden, de selve meer
 dan soufficient ende genoegsaem geweest te zijne,
 ende dat wy meer gepresenteert hebben dan t'ghena
 des onse ondersaten selfs nae redenen aen ons had-
 den behooren te versoecken. Ende de selve com-
 municatie geduorende, heeft de voorschreven van
 Orangien, om tegens den Keyser, ende ons te
 contremuniaren, ende op dat hy alle saken tot
 desperatie soude mogen brengen, binnen der staet
 van Utrecht eene versamelinghe ende vergaderinge
 doen houden van de gedeputeerde van ettelicke
 steden ende landen, die hy onder zijn macht ende
 gebodt houdende is, aldaer een nieuwe confederatie
 ende verbontenisse oft openbare conspiratie te ra-
 men ende sluyten tegens ons ende onse Religie,
 met grouwelicke ende afgrijselicke woorden ende
 eeden, ende hebben hen onc niet connen vermijden
 die Commissarisen des hoochgedachter Keyf. Mat.
 te injurieren, waer toe ende om sulcx te doen,
 hy hen behelpende is met zijnen broeder ende
 schoonbroeder, ende andere toegemaecte ende ge-
 aposteerde persoonen: T welck hy met groote
 sollicitation, practijcken, calumnien ende groote
 beloften, ende by na met fortse, geweld ende im-
 portumiteyt afgedrongen ende geextorqueert heeft in
 diverse quattieren. Ende niet tegenstaende alle
 goede officien ende devoyren by de voorschreven
 Commissarisen gedaen, om aen de landen ende

provintien te doen verſkien hunn goeds ende doucht
 delicke resolutie onsen ondersaten ſoo noodlick ende
 ſalich zijnde, heeft hy ſo veer gedaen door zyn
 aenhangeren ende toegehaecte perſoonen, (daer
 innde hy hem behelpt voor zyn inſtrumenten) dat
 die voorsz. artijckelen langem tijt achterhouden
 ende gefupprimeers zyn gewoest. Ende alſo die
 ſelve niet langer en konden verhouden blijven, heeft
 hy niet alleenlick belet dat die niet aengenomen
 en zyn, maar oock geprocureert, datter contra-
 rien diverſche ſchandelicke ſchriften, ende boeckem
 vol leugonen ende columnien weggeven zyn ghe-
 weest: Ende voorts hebben noch die Gedeputeer-
 de, die hy neffens hem heeft binnen Antwerpen
 van zijner ſoorte ende maniere gheceyſcht, endebe-
 goert diverſche andere artijckelen veel laſtiger,
 onbeoorlicker ende onbilliger, vol laſteringe, in-
 jurien ende blaſphemien teghens Godt ende ons
 haren Overſten ende Souverainen Heere ende ma-
 tierlicken Prince, sulcx dat men dieſelicken niet
 meer en soude connen doen. Ende bevindende dat
 hy met allen zynen arbeyt, liſten, inductien ende
 perſuaſien, de ſelve noch niet alle en conde ge-
 winnen, heeft ſich ryndelick verſtrooken wt Ant-
 werpen, aldaer hy badt dan twee joren hem ont-
 houden hadde, ſonder daer wt te gaen, ende is
 getogen binnen onſer ſtadt van Vrecht om te
 volbrengen d'executie ende effect van de voorsz.
 ongoddelicke conſpiratie, ende alle ſaken in 't ver-
 werren te ſtellen, ſonder 't ſelve te connen remo-
 dieren, ende generalicken heeft hem sulcx ghe-
 draghen in alle ſoorten ende manieren van tyran-
 nije, dat hy verjaecht ende wegbedruert heeft alle
 ghee-

ghesfelicken personen, handelende oock sulcx met
 ten Heeren ende principalen Adel van onser lan-
 den, dat sy bedwongen zijn geweest sich te ver-
 trecken, ende hun Vaderlant te verlaten ende
 abandonneren: ten zynde dat hy te hot ende ab-
 solutelicker soude mogen regeeren ende domineren
 onder de oproerighe geesten van der gemeynten,
 die goede luyden verdreven zijnde. Ende want
 men opentlick sie, dat alle de confusien ende pla-
 ghen, die onse voorschreven landen lijdende zijn,
 jaecomen ende procederen deur den raadt, daedt,
 opstel ende ingeven van desen boosen hijpocrijt,
 ende deur zijnen ongetuften ghesst, die al zijn
 gheluck is stellende in d'ongheluck ende beroerte
 van onse onderfaten: ende dat voorts meer al ken-
 melick ende openbaer is, dat so langhe hy sich
 kunnen onse voorschreven landen omhouden sal
 gaenen peys noch eenige ruste aldaer te verho-
 pen oft verwachten staet, also hy alle saken fon-
 derende is op een eeuwige diffidentie ende wan-
 trouwicheyt, die hy altijs in den mont heeft
 (t welck allen boosen menschen ghemeyn is, wiens
 conscientie deurknachts worden met Cain ende
 Judas, ende haers gelijcke:) ghemerckt oock dat
 niet tegestaende t verfoeck ende presentien die
 hem gedaen zijn gheweest, ende besonders by
 Keyf. M. Ghesanten, ende Commissarisen tot zij-
 nen grooten voordele, op dat hy hem soude willen
 oertrecken ter plaetse van zijner gheboorten (al-
 daer een yghelick weder natueren behoort alder-
 maest te begheeren zijn leven over te brenghen)
 hy daer toe niet en heeft willen verstaen, heb-
 bende lijer: (een vgemedelink ende vliander als
 hy

hy is) onse voorschreven landen te bederven, dan hem te voughen ende accommoderen tot t'ghene des tot welvaren van onse ingheboorene onderstaten van noode is.

· SOO REST, dat wy al 't selfde atngesien, ende om redenen voorschreven so billich, redelic ende vechtveerdich zijnde, ende daer inne gebruyckende die aucthoriteyt ende overicheyt die wy over hem hebben, wt crachte van de eeden van trouwe, hulde ende onderdanicheyt, die hy ons dickmael ghedaem heeft, ende oock als wesende Prince absoluyt, ende Souvereyn der voorschreven Erf-nederlanden, sonderlinc aenschouw nemende op alle zijne boose erge stucken ende feyten, ende dat hy alleen 't hooft, aetheur ende promoteur is van alle dese beroerten, ende principaelste perturbateur van allen onsen landen ende staten, ende opt cortste, de gemeyne peste van der Christenheyt: Verclarende den selven als schelm ende verrader, ende vyandt van ons ende van de landen. Ende oversulcx hebben wy hem in den Ban ghestelt, ende bannen midts desen ten eeuwighen daghen wt onsen voorschreven landen, ende alle andere onse Staten, Conincrijcken ende Heerlicheden. Verbiedende ende interdicerende allen onsen onderstaten, van wat state, conditie of qualiteyt die zijn, met hem te handelen, verkeeren, sprake houden oft communiceren, openbaerlick oft bedecktelick, noch den selven te ontfanghen oft logeren in heuren huysen, noch hem gerieven oft accommoderen van eenige ettelicke waren, dranc, vyer oft andere nootlickheyt in geenderhande manieren, op pens te vallen in onse indignatie, so hier na geseyt sal worden.

worden. Maer consenteren allen ende eenen yegelicken, 't zy onse ondersaten oft andere, tot executatie van dese onse declaratie ende verclaringhe, den selven te arresteren, becommeren, beletten, ende hem van zijnen persoon te verskeren, Jae oock te hinderen, aentasten, ende offenderen so wel in zijne goederen als aen zijn lijf ende persoon: Exponerende ende overleverende den selven *Wilhelm van Nassau*, ter beliefste, spot, ende proye van eenen yegelicken, als vyant van den menschelicken geslachte, ghevende eenen yeghelicken alle zijne goederen, roerlicke ende onroerlicke, waer die gestaen oft gheleghen moghen zijn, wie de selve sak connen nemen, aenveerden ende becommen: utghesondert die goederen teghenwoordelick onder onse handt, gebruyck ende possessie wesende. Ende ten eynde 't selfde te eer ende met meerder vliet ende spoet gedaen ende volbracht mach worden, ende om onse ondersaten te geringer van dese tyrannije, oppressie ende verdruckinghe te verlossen, ende op dat die deucht ende vroomheyt gepresen, ende die boosheyt ende misdaet gestraft worde, beloven wy in Conincklicke ende Princeelicke woorden, ende als Godts djenaer, dat indien yemant 't zy onse ondersaet oft wiheemsche, sich so vroom ende grootmoedich, ende tot onsen dienst, ende der gemeyne welvaert so vyerich liet bevinden, dat hy by eenighe middel dese onse ordinarie conde executeren, ende sich quijtmaken van dese voorsz. peste, ons denselven overleverende doot oft levende, oft dien selfs van den leyen beroovende: Wy den selven sullen doen gheven ende furnieren voor hem ende zijne erfgenamen in gronden

den van erve oft ghereede penninghen 't zijnder keuse ende optia, terstont na dat die sake volbrachd sal wesen, de somma van vijf en twintich duysent gouds Croonen; ende soo verre hy eenich delict oft misdaet gecommiteert hadde (hoe groot 't selve soude mogen zijn) wy beloven hem 't selve te vergheven, gelijk wy oock van nu voort als dan doen ende vergeven: Ende indien hy van gheenen Adel en ware, hebben den selven gheannobileert ende annobiliteren by desen, in aensieninghe van zijn vromicheyt; ende in gevalle de principael facteur tot hulpe ende assistentie van zijnen aenslach oft executie van den feyte, eenighe andere personen aenneemt, sullen wy oock den selven alle gunst ende weldaet bewijfen, ende zghens elcken van hen sulcx bekennen als hun qualiteyt, ende den dienst die sy ons hier innoghedaen sullen hebben, 't selve veroysschen sal; hen verghevende insgelijcx 't ghene des sy soudemoghlen misbruyckt ende misdaen hebben, de selve ooc annobiliterende als voren. Ende also die receptateurs, fauteurs ende aenhangeren van sulcken boosen tyran oorsake zijn dat hy hem mach continueren ende onderhouden in zijns boosheyt, sonder de welcke de booswichten niet langh en connen domineren: Verclaren wy insghelijcx alle de ghene die binnen eenre maent na de publicatio van desen, hem niet vertrecken en sullen van zijner zijden, maer continueren sullen hem bystandt ende saveur te bewijfen, oft den selven volghen, hanteren, bystaen, favoriseren oft beraden, directelick oft indirectelick, oft van nu voortaan niet goet oft gelt helpen sullen, voor rebelle ende weder.

wederspannighe, ende vyanden van de ghemeyne ruste: Ende over sulcx hebben wy de selve gepriveert, ende priveren by desen, van alle goederen, Adel, eere, gratie ende genade, nu ende in de toecomende tijden, ghevende hare goederen ende persoonen, waer dat de selfde gevonden sullen worden, 't zy in onse landen ende Coninckrijcken, oft buyten de selve, aen den ghenen die de selve aenstaen ende octuperen sullen, 't zy coopmanschappe, ghelt, schulden, ende actien oft crediten, landen, heerlickheden ende andere, so verre de selve goeden alsnoch niet aengheslagen ende in onse handen niet gestelt en zijn, so voorschreven is: Ende om totten arreste ende aentastinge van heuren persoonen ende goeden te moghen comen, sal voor ghenoechsame probatie wesen, dat men sal connen bethoonen de selve (nae den tijdt hier voren ghestelt) ghestien te hebben communiceren, sprake houden, handelen, tracteren, frequenteren ende verkeerren int openbaer oft int heymelick metten voorschreven van Orangten, oft den selven eenighe particuliere gunste, faveur, hulpe, bystant ofte assistentie, directelick oft indirectelick ghedaen te hebben. Verghevende nochtant allen ende eenen yegelicken al 't ghene dat sy totten voorschreven tijt toe ghedaen mogen hebben der contrarien, so verre sy hen wederomme comen stellen ende reduceren onder die behoorlicke ende oprechte ghehoorsaemheyt die sy ons schuldich zijn, accepterende 't voorschreven tractaet van Atrecht binnen Berghen ghesloten, oft die artijckelen der Keyserlicke Majesteyts Commissarisen ende Ghesanten tot Ceuten. Ontbieden daeromme, ende bevelen

T 2

onsen

onsen seer lieven ende getrouwen die Hooft-Præsidenten ende luyden van onsen secreten ende grooten Raden, Kancelier ende luyden van onsen Rade in Brabant: Stadthouder, Præsidenten ende luyden van onsen Rade tot Luxembourg: Stadthouder, Cantzler ende luyden van onsen Rade in Gelderlandt: Stadthouder van Lymborch, Valckenborch, Daelhem, ende andere onsen landen van Overmase: Gouverneur, Præsidenten ende luyden van onsen Raden in Vlaenderen ende Arthoys: Groot-bailliu van Henegouwe, ende luyden van onsen Rade te Berghen: Stadthouder, Præsident, ende luyden van onsen Rade in Hollandt: Stadthouder, Præsident, ende luyden van onsen Rade tot Namen: Stadthouder, Præsident, ende luyden van onsen Rade in Vrieslandt: Stadthouder, Cantzler, ende luyden van onsen Rade in Overijssel: Lieutenant van Groeninghen: Stadthouder, Præsident ende luyden van onsen Rade t'Vtrecht: Gouverneur van Rijssel, Douay ende Orchies: Provoost van Valencijene, Bailliu van Doornick: Rentmeesters van Bewest ende Beoisterschelt in Zeelandt: Schoutet van Mechelen, ende allen anderen onsen Rechteren, Justicieren, Officieren ende Amptlieden, teghenwoordighe ende toecomende, ende dien van onsen Vassalen dien dit aengaen sal, hare Stedehouderen ende elcken van hen alsoo 't hem toebehooren sal, dat sy dese onse teghenwoordighe Declaratie, gheboet ende ordonmantie doen condighen, wtroepen ende publiceren, elck binnen de limiten van zijne jurisdictie, daer men ghewoonelick is wtroepinghen ende publicatien te doen, op dat niemande

macht. daer van ignorantie en soude moghen pre-
tenderen: Ende voorts onderhouden ende obser-
veren, doen onderhouden ende observeren onver-
brekelicken alle die puncten ende artijckelen daer
inne begrepen, naer hare forme ende inhouden:
procederende ende doende procederen respectivelicken
totte recompense, loon, pene, straf ende punitie
boven vermeldt, sonder eenighe gunste, faveur ofte
dissimulatie. Des te doene, met dießer aencleefst
geven wy hen ende eicken van hen besonder vol-
comen macht, autoriteyt ende sonderlinck bevel:
Ontbieden ende beveelen allen ende eenen yeghe-
licken, dat sy hen 't selfde doen ernstlicken ver-
staen ende obedieren. Ende nist te min, alsoo
die voorschreven publicatien teghenwoordelick niet
ghedaen en connen worden binnen de Steden,
Landen ende Casselrijen, gheoccupeert zijnde deur
de rebellie van de voorschreven Orungien: willen
wy dat de publicatien die ghedaen sullen worden
binnen de naeste steden, wesende onder onse ghe-
hoorsaemheyt, van sulcker weerde ende effecte sul-
len zijn, als oft de selve ghedaen waren alomme
binnen de plaetsen ende vlecken ghecostumeert,
ende voor sulcx hebben wy die gheauthoriseert
ende authoriseeren by desen. Willende ende be-
velende insghelijcx dat die van stonden aen ghe-
druckt ende gheprint sullen worden by ghesworen
Druckers oft Printers van onse Vniversiteyten
van Loven ende Douay in tweederley sprake ende
tale, op dat die selve te gheringher tot kennisse
van eenen yeghelijcken soude mogen comen: ende
sulcx is onse gratie, decreet, wille ende goede ge-
liefts.

is, hebben wy onsen grooten zeghel doen hanghen aen dese teghenwoordighe, die ghegheven zijn gheweest in onser stads van Maesricht den vijftiensten dach van Martio, In 't Jaer onses Heeren duysent vijfhondert tachtentich, Van onsen Rijken, te weten van Spaegnen ende Sicilien 't vijfen dertichste, ende van Napels 't seven en twintichste.

By expresse ordonnantie van zijner Majesteit.

Verreyken.

Ende waren de voorschreven brieven gheseghelt metten grooten seghel van zijne Majesteit in rooden wasse, ende dobbelen steerte wthanghende.

BRIEVEN

BRIEVEN VAN DEN PRINCE VAN PARMA ENDE PLAISANCE, AEN DE STADTHOUDERS, GOUVERNEURS ENDE PROVINCIALE RADEN VAN HERWAERTS-OVERE BY DEN WELCKEN HEN BEVOLEN WORT DIE VOORSCHREVEN PROSCRIPTIE ENDE BAN TE DOEN KUNDIGHEN ENDE PUBLICEREN.

ALEXANDER PRINCE VAN PARMA ENDE VAN PLAISANCE, STADTHOUDER, GOUVERNEUR ENDE CAPITEYNE GENERAEL.

EDEL, Welgheboorne Neve, lieve ende wel beminde: Alsoo onse Heere die Coninck by twee verscheyden brieven wel ernstelick aen ons gheschreven ende belast heeft, dat wy van stonden aen souden doen condighen, wtroepen ende publiceren in de landen van herwaerts-overe, den Ban ende Proscriptie hier by ghevoecht tegens Wilhelm van Nassau Prince van Orangien, om de redenen in den selven Ban verhaelt, en hebben wy daeromme niet connen onderlaten, volghende den last ende bevel van zijnder Majesteit, u de selve toe te schicken ende overseynden midt desen: versoeckende, ende niet min in naem ende van wegghen zijner Majesteit ordinerende dat ghy terstont na den ont-

ontfanck van desen, die doet kundighen ende publiceren alomme binnen die steden ende vlecken van uwen refforte ende jurisdictie in ghewoonlicker manieren, op dat niemant daer van ignorantie en soude moghen pretenderen: ende des en wilt in gheenen ghebreke wesen. Edel, Welgheboorne Neve, lieve ende wel beminde, onse Heere Godt zy met u. Gheschreven te Berghen in Hensgouwe, den xv. dach van Junio: M. D. LXXX.

Onderschreven.

ALEXANDER,

Ende gheteeckent

Vereyken.

BRIEF

BRIEF AEN DEN BAILLIU ENDE SCHE-
PENEN VAN BERCH AMBACHT, GHE-
SCHREVEN BY DEN RAET DES KO-
NINCX.

DE RAETSLUYDEN S'CONINCX VAN CASTILIEN,
VAN LEON, VAN ARRAGON, &c. GRAVE
VAN VLAENDEREN, ETC. GHEORDI-
NEERT IN VLAENDEREN.

LIEVE ende beminde, wy senden u huyden hier mede de Copie van den Placcate van zijn Majesteit, van den xv. Martii-lesleden, nopende den Ban ende proscriptie van den Prince van Orangien: ende ontbieden uluyden, lasten ende bevelen van zijne Majesteits wegen, dat ghy 't selve Placcaet publiceert ende onderhout, doet publiceren ende de onderhouden, alomme binnen den limiten van ulieder jurisdictie, daer men gecostumeert is publicatie te doene sonder des te zijne in ghebreke. Lieve ende beminde, Godt zy met u luyden. Gheschreven te Douay, den xxv. Augustus Anno M. D. LXXX.

By aucthorisatie ende ordonnantie van den Hove.

Gheteckent

DE GODT.

TE ARNHEM,

TER DRUKKERIJE VAN JACOB NYHOFF.

1789.

